

Godina XXI
Petak, 17. studenog/novembra 2017. godine

Број/Број

83

Година XXI
Петак, 17. новембра 2017. године

ISSN 1512-7494 - hrvatski jezik
ISSN 1512-7508 - srpski jezik
ISSN 1512-7486 - bosanski jezik

**PARLAMENTARNA SKUPŠTINA
BOSNE I HERCEGOVINE**

1177

Na temelju članka IV. 4.a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na 52. sjednici Zastupničkog doma, održanoj 20. rujna 2017. godine, i na 33. sjednici Doma naroda, održanoj 8. studenog 2017. godine, usvojila je

**ZAKON
O IZMJENI I DOPUNI ZAKONA O MINISTARSTVIMA I
DRUGIM TIJELIMA UPRAVE BOSNE I HERCEGOVINE**

Članak 1.

U Zakonu o ministarstvima i drugim tijelima uprave Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09, 103/09, 87/12, 6/13 i 19/16), u članku 13. stavku 1. iza alineje 4. dodaje se nova alineja 5., koja glasi:

"- pružanje besplatne pravne pomoći u skladu s odredbama Zakona o pružanju besplatne pravne pomoći ("Službeni glasnik BiH", broj 83/16)."

U alineji 9. na kraju teksta umjesto interpunkcijskog znaka točka-zarez stavlja se interpunkcijski znak zarez i dodaje tekst koji glasi:

"kao i poslove inspeksijskog nadzora nad provođenjem Zakona koji se odnosi na rad udruga građana i zaklada registriranih na razini Bosne i Hercegovine u pitanjima: prijavljivanja izmjena i dopuna statuta, ciljeva i djelatnosti, naziva, adrese sjedišta, osobe ovlaštene za zastupanje i prestanak rada udruga ili zaklada, korištenja u pravnom prometu podataka koji nisu upisani u Registar udruga i zaklada, korištenja naziva pod kojim je udruga ili zaklada upisana u Registar, održavanja sjednica skupštine udruge ili upravnog odbora zaklade, dostavljanja financijskog izvješća u skladu sa zakonom, vođenja popisa članova udruge i prestanka rada i djelovanja udruge ili zaklade."

Dosadašnje alineje od 5. do 11. postaju alineje od 6. do 12.

Članak 2.

U članku 17. u stavku 1. briše se točka 9.

U članku 17. u stavku 1. točke od 10. do 26. postaju točke od 9. do 25.

Članak 3.

Ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01.02-02-1-1610/17
8. studenoga 2017. godine

Sarajevo
Predsjedateljica
Zastupničkog doma
Parlamentarne skupštine BiH
Borjana Krišto, v. r.

Predsjedatelj
Doma naroda
Parlamentarne skupštine BiH
Mr. Ognjen Tadić, v. r.

На основу члана IV 4.a) Устава Босне и Херцеговине, Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, на 52. сједници Представничког дома, одржаној 20. септембра 2017. године, и на 33. сједници Дома народа, одржаној 8. новембра 2017. године, усвојила је

**ZAKON
O IZMJENI I DOPUNI ZAKONA O
MINISTARSTVIMA I DRUGIM ORGANIMA
UPRAVE BOSNE I HERCEGOVINE**

Члан 1.

У Закону о министарствима и другим органима управе Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09, 103/09, 87/12, 6/13 и 19/16), у члану 13. став 1. иза алинеје 4. додаје се нова алинеја 5., која гласи:

"- pružanje besplatne pravne pomoći u skladu s odredbama Zakona o pružanju besplatne pravne pomoći ("Službeni glasnik BiH", broj 83/16)."

У алинеји 9 на крају текста умјесто интерпункцијског знака тачка са запетом ставља се интерпункцијски знак запета и додаје текст који гласи:

"као и послове инспекцијског надзора над извршавањем закона који се односи на рад удружења грађана и фондација регистрованих на нивоу Босне и Херцеговине, у питањима: пријављивања измјена и допуна статута, циљева и дјелатности, назива, адресе сједишта, лица овлашћеног за заступање и престанак рада удружења или фондација, коришћења у правном промету података који нису уписани у Регистар удружења и фондација, коришћења назива под којим су удружење или фондација уписани у Регистар, одржавања сједница скупштине удружења или управног одбора фондације, достављања финансијског извјештаја у складу са законом, вођења пописа чланова удружења и престанка рада и дјеловања удружења или фондације."

Досадашње алинеје од 5. до 11. постају алинеје од 6. до 12.

Члан 2.

У члану 17. став 1. брише се тачка 9.

У члану 17. став 1. тачке од 10. до 26. постају тачке од 9. до 25.

Члан 3.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01,02-02-1-1610/17

8. новембра 2017. године

Сарајево

Предсједavajuћа

Представничког дома

Парламентарне скупштине

БиХ

Борјана Кришто, с. р.

Предсједavajuћи

Дома народа

Парламентарне скупштине

Бих

Мр Огњен Тадић, с. р.

На основу члана IV. 4.a) Устава Босне и Херцеговине, Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, на 52. сједници Представничког дома, одржаној 20. септембра 2017. године, и на 33. сједници Дома народа, одржаној 8. новембра 2017. године, усвојила је

ZAKON

O IZMJENI I DOPUNI ZAKONA O MINISTARSTVIMA I DRUGIM ORGANIMA UPRAVE BOSNE I HERCEGOVINE

Члан 1.

У Закону о министарствима и другим органима управе Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09, 103/09, 87/12, 6/13 и 19/16), у члану 13. став 1. иза алинеје 4. додаје се нова алинеја 5. која гласи:

"- pružanje besplatne pravne pomoći u skladu s odredbama Zakona o pružanju besplatne pravne pomoći ("Službeni glasnik BiH", broj 83/16)."

У алинеји 9 на крају текста умјесто интерпункцијског знака тачка-зarez ставља се интерпункцијски знак zarez и додаје текст који гласи:

"као и послове инспекцијског надзора над извршавањем Закона који се односи на рад удружења грађана и фондација регистrirаних на нивоу Босне и Херцеговине, у питањима: пријављивања измјена и допуна статута, циљева и дјелатности, назива, адресе сједишта, особе овлашћене за заступање и престанак рада удружења или фондација, коришћења у правном промету података

који нису уписани у Регистар удружења и фондација, коришћења назива под којим су удружење или фондација уписани у Регистар, одржавања сједница скупштине удружења или управног одбора фондације, достављања финансијског извјештаја у складу са законом, вођења пописа чланова удружења и престанка рада и дјеловања удружења или фондације."

Досадашње алинеје од 5. до 11. постају алинеје од 6. до 12.

Члан 2.

У члану 17. став 1. брише се тачка 9.

У члану 17. став 1. тач. од 10. до 26. постају тач. од 9. до 25.

Члан 3.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01,02-02-1-1610/17

8. новембра 2017. године

Сарајево

Предсједavajuћа

Представничког дома

Парламентарне скупштине БиХ

Борјана Кришто, с. р.

Предсједavajuћи

Дома народа

Парламентарне скупштине БиХ

Мр. Огњен Тадић, с. р.

VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE

1178

На основу чланка 15. ставак (1) Закона о штрајку uposlenih у институциjама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 41/16) и чланка 17. Закона о Вијећу министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), на приједлог Дирекције за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине, Вијеће министара Босне и Херцеговине, на 87. сједници, одржаној 29.12.2016. године, donijelo је

ODLUKU

O UTVRĐIVANJU MINIMUMA PROCESA RADA U DIREKCIJI ZA KOORDINACIJU POLICIJSKIH TIJELA BOSNE I HERCEGOVINE ZA VRIJEME TRAJANJA ŠTRAJKA

Чланак 1.

(Предмет Одлуке)

Овом Одлуком утврђује се minimum procesa rada у Дирекцији за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Дирекција) за вријеме трајања штрајка.

Чланак 2.

(Minimum procesa rada)

Minimum procesa rada у Дирекцији за вријеме трајања штрајка ostvaruje се са најмање 35% кадровских капацитета на разини основних организацијских јединица.

Чланак 3.

(Оsiguravanje minimuma procesa rada)

- (1) Равнатељ Дирекције, у случају потребе, може распоредити uposlene у Дирекцији на одговарајућа радна мјеста, како би се осигурао minimum procesa rada за вријеме трајања штрајка.
- (2) Рукководитељи основних организацијских јединица Дирекције након организовања штрајка обавезни су:
 - a) провести minimum procesa rada из чланка 2. ове Одлуке;
 - b) одредити uposlene који ће радити за вријеме трајања штрајка;
 - c) одредити послове и радне задатке који не трпе одлагање, односно које је неопходно извршавати за вријеме трајања штрајка.

Чланак 4.

(Ступање на снагу)

Ova Odluka stupa na snagu osmog dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 361/16
29. prosinca 2016. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. Denis Zvizdić, v. r.

На основу члана 15. став (1) Закона о штрајку запослених у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 41/16) и члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), на приједлог Дирекције за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине, Савјет министара Босне и Херцеговине, на 87. сједници, одржаној 29.12.2016. године, донио је

ОДЛУКУ

О УТВРЂИВАЊУ МИНИМУМА ПРОЦЕСА РАДА У ДИРЕКЦИЈИ ЗА КООРДИНАЦИЈУ ПОЛИЦИЈСКИХ ТИЈЕЛА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ЗА ВРИЈЕМЕ ТРАЈАЊА ШТРАЈКА

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Овом Одлуком утврђује се минимум процеса рада у Дирекцији за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Дирекција) за вријеме трајања штрајка.

Члан 2.

(Минимум процеса рада)

Минимум процеса рада у Дирекцији за вријеме трајања штрајка остварује се са најмање 35% кадровских капацитета на нивоу основних организационих јединица.

Члан 3.

(Обезбјеђивање минимума процеса рада)

- (1) Директор Дирекције, у случају потребе, може распоредити запослене у Дирекцији на одговарајућа радна мјеста, како би се обезбиједио минимум процеса рада за вријеме трајања штрајка.
- (2) Руководиоци основних организационих јединица Дирекције након организовања штрајка обавезни су:
 - а) провести минимум процеса рада из члана 2. ове Одлуке;
 - б) одредити запослене који ће радити за вријеме трајања штрајка;
 - ц) одредити послове и радне задатке који не трпе одлагање, односно које је неопходно извршавати за вријеме трајања штрајка.

Члан 4.

(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 361/16
29. децембра 2016. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Др Денис Звиздић, с. р.

На основу члана 15. став (1) Закона о штрајку запослених у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 41/16) и члана 17. Закона о Вјећу министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), на приједлог Дирекције за координацију полицијских

тијела Босне и Херцеговине, Вјеће министара Босне и Херцеговине, на 87. сједници, одржаној 29.12.2016. године, донијело је

ОДЛУКУ

О УТВРЂИВАЊУ МИНИМУМА ПРОЦЕСА РАДА У ДИРЕКЦИЈИ ЗА КООРДИНАЦИЈУ ПОЛИЦИЈСКИХ ТИЈЕЛА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ЗА ВРИЈЕМЕ ТРАЈАЊА ШТРАЈКА

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Овом Одлуком утврђује се минимум процеса рада у Дирекцији за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Дирекција) за вријеме трајања штрајка.

Члан 2.

(Минимум процеса рада)

Минимум процеса рада у Дирекцији за вријеме трајања штрајка остварује се са најмање 35% кадровских капацитета на нивоу основних организационих јединица.

Члан 3.

(Осигуравање минимума процеса рада)

- (1) Директор Дирекције, у случају потребе, може распоредити запослене у Дирекцији на одговарајућа радна мјеста, како би се осигурао минимум процеса рада за вријеме трајања штрајка.
- (2) Руководиоци основних организационих јединица Дирекције након организовања штрајка обавезни су:
 - а) провести минимум процеса рада из члана 2. ове Одлуке;
 - б) одредити запослене који ће радити за вријеме трајања штрајка;
 - в) одредити послове и радне задатке који не трпе одлагање, односно које је неопходно извршавати за вријеме трајања штрајка.

Члан 4.

(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

VM broj 361/16
29. decembra 2016. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. Denis Zvizdić, s. r.

1179

На основу чланка 17. и чланка 22. ставак 1. Закона о Вјећу министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), Вјеће министара Босне и Херцеговине, на 117. сједници одржаној 10.10.2017. године, донијело је

ОДЛУКУ

О ОСНИВАЊУ РАДНЕ СКУПИНЕ ЗА ИЗРАДУ НАЦРТА ЗАКОНА О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ЈАВНИМ НАБАВАМА

Чланак 1.

(Предмет)

Овом Одлуком оснива се Радна skupина за израду Нacrта Закона о измјенама и допунама Закона о јавним набавкама (у даљем тексту: Радна skupина).

Чланак 2.

(Задатак Радне skupине)

Радна skupина задужена је за израду Нacrта Закона о измјенама и допунама Закона о јавним набавкама, суkladно Стратешком циљу 1. - Правни оквир Стратешког акцијског плана за раздобље 2016.-2017. године, с циљем поступног усклађивања са директивима ЕУ, и то 2014/24/EZ о јавним набавкама и 2014/25/EZ о набави субјеката који дјелују у водном сектору,

energetskom i prometnom sektoru i sektoru poštanskih usluga, te poboljšanja postojećih zakonskih rješenja i uklanjanja tehničkih nedostataka važećeg Zakona.

Članak 3.
(Sastav Radne skupine)

U Radnu skupinu imenuju se:

- a) Josip Jakovac, Agencija za javne nabave Bosne i Hercegovine, podružnica Mostar, predsjedatelj Radne skupine;
- b) Nikolina Silak, Ured za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine, sjedište Sarajevo, zamjenica predsjedatelja;
- c) Belma Šećibović, Agencija za javne nabave Bosne i Hercegovine, sjedište Sarajevo, članica i tajnica;
- d) Dinita Fočo, Agencija za javne nabave Bosne i Hercegovine, podružnica Mostar, članica;
- e) Dragana Ribić, Agencija za javne nabave Bosne i Hercegovine, podružnica Banja Luka, članica;
- f) Marko Kolobarić, Ured za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine, podružnica Banja Luka, član;
- g) Alma Salkić-Mijić, Ured za razmatranje žalbi Bosne i Hercegovine, podružnica Mostar, članica;
- h) Amira Lazović, Direkcija za europske integracije Bosne i Hercegovine, članica;
- i) Mirza Čizmić, Ministarstvo obrane, član;
- j) Nermin Lapandić, Ministarstvo obrane, član;
- k) Goran Podinić, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, član;
- l) Gorana Krtalić, Ministarstvo financija i trezora, članica;
- m) Radenko Stanić, Ministarstvo sigurnosti, član;
- n) Edina Imamović, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, članica;
- o) Martina Gudelj, Ministarstvo pravde, članica;
- p) Arif Nanić, Agencija za identifikacijske dokumente, evidenciju i razmjenu podataka, član;
- q) Azra Sipović, Ministarstvo civilnih poslova, članica;
- r) Semin Ramović, Služba za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine, član;
- s) Jugoslav Jularić, Služba za zajedničke poslove institucija Bosne i Hercegovine, član.

Članak 4.

(Rukovođenje Radnom skupinom)

Predsjednik i zamjenica predsjednika Radne skupine zaduženi su za rukovođenje radnom skupinom, planiranje aktivnosti, i predstavljanje radne skupine na Odboru Agencije, u procesu javnih konzultacija (okrugli stolovi, konferencije, javna rasprava i sl.) izuzev e-konzultacija, i drugim tijelima pred kojima bude potrebno sudjelovanje radne skupine u procesu usvajanja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavama.

Članak 5.

(Status Radne skupine)

Radna skupina je privremeno i stručno tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.

Članak 6.

(Konstituiranje i Poslovnik o radu)

- (1) Radna skupina donosi Poslovnik o radu na prvom radnom sastanku, kojeg je pokrenula Agencije za javne nabave Bosne i Hercegovine, nakon donošenja ove Odluke.
- (2) Poslovnikom o radu se uređuje način i djelokrug rada, način odlučivanja, prava i obveze, kao i druga pitanja od značaja za rad Radne skupine.

Članak 7.

(Rok za izradu)

Radna skupina u obvezi je izvršiti zadatak iz članka 1. ove Odluke do 31.12.2017. godine, sukladno Strateškom akcijskom planu za razdoblje 2016.-2017. godine.

Članak 8.

(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 243/17
10. listopada 2017. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. **Denis Zvizdić**, v. r.

Na osnovu člana 17. i člana 22. stav 1. Zakona o Savjetu ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Savjet ministara Bosne i Hercegovine, na 117. sjednici održanoj 10.10.2017. godine, donio je

**ОДЛУКУ
О ОСНИВАЊУ РАДНЕ ГРУПЕ ЗА ИЗРАДУ НАЦРТА
ЗАКОНА О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О
ЈАВНИМ НАБАВКАМА**

Члан 1.

(Предмет)

Овом Одлуком оснива се Радна група за израду Нацрта Закона о измјенама и допунама Закона о јавним набавкама (у даљем тексту: Радна група).

Члан 2.

(Задатак Радне групе)

Радна група има задатак да сачини Нацрт Закона о измјенама и допунама Закона о јавним набавкама, у складу са Стратешким циљем 1. – Правни оквир Стратешког акционог плана за период 2016.-2017. године, с циљем постепеног усклађивања са директивама ЕУ, и то 2014/24/ЕЗ о јавним набавкама и 2014/25/ЕЗ о набавци субјеката који дјелују у сектору водопривреде, енергетском и транспортном сектору и сектору поштанских услуга, те побољшања постојећих законских рјешења и отклањања техничких недостатака важећег Закона.

Члан 3.

(Састав Радне групе)

У Радну групу именују се:

- a) Јосип Јаковац, Агенција за јавне набавке Босне и Херцеговине, филијала Мостар, председник Радне групе;
- b) Николина Силак, Уред за разматрање жалби Босне и Херцеговине, сједиште Сарајево, замјеница председника;
- v) Белма Шећибовић, Агенција за јавне набавке Босне и Херцеговине, сједиште Сарајево, чланица и секретар;
- г) Ђинита Фочо, Агенција за јавне набавке Босне и Херцеговине, филијала Мостар, чланица;
- д) Драгана Рибич, Агенција за јавне набавке Босне и Херцеговине, филијала Бања Лука, чланица;
- ђ) Марко Колобарић, Уред за разматрање жалби Босне и Херцеговине, филијала Бања Лука, члан;
- е) Алма Салкић-Мијић, Уред за разматрање жалби Босне и Херцеговине, филијала Мостар, чланица;
- ж) Амира Лазовић, Дирекција за европске интеграције Босне и Херцеговине, чланица;

- з) Мирза Чизмић, Министарство одбране, члан;
- и) Нермин Лапандић, Министарство одбране, члан;
- ј) Горан Подинић, Агенција за статистику Босне и Херцеговине, члан;
- к) Горана Крталић, Министарство финансија и трезора, чланица;
- л) Раденко Станић, Министарство безбједности, члан;
- љ) Едина Имамовић, Министарство за људска права и избјеглице, чланица;
- м) Мартина Гудељ, Министарство правде, чланица;
- н) Ариф Нанић, Агенција за идентификационе документе, евиденцију и размјену података, члан;
- њ) Азра Сиповић, Министарство цивилних послова, чланица;
- о) Семин Рамовић, Служба за заједничке послове институција Босне и Херцеговине, члан;
- п) Југослав Јуларић, Служба за заједничке послове институција Босне и Херцеговине, члан.

Члан 4.

(Руковођење Радном групом)

Предсједник и замјеница предсједника Радне групе задужени су за руковођење радном групом, планирање активности, и представљање радне групе на Одбору Агенције, у процесу јавних консултација (округли столови, конференције, јавна расправа и сл.) изузев е-консултација, и другим органима пред којим буде потребно учешће радне групе у процесу усвајања Закона о измјенама и допунама Закона о јавним набавкама.

Члан 5.

(Статус Радне групе)

Радна група је привремени и стручни орган Савјета министара Босне и Херцеговине.

Члан 6.

(Конституисање и Пословник о раду)

- (1) Радна група доноси Пословник о раду на првом радном састанку, иницираном од Агенције за јавне набавке Босне и Херцеговине, последице доношења ове Одлуке.
- (2) Пословником о раду регулишу се начин и опсег рада, начин одлучивања, права и обавезе, као и друга питања од значаја за рад Радне групе.

Члан 7.

(Рок за израду)

Радна група у обавези је извршити задатак из члана 1. ове Одлуке до 31.12.2017. године, у складу са Стратешким акционим планом за период 2016.-2017. године.

Члан 8.

(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 243/17
10. октобра 2017. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Др **Денис Звиздић**, с. р.

Na osnovu člana 17. i člana 22. stav 1. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 117. sjednici održanoj 10.10.2017. godine, donijelo je

ODLUKU**O OSNIVANJU RADNE GRUPE ZA IZRADU NACRTA ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O JAVNIM NABAVKAMA**

Члан 1.

(Предмет)

Ovom Odlukom osniva se Radna grupa za izradu Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama (u daljem tekstu: Radna grupa).

Члан 2.

(Задатак Радне групе)

Radna grupa ima задатак да сачини Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama, u skladu sa Strateškim ciljem 1. - Pravni okvir Strateškog akcionog plana za razdoblje 2016.-2017. godine, s ciljem postepenog usklađivanja sa direktivama EU, i to 2014/24/EZ o javnim nabavkama i 2014/25/EZ o nabavci subjekata koji djeluju u sektoru vodoprivrede, energetskom i prometnom sektoru i sektoru poštanskih usluga, te poboljšanja postojećih zakonskih rješenja i otklanja tehničkih nedostataka važećeg Zakona.

Члан 3.

(Састав Радне групе)

U Radnu grupu imenuju se:

- a) Josip Jakovac, Агенција за јавне набавке Босне и Херцеговине, филијала Mostar, предсједник Радне групе;
- b) Nikolina Silak, Уред за разматрање жалби Босне и Херцеговине, сједиште Сарајево, замјеница предсједника;
- c) Belma Šećibović, Агенција за јавне набавке Босне и Херцеговине, сједиште Сарајево, чланица и секретарка;
- d) Đineta Fočo, Агенција за јавне набавке Босне и Херцеговине, филијала Mostar, чланица;
- e) Dragana Ribić, Агенција за јавне набавке Босне и Херцеговине, филијала Banja Luka, чланица;
- f) Marko Kolobarić, Уред за разматрање жалби Босне и Херцеговине, филијала Banja Luka, члан;
- g) Alma Salkić-Mijić, Уред за разматрање жалби Босне и Херцеговине, филијала Mostar, чланица;
- h) Amira Lazović, Дирекција за европске интеграције Босне и Херцеговине, чланица;
- i) Mirza Čizmić, Министарство одбране, члан;
- j) Nermin Lapandić, Министарство одбране, члан;
- k) Goran Podinić, Агенција за статистику Босне и Херцеговине, члан;
- l) Gorana Krtalić, Министарство финансија и трезора, чланица;
- m) Radenko Stanić, Министарство сигурности, члан;
- n) Edina Imamović, Министарство за људска права и избјеглице, чланица;
- o) Martina Gudelj, Министарство правде, чланица;
- p) Arif Nanić, Агенција за идентификационе документе, евиденцију и размјену података, члан;
- q) Azra Sipović, Министарство цивилних послова, чланица;
- r) Semin Ramović, Служба за заједничке послове институција Босне и Херцеговине, члан;
- s) Jugoslav Jularić, Служба за заједничке послове институција Босне и Херцеговине, члан.

Члан 4.

(Руковођење Радном групом)

Predsjednik i zamjenica predsjednika Radne grupe zaduženi su za rukovođenje radnom grupom, planiranje aktivnosti, i predstavljanje radne grupe na Odбору Агенције, u procesu javnih konsultacija (okrugli stolovi, konferencije, javna rasprava i sl.) izuzev e-konsultacija, i drugim tijelima pred kojim bude potrebno

učesće radne grupe u procesu usvajanja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama.

Član 5.

(Status Radne grupe)

Radna grupa je privremeno i stručno tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.

Član 6.

(Konstituisanje i Poslovnik o radu)

- (1) Radna grupa donosi Poslovnik o radu na prvom radnom sastanku, iniciranom od Agencije za javne nabavke Bosne i Hercegovine, poslije donošenja ove Odluke.
- (2) Poslovnikom o radu regulišu se način i djelokrug rada, način odlučivanja, prava i obaveze, kao i druga pitanja od značaja za rad Radne grupe.

Član 7.

(Rok za izradu)

Radna grupa u obavezi je izvršiti zadatak iz člana 1. ove Odluke do 31.12.2017. godine, u skladu sa Strateškim akcionim planom za razdoblje 2016.-2017. godine.

Član 8.

(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 243/17
10. oktobra 2017. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. Denis Zvizdić, s. r.

1180

Na temelju članka 17. i članka 22. stavak (1) Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a u vezi sa Strategijom u oblasti migracija i azila i Akcijskim planom za razdoblje 2012-2015. godine, koju je Vijeća ministara Bosne i Hercegovine usvojilo na 10. sjednici održanoj 12.06.2012. godine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na prijedlog Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, na 118. sjednici, održanoj 19. listopada 2017. godine, donijelo je

ODLUKU

O IZMJENAMA ODLUKE O FORMIRANJU KOORDINACIJSKOG TIJELA ZA PITANJA MIGRACIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Članak 1.

U Odluci o formiranju Koordinacijskog tijela za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 10/13, 64/13, 1/14 i 20/16), u članku 2. stavak (1) toč. f), g) i h) mijenjaju se i glase:

- "f) Frano Planinić, pomoćnik ministra u Sektoru za međunarodno-pravne i konzularne poslove Ministarstva vanjskih poslova - član,
- g) Željka Marković-Sekulić, pomoćnica ministra u Sektoru za izbjeglice, raseljene osobe, readmisiju i stambenu politiku Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice - članica,
- h) Aisha Telalović, viša stručna suradnica u Sektoru za iseljenišтво Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice - članica,".

Članak 2.

- (1) U članku 3. u stavku (2) riječi: "za razdoblje 2012-2015. godina" se brišu.
- (2) U članku 3. u stavku (3) toč. a), b) i c) riječi: "za razdoblje 2012-2015. godina" se brišu.
- (3) U članku 3. u stavku (4) riječi: "za razdoblje 2012-2015. godina" se brišu.

Članak 3.

U članku 5. riječi: "za razdoblje 2012-2015. godina" se brišu.

Članak 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 244/17
19. listopada 2017. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. Denis Zvizdić, v. r.

Na osnovu člana 17. i člana 22. stav (1) Zakona o Savjetu ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a u vezi sa Strategijom u oblasti migracija i azila i Akcionim planom za period 2012-2015. godine, koju je Savjet ministara Bosne i Hercegovine usvojio na 10. sjednici održanoj 12.06.2012. godine, Savjet ministara Bosne i Hercegovine, na prijedlog Ministarstva bezbjednosti Bosne i Hercegovine, na 118. sjednici, održanoj 19. oktobra 2017. godine, donio je

ODLUKU

O IZMJENAMA ODLUKE O FORMIRANJU KOORDINACIJSKOG TIJELA ZA PITANJA MIGRACIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Član 1.

U Odluci o formiranju Koordinacijskog tijela za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 10/13, 64/13, 1/14 i 20/16), u članu 2. stav (1) tач. ф), г) и х) мијењају се и гласе:

- "ф) Франо Планинић, помоћник министра у Сектору за међународно-правне и конзуларне послове Министарства иностраних послова - члан,
- г) Жељка Марковић-Секулић, помоћница министра у Сектору за избјеглице, расељена лица, readmisiju и стамбену политику Министарства за људска права и избјеглице - чланица,
- х) Аиша Телаловић, виша стручна сарадница у Сектору за исељеништво Министарства за људска права и избјеглице - чланица,".

Члан 2.

- (1) У члану 3. у ставу (2) ријечи: "за период 2012-2015. година" се бришу.
- (2) У члану 3. у ставу (3) тач. а), б) и ц) ријечи: "за период 2012-2015. година" се бришу.
- (3) У члану 3. у ставу (4) ријечи: "за период 2012-2015. година" се бришу.

Члан 3.

У члану 5. ријечи: "за период 2012-2015. година" се бришу.

Члан 4.

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 244/17
19. октобра 2017. године
Сарајево

Председавајући
Савјета министара БиХ
Др Денис Звиздић, с. р.

Na osnovu člana 17. i člana 22. stav (1) Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a u vezi sa Strategijom u oblasti migracija i azila i Akcionim planom za period 2012-2015. godine, koju je Vijeća ministara Bosne i Hercegovine usvojilo na 10. sjednici održanoj 12.06.2012. godine, Vijeće

ministrara Bosne i Hercegovine, na prijedlog Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine, na 118. sjednici, održanoj 19. oktobra 2017. godine, donijelo je

**ODLUKU
O IZMJENAMA ODLUKE O FORMIRANJU
KOORDINACIONOG TIJELA ZA PITANJA MIGRACIJA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

Član 1.

U Odluci o formiranju Koordinacionog tijela za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 10/13, 64/13, 1/14 i 20/16), u članu 2. stav (1) tač. f), g) i h) mijenjaju se i glase:

- f) Frano Planinić, pomoćnik ministra u Sektoru za međunarodno-pravne i konzularne poslove Ministarstva vanjskih poslova - član,
- g) Željka Marković-Sekulić, pomoćnica ministra u Sektoru za izbjeglice, raseljene osobe, readmisiju i stambenu politiku Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice - članica,
- h) Aisa Telalović, viša stručna saradnica u Sektoru za iseljenišтво Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice - članica."

Član 2.

- (1) U članu 3. u stavu (2) riječi: "za razdoblje 2012-2015. godina" se brišu.
- (2) U članu 3. u stavu (3) tač. a), b) i c) riječi: "za razdoblje 2012-2015. godina" se brišu.
- (3) U članu 3. u stavu (4) riječi: "za razdoblje 2012-2015. godina" se brišu.

Član 3.

U članu 5. riječi: "za razdoblje 2012-2015. godina" se brišu.

Član 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 244/17
19. oktobra 2017. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. **Denis Zvizdić**, s. r.

1181

Na temelju članka 17. i članka 22. stavak 1. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a u svezi Zaključka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine sa 86. sjednice održane 20.12.2016. godine i Zaključka sa 114. sjednice održane 12.9.2017. godine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 118. sjednici, održanoj 19.10.2017. godine, donijelo je

ODLUKU

**O IZMJENI ODLUKE O FORMIRANJU RADNE
SKUPINE ZA IZRADU IZMJENA I DOPUNA DRŽAVNE
STRATEGIJE ZA RAD NA PREDMETIMA RATNIH
ZLOČINA**

Članak 1.

U Odluci o formiranju radne skupine za izradu izmjena i dopuna Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina ("Službeni glasnik BiH", broj 44/17) u članku 6. riječi: "do kraja svibnja mjeseca 2017. godine", zamjenjuju se riječima: "u roku od 60 dana od dana objave ove odluke".

Članak 2.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 245/17
19. listopada 2017. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. **Denis Zvizdić**, v. r.

На основу члана 17. и члана 22. став 1. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), а у вези Закључка Савјета министара Босне и Херцеговине са 86. сједнице одржане 20.12.2016. године и Закључка са 114. сједнице одржане 12.9.2017. године, Савјет министара Босне и Херцеговине, на 118. сједници, одржаној 19.10.2017. године, донио је

ОДЛУКУ

**О ИЗМЈЕНИ ОДЛУКЕ О ФОРМИРАЊУ РАДНЕ ГРУПЕ
ЗА ИЗРАДУ ИЗМЈЕНА И ДОПУНА ДРЖАВНЕ
СТРАТЕГИЈЕ ЗА РАД НА ПРЕДМЕТИМА РАТНИХ
ЗЛОЧИНА**

Члан 1.

У Одлуци о формирању радне групе за израду измјена и допуна Државне стратегије за рад на предметима ратних злочина ("Службени гласник БиХ", број 44/17) у члану 6. пише: "до краја маја мјесца 2017. године", замјенују се ријечима: "у року од 60 дана од дана објаве ове одлуке".

Члан 2.

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 245/17
19. октобра 2017. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Др Денис Звиздић, с. р.

Na osnovu člana 17. i člana 22. stav 1. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a u vezi Zaključka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine sa 86. sjednice održane 20.12.2016. godine i Zaključka sa 114. sjednice održane 12.9.2017. godine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 118. sjednici, održanoj 19.10.2017. godine, donijelo je

ODLUKU

**O IZMJENI ODLUKE O FORMIRANJU RADNE GRUPE
ZA IZRADU IZMJENA I DOPUNA DRŽAVNE
STRATEGIJE ZA RAD NA PREDMETIMA RATNIH
ZLOČINA**

Član 1.

U Odluci o formiranju radne grupe za izradu izmjena i dopuna Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina ("Službeni glasnik BiH", broj 44/17) u članu 6. riječi: "do kraja maja mjeseca 2017. godine", zamjenjuju se riječima: "u roku od 60 dana od dana objave ove odluke".

Član 2.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 245/17
19. oktobra 2017. godine
Sarajevo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Dr. **Denis Zvizdić**, s. r.

1182

На основу члана 17. Закона о финансирању институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 и 32/13), члана 17. ставка (4) Закона о Прорачуну институција Босне и Херцеговине и међународних обвеза Босне и Херцеговине за 2017. годину ("Службени гласник БиХ", број 94/16) и Одлуке о критеријима за додјелу средстава интервентне текуће причуве, број 01-02-1-379/17 од 8.2.2017. године, предсједатељ Вјећа министара Босне и Херцеговине доноси

ОДЛУКУ**О ИНТЕРВЕНТНОМ КОРИШТЕЊУ СРЕДСТАВА
ТЕКУЋЕ ПРОРАЧУНСКЕ ПРИЧУВЕ****Чланак 1.**

(Предмет Одлуке)

Одобравају се средства за интервентно кориштење текуће прорачунске причуве Прорачуна институција Босне и Херцеговине и међународних обвеза Босне и Херцеговине за 2017. годину у износу 3.000,00 КМ у сврху једнократне финансијске потпоре ОЖРК "Јединство" из Тузле.

Чланак 2.

(Надлежност за реализацију)

За реализацију ове одлуке задужено је Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине у складу са Законом о финансирању институција Босне и Херцеговине, а уплата ће се извршити на жирану ОЖРК "Јединство" из Тузле.

Чланак 3.

(Извјешће о намјенском трошку средстава)

Обвезује се корисник средстава да достави извјешће о намјенском трошку додјелjenih средстава.

Чланак 4.

(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-50-2-2579-1/17
8. студенга 2017. године
Сарајево

Предсједатељ
Вјећа министара БиХ
Др. **Денис Звиздић**, в. г.

На основу члана 17. Закона о финансирању институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 и 32/13), члана 17. става (4) Закона о Буџету институција Босне и Херцеговине и међународних обвеза Босне и Херцеговине за 2017. годину ("Службени гласник БиХ", број 94/16) и Одлуке о критеријумима за додјелу средстава интервентне текуће резерве, број 01-02-1-379/17 од 8.2.2017. године, предсједатељ Вјећа министара Босне и Херцеговине доноси

ОДЛУКУ**О ИНТЕРВЕНТНОМ КОРИШТЕЊУ СРЕДСТАВА
ТЕКУЋЕ БУЏЕТСКЕ РЕЗЕРВЕ****Члан 1.**

(Предмет Одлуке)

Одобравају се средства за интервентно кориштење текуће буџетске резерве Буџета институција Босне и Херцеговине и међународних обвеза Босне и Херцеговине за 2017. годину у износу 3.000,00 КМ у сврху једнократне финансијске подршке ОЖРК "Јединство" из Тузле.

Члан 2.

(Надлежност за реализацију)

За реализацију ове одлуке задужено је Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине у складу са Законом о финансирању институција Босне и Херцеговине, а

уплата ће се извршити на жирану ОЖРК "Јединство" из Тузле.

Члан 3.

(Извјештај о намјенском трошку средстава)

Обвезује се корисник средстава да достави извјештај о намјенском трошку додјелjenih средстава.

Члан 4.

(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-50-2-2579-1/17
8. новембра 2017. године
Сарајево

Предсједатељ
Савјета министара БиХ
Др **Денис Звиздић**, с. р.

На основу члана 17. Закона о финансирању институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 и 32/13), члана 17. става (4) Закона о Буџету институција Босне и Херцеговине и међународних обвеза Босне и Херцеговине за 2017. годину ("Службени гласник БиХ", број 94/16) и Одлуке о критеријима за додјелу средстава интервентне текуће резерве, број 01-02-1-379/17 од 8.2.2017. године, предсједатељ Вјећа министара Босне и Херцеговине доноси

ОДЛУКУ**О ИНТЕРВЕНТНОМ КОРИШТЕЊУ СРЕДСТАВА
ТЕКУЋЕ БУЏЕТСКЕ РЕЗЕРВЕ****Члан 1.**

(Предмет Одлуке)

Одобравају се средства за интервентно кориштење текуће буџетске резерве Буџета институција Босне и Херцеговине и међународних обвеза Босне и Херцеговине за 2017. годину у износу 3.000,00 КМ у сврху једнократне финансијске подршке ОЖРК "Јединство" из Тузле.

Члан 2.

(Надлежност за реализацију)

За реализацију ове одлуке задужено је Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине у складу са Законом о финансирању институција Босне и Херцеговине, а уплата ће се извршити на жирану ОЖРК "Јединство" из Тузле.

Члан 3.

(Извјештај о намјенском трошку средстава)

Обвезује се корисник средстава да достави извјештај о намјенском трошку додјелjenih средстава.

Члан 4.

(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-50-2-2579-1/17
8. новембра 2017. године
Сарајево

Предсједатељ
Вјећа министара БиХ
Др. **Денис Звиздић**, с. р.

1183

На основу члана 17. Закона о финансирању институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 и 32/13), члана 17. ставка (4) Закона о Прорачуну институција Босне и Херцеговине и међународних обвеза Босне и Херцеговине за 2017. годину ("Службени гласник БиХ", број 94/16) и Одлуке о критеријима за додјелу средстава интервентне текуће причуве, број 01-02-1-379/17 од 8.2.2017. године, предсједатељ Вјећа министара Босне и Херцеговине доноси

**ODLUKU
O INTERVENTNOM KORIŠTENJU SREDSTAVA
TEKUĆE PRORAČUNSKE PRIČUVE**

Članak 1.
(Predmet Odluke)

Odobravaju se sredstva za interventno korištenje tekuće proračunske pričuve Proračuna institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2017. godinu u iznosu 1.500,00 KM Adnanu Bajramoviću u svrhu jednokratne finansijske pomoći za liječenje.

Članak 2.
(Nadležnost za realizaciju)

Za realizaciju ove odluke zaduženo je Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine u skladu sa Zakonom o financiranju institucija Bosne i Hercegovine, a uplata će se izvršiti na tekući račun Adnana Bajramovića iz Sarajeva.

Članak 3.
(Izvješće o namjenskom utrošku sredstava)
Obvezuje se korisnik sredstava da dostavi izvješće o namjenskom utrošku dodijeljenih sredstava.

Članak 4.
(Stupanje na snagu)
Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-50-2-2621-1/17
7. studenoga 2017. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Dr. Denis Zvizdić, v. r.

Na osnovu člana 17. Zakona o finansiranju institucija Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 i 32/13), člana 17. stava (4) Zakona o Budžetu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2017. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 94/16) i Odluke o kriterijumima za dodjelu sredstava interventne tekuće rezerve, broj 01-02-1-379/17 od 8.2.2017. godine, predsjedavajući Savjeta ministara Bosne i Hercegovine donosi

**ODLUKU
O INTERVENTNOM KORIŠTENJU SREDSTAVA
TEKUĆE BUDŽETSKJE REZERVE**

Član 1.
(Predmet Odluke)

Odobravaju se sredstva za interventno korištenje tekuće budžetske rezerve Budžeta institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2017. godinu u iznosu 1.500,00 KM Adnanu Bajramoviću u svrhu jednokratne finansijske pomoći za liječenje.

Član 2.
(Nadležnost za realizaciju)

Za realizaciju ove odluke zaduženo je Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine u skladu sa Zakonom o finansiranju institucija Bosne i Hercegovine, a uplata će se izvršiti na tekući račun Adnana Bajramovića iz Sarajeva.

Član 3.
(Izvjештај о намјенском утрошку средстава)
Обавезује се корисник средстава да достави извјештај о намјенском утрошку додијелених средстава.

Члан 4.
(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-50-2-2621-1/17
7. новембра 2017. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Др Денис Звиздић, с. р.

Na osnovu člana 17. Zakona o finansiranju institucija Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 i 32/13), člana 17. stava (4) Zakona o Budžetu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2017. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 94/16) i Odluke o kriterijima za dodjelu sredstava interventne tekuće rezerve, broj 01-02-1-379/17 od 8.2.2017. godine, predsjedavajući Vijeća ministara Bosne i Hercegovine donosi

**ODLUKU
O INTERVENTNOM KORIŠTENJU SREDSTAVA
TEKUĆE BUDŽETSKJE REZERVE**

Član 1.
(Predmet Odluke)

Odobravaju se sredstva za interventno korištenje tekuće budžetske rezerve Budžeta institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2017. godinu u iznosu 1.500,00 KM Adnanu Bajramoviću u svrhu jednokratne finansijske pomoći za liječenje.

Član 2.
(Nadležnost za realizaciju)

Za realizaciju ove odluke zaduženo je Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine u skladu sa Zakonom o finansiranju institucija Bosne i Hercegovine, a uplata će se izvršiti na tekući račun Adnana Bajramovića iz Sarajeva.

Član 3.
(Izvjештај о намјенском утрошку средстава)
Обавезује се корисник средстава да достави извјештај о намјенском утрошку додијелених средстава.

Član 4.
(Stupanje na snagu)
Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Број 01-50-2-2621-1/17
7. новембра 2017. године
Сарајево

Предсједавајући
Вјеча министара БиХ
Др. Денис Звиздић, с. р.

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA ZA
ELEKTRICNU ENERGIJU - DERK****1184**

Na temelju članka 4.2. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i članka 36. Poslovnika o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju ("Službeni glasnik BiH", broj 2/05), na sjednici Državne regulatorne komisije za električnu energiju, održanoj 2. studenoga 2017. godine, donijet je

PRAVILNIK O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O PRIKLJUČKU

Članak 1.

U Pravilniku o priključku ("Službeni glasnik BiH", br. 95/08, 79/10 i 60/12), naziv dijela: **"VI DIO - ODOBRENJE ZA PRIKLJUČENJE"**, mijenja se i glasi: **"VI DIO - ODOBRENJE ZA PRIKLJUČENJE NA PRIJENOSNU MREŽU I PUŠTANJE U POGON"**.

Članak 2.

Članak 24. mijenja se i glasi:

"Članak 24.

(Odobrenje za priključenje VN postrojenja i priključka)

- (1) Korisnik obavještava Elektroprijenos o završetku radova na dijelu visokonaponskog postrojenja (u daljem tekstu: VN postrojenje) koji je u funkciji prijenosa električne energije i priključku, ukoliko ga Korisnik gradi, te dostavlja:
 - a) investiciono-tehničku dokumentaciju,
 - b) potvrdu o provedenim ispitivanjima,
 - c) prijedlog programa kontrole izvedenih radova.
- (2) Program kontrole odobrava Elektroprijenos i obavještava Korisnika o datumu kontrole najkasnije sedam dana prije datuma utvrđenog za kontrolu.
- (3) Nakon izvršene kontrole iz stavka (1) ovog članka, Elektroprijenos dostavlja NOS-u i Korisniku zapisnik o izvršenoj kontroli i spremnosti puštanja u pogon.
- (4) Ukoliko Elektroprijenos gradi priključak, Elektroprijenos dostavlja NOS-u i Korisniku zapisnik o izvršenoj kontroli i spremnosti puštanja u pogon priključka.
- (5) Na zahtjev Korisnika, Elektroprijenos izdaje Odobrenje za priključenje VN postrojenja i priključka, ukoliko ga gradi Korisnik.
- (6) U prilogu zahtjeva za izdavanje Odobrenja za priključenje VN postrojenja i priključka, ukoliko ga gradi Korisnik, dostavlja se sljedeća dokumentacija:
 - a) građevinska dozvola za VN postrojenje,
 - b) građevinska dozvola za priključak,
 - c) upotrebna dozvola za VN postrojenje,
 - d) upotrebna dozvola za priključak,
- (7) Jedan primjerak Odobrenja za priključenje VN postrojenja i priključka, ukoliko ga gradi Korisnik, Elektroprijenos dostavlja NOS-u."

Članak 3.

Članak 25. mijenja se i glasi:

"Članak 25.

(Sadržaj Odobrenja za priključenje VN postrojenja i priključka)

Odobrenje za priključenje VN postrojenja i priključka sadrži, ali se ne ograničava na:

- a) podatke o Korisniku,
- b) naziv, vrstu, adresu i broj katastarske čestice,
- c) broj građevinske dozvole za VN postrojenje,
- d) broj građevinske dozvole za priključak,
- e) broj upotrebne dozvole za VN postrojenje,
- f) broj upotrebne dozvole za priključak,
- g) namjenu instaliranih kapaciteta Korisnika,
- h) nominalni napon priključka,
- i) mjesto i tehničke karakteristike priključka,
- j) tehničke karakteristike obračunskog mjernog mjesta,
- k) vrstu i podešenje zaštita,
- l) obvezu poštovanja Mrežnog kodeksa,
- m) uvjete važenja, i
- n) uputu o pravnom lijeku."

Članak 4.

Iza članka 25. dodaju se novi čl. 25a., 25b., 25c., 25d., 25e. i 25f., koji glase:

"Članak 25a.

(Suglasnost za puštanje u pogon VN postrojenja i priključka)

- (1) Suglasnost za puštanje u pogon VN postrojenja i priključka izdaje NOS, na osnovu zahtjeva Korisnika i Odobrenja za priključenje.
- (2) U prilogu zahtjeva za izdavanje Suglasnosti, dostavljaju se sljedeći dokumenti:
 - a) Protokol o podešenju zaštita,
 - b) Sporazum o upravljanju između Korisnika i NOS/Elektroprijenos,
 - c) Izvještaj o uspostavljenosti komunikaciji i izvršenom testiranju za razmjenu neophodnih mjernih veličina sa NOS/Elektroprijenosom.
- (3) NOS obavještava Korisnika i Elektroprijenos o terminu puštanja u pogon VN postrojenja i priključka.

Članak 25b.

(Suglasnost za privremeni pogon objekta Korisnika)

- (1) Suglasnost za privremeni pogon daje pravo Korisniku priključenje na prijenosnu mrežu u svrhu provođenja svih potrebnih funkcionalnih ispitivanja, a u skladu s Mrežnim kodeksom i Testovima usuglašenosti.
- (2) Suglasnost za privremeni pogon izdaje NOS na zahtjev Korisnika i na osnovu Odobrenja za priključenje iz članka 24. ovog Pravilnika.
- (3) U prilogu zahtjeva za izdavanje Suglasnosti za privremeni pogon dostavlja se:
 - a) dozvola nadležnog organa koja pokriva period provođenja funkcionalnih ispitivanja (samo za proizvodne objekte),
 - b) izjava Korisnika o spremnosti puštanja objekta u pogon,
 - c) izjava Korisnika o spremnosti za sinhronizaciju (samo za proizvodne objekte),
 - d) Protokol o ispitivanju i podešenju zaštita,
 - e) Sporazum o upravljanju između Korisnika i NOS/Elektroprijenos,
 - f) Izvješće o uspostavljenosti komunikaciji i izvršenom testiranju za razmjenu neophodnih mjernih veličina sa NOS/Elektroprijenosom,
 - g) Prijedlog programa puštanja u rad,
 - h) potpisan i ovjeren Registar mjerenja u skladu sa Mrežnim kodeksom.
- (4) U razdoblju važenja Suglasnosti za privremeni pogon Korisnik je dužan provesti sva funkcionalna ispitivanja, ispitivanja u skladu s Mrežnim kodeksom i ispitivanja u skladu s Testovima usuglašenosti i rezultate dostaviti NOS-u na odobrenje.
- (5) Suglasnost za privremeni pogon izdaje se na razdoblje od 12 mjeseci. Primjerak Suglasnosti za privremeni pogon NOS dostavlja nadležnim regulatornim komisijama i Elektroprijenosu.
- (6) Produljenje Suglasnosti za privremeni pogon može biti odobreno kada, na zahtjev Korisnika, NOS procijeni da je Korisnik postigao značajan napredak prema punoj usuglašenosti.

Članak 25c.

(Sadržaj Suglasnosti za privremeni pogon objekta Korisnika)

Suglasnost za privremeni pogon objekta Korisnika sadrži, ali se ne ograničava na:

- a) podatke o Korisniku,
- b) tehničke podatke o objektu Korisnika,

- c) namjenu instaliranih kapaciteta Korisnika,
- d) nominalni napon priključka,
- e) termin priključenja,
- f) uvjete važenja, i
- g) obvezu poštovanja Mrežnog kodeksa i Tržišnih pravila.

Članak 25d.

(Testovi usuglašenosti)

- (1) Tijekom važenja Suglasnosti za privremeni pogon, Korisnik je obavezan da provede Testove usuglašenosti.
- (2) Način i vrsta ispitivanja, te dužnosti i obveze NOS-a i Korisnika definirane su u Testovima usuglašenosti koje objavljuje NOS na svojoj internet stranici.
- (3) Korisnik dostavlja rezultate ispitivanja provedene u skladu sa Testovima usuglašenosti NOS-u na verifikiranje.

Članak 25e.

(Suglasnost za trajni pogon objekta Korisnika)

- (1) Suglasnost za trajni pogon objekta Korisnika izdaje NOS na zahtjev Korisnika, a na osnovu verifikiranih rezultata Testova usuglašenosti.
- (2) U prilogu zahtjeva za izdavanje Suglasnosti za trajni pogon dostavlja se:
 - a) Upotrebna dozvola za objekt Korisnika,
 - b) Dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije koju izdaje nadležna regulatorna komisija (za proizvodne jedinice).
- (3) Primjerak Suglasnosti za trajni pogon NOS dostavlja nadležnim regulatornim komisijama i Elektroprijenosu.

Članak 25f.

(Sadržaj Suglasnosti za trajni pogon objekta Korisnika)

Suglasnost za trajni pogon objekta Korisnika sadrži, ali se ne ograničava na:

- a) podatke o Korisniku,
- b) broj upotrebne dozvole objekta Korisnika,
- c) broj dozvole za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije (samo za proizvodne jedinice),
- d) tehničke podatke o objektu Korisnika,
- e) namjenu instaliranih kapaciteta Korisnika,
- f) mjesto i napon priključenja na prijenosnu mrežu,
- g) odobrenu priključnu snagu,
- h) podatke o obračunskom mjernom mjestu,
- i) obvezu poštovanja Mrežnog kodeksa i Tržišnih pravila,
- j) uvjete važenja, i
- k) uputu o pravnom lijeku."

Članak 5.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH", a objavit će se i u službenim glasilima entiteta.

Broj 05-28-13-372-38/15

2. studenoga 2017. godine

Tuzla

Predsjedatelj Komisije

Nikola Pejić, v. r.

На основу члана 4.2. Закона о преносу, регулатуру и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", бр. 7/02, 13/03, 76/09 и 1/11) и члана 36. Пословника о раду Државне регулаторне комисије за електричну енергију ("Службени гласник БиХ", број 2/05), на сједници Државне регулаторне комисије за електричну енергију, одржаној 2. новембра 2017. године, донијет је

ПРАВИЛНИК О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНАМА ПРАВИЛНИКА О ПРИКЉУЧКУ

Члан 1.

У Правилнику о прикључку ("Службени гласник БиХ", бр. 95/08, 79/10 и 60/12), назив дијела: **"VI ДИО - ОДОБРЕЊЕ ЗА ПРИКЉУЧЕЊЕ"**, мијења се и гласи: **"VI ДИО - ОДОБРЕЊЕ ЗА ПРИКЉУЧЕЊЕ НА ПРЕНОСНУ МРЕЖУ И ПУШТАЊЕ У ПОГОН"**.

Члан 2.

Члан 24. мијења се и гласи:

"Члан 24.

(Одобрење за прикључење ВН постројења и прикључка)

- (1) Корисник обавјештава Електропренос о завршетку радова на дијелу високонапонског постројења (у даљем тексту: ВН постројење) који је у функцији преноса електричне енергије и прикључку, уколико га Корисник гради, те доставља:
 - a) инвестиционо-техничку документацију,
 - b) потврду о спроведеним испитивањима,
 - c) приједлог програма контроле изведених радова.
- (2) Програм контроле одобрава Електропренос и обавјештава Корисника о датуму контроле најкасније седам дана прије датума утврђеног за контролу.
- (3) Након извршене контроле из става (1) овог члана, Електропренос доставља НОС-у и Кориснику записник о извршеној контроли и спремности пуштања у погон.
- (4) Уколико Електропренос гради прикључак, Електропренос доставља НОС-у и Кориснику записник о извршеној контроли и спремности пуштања у погон прикључка.
- (5) На захтјев Корисника, Електропренос издаје Одобрење за прикључење ВН постројења и прикључка, уколико га гради Корисник.
- (6) У прилогу захтјева за издавање Одобрења за прикључење ВН постројења и прикључка, уколико га гради Корисник, доставља се сљедећа документација:
 - a) грађевинска дозвола за ВН постројење,
 - b) грађевинска дозвола за прикључак,
 - c) употребна дозвола за ВН постројење,
 - d) употребна дозвола за прикључак,
- (7) Један примјерак Одобрења за прикључење ВН постројења и прикључка, уколико га гради Корисник, Електропренос доставља НОС-у."

Члан 3.

Члан 25. мијења се и гласи:

"Члан 25.

(Сadržaj Одобрења за прикључење ВН постројења и прикључка)

Одобрење за прикључење ВН постројења и прикључка садржи, али се не ограничава на:

- a) податке о Кориснику,
- b) назив, врсту, адресу и број катастарске честице,
- c) број грађевинске дозволе за ВН постројење,
- d) број грађевинске дозволе за прикључак,
- e) број употребне дозволе за ВН постројење,
- f) број употребне дозволе за прикључак,
- g) намјену инсталираних капацитета Корисника,
- h) номинални напон прикључка,
- i) мјесто и техничке карактеристике прикључка,
- j) техничке карактеристике обрачунског мјерног мјеста,

- k) врсту и подешавање заштита,
- l) обавезу поштовања Мрежног кодекса,
- m) услове важења, и
- n) упуту о правном лијеку."

Члан 4.

Iza члана 25. додају се нови чл. 25a., 25б., 25ц., 25д., 25е. и 25ф., који гласе:

"Члан 25a.

(Сагласност за пуштање у погон ВН постројења и прикључка)

- (1) Сагласност за пуштање у погон ВН постројења и прикључка издаје НОС, на основу захтјева Корисника и Одобрења за прикључење.
- (2) У прилогу захтјева за издавање Сагласности, достављају се следећи документи:
 - a) Протокол о подешавању заштита,
 - b) Споразум о управљању између Корисника и НОС/Електропренос,
 - c) Извјештај о успостављеној комуникацији и извршеном тестирању за размјену неопходних мјерних величина са НОС/Електропреносом.
- (3) НОС обавјештава Корисника и Електропренос о термину пуштања у погон ВН постројења и прикључка.

Члан 25б.

(Сагласност за привремени погон објекта Корисника)

- (1) Сагласност за привремени погон даје право Кориснику прикључење на преносну мрежу у сврху спровођења свих потребних функционалних испитивања, а у складу с Мрежним кодексом и Тестовима усаглашености.
- (2) Сагласност за привремени погон издаје НОС на захтјев Корисника и на основу Одобрења за прикључење из члана 24. овог Правилника.
- (3) У прилогу захтјева за издавање Сагласности за привремени погон се доставља:
 - a) дозвола надлежног органа која покрива период спровођења функционалних испитивања (само за производне објекте),
 - b) изјава Корисника о спремности пуштања објекта у погон,
 - c) изјава Корисника о спремности за синхронизацију (само за производне објекте),
 - d) Протокол о испитивању и подешавању заштита,
 - e) Споразум о управљању између Корисника и НОС/Електропренос,
 - f) Извјештај о успостављеној комуникацији и извршеном тестирању за размјену неопходних мјерних величина са НОС/Електропреносом,
 - g) Приједлог програма пуштања у рад,
 - h) потписан и овјерен Регистар мјерења у складу са Мрежним кодексом.
- (4) У периоду важења Сагласности за привремени погон Корисник је дужан спровести сва функционална испитивања, испитивања у складу с Мрежним кодексом и испитивања у складу с Тестовима усаглашености и резултате доставити НОС-у на одобрење.
- (5) Сагласност за привремени погон се издаје на период од 12 мјесеци. Примјерак Сагласности за привремени погон НОС доставља надлежним регулаторним комисијама и Електропреносу.
- (6) Продужење Сагласности за привремени погон може бити одобрено када, на захтјев Корисника, НОС процијени да је Корисник постигао значајан напредак према пуној усаглашености.

Члан 25ц.

(Садржај Сагласности за привремени погон објекта Корисника)

Сагласност за привремени погон објекта Корисника садржи, али се не ограничава на:

- a) податке о Кориснику,
- b) техничке податке о објекту Корисника,
- c) намјену инсталираних капацитета Корисника,
- d) номинални напон прикључка,
- e) термин прикључења,
- f) услове важења, и
- g) обавезу поштовања Мрежног кодекса и Тржишних правила.

Члан 25д.

(Тестови усаглашености)

- (1) Током важења Сагласности за привремени погон, Корисник је обавезан да спроведе Тестове усаглашености.
- (2) Начин и врста испитивања, те дужности и обавезе НОС-а и Корисника су дефинисане у Тестовима усаглашености које објављује НОС на својој интернет страници.
- (3) Корисник доставља резултате испитивања спроведене у складу са Тестовима усаглашености НОС-у на верификацију.

Члан 25е.

(Сагласност за трајни погон објекта Корисника)

- (1) Сагласност за трајни погон објекта Корисника издаје НОС на захтјев Корисника, а на основу верификованих резултата Тестова усаглашености.
- (2) У прилогу захтјева за издавање Сагласности за трајни погон се доставља:
 - a) Употребна дозвола за објекат Корисника,
 - b) Дозвола за обављање дјелатности производње електричне енергије коју издаје надлежна регулаторна комисија (за производне јединице).
- (3) Примјерак Сагласности за трајни погон НОС доставља надлежним регулаторним комисијама и Електропреносу.

Члан 25ф.

(Садржај Сагласности за трајни погон објекта Корисника)

Сагласност за трајни погон објекта Корисника садржи, али се не ограничава на:

- a) податке о Кориснику,
- b) број употребне дозволе објекта Корисника,
- c) број дозволе за обављање дјелатности производње електричне енергије (само за производне јединице),
- d) техничке податке о објекту Корисника,
- e) намјену инсталираних капацитета Корисника,
- f) мјесто и напон прикључења на преносну мрежу,
- g) одобрену прикључну снагу,
- h) податке о обрачунском мјерном мјесту,
- i) обавезу поштовања Мрежног кодекса и Тржишних правила,
- j) услове важења, и
- k) упуту о правном лијеку."

Члан 5.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ", а објавиће се и у службеним гласилима ентитета.

Број 05-28-13-372-38/15
2. новембра 2017. године
Тузла

Предсједавајући Комисије
Никола Пејић, с. р.

Na osnovu člana 4.2. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i člana 36. Poslovnika o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju ("Službeni glasnik BiH", broj 2/05), na sjednici Državne regulatorne komisije za električnu energiju, održanoj 2. novembra 2017. godine, donijet je

PRAVILNIK O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O PRIKLJUČKU

Član 1.

U Pravilniku o priključku ("Službeni glasnik BiH", br. 95/08, 79/10 i 60/12), naziv dijela: **"VI DIO - ODOBRENJE ZA PRIKLJUČENJE"**, mijenja se i glasi: **"VI DIO - ODOBRENJE ZA PRIKLJUČENJE NA PRIJENOSNU MREŽU I PUŠTANJE U POGON"**.

Član 2.

Član 24. mijenja se i glasi:

"Član 24.

(Odobrenje za priključenje VN postrojenja i priključka)

- (1) Korisnik obavještava Elektroprijenos o završetku radova na dijelu visokonaponskog postrojenja (u daljem tekstu: VN postrojenje) koji je u funkciji prijenosa električne energije i priključku, ukoliko ga Korisnik gradi, te dostavlja:
 - a) investiciono-tehničku dokumentaciju,
 - b) potvrdu o provedenim ispitivanjima,
 - c) prijedlog programa kontrole izvedenih radova.
- (2) Program kontrole odobrava Elektroprijenos i obavještava Korisnika o datumu kontrole najkasnije sedam dana prije datuma utvrđenog za kontrolu.
- (3) Nakon izvršene kontrole iz stava (1) ovog člana, Elektroprijenos dostavlja NOS-u i Korisniku zapisnik o izvršenoj kontroli i spremnosti puštanja u pogon.
- (4) Ukoliko Elektroprijenos gradi priključak, Elektroprijenos dostavlja NOS-u i Korisniku zapisnik o izvršenoj kontroli i spremnosti puštanja u pogon priključka.
- (5) Na zahtjev Korisnika, Elektroprijenos izdaje Odobrenje za priključenje VN postrojenja i priključka, ukoliko ga gradi Korisnik.
- (6) U prilogu zahtjeva za izdavanje Odobrenja za priključenje VN postrojenja i priključka, ukoliko ga gradi Korisnik, dostavlja se sljedeća dokumentacija:
 - a) građevinska dozvola za VN postrojenje,
 - b) građevinska dozvola za priključak,
 - c) upotrebna dozvola za VN postrojenje,
 - d) upotrebna dozvola za priključak,
- (7) Jedan primjerak Odobrenja za priključenje VN postrojenja i priključka, ukoliko ga gradi Korisnik, Elektroprijenos dostavlja NOS-u."

Član 3.

Član 25. mijenja se i glasi:

"Član 25.

(Sadržaj Odobrenja za priključenje VN postrojenja i priključka)

Odobrenje za priključenje VN postrojenja i priključka sadrži, ali se ne ograničava na:

- a) podatke o Korisniku,
- b) naziv, vrstu, adresu i broj katastarske čestice,
- c) broj građevinske dozvole za VN postrojenje,
- d) broj građevinske dozvole za priključak,
- e) broj upotrebne dozvole za VN postrojenje,
- f) broj upotrebne dozvole za priključak,
- g) namjenu instaliranih kapaciteta Korisnika,
- h) nominalni napon priključka,

- i) mjesto i tehničke karakteristike priključka,
- j) tehničke karakteristike obračunskog mjernog mjesta,
- k) vrstu i podešenje zaštita,
- l) obavezu poštovanja Mrežnog kodeksa,
- m) uvjete važenja, i
- n) uputu o pravnom lijeku."

Član 4.

Iza člana 25. dodaju se novi čl. 25a., 25b., 25c., 25d., 25e. i 25f., koji glase:

"Član 25a.

(Saglasnost za puštanje u pogon VN postrojenja i priključka)

- (1) Saglasnost za puštanje u pogon VN postrojenja i priključka izdaje NOS, na osnovu zahtjeva Korisnika i Odobrenja za priključenje.
- (2) U prilogu zahtjeva za izdavanje Saglasnosti, dostavljaju se sljedeći dokumenti:
 - a) Protokol o podešenju zaštita,
 - b) Sporazum o upravljanju između Korisnika i NOS/Elektroprijenos,
 - c) Izvještaj o uspostavljenosti komunikaciji i izvršenom testiranju za razmjenu neophodnih mjernih veličina sa NOS/Elektroprijenosom.
- (3) NOS obavještava Korisnika i Elektroprijenos o terminu puštanja u pogon VN postrojenja i priključka.

Član 25b.

(Saglasnost za privremeni pogon objekta Korisnika)

- (1) Saglasnost za privremeni pogon daje pravo Korisniku priključenje na prijenosnu mrežu u svrhu provođenja svih potrebnih funkcionalnih ispitivanja, a u skladu s Mrežnim kodeksom i Testovima usaglašenosti.
- (2) Saglasnost za privremeni pogon izdaje NOS na zahtjev Korisnika i na osnovu Odobrenja za priključenje iz člana 24. ovog Pravilnika.
- (3) U prilogu zahtjeva za izdavanje Saglasnosti za privremeni pogon se dostavlja:
 - a) dozvola nadležnog organa koja pokriva period provođenja funkcionalnih ispitivanja (samo za proizvodne objekte),
 - b) izjava Korisnika o spremnosti puštanja objekta u pogon,
 - c) izjava Korisnika o spremnosti za sinhronizaciju (samo za proizvodne objekte),
 - d) Protokol o ispitivanju i podešenju zaštita,
 - e) Sporazum o upravljanju između Korisnika i NOS/Elektroprijenos,
 - f) Izvještaj o uspostavljenosti komunikaciji i izvršenom testiranju za razmjenu neophodnih mjernih veličina sa NOS/Elektroprijenosom,
 - g) Prijedlog programa puštanja u rad,
 - h) potpisan i ovjeren Registar mjerenja u skladu sa Mrežnim kodeksom.
- (4) U periodu važenja Saglasnosti za privremeni pogon Korisnik je dužan provesti sva funkcionalna ispitivanja, ispitivanja u skladu s Mrežnim kodeksom i ispitivanja u skladu s Testovima usaglašenosti i rezultate dostaviti NOS-u na odobrenje.
- (5) Saglasnost za privremeni pogon se izdaje na period od 12 mjeseci. Primjerak Saglasnosti za privremeni pogon NOS dostavlja nadležnim regulatornim komisijama i Elektroprijenosu.
- (6) Produženje Saglasnosti za privremeni pogon može biti odobreno kada, na zahtjev Korisnika, NOS procijeni da je Korisnik postigao značajan napredak prema punoj usaglašenosti.

Član 25c.

(Sadržaj Saglasnosti za privremeni pogon objekta Korisnika)

Saglasnost za privremeni pogon objekta Korisnika sadrži, ali se ne ograničava na:

- podatke o Korisniku,
- tehničke podatke o objektu Korisnika,
- namjenu instaliranih kapaciteta Korisnika,
- nominalni napon priključka,
- termin priključenja,
- uvjete važenja, i
- obavezu poštovanja Mrežnog kodeksa i Tržišnih pravila.

Član 25d.

(Testovi usaglašenosti)

- Tokom važenja Saglasnosti za privremeni pogon, Korisnik je obavezan da provede Testove usaglašenosti.
- Način i vrsta ispitivanja, te dužnosti i obaveze NOS-a i Korisnika su definirane u Testovima usaglašenosti koje objavljuje NOS na svojoj internet stranici.
- Korisnik dostavlja rezultate ispitivanja provedene u skladu sa Testovima usaglašenosti NOS-u na verifikiranje.

Član 25e.

(Saglasnost za trajni pogon objekta Korisnika)

- Saglasnost za trajni pogon objekta Korisnika izdaje NOS na zahtjev Korisnika, a na osnovu verificiranih rezultata Testova usaglašenosti.
- U prilogu zahtjeva za izdavanje Saglasnosti za trajni pogon se dostavlja:
 - Upotrebna dozvola za objekat Korisnika,
 - Dozvola za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije koju izdaje nadležna regulatorna komisija (za proizvodne jedinice).
- Primjerak Saglasnosti za trajni pogon NOS dostavlja nadležnim regulatornim komisijama i Elektroprijenosu.

Član 25f.

(Sadržaj Saglasnosti za trajni pogon objekta Korisnika)

Saglasnost za trajni pogon objekta Korisnika sadrži, ali se ne ograničava na:

- podatke o Korisniku,
- broj upotrebne dozvole objekta Korisnika,
- broj dozvole za obavljanje djelatnosti proizvodnje električne energije (samo za proizvodne jedinice),
- tehničke podatke o objektu Korisnika,
- namjenu instaliranih kapaciteta Korisnika,
- mjesto i napon priključenja na prienosnu mrežu,
- odobrenu priključnu snagu,
- podatke o obračunskom mjernom mjestu,
- obavezu poštovanja Mrežnog kodeksa i Tržišnih pravila,
- uvjete važenja, i
- uputu o pravnom lijeku."

Član 5.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH", a objavit će se i u službenim glasilima entiteta.

Broj 05-28-13-372-38/15

2. novembra 2017. godine
TuzlaPredsjedavajući Komisije
Nikola Pejić, s. r.

URED ZA VETERINARSTVO BOSNE I HERCEGOVINE

1185

Na temelju članka 5. stavak 2., a vezano za članak 83. stavak 3. Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 34/02), Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK O NAČINU ODOBRAVANJA OBJEKATA KOJI SE BAVE UZGOJEM ŽIVIH ŽIVOTINJA, PROIZVODNJOM, PRERADOM, OBRADOM I SKLADIŠTENJEM PROIZVODA ŽIVOTINJSKOG PODRIJETLA I NUSPROIZVODA ŽIVOTINJSKOG PODRIJETLA U SVRHU IZVOZA NA TRŽIŠTE EUROAZIJSKOG EKONOMSKOG SAVEZA

Članak 1.

(Predmet)

Ovim Pravilnikom se uređuje način odobravanja i kontrole objekata koji se bave uzgojem živih životinja (u daljnjem tekstu: farma), proizvodnjom, preradom, obradom i skladištenjem proizvoda životinjskog podrijetla i nusproizvoda životinjskog podrijetla u svrhu izvoza na tržište zemalja Euroazijskog ekonomskog saveza (u daljnjem tekstu: EAES).

Članak 2.

(Definicije)

Za primjenu ovog Pravilnika pored definicija u važećim propisima će se koristiti i sljedeće definicije:

- Audit - utvrđivanje ispunjenosti zahtjeva EAES u objektima koji se bave uzgojem životinja, proizvodnjom, preradom, obradom i skladištenjem proizvoda životinjskog podrijetla i nusproizvoda životinjskog podrijetla u svrhu izvoza na tržište EAES (u daljnjem tekstu: objekti)
- Stručno povjerenstvo - povjerenstvo koje imenuje Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ured) i koju čine po dva službena veterinara iz Ureda i mjerodavnog tijela entiteta ili Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Brčko Distrikt), ovisno od lokacije gdje se nalazi objekt, a koja će utvrditi ispunjenost zahtjeva EAES u objektu koji namjerava izvoziti na tržište EAES.

Članak 3.

(Podnošenje zahtjeva za odobrenje)

- Zahtjev za odobravanje objekta za izvoz na tržište EAES podnosi vlasnik objekta u pisanoj formi Uredu putem mjerodavnog tijela entiteta ili Brčko Distrikta koji je prethodno u skladu s važećim propisima izdao rješenje o ispunjenosti veterinarsko-zdravstvenih uvjeta u predloženom objektu i dodijelio mu odobreni broj - veterinarski kontrolni broj.
- Uz zahtjev iz stavka (2) ovog članka se prilaže kopija rješenja o ispunjenosti veterinarsko-zdravstvenih uvjeta u predloženom objektu.

Članak 4.

(Formiranje stručnog povjerenstva)

Na temelju zaprimljenog zahtjeva direktor Ureda formira stručno povjerenstvo koje će utvrditi ispunjenost zahtjeva EAES u objektu za koji je podnesen zahtjev.

Članak 5.

(Rad stručnog povjerenstva)

- Stručno povjerenstvo vrši provjeru ispunjenosti uvjeta na temelju zahtjeva i propisa EAES koji se odnose na određenu vrstu proizvodnje i određenu vrstu proizvoda.

- (2) Članovi stručnog povjerenstva moraju u potpunosti biti upoznati sa zahtjevima i propisima EAES koji se odnose na određenu vrstu proizvodnje i određenu vrstu proizvoda.
- (3) Na temelju činjeničnog stanja stručno povjerenstvo sačinjava zapisnik u četiri primjerka i to:
 - a) jedan za odgovorno lice u objektu;
 - b) jedan za mjerodavno tijelo entiteta ili Brčko Distrikta koji je izdao rješenje o ispunjenosti veterinarsko - zdravstvenih uvjeta u objektu;
 - c) jedan za mjerodavno inspekcijsko tijelo na čijem području se nalazi objekat;
 - d) jedan za arhiv Ureda.

Članak 6.

(Odobravanje objekta)

- (1) Ukoliko objekt ispunjava sve uvjete EAES, na temelju zapisnika stručnog povjerenstva Ured donosi Rješenje o odobrenju objekta za izvoz na tržište zemalja članica EAES u kojem se jasno definira vrsta proizvodnje i vrsta proizvoda koji su namijenjeni izvozu u EAES.
- (2) Ured je dužan obavijestiti mjerodavno tijelo entiteta ili Brčko Distrikta koje je izdalo rješenje o ispunjenosti veterinarsko-zdravstvenih uvjeta u objektu, o odobravanju objekta za izvoz na tržište zemalja članica EAES.
- (3) Ured je dužan na svojoj internetskoj stranici objaviti listu odobrenih objekata za izvoz na tržište zemalja članica EAES i redovito ažurirati listu.

Članak 7.

(Postupak u slučaju neodobravanja objekta)

- (1) Ukoliko stručno povjerenstvo tokom pregleda utvrdi određene nedostatke u ispunjavanju zahtjeva EAES u objektu, na temelju zapisnika stručnog povjerenstva Ured donosi Rješenje kojim se nalaže otklanjanje uočenih nedostataka.
- (2) Ured je dužan obavijestiti mjerodavno tijelo entiteta ili Brčko Distrikta koje je izdalo rješenje o ispunjenosti veterinarsko-zdravstvenih uvjeta u objektu o utvrđenim nedostacima u objektu koji je kandidiran za izvoz na tržište zemalja članica EAES.
- (3) Nakon dobivanja Rješenja za otklanjanje nedostataka, objekat je dužan sačiniti akcioni plan za otklanjanje utvrđenih nedostataka sa precizno definiranim aktivnostima i rokovima, te pisanim putem o tome obavijestiti Ured.
- (4) Ukoliko stručno povjerenstvo ponovnim pregledom utvrdi da je objekat u potpunosti realizirao akcioni plan i otklonio ranije utvrđene nedostatke, te da objekt ispunjava uvjete za izvoz na tržište zemalja članica EAES, Ured postupa na način propisan u članku 6. ovog Pravilnika.

Članak 8.

(Kontrola u objektu)

- (1) Redovnu službeni kontrolu u objektu provodi veterinarski inspektor na čijem području se objekat nalazi.
- (2) Službena kontrola u objektu se provodi tokom cijelog procesa proizvodnje proizvoda namijenjenih izvozu u zemlje članice EAES.
- (3) Veterinarski inspektor je dužan, pored zakonski propisanih obaveza, obavljati kontrolu i o ispunjenosti zahtjeva za izvoz na tržište zemalja članica EAES u objektu, te u skladu sa time biti u potpunosti upoznat sa zahtjevima i propisima EAES.
- (4) Ured najmanje dva puta godišnje provodi audit objekta odobrenog za izvoz u EAES u skladu sa zahtjevima i propisima EAES i o tome obavještava mjerodavno tijelo entiteta ili Brčko Distrikta.
- (5) Ukoliko se tokom kontrola koje se provode u skladu sa ovim člankom utvrdi da objekat više ne ispunjava uvjete i zahtjeve

propisa EAES Ured je dužan ukinuti Rješenje o odobravanju objektu za izvoz u EAES i takav objekat odmah izbrisati sa liste odobrenih objekata koja se vodi u skladu sa stavkom (3) članka 6. ovog Pravilnika.

- (6) Ured je dužan obavijestiti EAES o ukidanju Rješenja o odobravanju objekta za izvoz na tržište EAES.

Članak 9.

(Službeno uzorkovanje)

- (1) Veterinarski inspektor je dužan vršiti službeno uzorkovanje u objektu u skladu sa zahtjevima zemalja članica EAES.
- (2) Ured će u skladu s osiguranim sredstvima i u suradnji s mjerodavnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta donositi godišnji plan službenog uzorkovanja za sve objekte odobrene u skladu sa ovim Pravilnikom.
- (3) Troškove službenog uzorkovanja, slanje uzoraka na analizu u veterinarske laboratorije koje obavlja veterinarski inspektor, kao i laboratorijske pretrage koje se odnose na ispunjenost zahtjeva EAES, u skladu sa osiguranim sredstvima financirat će iz svog budžeta Ured.
- (4) Sve laboratorijske pretrage se moraju obavljati u laboratorijima koje imaju akreditirane metode u skladu sa standardom BAS EN ISO/IEC 17025:2006 - "Opći zahtjevi za kompetentnost laboratorija za ispitivanje i kalibracije, za ona ispitivanja za koja se zahtijeva ovlaštenje", kao i referentnim metodama propisanim Evropskom legislativom.
- (5) Ukoliko se laboratorijskim pretragama utvrdi rezultat ispitivanja koji je neusklađen sa zahtjevima za izvoz na tržište EAES, troškove sljedećeg slanja na pretrage u veterinarske laboratorije i troškove laboratorijskog ispitivanja snosi vlasnik objekta.
- (6) Veterinarski inspektor je dužan poduzeti sve neophodne mjere kako bi utvrdio uzroke neusklađenog rezultata, te o tome odmah pismeno obavijestiti Ured, mjerodavno tijelo entiteta ili Brčko Distrikta.
- (7) Veterinarski inspektor je dužan dostavljati rezultate laboratorijskih analiza jednom mjesečno mjerodavnom tijelu entiteta ili Brčko Distrikta i Uredu.

Članak 10.

(Vlastite kontrole)

- (1) Vlasnik objekta je dužan provoditi vlastite kontrole u skladu sa načelima HACCP-a, a na nivou primarne proizvodnje smjernice Dobre proizvođačke prakse (GMP), Dobre higijenske prakse (GHP) ili druge relevantne smjernice za odgovarajuću vrstu proizvodnje.
- (2) U zavisnosti od namjene objekta i vrste proizvodnje, vlasnik je dužan provoditi vlastito uzorkovanje u obimu i frekvenciji prema zahtjevima za izvoz na tržište EAES kojima će osigurati dokaze o proizvodnji sigurnog proizvoda.
- (3) Sve laboratorijske pretrage se moraju obavljati u laboratorijima koje imaju akreditirane metode u skladu sa standardom BAS EN ISO/IEC 17025:2006 - "Opći zahtjevi za kompetentnost laboratorija za ispitivanje i kalibracije, za ona ispitivanja za koja se zahtijeva ovlaštenje", kao i referentnim metodama propisanim Evropskom legislativom.
- (4) U slučaju neusklađenog rezultata, vlasnik je odmah dužan obavijestiti veterinarskog inspektora.
- (5) Veterinarski inspektor je dužan poduzeti sve neophodne mjere kako bi utvrdio uzroke neusklađenog rezultata, te o tome odmah pismeno obavijestiti Ured, mjerodavno tijelo entiteta ili Brčko Distrikta.

Članak 11.

(Dostavljanje laboratorijskih izvještaja)

- (1) Po obavljenim laboratorijskim pretragama službenih uzoraka, laboratorij je dužan rezultate analiza dostaviti

Uredu, koji o rezultatima izvještava veterinarskog inspektora i mjerodavno tijelo entiteta ili Brčko Distrikta.

- (2) U slučaju neusklađenog rezultata prilikom obavljanja laboratorijskih pretraga u sklopu vlastitih kontrola, laboratorij je odmah po završetku pretraga dužan obavijestiti veterinarskog inspektora u objektu.
- (3) Veterinarski inspektor je dužan postupiti u skladu sa stavkom (5) članka 10. ovog Pravilnika.

Članak 12.

(Audit objekata)

- (1) Ured će vršiti audit implementacije zahtjeva za izvoz na tržište zemalja članica EAES u objektu.
- (2) Godišnji plan audita objekata za narednu godinu pravi Ured u suradnji s mjerodavnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta najkasnije do 31. decembra tekuće godine.
- (3) Plan se pravi na bazi analize rizika, a minimalno svaki objekt odobren za izvoz na tržište EAES mora biti predmet audita dva puta godišnje.
- (4) Ured nakon audita sačinjava zapisnik u četiri primjerka i to:
 - a) jedan za odgovorno lice u objektu;
 - b) jedan za mjerodavno tijelo entiteta ili Brčko Distrikta koji je izdao rješenje o ispunjenosti veterinarsko-zdravstvenih uvjeta u objektu;
 - c) jedan za mjerodavno inspekcijsko tijelo na čijem području se nalazi objekat;
 - d) jedan za arhiv Ureda.

Članak 13.

(Audit farmi)

- (1) Sve farme koje se nalaze u sklopu objekta odobrenog za izvoz u EAES, ili koje su dobavljači objektu moraju biti registrirane od strane mjerodavnih tijela entiteta ili Brčko Distrikta i imati identifikacijski broj.
- (2) Ukoliko farme nisu u vlasništvu objekta, vlasnik objekta je dužan imati valjan ugovor s predmetnom farmom.
- (3) Kontrolu farmi koje snabdijevaju objekat odobren za izvoz u EAES obavljaju mjerodavni veterinarski inspektori na čijem području se farma nalazi.
- (4) Godišnji plan kontrole farmi za narednu godinu, na bazi analize rizika, do 31. decembra tekuće godine, prave mjerodavni veterinarski inspektori na čijem području se farma nalazi.
- (5) Nakon obavljene kontrole veterinarski inspektori dužni su sačiniti zapisnik o obavljenoj kontroli i jedan primjerak zapisnika dostaviti Uredu i mjerodavnom tijelu entiteta ili Brčko Distrikta.
- (6) Mjerodavni veterinarski inspektori na čijem području se farma nalazi dostavljaju ažuriranu listu farmi iz kojih se odobreni objekt snabdijeva sirovinom kvartalno (4 puta godišnje).

Članak 14.

(Zabranu izdavanja sertifikata)

- (1) Ukoliko prilikom audita u objektima odobrenim za izvoz u EAES Ured utvrdi odstupanja u implementaciji uvjeta i zahtjeva propisa EAES, o tome sačinjava zapisnik na temelju kojeg zabranjuje izdavanje veterinarsko-zdravstvenih sertifikata za izvoz na tržište zemalja članica EAES.
- (2) Ured je dužan obavijestiti mjerodavno inspekcijsko tijelo na čijem području se objekat nalazi o zabrani izdavanja sertifikata objektu odobrenom za izvoz na tržište zemalja članica EAES.

- (3) Ured je dužan obavijestiti mjerodavno tijelo entiteta ili Brčko Distrikta koji je izdao rješenje o ispunjenosti veterinarsko-zdravstvenih uvjeta za objekt o zabrani izdavanja sertifikata objektu odobrenom za izvoz na tržište zemalja članica EAES.

Članak 15.

(Uvjeti za veterinarskog inspektora u odobrenim objektima)

- (1) Svaki veterinarski inspektor koji je ovlašten za potpisivanje veterinarskog sertifikata za izvoz pošiljki u EAES iz odobrenog objekta dužan je pohađati i uspješno završiti sve planirane edukacije koje se odnose na uvjete i zahtjeve legislative EAES, a koje organizira Ured u suradnji s mjerodavnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta u skladu s člankom 16. ovog Pravilnika.
- (2) Na temelju prijedloga mjerodavnih tijela entiteta ili Brčko Distrikta, a nakon provedene odgovarajuće edukacije, sve veterinarske inspektore koji završe edukacije, Ured upisuje u popis službenih veterinarara i objekata za koji su odgovorni u skladu s člankom 22. Odluke o veterinarskoj svjedodžbi o zdravstvenom stanju životinja i pošiljaka životinjskog podrijetla u unutrašnjem i međunarodnom prometu ("Službeni glasnik BiH", br. 33/03, 14/04 i 35/05, 6/15 i 45/15).
- (3) Ured može izbrisati s popisa iz stavka (2) ovog članka veterinarskog inspektora u svim slučajevima kada nisu ispunjeni uvjeti iz stavka (2) ovog članka, kao i na pismeni zahtjev mjerodavnih tijela entiteta i Brčko Distrikta uz navođenje razloga za brisanje.

Članak 16.

(Edukacije)

Ured u suradnji s mjerodavnim tijelima entiteta i Brčko Distrikta pravi godišnji plan edukacije službenih veterinarara koji vrše odobravanje objekata prema odredbama ovog Pravilnika, koji vrše kontrolu u objektima prema članku 9., 10., 12., i 13. ovog Pravilnika i doktora veterinarske medicine u veterinarskim organizacijama koje su određene za provođenje veterinarskih pregleda i kontrola na farmama iz članka 13. stavak (1) ovog Pravilnika, u oblasti relevantnih propisa EAES, najkasnije do 31. decembra tekuće godine.

Članak 17.

(Ostale obaveze)

Primjena odredbi ovog Pravilnika ne utiče na provođenje važećih propisa u Bosni i Hercegovini.

Članak 18.

(Stupanje na snagu)

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 04-6-1-02-2-873-1/17

13. listopada 2017. godine

Direktor

Ljubomir Kalaba, v. r.

На основу члана 5. став 2. а везано за члан 83. став 3. Закона о ветеринарству у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", број 34/02), Канцеларија за ветеринарство Босне и Херцеговине доноси

**ПРАВИЛНИК
О НАЧИНУ ОДОБРАВАЊА ОБЈЕКТА КОЈИ СЕ
БАВЕ УЗГАЈАЊЕМ ЖИВИХ ЖИВОТИЊА,
ПРОИЗВОДЊОМ, ПРЕРАДОМ, ОБРАДОМ И
СКЛАДИШТЕЊЕМ ПРОИЗВОДА ЖИВОТИЊСКОГ
ПОРИЈЕКЛА И НУСПРОИЗВОДА ЖИВОТИЊСКОГ
ПОРИЈЕКЛА У СВРХУ ИЗВОЗА НА ТРЖИШТЕ
ЕВРОАЗИЈСКОГ ЕКОНОМСКОГ САВЕЗА**

Члан 1.

(Предмет)

Овим Правилником се уређује начин одобравања и контроле објеката који се баве узгојем живих животиња (у даљњем тексту: фарма), производњом, прерадом, обрадом и складиштењем производа животињског поријекла и нуспроизвода животињског поријекла у сврху извоза на тржиште земаља Евроазијског економског савеза (у даљњем тексту: ЕАЕС).

Члан 2.

(Дефиниције)

За примјену овог Правилника поред дефиниција у важећим прописима ће се користити и следеће дефиниције:

- а) Аудит - утврђивање испуњености захтјева ЕАЕС у објектима који се баве узгајањем животиња, производњом, прерадом, обрадом и складиштењем производа животињског поријекла и нуспроизвода животињског поријекла у сврху извоза на тржиште ЕАЕС (у даљњем тексту: објекти)
- б) Стручна комисија - комисија коју именује Канцеларија за ветеринарство Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Канцеларија) и коју чине по два службена ветеринара из Канцеларије и надлежног органа ентитета или Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Брчко Дистрикт), зависно од локације гдје се налази објекат, а која ће утврдити испуњеност захтјева ЕАЕС у објекту који намјерава извозити на тржиште ЕАЕС.

Члан 3.

(Подношење захтјева за одобрење)

- (1) Захтјев за одобравање објекта за извоз на тржиште ЕАЕС подноси власник објекта у писаној форми Канцеларији путем надлежног органа ентитета или Брчко Дистрикта који је претходно у складу с важећим прописима издао рјешење о испуњености ветеринарско-здравствених услова у предложеном објекту и додијелио му одобрени број - ветеринарски контролни број.
- (2) Уз захтјев из става (2) овог члана се прилаже копија рјешења о испуњености ветеринарско-здравствених услова у предложеном објекту.

Члан 4.

(Формирање стручне комисије)

На основу записаног захтјева директор Канцеларије формира стручну комисију која ће утврдити испуњеност захтјева ЕАЕС у објекту за који је поднесен захтјев.

Члан 5.

(Рад стручне комисије)

- (1) Стручна комисија врши провјеру испуњености услова на основу захтјева и прописа ЕАЕС који се односе на одређену врсту производње и одређену врсту производа.
- (2) Чланови стручне комисије морају у потпуности бити упознати са захтјевима и прописима ЕАЕС који се односе на одређену врсту производње и одређену врсту производа.

- (3) На основу чињеничног стања стручна комисија сачињава записник у четири примјерка и то:

- а) један за одговорно лице у објекту;
- б) један за надлежни орган ентитета или Брчко Дистрикта који је издао рјешење о испуњености ветеринарско-здравствених услова у објекту;
- ц) један за надлежни инспекцијски орган на чијем подручју се налази објекат;
- д) један за архив Канцеларије.

Члан 6.

(Одобравање објекта)

- (1) Уколико објекат испуњава све услове ЕАЕС, на основу записника стручне комисије Канцеларија доноси Рјешење о одобрењу објекта за извоз на тржиште земаља чланица ЕАЕС у којем се јасно дефинише врста производње и врста производа који су намијењени извозу у ЕАЕС.
- (2) Канцеларија је дужна обавијестити надлежни орган ентитета или Брчко Дистрикта који је издао рјешење о испуњености ветеринарско-здравствених услова у објекту, о одобравању објекта за извоз на тржиште земаља чланица ЕАЕС.
- (3) Канцеларија је дужна на својој веб страници објавити листу одобрених објеката за извоз на тржиште земаља чланица ЕАЕС и редовно ажурирати листу.

Члан 7.

(Поступак у случају неодобравања објекта)

- (1) Уколико стручна комисија током прегледа утврди одређене недостатке у испуњавању захтјева ЕАЕС у објекту, на основу записника стручне комисије Канцеларија доноси Рјешење којим се налаже отклањање уочених недостатака.
- (2) Канцеларија је дужна обавијестити надлежни орган ентитета или Брчко Дистрикта који је издао рјешење о испуњености ветеринарско-здравствених услова у објекту о утврђеним недостацима у објекту који је кандидован за извоз на тржиште земаља чланица ЕАЕС.
- (3) Након добијања Рјешења за отклањање недостатака, објекат је дужан направити акциони план за отклањање утврђених недостатака са прецизно дефинисаним активностима и роковима, те писаним путем о томе обавијестити Канцеларију.
- (4) Уколико стручна комисија поновним прегледом утврди да је објекат у потпуности реализовао акциони план и отклонио раније утврђене недостатке, те да објекат испуњава услове за извоз на тржиште земаља чланица ЕАЕС, Канцеларија поступа на начин прописан у члану 6. овог Правилника.

Члан 8.

(Контрола у објекту)

- (1) Редовну службену контролу у објекту спроводи ветеринарски инспектор на чијем подручју се објекат налази.
- (2) Службена контрола у објекту се спроводи током цијелог процеса производње производа намијењених извозу у земље чланице ЕАЕС.
- (3) Ветеринарски инспектор је дужан, поред законски прописаних обавеза, обављати контролу и о испуњености захтјева за извоз на тржиште земаља чланица ЕАЕС у објекту, те у складу са тиме бити у у потпуности упознат са захтјевима и прописима ЕАЕС.
- (4) Канцеларија најмање два пута годишње спроводи аудит објекта одобреног за извоз у ЕАЕС у складу са захтјевима и прописима ЕАЕС и о томе обавјештава надлежни орган ентитета или Брчко Дистрикта.

- (5) Уколико се током контрола које се спровode у складу са овим чланом утврди да објекат више не испуњава услове и захтјеве прописа ЕАЕС, Канцеларија је дужна укинути Рјешење о одобравању објекту за извоз у ЕАЕС и такав објекат одмах избрисати са листе одобрених објеката која се води у складу са ставом (3) члана 6. овог Правилника.
- (6) Канцеларија је дужна обавијестити ЕАЕС о укидању Рјешења о одобравању објекта за извоз на тржиште ЕАЕС.

Члан 9.

(Службено узорковање)

- (1) Ветеринарски инспектор је дужан вршити службено узорковање у објекту у складу са захтјевима земаља чланица ЕАЕС.
- (2) Канцеларија ће у складу с осигураним средствима и у сарадњи с надлежним органима ентитета и Брчко Дистрикта доносити годишњи план службеног узорковања за све објекте одобрене у складу са овим Правилником.
- (3) Трошкове службеног узорковања, слање узорак на анализу у ветеринарске лабораторије које обавља ветеринарски инспектор, као и лабораторијске претраге које се односе на испуњеност захтјева ЕАЕС, у складу са осигураним средствима финансираће из свог буџета Канцеларија.
- (4) Све лабораторијске претраге се морају обављати у лабораторијама које имају акредитоване методе у складу са стандардом БАС ЕН ИСО/ИЕЦ 17025:2006 - "Опћи захтјеви за компетентност лабораторија за испитивање и калибрације, за она испитивања за која се захтијева овлашћење", као и референтним методама прописаним Европском легислативом.
- (5) Уколико се лабораторијским претрагама утврди резултат испитивања који је неусклађен са захтјевима за извоз на тржиште ЕАЕС, трошкове следећег слања на претраге у ветеринарске лабораторије и трошкове лабораторијског испитивања сноси власник објекта.
- (6) Ветеринарски инспектор је дужан подузети све неопходне мјере како би утврдио узроке неусклађеног резултата, те о томе одмах писмено обавијестити Канцеларију надлежни орган ентитета или Брчко Дистрикта.
- (7) Ветеринарски инспектор је дужан достављати резултате лабораторијских анализа једном мјесечно надлежном органу ентитета или Брчко Дистрикта и Канцеларији.

Члан 10.

(Властите контроле)

- (1) Власник објекта је дужан спроводити властите контроле у складу с начелима ХАЦЦП-а, а на нивоу примарне производње смјернице Добре произвођачке праксе (ГМП), Добре хигијенске праксе (ГХП) или друге релевантне смјернице за одговарајућу врсту производње.
- (2) У зависности од намјене објекта и врсте производње, власник је дужан спроводити властито узорковање у обиму и фреквенцији према захтјевима за извоз на тржиште ЕАЕС којима ће осигурати доказе о производњи сигурног производа.
- (3) Све лабораторијске претраге се морају обављати у лабораторијама које имају акредитоване методе у складу са стандардом БАС ЕН ИСО/ИЕЦ 17025:2006 - "Опћи захтјеви за компетентност лабораторија за испитивање и калибрације, за она испитивања за која се захтијева

овлашћење", као и референтним методама прописаним Европском легислативом.

- (4) У случају неусклађеног резултата, власник је одмах дужан обавијестити ветеринарског инспектора.
- (5) Ветеринарски инспектор је дужан подузети све неопходне мјере како би утврдио узроке неусклађеног резултата, те о томе одмах писмено обавијестити Канцеларију надлежни орган ентитета или Брчко Дистрикта.

Члан 11.

(Достављање лабораторијских извјештаја)

- (1) По обављеним лабораторијским претрагама службених узорак, лабораторија је дужна резултате анализа доставити Канцеларији, која о резултатима извјештава ветеринарског инспектора и надлежни орган ентитета или Брчко Дистрикта.
- (2) У случају неусклађеног резултата приликом обављања лабораторијских претрага у склопу властитих контрола, лабораторија је одмах по завршетку претрага дужна обавијестити ветеринарског инспектора у објекту.
- (3) Ветеринарски инспектор је дужан поступити у складу са ставом (5) члана 10. овог Правилника.

Члан 12.

(Аудит објеката)

- (1) Канцеларија ће вршити аудит имплементације захтјева за извоз на тржиште земаља чланица ЕАЕС у објекту.
- (2) Годишњи план аудита објекта за наредну годину прави Канцеларија у сарадњи с надлежним органима ентитета и Брчко Дистрикта најкасније до 31. децембра текуће године.
- (3) План се прави на бази анализе ризика, а минимално сваки објекат одобрен за извоз на тржиште ЕАЕС мора бити предмет аудита два пута годишње.
- (4) Канцеларија након аудита сачињава записник у четири примјерка и то:
 - а) један за одговорно лице у објекту;
 - б) један за надлежни орган ентитета или Брчко Дистрикта који је издао рјешење о испуњености ветеринарско-здравствених услова у објекту;
 - ц) један за надлежни инспекцијски орган на чијем подручју се налази објекат;
 - д) један за архив Канцеларије.

Члан 13.

(Аудит фарми)

- (1) Све фарме које се налазе у склопу објекта одобреног за извоз у ЕАЕС, или које су добављачи објекту морају бити регистриране од стране надлежних органа ентитета или Брчко Дистрикта и имати идентификациони број.
- (2) Уколико фарме нису у власништву објекта, власник објекта је дужан имати одговарајући уговор с предметном фармом.
- (3) Контролу фарми које снабдијевају објекат одобрен за извоз у ЕАЕС обављају надлежни ветеринарски инспектори на чијем подручју се фарма налази.
- (4) Годишњи план контроле фарми за наредну годину, на бази анализе ризика, до 31. децембра текуће године, праве надлежни ветеринарски инспектори на чијем подручју се фарма налази.
- (5) Након обављене контроле ветеринарски инспектори дужни су направити записник о обављеној контроли и један примјерак записника доставити Канцеларији и надлежном органу ентитета или Брчко Дистрикта.
- (6) Надлежни ветеринарски инспектори на чијем подручју се фарма налази достављају ажурирану листу фарми из

којих се одобрени објекат снабдијева сировином квартално (4 пута годишње).

Члан 14.

(Забрана издавања сертификата)

- (1) Уколико приликом аудита у објектима одобреним за извоз у ЕАЕС Канцеларија утврди одступања у имплементацији услова и захтјева прописа ЕАЕС, о томе сачињава записник на основу којег забрањује издавање ветеринарско-здравствених сертификата за извоз на тржиште земаља чланица ЕАЕС.
- (2) Канцеларија је дужна обавијестити надлежни инспекцијски орган на чијем подручју се објекат налази о забрани издавања сертификата објекту одобреном за извоз на тржиште земаља чланица ЕАЕС.
- (3) Канцеларија је дужна обавијестити надлежни орган ентитета или Брчко Дистрикта који је издао рјешење о испуњености ветеринарско-здравствених услова за објекат о забрани издавања сертификата објекту одобреном за извоз на тржиште земаља чланица ЕАЕС.

Члан 15.

(Услови за ветеринарског инспектора у одобреним објектима)

- (1) Сваки ветеринарски инспектор који је овлаштен за потписивање ветеринарског сертификата за извоз попиљки у ЕАЕС из одобреног објекта дужан је похађати и успјешно завршити све планиране едукације које се односе на услове и захтјеве легислативе ЕАЕС, а које организира Канцеларија у сарадњи с надлежним органима ентитета и Брчко Дистрикта у складу с чланом 16. овог Правилника.
- (2) На основу приједлога надлежних органа ентитета или Брчко Дистрикта, а након проведене одговарајуће едукације, све ветеринарске инспекторе који заврше едукацију, Канцеларија уписује у попис службених ветеринара и објекта за који су одговорни у складу с чланом 22. Одлуке о ветеринарској свједоци о здравственом стању животиња и попиљака животињског поријекла у унутрашњем и међународном промету ("Службени гласник БиХ", бр. 33/03, 14/04 и 35/05, 6/15 и 45/15).
- (3) Канцеларија може избрисати с пописа из става (2) овог члана ветеринарског инспектора у свим случајевима када нису испуњени услови из става (2) овог члана, као и на писмени захтјев надлежних органа ентитета и Брчко Дистрикта уз навођење разлога за брисање.

Члан 16.

(Едукације)

Канцеларија у сарадњи с надлежним органима ентитета и Брчко Дистрикта прави годишњи план едукације службених ветеринара који врше одобравање објекта према одредбама овог Правилника, који врше контролу у објектима према члану 8., 9., 10., 12. и 13. овог Правилника и доктора ветеринарске медицине у ветеринарским организацијама које су одређене за спровођење ветеринарских прегледа и контрола на фармама из члана 13. став (1) овог Правилника, у области релевантних прописа ЕАЕС, најкасније до 31. децембра текуће године.

Члан 17.

(Остале обавезе)

Примјена одредби овог Правилника не утиче на спровођење важећих прописа у Босни и Херцеговини.

Члан 18.

(Ступање на снагу)

Овај Правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

Број 04-6-1-02-2-873-1/17

13. октобра 2017. године

Директор

Љубомир Калаба, с. р.

Na osnovu člana 5. stav 2., a vezano za član 83. stav 3. Zakona o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 34/02), Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK O NAČINU ODOBRAVANJA OBJEKATA KOJI SE BAVE UZGOJEM ŽIVIH ŽIVOTINJA, PROIZVODNJOM, PRERADOM, OBRADOM I SKLADIŠTENJEM PROIZVODA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA I NUSPROIZVODA ŽIVOTINJSKOG PORIJEKLA U SVRHU IZVOZA NA TRŽIŠTE EVROAZIJSKOG EKONOMSKOG SAVEZA

Члан 1.

(Предмет)

Ovim Pravilnikom se uređuje način odobravanja i kontrole objekata koji se bave uzgojem živih životinja (u daljnjem tekstu: farma), proizvodnjom, preradom, obradom i skladištenjem proizvoda životinjskog porijekla i nusproizvoda životinjskog porijekla u svrhu izvoza na tržište zemalja Euroazijskog ekonomskog saveza (u daljnjem tekstu: EAES).

Члан 2.

(Дефиниције)

Za primjenu ovog Pravilnika pored definicija u važećim propisima će se koristiti i sljedeće definicije:

- a) Audit - utvrđivanje ispunjenosti zahtjeva EAES u objektima koji se bave uzgojem životinja, proizvodnjom, preradom, obradom i skladištenjem proizvoda životinjskog porijekla i nusproizvoda životinjskog porijekla u svrhu izvoza na tržište EAES (u daljnjem tekstu: objekti)
- b) Stručna komisija - komisija koju imenuje Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ured) i koju čine po dva službena veterinara iz Ureda i nadležnog organa entiteta ili Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Brčko Distrikt), ovisno od lokacije gdje se nalazi objekt, a koja će utvrditi ispunjenost zahtjeva EAES u objektu koji namjerava izvoziti na tržište EAES.

Члан 3.

(Подношење захтјева за одобрење)

- (1) Захтјев за одобравање објекта за извоз на тржиште ЕАЕС подноси власник објекта у писаној форми Уреду путем надлежног органа ентитета или Брчко Дистрикта који је претходно у складу с важећим прописима издао рјешење о испуњености ветеринарско-здравствених услова у предложеном објекту и додјелио му одобрени број - ветеринарски контролни број.
- (2) Уз захтјев из става (2) овог члана се прилаже копија рјешења о испуњености ветеринарско-здравствених услова у предложеном објекту.

Члан 4.

(Формирање стручне комисије)

Na osnovu zaprimljenog zahtjeva direktor Ureda formira stručnu komisiju koja će utvrditi ispunjenost zahtjeva EAES u objektu za koji je podnesen zahtjev.

Član 5.

(Rad stručne komisije)

- (1) Stručna komisija vrši provjeru ispunjenosti uslova na osnovu zahtjeva i propisa EAES koji se odnose na određenu vrstu proizvodnje i određenu vrstu proizvoda.
- (2) Članovi stručne komisije moraju u potpunosti biti upoznati sa zahtjevima i propisima EAES koji se odnose na određenu vrstu proizvodnje i određenu vrstu proizvoda.
- (3) Na osnovu činjeničnog stanja stručna komisija sačinjava zapisnik u četiri primjerka i to:
 - a) jedan za odgovorno lice u objektu;
 - b) jedan za nadležni organ entiteta ili Brčko Distrikta koji je izdao rješenje o ispunjenosti veterinarsko - zdravstvenih uslova u objektu;
 - c) jedan za nadležni inspeksijski organ na čijem području se nalazi objekat;
 - d) jedan za arhiv Ureda.

Član 6.

(Odobranje objekta)

- (1) Ukoliko objekt ispunjava sve uslove EAES, na osnovu zapisnika stručne komisije Ured donosi Rješenje o odobranju objekta za izvoz na tržište zemalja članica EAES u kojem se jasno definiše vrsta proizvodnje i vrsta proizvoda koji su namijenjeni izvozu u EAES.
- (2) Ured je dužan obavijestiti nadležni organ entiteta ili Brčko Distrikta koji je izdao rješenje o ispunjenosti veterinarsko-zdravstvenih uslova u objektu, o odobranju objekta za izvoz na tržište zemalja članica EAES.
- (3) Ured je dužan na svojoj web stranici objaviti listu odobrenih objekata za izvoz na tržište zemalja članica EAES i redovno ažurirati listu.

Član 7.

(Postupak u slučaju neodobranja objekta)

- (1) Ukoliko stručna komisija tokom pregleda utvrdi određene nedostatke u ispunjavanju zahtjeva EAES u objektu, na osnovu zapisnika stručne komisije Ured donosi Rješenje kojim se nalaže otklanjanje uočenih nedostataka.
- (2) Ured je dužan obavijestiti nadležni organ entiteta ili Brčko Distrikta koji je izdao rješenje o ispunjenosti veterinarsko-zdravstvenih uslova u objektu o utvrđenim nedostacima u objektu koji je kandidiran za izvoz na tržište zemalja članica EAES.
- (3) Nakon dobijanja Rješenja za otklanjanje nedostataka, objekat je dužan sačiniti akcioni plan za otklanjanje utvrđenih nedostataka sa precizno definisanim aktivnostima i rokovima, te pisanim putem o tome obavijestiti Ured.
- (4) Ukoliko stručna komisija ponovnim pregledom utvrdi da je objekat u potpunosti realizirao akcioni plan i otklonio ranije utvrđene nedostatke, te da objekat ispunjava uslove za izvoz na tržište zemalja članica EAES, Ured postupa na način propisan u članu 6. ovog Pravilnika.

Član 8.

(Kontrola u objektu)

- (1) Redovnu službenu kontrolu u objektu provodi veterinarski inspektor na čijem području se objekat nalazi.
- (2) Službena kontrola u objektu se provodi tokom cijelog procesa proizvodnje proizvoda namijenjenih izvozu u zemlje članice EAES.
- (3) Veterinarski inspektor je dužan, pored zakonski propisanih obaveza, obavljati kontrolu i o ispunjenosti zahtjeva za izvoz na tržište zemalja članica EAES u objektu, te u skladu sa time biti u potpunosti upoznat sa zahtjevima i propisima EAES.
- (4) Ured najmanje dva puta godišnje provodi audit objekta odobrenog za izvoz u EAES u skladu sa zahtjevima i

propisima EAES i o tome obavještava nadležni organ entiteta ili Brčko Distrikta.

- (5) Ukoliko se tokom kontrola koje se provode u skladu sa ovim članom utvrdi da objekat više ne ispunjava uslove i zahtjeve propisa EAES Ured je dužan ukinuti Rješenje o odobranju objekta za izvoz u EAES i takav objekat odmah izbrisati sa liste odobrenih objekata koja se vodi u skladu sa stavom (3) člana 6. ovog Pravilnika.
- (6) Ured je dužan obavijestiti EAES o ukidanju Rješenja o odobranju objekta za izvoz na tržište EAES.

Član 9.

(Službeno uzorkovanje)

- (1) Veterinarski inspektor je dužan vršiti službeno uzorkovanje u objektu u skladu sa zahtjevima zemalja članica EAES.
- (2) Ured će u skladu s osiguranim sredstvima i u saradnji s nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta donositi godišnji plan službenog uzorkovanja za sve objekte odobrene u skladu sa ovim Pravilnikom.
- (3) Troškove službenog uzorkovanja, slanje uzoraka na analizu u veterinarske laboratorije koje obavlja veterinarski inspektor, kao i laboratorijske pretrage koje se odnose na ispunjenost zahtjeva EAES, u skladu sa osiguranim sredstvima finansirat će iz svog budžeta Ured.
- (4) Sve laboratorijske pretrage se moraju obavljati u laboratorijama koje imaju akreditirane metode u skladu sa standardom BAS EN ISO/IEC 17025:2006 - "Opći zahtjevi za kompetentnost laboratorija za ispitivanje i kalibracije, za ona ispitivanja za koja se zahtijeva ovlaštenje", kao i referentnim metodama propisanim Evropskom legislativom.
- (5) Ukoliko se laboratorijskim pretragama utvrdi rezultat ispitivanja koji je neusklađen sa zahtjevima za izvoz na tržište EAES, troškove sljedećeg slanja na pretrage u veterinarske laboratorije i troškove laboratorijskog ispitivanja snosi vlasnik objekta.
- (6) Veterinarski inspektor je dužan poduzeti sve neophodne mjere kako bi utvrdio uzroke neusklađenog rezultata, te o tome odmah pismeno obavijestiti Ured nadležni organ entiteta ili Brčko Distrikta.
- (7) Veterinarski inspektor je dužan dostavljati rezultate laboratorijskih analiza jednom mjesečno nadležnom organu entiteta ili Brčko Distrikta i Uredu.

Član 10.

(Vlastite kontrole)

- (1) Vlasnik objekta je dužan provoditi vlastite kontrole u skladu sa načelima HACCP-a, a na nivou primarne proizvodnje smjernice Dobre proizvođačke prakse (GMP), Dobre higijenske prakse (GHP) ili druge relevantne smjernice za odgovarajuću vrstu proizvodnje.
- (2) U zavisnosti od namjene objekta i vrste proizvodnje, vlasnik je dužan provoditi vlastito uzorkovanje u obimu i frekvenciji prema zahtjevima za izvoz na tržište EAES kojima će osigurati dokaze o proizvodnji sigurnog proizvoda.
- (3) Sve laboratorijske pretrage se moraju obavljati u laboratorijama koje imaju akreditirane metode u skladu sa standardom BAS EN ISO/IEC 17025:2006 - "Opći zahtjevi za kompetentnost laboratorija za ispitivanje i kalibracije, za ona ispitivanja za koja se zahtijeva ovlaštenje", kao i referentnim metodama propisanim Evropskom legislativom.
- (4) U slučaju neusklađenog rezultata, vlasnik je odmah dužan obavijestiti veterinarskog inspektora.
- (5) Veterinarski inspektor je dužan poduzeti sve neophodne mjere kako bi utvrdio uzroke neusklađenog rezultata, te o tome odmah pismeno obavijestiti Ured nadležni organ entiteta ili Brčko Distrikta.

Član 11.

(Dostavljanje laboratorijskih izvještaja)

- (1) Po obavljenim laboratorijskim pretragama službenih uzoraka, laboratorija je dužna rezultate analiza dostaviti Uredu, koji o rezultatima izvještava veterinarskog inspektora i nadležni organ entiteta ili Brčko Distrikta.
- (2) U slučaju neusklađenog rezultata prilikom obavljanja laboratorijskih pretraga u sklopu vlastitih kontrola, laboratorija je odmah po završetku pretraga dužna obavijestiti veterinarskog inspektora u objektu.
- (3) Veterinarski inspektor je dužan postupiti u skladu sa stavom (5) člana 10. ovog Pravilnika.

Član 12.

(Audit objekata)

- (1) Ured će vršiti audit implementacije zahtjeva za izvoz na tržište zemalja članica EAES u objektu.
- (2) Godišnji plan audita objekata za narednu godinu pravi Ured u saradnji s nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta najkasnije do 31. decembra tekuće godine.
- (3) Plan se pravi na bazi analize rizika, a minimalno svaki objekt odobren za izvoz na tržište EAES mora biti predmet audita dva puta godišnje.
- (4) Ured nakon audita sačinjava zapisnik u četiri primjerka i to:
 - a) jedan za odgovorno lice u objektu;
 - b) jedan za nadležni organ entiteta ili Brčko Distrikta koji je izdao rješenje o ispunjenosti veterinarsko-zdravstvenih uslova u objektu;
 - c) jedan za nadležni inspeksijski organ na čijem području se nalazi objekat;
 - d) jedan za arhiv Ureda.

Član 13.

(Audit farmi)

- (1) Sve farme koje se nalaze u sklopu objekta odobrenog za izvoz u EAES, ili koje su dobavljači objektu moraju biti registrirane od strane nadležnih organa entiteta ili Brčko Distrikta i imati identifikacijski broj.
- (2) Ukoliko farme nisu u vlasništvu objekta, vlasnik objekta je dužan imati valjan ugovor s predmetnom farmom.
- (3) Kontrolu farmi koje snabdijevaju objekat odobren za izvoz u EAES obavljaju nadležni veterinarski inspektori na čijem području se farma nalazi.
- (4) Godišnji plan kontrole farmi za narednu godinu, na bazi analize rizika, do 31. decembra tekuće godine, prave nadležni veterinarski inspektori na čijem području se farma nalazi.
- (5) Nakon obavljene kontrole veterinarski inspektori dužni su sačiniti zapisnik o obavljenoj kontroli i jedan primjerak zapisnika dostaviti Uredu i nadležnom organu entiteta ili Brčko Distrikta.
- (6) Nadležni veterinarski inspektori na čijem području se farma nalazi dostavljaju ažuriranu listu farmi iz kojih se odobreni objekti snabdijeva sirovinom kvartalno (4 puta godišnje).

Član 14.

(Zabranu izdavanja sertifikata)

- (1) Ukoliko prilikom audita u objektima odobrenim za izvoz u EAES Ured utvrdi odstupanja u implementaciji uslova i zahtjeva propisa EAES, o tome sačinjava zapisnik na osnovu kojeg zabranjuje izdavanje veterinarsko-zdravstvenih sertifikata za izvoz na tržište zemalja članica EAES.
- (2) Ured je dužan obavijestiti nadležni inspeksijski organ na čijem području se objekat nalazi o zabrani izdavanja sertifikata objektu odobrenom za izvoz na tržište zemalja članica EAES.
- (3) Ured je dužan obavijestiti nadležni organ entiteta ili Brčko Distrikta koji je izdao rješenje o ispunjenosti veterinarsko-zdravstvenih uslova za objekat o zabrani izdavanja sertifikata

objektu odobrenom za izvoz na tržište zemalja članica EAES.

Član 15.

(Uslovi za veterinarskog inspektora u odobrenim objektima)

- (1) Svaki veterinarski inspektor koji je ovlašten za potpisivanje veterinarskog sertifikata za izvoz pošiljki u EAES iz odobrenog objekta dužan je pohađati i uspješno završiti sve planirane edukacije koje se odnose na uslove i zahtjeve legistative EAES, a koje organizira Ured u saradnji s nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta u skladu s članom 16. ovog Pravilnika.
- (2) Na osnovu prijedloga nadležnih organa entiteta ili Brčko Distrikta, a nakon provedene odgovarajuće edukacije, sve veterinarske inspektore koji završe edukacije, Ured upisuje u popis službenih veterinarara i objekata za koji su odgovorni u skladu s članom 22. Odluke o veterinarskoj svjedodžbi o zdravstvenom stanju životinja i pošiljaka životinjskog porijekla u unutrašnjem i međunarodnom prometu ("Službeni glasnik BiH", br. 33/03, 14/04 i 35/05, 6/15 i 45/15).
- (3) Ured može izbrisati s popisa iz stava (2) ovog člana veterinarskog inspektora u svim slučajevima kada nisu ispunjeni uslovi iz stava (2) ovog člana, kao i na pismeni zahtjev nadležnih organa entiteta i Brčko Distrikta uz navođenje razloga za brisanje.

Član 16.

(Edukacije)

Ured u saradnji s nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta pravi godišnji plan edukacije službenih veterinarara koji vrše odobravanje objekata prema odredbama ovog Pravilnika, koji vrše kontrolu u objektima prema članu 8., 9., 10., 12. i 13. ovog Pravilnika i doktora veterinarske medicine u veterinarskim organizacijama koje su određene za provođenje veterinarskih pregleda i kontrola na farmama iz člana 13. stav (1) ovog Pravilnika, u oblasti relevantnih propisa EAES, najkasnije do 31. decembra tekuće godine.

Član 17.

(Ostale obaveze)

Primjena odredbi ovog Pravilnika ne utiče na provođenje važećih propisa u Bosni i Hercegovini.

Član 18.

(Stupanje na snagu)

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 04-6-1-02-2-873-1/17

13. oktobra 2017. godine

Direktor

Ljubomir Kalaba, s. r.

**EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA
VELIKO VIJEĆE****1186****PREDMET MEDŽLIS ISLAMSKJE ZAJEDNICE BRČKO
I DRUGI PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE**

(Zahtjev br. 17224/11)

PRESUDASTRASBOURG
27.6.2017. godine

Ova presuda je konačna, ali može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv Bosne i Hercegovine,

Europski sud za ljudska prava, zasjedajući kao Veliko vijeće u sastavu:

András Sajó, predsjednik,
İşıl Karakaş,
Angelika Nußberger,
Khanlar Hajiyeu,
Luis López Guerra,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Nebojša Vučinić,
Vincent A. De Gaetano,
André Potocki,
Paul Mahoney,
Faris Vehabović,
Egidijus Kūris,
Iulia Motoc,
Jon Fridrik Kjølbro,
Mårten Mits,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Gabriele Kucsko-Stadlmayer, suci,
i Søren Prebensen, zamjenik registrara Velikog vijeća,
nakon vijećanja zatvorenog za javnost dana 31.8.2016. i
16.3.2017.,

donio je sljedeću presudu usvojenu zadnjeg navedenog dana:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 17224/11) protiv Bosne i Hercegovine što su ga, prema članku 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Konvencija) Sudu podnijeli Medžlis Islamske zajednice Bosne i Hercegovine u Brčkom (u daljnjem tekstu: Medžlis Islamske zajednice Brčko), Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", "Merhamet" Humanitarno udruženje građana Bošnjaka Brčko Distrikta i Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca Brčko Distrikta (u daljnjem tekstu: podnositelji zahtjeva) dana 21.1.2011. Kako navode podnositelji zahtjeva, prvi podnositelj zahtjeva je vjerska zajednica muslimana u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BD),¹ dok su ostali podnositelji zahtjeva nevladine organizacije etničkih Bošnjaka² u BD-u.

2. Podnositelje zahtjeva zastupao je g. O. Mulahalilović, odvjetnik iz BD-a. Vladu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: vlada) zastupala je njezina tadašnja zastupnica, gđa M. Mijić.

3. Podnositelji zahtjeva posebno navode da je povrijeđeno njihovo pravo na slobodu izražavanja kao rezultat sudskih odluka donesenih u postupku koji je protiv njih pokrenut zbog klevete.

4. Zahtjev je dodijeljen Četvrtom odjelu Suda (pravilo 52. stavak 1. Pravilnika Suda). U presudi donesenoj 13.10.2015. vijeće toga odjela jednoglasno je proglasilo zahtjev dopuštenim, te je većinom glasova utvrdilo da nije došlo do povrede članka 10. Konvencije. To vijeće činili su: Guido Raimondi, predsjednik, Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Ledi Bianku, Nona Tsotsoria, Krzysztof Wojtyczek, Faris Vehabović, suci, te Françoise Elens-Passos, u svojstvu tajnika Odjela. Troje sudaca (George Nicolaou, Nona Tsotsoria i Faris Vehabović) izrazili su zajedničko izdvojeno mišljenje. Dana 8.1.2016., prema članku 43. Konvencije, podnositelji zahtjeva zatražili su ustupanje predmeta Velikom vijeću. Panel Velikog vijeća prihvatio je taj zahtjev dana 14.3.2016.

5. Naknadno je određen sastav Velikog vijeća, u skladu s odredbama članka 26. toč. 4. i 5. Konvencije i pravila 24. Pravilnika Suda.

6. I podnositelji zahtjeva i vlada podnijeli su pismena očitovanja o osnovanosti (pravilo 59. stavak 1). Osim toga, primljeni su i komentari umješača, Centra za istraživanje i studije temeljnih prava (Centre de recherche et d'études sur les droits fondamentaux - CREDOF) sa Sveučilišta Paris West Nanterre la Défense i organizacije Plan za slobodu govora (Blueprint for Free Speech), koji su dobili odobrenje predsjednika da interveniraju u pisanom obliku (članak 36. stavak 2. Konvencije i pravilo 44. stavak 3).

7. Rasprava je održana u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu dana 31.8.2016. (pravilo 59. stavak 3).

8. Pred Sudom su se pojavili:

(a) u ime vlade	
gđa M. Mijić,	zastupnica,
gđa S. Malešić,	pomoćnik zastupnice,
g. P. Đurasović,	
gđa D. Tešić,	savjetnici;
(b) u ime podnositelja zahtjeva	
g. O. Mulahalilović,	odvjetnik,
g. L. Murselović,	
g. I. Šadić,	
g. E. Fazlić,	savjetnici,
g. S. Ravkić,	predstavnik podnositelja zahtjeva.

9. Sud je saslušao obraćanja gđe Mijić i g. Murselovića, kao i njihove odgovore na pitanja koja su im postavili suci.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

A. Pismo koje su podnositelji zahtjeva uputili najvišim tijelima vlasti u Brčko Distriktu

10. U svibnju 2003. godine podnositelji zahtjeva poslali su dopis najvišim tijelima vlasti u BD-u, odnosno međunarodnom supervizoru za BD, predsjedniku Skupštine BD-a i gradonačelniku BD-a, dok je još trajao postupak imenovanja ravnatelja multietničke javne radijske postaje BD-a. U tome pismu izrazili su zabrinutost glede postupka imenovanja ravnatelja multietničke javne radijske postaje BD-a. Kritizirali su vlasti zbog zanemarivanja načela razmjernosti zastupljenosti etničkih zajednica u javnom servisu BD-a koji je utvrđen Statutom BD-a³. U vezi s tim su istaknuli:

"...Cijenimo sve napore i podršku projektu formiranja multietničkog radija...Nažalost, čini nam se da je na samom početku ovog veoma važnog posla napravljen veliki propust. Prilikom formiranja panela zaduženog za izbor i imenovanje direktora [radija] grubo je narušen Statut Brčko Distrikta BiH. Panel je sastavljen od tri člana iz reda srpskog⁴, po jednog iz reda hrvatskog⁵ i bošnjačkog naroda. I ovaj put se odstupilo od Statuta Brčko Distrikta koji predviđa proporcionalnu zastupljenost tri naroda u javnim institucijama. Skupština je u više navrata konstatirala da je od ovog principa odstupano pri izboru zaposlenika u javnom sektoru na štetu Bošnjaka i Hrvata pa i u Radiju Brčko Distrikta, te svojim odlukama obavezala

³ Statut BD-a je njegov najviši akt. Člankom 20. stavak 1. Statuta propisano je da "Zapošljavanje u javnom sektoru Distrikta...odražava sastav stanovništva."

⁴ Srbi su etnička skupina čiji pripadnici mogu biti podrijetlom iz Srbije ili iz drugih republika koje su bile u sastavu bivše SFRJ, uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Naziv "Srbin" (na engleskome jeziku "Serb", i kao imenica i kao pridjev - prim. prev.) obično se rabi kada se misli na pripadnike etničke skupine, bez obzira na njihovo državljanstvo; treba ga razlikovati od naziva "Srbijanac", koji obično označuje državljane Srbije.

⁵ Hrvati su etnička skupina čiji pripadnici mogu biti podrijetlom iz Hrvatske ili iz drugih republika koje su bile u sastavu bivše SFRJ, uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Naziv " Hrvat" (i kao imenica i kao pridjev - na engleskome jeziku - prim. prev.) obično se rabi kada se misli na pripadnike etničke skupine, bez obzira na njihovo državljanstvo; treba ga razlikovati od naziva "Croatian" koji se obično odnosi na državljane Hrvatske.

¹ Brčko Distrikt je samoupravna administrativna jedinica pod suverenitetom Bosne i Hercegovine. Prema njegovom Statutu, predstavlja ga gradonačelnik (kojega bira Skupština Distrikta). Zakonodavnu vlast obnaša Skupština Distrikta. Izvršnu vlast obnaša Vlada Distrikta (kojom predsjeda gradonačelnik). Sudbenu vlast obnašaju sudovi Distrikta (članak 19. Statuta).

² Bošnjaci su se nazivali Muslimanima do rata 1992.-1995. Naziv „Bošnjaci“ treba razlikovati od naziva Bosanci koji se rabi kako bi označio državljane Bosne i Hercegovine bez obzira na njihovo etničko ili vjersko pripadnost.

gradonačelnika da se ovaj debalans ispravi. Nažalost, po tom pitanju ništa se nije uradilo. Da je prethodna teza potpuno tačna, potvrđuje i nezvanična informacija prema kojoj se za direktora predlaže gospođa M.S. insistiranjem članova panela iz reda srpskog naroda, koji su u većini, mada je dosadašnji direktor bio Bošnjak. Ovaj prijedlog je neprihvatljiv tim više što se radi o osobi koja ne posjeduje sve stručne i etičke kvalitete potrebne za uspješno vršenje ove dužnosti."

11. U pismu je nadalje navedeno:

"Prema našim informacijama, dotična gospođa je

(1) u nedjeljniku NIN, kao komentar na rušenje džamija u Brčkom izjavila da Muslimani nisu narod, da ne posjeduju kulturu, te da samim tim rušenje džamija ne može biti kulturocid,

(2) u poslovnim prostorijama demonstrativno je kidala kalendar sa rasporedom vjerskih obreda u toku Ramazana,

(3) u poslovnim prostorijama radija preko zvaničnog grba BiH postavila je grb Republike Srpske,

(4) kao urednik kulturno-zabavnog programa zabranila je emitiranje sevdalinki uz tvrdnju da ta vrsta pjesme nema nikakve kulturne ni muzičke vrijednosti.

Čvrsto stojimo na stanovištu da ovakvi postupci gospođu M.S. apsolutno diskvalificiraju kao kandidata za funkciju direktora multietničkog Radija i televizije Brčko Distrikta, te da na tu funkciju treba imenovati Bošnjaka, što je u skladu sa Statutom Brčko Distrikta i potrebom ispravljanja nacionalnog debalansa zaposlenih u javnom sektoru.

Nadamo se da će naše pismo naići na vašu odgovarajuću reakciju...

Ukoliko vaša reakcija izostane, biti ćemo primorani obratiti se javnosti te drugim relevantnim međunarodnim i drugim predstavnicima."

12. Ubrzo nakon toga, također u svibnju 2003., pismo je objavljeno u tri različita dnevna lista.

B. Postupak protiv podnosioca zahtjeva zbog klevete

1. Prvostupanjski sud

13. Dana 29.5.2003. M. S. je pokrenula pamični postupak zbog klevete tvrdeći da su je u navedenom pismu podnosioci zahtjeva oklevetali, što je narušilo njezin ugled i diskreditiralo ju kao osobu i profesionalnog novinara.

14. Na suđenju je prvostupanjski sud izveo značajan broj dokaza, uključujući i usmene izjave sedmero svjedoka (kako izgleda, svi zaposlenici javnog radija BD-a) glede istinitosti četiri navoda sadržana u pismu podnosioca zahtjeva; sud je također uzeo usmene iskaze od tužiteljice, te od O. H.-a i S. C.-a, članova i zakonskih zastupnika dvaju podnosioca zahtjeva.

15. Kako je opisano u presudi od 29.9.2004. (vidi točku 18. dolje u tekstu), M. S. je navela da je doznala za pismo ubrzo nakon što su ga podnosioci zahtjeva poslali, ali da ne zna tko ga je dao medijima. Potvrdila je da je skinula sa zida u prostorijama radijske postaje kalendar s rasporedom vjerske službe za vrijeme mjeseca ramazana, ali je objasnila da je taj zid korišten samo za oglase vezane uz posao. Kazala je da nije pocijepala kalendar. Vezano uz grb Bosne i Hercegovine, navela je da je pozivnicu s grbom Republike Srpske¹ stavila na kut grba Bosne i Hercegovine, ali ga nije pokrila. U konačnici, osporila je da je zabranila emitiranje sevdalinki. Tvrdi da su sve te činjenice izvedene iz konteksta, da je njezina novinarska karijera uništena i da je zabrinuta za svoju profesionalnu budućnost.

16. O. H. je potvrdio da je sudjelovao u pripremi pisma i izjavio da je za informacije koje su u njemu navedene doznao od zaposlenika radijske postaje koji su od njega zatražili pomoć. Nije bilo namjere da pismo bude objavljeno. Iz tog je razloga poslano predstavnicima tijela vlasti osobno. Ne zna kako je pismo dospjelo u medije.

17. S. C. je izjavio da je većinu informacija dobio od O. H.-a. Pismo je dostavljeno osobno predstavnicima tijela vlasti. Njihova namjera nije bila objaviti pismo u medijima. Zbog toga su u pismu naznačili da je riječ o navodima, a ne o utvrđenim činjenicama. Njihov cilj bio je skrenuti pozornost predstavnika tijela vlasti na pogreške M. S., koja je bila ozbiljna kandidatkinja za mjesto ravnatelja radija BD-a.

18. Presudom od 29.9.2004. prvostupanjski sud BD-a odbio je tužbeni zahtjev M. S. i naložio joj da o vlastitome trošku objavi presudu, te da podnositeljima zahtjeva nadoknadi troškove postupka. Taj sud je utvrdio da se podnosioci zahtjeva ne mogu smatrati odgovornima jer nema dokaza da su oni objavili pismo u medijima. Mjerodavni dio te presude glasi:

"Iz pisama koje su tuženi uputili, sud je utvrdio da su pisma upućena na ruke gradonačelniku, predsjedniku Skupštine i supervizoru za Brčko Distrikt...da pisma nisu dostavljena sredstvima javnog informisanja... Cilj ovih pisama je bio da se nosioci vlasti upoznaju sa ovim informacijama, da ih provjere, te da na osnovu provjerenih informacija donesu određene zaključke, a ne da neprovjerene informacije objave u javnosti.

Uvidom u sve članke koji su kao dokaz priloženi u spis, sud je utvrdio da nijedan od članaka nije objavljen od strane tuženih [aplikanata]."

2. Apelacijski sud

19. Povodom žalbe M. S., Apelacijski sud BD-a ukinuo je presudu od 16.5.2005. i odlučio je održati novu raspravu.

20. Na glavnoj raspravi pred Apelacijskim sudom M. S. je ponovila da četiri gore navedene tvrdnje (vidi točku 11. gore u tekstu) sadrže netočne i klevetničke navode kako bi ju predstavili kao nacionalista, te je tako diskvalificirala za mjesto na koje se prijavila. Ne samo što nije izabrana na to mjesto nego je to pismo za nju imalo i druge dugoročne negativne posljedice.

21. Podnosioci zahtjeva naveli su da nemaju pasivnu legitimaciju u sporu jer oni nisu poslali pismo medijima, dakle nisu iznosili i javno pronosili izjave štetne po ugled tužiteljice. Pismo je upućeno na ruke predstavnicima tijela vlasti. Presudom od 11.7.2007. Apelacijski sud BD-a odbio je taj argument i utvrdio sljedeće

"... povreda ugleda osobe može se izvršiti ako neko drugim osobama iznosi ili prenosi neistinite činjenice odnosno navode o prošlosti, znanju, sposobnostima ili čemu drugom (a zna ili bi morao znati da izneseno ili preneseno nije istinito). Stoga nije osnovano ukazivanje tuženih da kleveta, da bi se za nju odgovaralo, mora biti učinjena javnim saopštenjem ili upućivanjem i nadalje objavljivanjem (takvog) izražavanja u sredstvima javnog informisanja."

22. Podnosioci zahtjeva nadalje su tvrdili da je M. S. javna službenica te da je sudjelovanjem na natječaju za mjesto ravnatelja radija postala javna osoba. Pozivajući se na članak 6. stavak 5. Zakona o zaštiti od klevete (vidi točku 41. dolje u tekstu), sud je utvrdio sljedeće:

"... i ako se radi o oštećenoj osobi koja je javni službenik ili kandidat za dužnost u javnom organu i ako prema opštem shvatanju vrši značajan uticaj na pitanja od političkog javnog interesa,... (tuženi) odgovara za štetu izazvanu iznošenjem-pronošenjem ako je znao da je izražavanje neistinito ili ako je nepozornošću zanemario neistinitost izražavanja."

23. Pozivajući se na prvi dio pisma (vidi točku 10. gore u tekstu), Apelacijski sud BD-a nije išao dalje od napomene da ono sadrži vrijednosne sudove za koje se, prema Zakonu o zaštiti od klevete, podnositeljima zahtjeva ne može pripisati odgovornost. Sud je nadalje citirao četiri navoda sadržana u pismu (vidi točku 11. gore u tekstu) i istaknuo kako su to "informacije odnosno činjenice čije su postojanje tuženicima morali dokazati." U vezi s tim sud je ponovno saslušao O. H.-a, S. C.-a i svjedoke koji su već

¹ Jedan od entiteta u sastavu Bosne i Hercegovine.

dali usmeni iskaz pred prvostupanjskim sudom (vidi točku 14. gore u tekstu).

24. Apelacijski sud također je napomenuo da su R. S. i O. S., oboje zaposlenici javnog radija BD-a, posjetili jednog od podnositelja zahtjeva kako bi razgovarali o ponašanju M. S. na radnom mjestu. Tada je R. S. rekla O. H.-u da je M. S. kidala kalendar s rasporedom vjerskih obreda tijekom mjeseca ramazana u prostorijama radija. Sud je napomenuo da je taj zid korišten za obavljanje vezane uz posao. Također je ukazao na to da je u predmetno vrijeme još jedan tekst, koji nije bio vezan uz posao, bio istaknut na zidu. O. S. (tonski realizator na radiju) rekao je O. H.-u da je jednom prilikom M. S. od njega tražila objašnjenje za to zašto je emitirana sevdalinka u terminu koji je u programu bio određen za drugu vrstu glazbe. Potvrdio je da je ona skinula sa zida vjerski kalendar za ramazan.

25. Na sastanku održanom ubrzo nakon toga O. H. je ostalim tuženicima prenio informacije koje je dobio od R. S. i O. S.-a. Tom se prilikom jedan od tuženika pozvao na jedan novinski članak i navodnu izjavu M. S. o Muslimanima i rušenju džamija. Također je navedeno da je M. S. pokрила grb Bosne i Hercegovine grbom Republike Srpske. S. C. je potvrdio kako je čuo da ljudi govore o tome u gradu.

26. Nakon što je analizirao izjave svjedoka i tuženika, sud je utvrdio da su činjenice koje su navedene u pismu u vezi s kalendarom vjerskih obreda u mjesecu ramazanu i emitiranjem sevdalinke neistinite, budući da "u tekstu pisma očigledno nije preneseno ono što su (R. S. i O. S.) rekli za tužiteljicu i njezino ponašanje vezano uz vaktiju i emitiranje sevdalinki". Napominjući kako je netočan navod da je M. S. autorica izjave objavljene u novinama, sud je kazao:

"... iz iskaza S.C. [sud je utvrdio] da je na sastanku koji je prethodio sačinjavanju teksta pisma saopšteno prisutnima od uglednog člana jedne institucije da je tužiteljica dala tom nedeljniku komentar sadržaja kakav je u pismu naveden, a da je naknadnom provjerom isti [S.C.] utvrdio da je tekst objavljen ali da tužiteljica nije autor..."

27. Sud je nadalje utvrdio da:

"Istinitost činjenice da je tužiteljica u svojoj kancelariji grb BiH pokrila grbom RS tuženi takođe nisu dokazali jer je iz iskaza svjedoka saslušanih u dokaznom postupku (B.S., D.N. i K.P.), [od strane suda] utvrđeno da je tužiteljica u ugao grba Bosne i Hercegovine stavila pozivnicu na kojoj je bio grb Republike Srpske..."

28. Sud je zaključio:

"...dostavljanjem pisma OHR-u BD, Supervizoru BD, predsjedniku Skupštine BD i gradonačelniku BD, tuženi su povrijedili čast i ugled tužiteljice u sredini u kojoj živi i radi, jer su navedenim osobama iznijeli odnosno pronijeli činjenice o ponašanju, postupcima i izjavama tužiteljice za koje su znali ili morali znati da nisu istinite..."

29. Apelacijski sud naložio je podnositeljima zahtjeva da u roku od 15 dana obavijeste međunarodnog supervizora za BD, predsjednika Skupštine BD-a i gradonačelnika BD-a da povlače pismo ili da M. S., na ime naknade za nematerijalnu štetu, solidarno isplate iznos jednakovrijedan iznosu od 1.280 eura. Nadalje im je naloženo da o svome trošku objave presudu na radiju i televiziji BD-a i u dvije novine. Kada je riječ o utvrđivanju iznosa nematerijalne štete, sud je istaknuo:

"Kod utvrđivanja visine naknade odnosno obeštećenja cijjenjena je i činjenica da je objavljen članak u sredstvima javnog informisanja u kome su navedene sporne činjenice..."

30. Dana 15.11.2007. M. S. je podnijela prijedlog prvostupanjskom sudu BD-a za ovrhu navedene presude. Dana 5.12.2007. Osnovi sud donio je rješenje o ovrši.

31. Dana 12.12.2007. podnositelji zahtjeva platili su iznos jednakovrijedan iznosu od 1.445 eura (u koji je uključena kamata i

troškovi ovršnog postupka), čime je provedena presuda od 11.7.2007. Dana 27.3.2009. prvostupanjski sud zaključio je ovršni postupak.

C. Postupak pred Ustavnim sudom

32. Dana 15.10.2007. podnositelji zahtjeva obratili su se Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine zahtijevajući zaštitu svojih prava iz članka 10. Konvencije.

33. Dana 13.5.2010. Ustavni sud utvrdio je da je uplitanje u pravo izražavanja podnositelja zahtjeva bilo "neophodno u demokratskom društvu" i zaključio da nije došlo do povrede članka II(3.h) Ustava Bosne i Hercegovine niti članka 10. Konvencije. Mjerodavni dio odluke glasi:

"34. Ustavni sud, prije svega, zapaža da apelanti nisu osporili da je navedena presuda donesena na osnovu Zakona o zaštiti od klevete, te da je stoga miješanje u njihovo pravo [na slobodu izražavanja] iz člana 10. Evropske konvencije bilo propisano tim Zakonom..."

35. Osporena presuda je donesena u građanskoj parnici koju je pokrenula tužiteljica protiv apelanata zbog nanošenja štete njenom ugledu, pa je jasno da je cilj miješanja zaštita "ugleda ili prava drugih".

36. Ustavni sud mora utvrditi je li miješanje bilo "neophodno u demokratskom društvu".....

37. U vezi s pitanjem postojanja "hitne društvene potrebe", Ustavni sud zapaža da se osporene odluke tiču pisma koje su apelanti poslali institucijama vlasti Brčko Distrikta i Supervizoru za Brčko, u kojem se tužiteljica spominje u negativnom kontekstu, zbog čega je Apelacioni sud zaključio da se radi o kleveti, jer je riječ o tvrdnjama čija se istinitost...može utvrđivati...Ustavni sud zapaža da je sporne navode iz pisma apelanata Apelacioni sud okvalificirao kao činjenične navode, a ne kao vrijednosne sudove. Ustavni sud također smatra da su ovo činjenični navodi koje je bilo neophodno dokazivati, a što apelanti nisu učinili, odnosno nisu uložili razumne napore da prethodno provjere iznesene činjenice, nego su takve činjenice i iznijeli.

38. Ustavni sud smatra da je Apelacioni sud nesumnjivo utvrdio da su apelanti iznijeli neistinite činjenice o tužiteljici, tj. oklevetali je, te da je opravdano zaključio da postoji odgovornost apelanata za iznošenje i prenošenje neistinitih činjenica. U vezi s tim Ustavni sud primjećuje da je Apelacioni sud na osnovu izjava dva svjedoka koje je neposredno saslušao, a na čije izjave su se pozvali apelanti u pismu iznoseći informacije o tužiteljici, utvrdio da je ono što su ova dva lica prenijela apellantima o tužiteljici i ono što je u pismu na osnovu toga napisano očigledno u nesaglasnosti. Dalje, navode iz pisma o članku objavljenom u NIN-u, kojima je tužiteljica označena kao njegov autor, demantirao je također saslušani svjedok koji je izjavio da je naknadnom provjerom utvrđeno da tužiteljica nije autor članka. Najzad, nedokazanim su ostali i navodi iz pisma da je tužiteljica prekrila grb Bosne i Hercegovine stavljanjem grba Republike Srpske preko njega. S obzirom na navedeno, u konkretnom slučaju, opći interes koji dozvoljava pokretanje pitanja o eventualnom nezakonitom ponašanju javnih ličnosti ne može se braniti iznošenjem nesporno neistinitih činjenica koje predstavljaju napad na njihov ugled, što se ne može smatrati kritikom koju su ovi dužni tolerirati s obzirom na dužnost koju vrše. Prema tome, Ustavni sud smatra da je Apelacioni sud donošenjem osporene presude pravilno ocijenio da postoji "hitna društvena potreba" [za uplitanje u pravo na slobodu izražavanja apelanata].

39. Dalje, Ustavni sud ukazuje da se u konkretnom slučaju radi o naknadi nematerijalne štete zbog narušavanja ugleda koji predstavlja vrijednost čiju zaštitu ne treba dovoditi u pitanje. Ustavni sud je u svojoj jurisprudenciji istakao da se svaka ljudska individua odlikuje kategorijom ugleda koji je sastavni, neodvojivi dio njene ličnosti....

43. Apelanti...prethodno nisu ni pokušali provjeriti sporne informacije, što je bila njihova obaveza. Apelacioni sud je ocijenio da je sadržaj iznesenih informacija bio takav da je predstavljao napad na tužiteljicu, odnosno da su apelanti počinili klevetu čime su narušili tužiteljičin ugled, zbog čega je tužiteljica trpjela duševne bolove... Apelacioni sud je, obrazlažući visinu dosuđenog iznosa naknade, imao u vidu cilj kojem ova naknada služi kao i obavezu da se naknadom ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s prirodom ovog načina naknade.

44. Ustavni sud smatra da mjera koja je preduzeta zbog zaštite tužiteljičinog ugleda... proporcionalna težini povrede njenog ugleda, kao i težini miješanja sudova u slobodu izražavanja koje je učinjeno ovom mjerom. Također, Ustavni sud smatra da Apelacioni sud nije prekoračio granice svojih diskrecionih ovlaštenja kod određivanja visine nematerijalne štete zbog počinjene klevete..., o čemu su dati obrazloženja i razlozi koje Ustavni sud ocjenjuje kao relevantne i dovoljne u smislu člana 10. Evropske konvencije...

45. Na osnovu izloženog, Ustavni sud smatra da je miješanje u pravo na slobodu izražavanja apelanata bilo "neophodno u demokratskom društvu", te da stoga osporenim presudama nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije."

34. Dana 21.9.2010. odluka Ustavnog suda dostavljena je podnositeljima zahtjeva.

D. Ostale mjerodavne informacije

35. Prema zapisniku sa sastanka Upravnog odbora Radija BD-a od 9.5.2003., bila su dva kandidata za mjesto ravnatelja radija, od kojih je jedan bila M. S. Upravni odbor odlučio je produljiti mandat vršitelja dužnosti ravnatelja radija s obzirom na to da "zbog političkog pritiska i ponavljanja glasovanja" nije mogla biti donesena odluka u pogledu bilo kojeg kandidata.

II. OPĆI OKVIRNI SPORAZUM ZA MIR U BOSNI I HERCEGOVINI IZ 1995. GODINE (DAYTONSKI SPORAZUM)

36. Daytonski sporazum, koji je parafiran u Zračnoj bazi Wright-Patterson, u blizini Daytona (Sjedinjene Američke Države) 21.11.1995. i potpisan u Parizu (Francuska) 14.12.1995., predstavljao je kulminaciju pregovora koji su s prekidima trajali oko četrdeset četiri mjeseca pod pokroviteljstvom Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji i Kontakt skupine. Sporazum je stupio na snagu potonjeg od ova dva datuma, a sadrži dvanaest aneksa.

37. Aneks 2. Sporazuma odnosi se na Sporazum o međuentitetskoj liniji razgraničenja i povezanim pitanjima. Mjerodavni dio toga aneksa glasi:

"Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska (u daljem tekstu: "Strane") saglasile su se o sljedećem:

Član V: Arbitraža za područje Brčko

1. Strane su saglasne s obavezujućom arbitražom o spornom dijelu međuentitetske linije razgraničenja u oblasti Brčkog, prema karti priloženoj u Dodatku.

2. Najkasnije šest mjeseci od stupanja na snagu ovoga Sporazuma, Federacija će imenovati jednoga arbitra i Republika Srpska će imenovati jednoga arbitra. Treći arbitar će se odabrati sporazumom između osoba koje su imenovala strane, u roku od 30 dana nakon toga. Ako se strane ne saglase, trećeg arbitra će imenovati predsjednik Međunarodnog suda pravde. Treći arbitar će biti predsjedavajući Arbitražnog vijeća.

3. Ako se strane ne dogovore drukčije, postupak će se voditi u skladu s pravilima UNCITRAL-a. Arbitri će primjenjivati relevantna pravna načela i načela pravičnosti.

4. Ako se ne postigne drugačiji sporazum, područjem koje je naznačeno u stavu (1) upravljat će se kao i sada.

5. Arbitri će objaviti svoju odluku najkasnije godinu dana od stupanja na snagu ovog Sporazuma. Odluka će biti konačna i obavezujuća, a strane će je provesti bez odgađanja."

38. Aneksom 4. Sporazuma utvrđuju se odredbe Ustava Bosne i Hercegovine (vidi točku 39. dolje u tekstu).

III. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

A. Ustav Bosne i Hercegovine

39. Ustav Bosne i Hercegovine (Aneks 4. Općeg okvirnog sporazuma za mir) stupio je na snagu dana 14.12.1995. Članak II. Ustava u mjerodavnome dijelu glasi:

"3. Popis prava

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2., što uključuje:

...

h) Slobodu izražavanja.

"

40. U ožujku 2009. godine Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine usvojila je Amandman I. na Ustav (objavljen u "Službenom glasniku BiH", broj 25/09), koji u mjerodavnome dijelu glasi:

"U Ustavu Bosne i Hercegovine iza članka VI.3. dodaje se novi članak VI.4., koji glasi:

4. Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine

Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, koji postoji pod suverenitetom Bosne i Hercegovine i spada pod nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine onako kako te nadležnosti proizlaze iz ovoga Ustava, čiji je teritorij u zajedničkom vlasništvu (kondominiju) entiteta, jedinica je lokalne samouprave s vlastitim institucijama, zakonima i propisima i s ovlastima i statusom konačno propisanim odlukama Arbitražnog suda za spor u vezi s međuentitetskom crtom razgraničenja na području Brčkog. Odnos između Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i institucija Bosne i Hercegovine i entiteta može se daljnje urediti zakonom koji donosi Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine."

B. Zakon o zaštiti od klevete iz 2003. godine (Zakon o zaštiti od klevete Brčko Distrikta, "Službeni glasnik BD", broj 14/03)

41. Mjerodavne odredbe Zakona BD-a o zaštiti od klevete iz 2003. glase:

Član 2.

"...

(a) pravo na slobodu izražavanja, zajamčeno Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Službeni glasnik BiH broj 6/99), Ustavom Bosne i Hercegovine, Statutom Brčko Distrikta BiH i predstavlja jedan od bitnih osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;

(b) pravo na slobodu izražavanja štiti sadržaj izražavanja, kao i način na koji je iznesen..

....

Član 6.

Svako lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem trećem licu izražavanja nečeg neistinitog i identifikovanjem tog pravnog ili fizičkog lica trećem licu, odgovorno je za klevetu.

Za klevetu iznesenu u sredstvima javnog informisanja odgovorni su autor, odgovorni urednik, izdavač, kao i lice koje je na drugi način vršilo nadzor nad sadržajem tog izražavanja.

Lice iz stavova 1 i 2 ovog člana (u daljem tekstu: štetnik) odgovorno je za štetu ako je namjerno ili iz nepažnje iznijelo ili pronijelo izražavanje nečeg neistinitog.

Kada se izražavanje nečeg neistinitog odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, štetnik je odgovoran za štetu izazvanu iznošenjem ili pronošanjem tog izražavanja ako je znao da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemario neistinitost izražavanja.

Standard odgovornosti iz stava 4 ovog člana primjenjuje se i ako je oštećeni javni službenik ili je bio javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu...

Izuzeci od odgovornosti

Član 7.

(1) Ne postoji odgovornost za klevetu:

a) ako je izražavanjem izneseno mišljenje ili ako je to izražavanje u suštini istinito, a netačno samo u nebitnim elementima;

....

(c) ako je iznošenje odnosno pronošanje izražavanja bilo razumno.

....

C. Zakon o obligacijama iz 1978. godine (Zakon o obligacionim odnosima, "Službeni glasnik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije", br. 29/78, 39/85 i 57/8, te "Službeni glasnik Republike Bosne i Hercegovine", br. 2/92, 13/93 i 13/94)

42. Mjerodavna odredba Zakona o obligacijama iz 1978. godine glasi:

Novčana naknada

Član 200.

"Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.

Prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povrijeđenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom."

IV. MJERODAVNI MEĐUNARODNI USPOREDNI MATERIJALI

A. Rezolucija 1729. (2010.), Zaštita "zviždača", Parlamentarna skupština Vijeća Europe, 29.4.2010.

43. Mjerodavni dio Rezolucije glasi:

"6.3. U pogledu tereta dokazivanja, na poslodavcu je da dokaže izvan razumne sumnje da je svaka mjera poduzeta na štetu zviždača motivirana razlozima koji nisu povezani s činom uzbunjivanja."

B. Preporuka CM/Rec(2014.)7, Zaštita zviždača, Odbor ministara Vijeća Europe, 30.4.2014.

44. Mjerodavni dio Preporuke glasi:

"II. Personalno polje primjene

3. Personalno polje primjene u nacionalnom okviru treba uključivati sve osobe koje rade bilo u javnom ili u privatnom sektoru, bez obzira na prirodu njihovog radnog odnosa te jesu li plaćene ili ne.

4. Nacionalni okvir također treba uključivati osobe čiji je radni odnos okončan, kao i onda kada on eventualno tek treba početi, u slučajevima u kojima je informacija koja se tiče prijetnje ili nanošenja štete javnom interesu stečena za vrijeme procedure primanja na posao ili u drugoj predugovornoj fazi pregovaranja."

C. Temeljna načela o statusu nevladinih organizacija u Europi, Strasbourg, 13.11.2002., Vijeće Europe, usvojena na multilateralnim sastancima održanim u Strasbourg između 19.11.2001. i 5.7.2002.

45. Mjerodavni dijelovi ovoga dokumenta glase:

"Budući da nevladine organizacije (u daljnjem tekstu: NVO) daju bitan doprinos razvoju, realizaciji i kontinuiranoj opstojnosti demokratskih društava, naročito promicanjem javne svijesti i uključivanja građana u res publica, te da one daju jednako važan doprinos kulturnome životu i društvenom blagostanju takvih društava;

....

S obzirom na to da one daju svoj doprinos nizom veoma različitih aktivnosti, od toga da djeluju kao posrednik u komunikaciji između različitih segmenata društva i državnih tijela...

Potvrđujući da rad NVO podrazumijeva kako prava tako i obveze,

....

74. Potrebno je ohrabrivati NVO da sudjeluju u vladinim i kvazivladinim mehanizmima za dijalog, konzultacije i razmjenu, s ciljem pronalaženja rješenja za potrebe društva."

D. Etički kodeks i kodeks ponašanja za NVO-e, Svjetsko udruženje nevladinih organizacija (WANGO), 2004.

46. Mjerodavni dijelovi Kodeksa glase:

"C. Ljudska prava i dostojanstvo

NVO ne smije nikome povrijediti temeljna ljudska prava koja pripadaju svakoj osobi.

....

F. Istinitost i zakonitost

NVO treba iznositi točne informacije, bilo da je riječ o njoj samoj i njenim projektima, ili o bilo kojem pojedincu, organizaciji, projektu, ili o propisu kojem se protivi ili o kojem raspravlja.

VI. Povjerenje javnosti

B. Javno zastupanje

1. Točnost i stavljanje u kontekst

Informacije koje organizacija odluči dostaviti medijima, kreatorima politika ili javnosti moraju biti točne i predočene u odgovarajućem kontekstu. To se odnosi i na informacije koje NVO iznosi u pogledu bilo kojeg zakona, politike, pojedinca, organizacije ili projekta kojemu se protivi, koji podržava ili o kojem raspravlja...

2. Usmena i pisana priopćenja

Organizacija mora imati jasne smjernice i procedure odobravanja u pogledu izdavanja usmenih i pisanih priopćenja.

3. Objavljivanje pristranosti

Organizacija će prezentirati informacije na realan i nepristran način. Ukoliko je potencijalna pristranost neizbježna ili sama po sebi implicitna, ona se mora obznaniti."

PRAVO

I. OPSEG PREDMETA PRED VELIKIM VIJEĆEM

47. U svojim podnescima Suda i usmenim izlaganjima pred Velikim vijećem, podnositelji zahtjeva iznijeli su pritužbe prema čl. 6., 9., 10., 13. i 14. Konvencije.

48. Vlada tvrdi kako se u predmetnome slučaju može govoriti samo o pritužbi podnositelja zahtjeva prema članku 10. Konvencije, a druga pitanja što ih podnositelji zahtjeva ističu ne mogu biti predmetom razmatranja Suda.

49. Sud ponavlja da "predmet" ustupljen Velikom vijeću jest zahtjev koji je vijeće Suda proglasilo dopuštenim (vidi K. i T. protiv Finske [GC], br. 25702/94, točke 140.-41., ESLJP 2001-VII; Janowski protiv Poljske [GC], br. 25716/94, točke 19. i 20., ESLJP 1999-I; Pentikäinen protiv Finske [GC], br. 11882/10,

točka 81., ESLJP 2015.; i Murray protiv Nizozemske [GC], br. 10511/10, točka 88., ESLJP 2016.).

50. U predmetnome slučaju Sud primjećuje da pritužbe prema čl. 6., 9., 13. i 14. nisu bile dijelom zahtjeva koji je vijeće proglasilo dopuštenim u presudi od 13.10.2015. Prema tome, Sud će ograničiti svoje razmatranje na pritužbu podnosioca zahtjeva koja se odnosi na članak 10. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 10. KONVENCIJE

51. Podnosioci zahtjeva žalili su se što njihovo kažnjavanje u kontekstu građanske odgovornosti za klevetu predstavlja povredu njihovih prava na slobodu izražavanja utvrđenu člankom 10. Konvencije, koji glasi:

"1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja, bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnost radija i televizije te kinematografsku djelatnost.

2. kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisnim zakonom, koje su demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja i morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti."

A. Presuda vijeća

52. Vijeće je utvrdilo da su odluke domaćih sudova predstavljale "miješanje javnih vlasti" u pravo na slobodu izražavanja podnosioca zahtjeva iz članka 10. Konvencije, te da je to miješanje bilo "propisano zakonom" i imalo legitiman cilj, odnosno zaštitu ugleda M. S.

53. Vijeće je bilo uvjereno da su u predmetnom slučaju domaći sudovi pravili razliku između činjeničnih navoda i vrijednosnih sudova te su, na temelju raspoloživih dokaza, ispravno zaključili da su podnosioci zahtjeva postupili nemarno prilikom prijavljivanja navodno neprimjerenog ponašanja M. S., bez ulaganja razumnog napora da provjere točnost tih navoda. Nadalje, vijeće je utvrdilo da dodijeljena odšteta protiv podnosioca zahtjeva nije bila nerazmjerna. Stoga je zaključilo da su domaći sudovi uspostavili pravičnu ravnotežu između interesa M. S. za zaštitu ugleda i prava podnosioca zahtjeva da prijave nepravilnosti u ponašanju javnog službenika tijelu nadležnome za takve pritužbe, kao i da su razlozi koji su dani za obrazloženje njihovih odluka "mjerodavni i dostatni" te da su ispunili "nužnu društvenu potrebu". Prema tome, vijeće je utvrdilo da nije došlo do povrede članka 10. Konvencije.

B. Navodi stranaka

1. Podnosioci zahtjeva

54. Podnosioci zahtjeva ostali su pri tvrdnji da je sporni dopis bio privatno i povjerljivo pismo upućeno nadležnim tijelima vlasti koja su imala neposredan institucionalni interes u tome pitanju. Ono se odnosilo na navode o mogućem kandidatu za mjesto ravnatelja javne radijske postaje BD-a, koji se trebao smatrati javnim službenikom. Imenovanje ravnatelja javne radijske postaje BD-a jest pitanje od javnoga interesa. S obzirom na to da su granice prihvatljive kritike šire kad je riječ o javnim službenicima, M. S. je trebala pokazati veći stupanj tolerancije. Štoviše, pismo nije sadržavalo definitivne činjenične navode. Vlasti su bile dužne ocijeniti "neslužbene informacije" sadržane u pismu i postupiti shodno tome.

55. U svojem usmenom izlaganju pred Velikim vijećem podnosioci zahtjeva su tvrdili da članak 6. Zakona o zaštiti od

klevete nije dovoljno precizan kako bi oni mogli predvidjeti da se taj članak primjenjuje na njihov slučaj koji se odnosi na prijavu nepravilnosti nadležnim tijelima. Domaći sudovi nisu uspostavili pravičnu ravnotežu između prava M. S. na ugled i njihovog prava na slobodu izražavanja. Prema mišljenju podnosioca zahtjeva, ljudi imaju pravo, u ispunjavanju svojih građanskih dužnosti, priopćiti bitne informacije tijelima vlasti, te se služiti čak i grubim i uznemirujućim jezikom kako bi ih potaknuli na provjeru takvih informacija i osiguranje dobre uprave. Vlasti moraju održavati povjerenje u javnu upravu tako što će ohrabrivati građane da djeluju u rješavanju problema u društvu. Njihovo pismo sadržavalo je vrijednosne sudove o profesionalnim i moralnim kvalitetama M. S. za posao za koji se prijavila.

56. Oni nadalje tvrde da M. S. nije pretrpjela štetu. Pismo nije bilo namijenjeno široj javnosti i oni ga nisu poslali sredstvima informiranja. Svaku odgovornost u tom smislu treba pripisati ili primateljima pisma ili M. S.

57. Apelacijski sud nije ni spomenuo činjenicu da M. S. u to vrijeme nije bila ravnateljica, te prema tome nije bila ovlaštena za uklanjanje kalendara vjerskih obreda sa zida u prostorijama radijske postaje. Nadalje, u toj presudi nema osvrta na njihove argumente da Statutom BD-a nije dopušteno isticanje službenih simbola (grba) jednog entiteta Bosne i Hercegovine (u ovome slučaju Republike Srpske) u prostorijama javnih institucija.

2. Vlada

58. Vlada je istaknula da sporno pismo ne sadrži bilo kakvu naznaku povjerljivosti. Niti jedno od tijela kojima su se podnosioci zahtjeva žalili nije imalo bilo kakvu nadležnost u proceduri imenovanja ravnatelja radija BD. Prema zakonu koji se primjenjivao u to vrijeme, upravni odbor radija BD-a bio je nadležan odlučivati o imenovanju i razrješenju ravnatelja radija.

59. Vlada je nadalje istaknula da su podnosioci zahtjeva u spornom pismu iznijeli veoma ozbiljne optužbe protiv M. S., javne službenice čija se vjerska i etnička pripadnost razlikuje od pripadnosti podnosioca zahtjeva. Podnosioci zahtjeva predstavljaju udruge koje su uživale ugled, a od njihovih se istaknutih članova očekivalo da će uložiti određeni napor za provjeru istinitosti svojih izjava. Odsutnost takvog nastojanja s njihove strane pokazuje nedostatak društvene odgovornosti. To se posebno odnosi na njihov propust da provjere je li M. S. bila autorica intervjua navedenog u njihovom pismu. Naročite okolnosti, u vrijeme kada je najveći interes u poslijeratnom multietničkom društvu Bosne i Hercegovine održati mir i izgraditi međusobno povjerenje, zahtijevaju da podnosioci zahtjeva budu oprezniji kada iznose tako ozbiljne optužbe. Budući da je izgradnja povjerenja u javne institucije i javne službenike od posebne važnosti u multietničkom postkonfliktnom društvu kakvo je Bosna i Hercegovina bila u to vrijeme, svi se građani trebaju suzdržati od iznošenja neistinitih tvrdnji, bilo namjerno ili iz nehaja, a posebice onih vezanih uz nečiju vjersku ili etničku pripadnost. Podnosioci zahtjeva, kao članovi bošnjačke nevladine organizacije, djelovali su u svojstvu lobista bošnjačkog kandidata za mjesto ravnatelja radija. Pismo je u to vrijeme poslužilo za sredstvo političkog pritiska, što je navelo upravni odbor da ne imenuje ni jednog od mogućih kandidata, odnosno ni M. S. kao predstavnicu Srba niti drugog kandidata, koji je bio Bošnjak.

60. Vlada je potvrdila da se domaći sudovi nisu pozvali na objavljivanje pisma u medijima kada su utvrdili odgovornost podnosioca zahtjeva za klevetu. Budući da je pismo dospjelo u javnost, šteta nanesena ugledu M. S. prenošenjem neprovjerenih i lažnih informacija tijelima vlasti dodatno je uvećana. Domaći sudovi pozvali su se na objavljivanje pisma pri određivanju iznosa nematerijalne štete koji je dosuđen M. S. Vlada je ustvrdila da su pisma upućena vlastima u tuženoj državi često znala procuriti u javnost prije nego što bi vlasti stigle poduzeti bilo kakvu mjeru u pogledu primljenih informacija. S obzirom na to da medijski

izvori informacija uživaju visok stupanj pravne zaštite, identitet osoba koje dostave "privatne i povjerljive informacije" medijima ostaje neotkriven.

61. Vlada je zaključila da su domaći sudovi, time što su odlučili u korist M. S., uspostavili pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih prava i sloboda, kao i između legitimnog cilja i primijenjenih sredstava.

3. Umješači

62. U zajedničkom podnesku CREDOF i udruga Blue Print for Free Speech ističu da je ovaj slučaj prikladan za dopunu mjerodavnih kriterija za zaštitu slobode govora zviždača, utvrđenih u praksi Suda. Oni ističu da zviždači koji "prijavu" informacije nadležnim vlastima trebaju uživati jednaku zaštitu kao i zviždači koji "otkrivaju" informacije javnosti. Zviždači koji prijave navodne nepravilnosti tijelima vlasti u privatnoj korespondenciji, kao što je to slučaj u ovome predmetu, ne bi trebali snositi pretjeran teret dokazivanja u pogledu istinitosti dostavljenih informacija. Mjerodavni pravni dokumenti Vijeća Europe i praksa Suda zahtijevaju niži standard dokazivanja činjenica koje prijave zviždači, kako bi se ohrabrilo objelodanjivanje činjenica od općeg interesa i država ispitala te činjenice. Prema njihovom mišljenju, umjesto što je teret dokazivanja istinitosti prijavljenih činjenica na zviždačima, potrebno je omogućiti državi da ispita saopćene činjenice. U vezi s tim navode da je zviždaštvo mehanizam za unaprijeđenje demokratske odgovornosti, čija je svrha ohrabriti primanje i obradu prijava od osoba koje su najpozvanije za rješavanje problema o kojemu je riječ.

63. Traženi standard dokazivanja u slučajevima javnog objelodanjivanja informacija dobivenih od zviždača nije ništa više od postojanja "dovoljne činjenične osnove" koja se ocjenjuje u svjetlu osobnog iskustva zviždača. U slučajevima u kojima je informacija prijavljena nadležnim tijelima vlasti, šteta koja je nanesena osobama ili institucijama potencijalno uvredljivim navodima bila je manja nego u slučajevima javnog objelodanjivanja, s obzirom na ograničeniji krug primatelja. Ograničeniji učinak takvih saopćenja jest osnova za blaži zahtjev za umjerenošću u izražavanju. Pružanje nižeg stupnja zaštite građanima koji prijavljuju informacije vlastima imalo bi poguban učinak na slobodu izražavanja i ohrabrilo bi curenje informacija u javnost na uštrb prijavljivanja nadležnim tijelima vlasti.

64. Umješači nadalje ustvrđuju kako obveza vlasti da istraže informaciju koja im je otkrivena proizlazi iz načela nedjeljivosti ljudskih prava i pozitivnih obveza države. Svi aspekti problema, kojemu zviždač općenito ima samo djelomičan pristup, mogu se osvijetliti jedino kada tijela vlasti ispituju istinitost navoda koje otkriju zviždači.

65. U konačnici, umješači naglašavaju da je šteta po ugled javnih službenika koja nastane prilikom javnog objelodanjivanja informacija veća nego u slučaju kada se one prijave nadležnim tijelima vlasti. Prema tome, Sud bi trebao biti pažljiviji prilikom ocjene razmjernosti kazni nametnutih zviždačima koji su se ograničili na prijavljivanje informacija nadležnim tijelima vlasti putem privatne korespondencije.

B. Ocjena Suda

1. Postojanje miješanja

66. Sud smatra da sporna odluka Apelacijskog suda BD-a, kojom su podnositelji zahtjeva proglašeni odgovornima za klevetu i kojom im je naloženo da povuku pismo ili da u suprotnome isplate nematerijalnu štetu M. S., predstavlja miješanje u njihovo pravo na slobodu izražavanja iz članka 10. stavka 1. Konvencije.

67. Kako bi takvo miješanje bilo dopušteno prema stavku 2. članka 10., ono mora biti "propisano zakonom", slijediti jedan ili više legitimnih ciljeva, te u tom cilju odnosno ciljevima biti "nužno u demokratskom društvu".

2. Je li miješanje bilo propisano zakonom

68. Izraz "propisano zakonom" iz stavka 2. članka 10. ne samo što zahtijeva da sporna mjera mora imati pravnu osnovu u domaćem zakonu, nego se također poziva i na kvalitetu danog zakona, koji mora biti dostupan osobi o kojoj je riječ i predvidljiv u pogledu njegovih učinaka (vidi Rotaru protiv Rumunjske [GC], br. 28341/95, točka 52., ESLJP 2000-V, i Maestri protiv Italije [GC], br. 39748/98, točka 30., ESLJP 2004-I).

69. Među strankama nije bilo sporno da je miješanje u slobodu izražavanja podnositelja zahtjeva imalo pravnu osnovu u domaćem zakonu - članku 6. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. godine (vidi točku 41. gore u tekstu) - i da je mjerodavni zakon bio dostupan. Međutim, u svome usmenom izlaganju pred Velikom vijećem podnositelji zahtjeva tvrdili su da primjena članka 6. Zakona o zaštiti od klevete na njihov slučaj nije bila dovoljno predvidljiva u smislu članka 10. stavka 2. Konvencije.

70. U tom pogledu Sud ponavlja da se norma ne može smatrati "zakonom" u smislu članka 10. stavka 2. ako nije dovoljno precizno formulirana kako bi omogućila građaninu da uskladi svoje ponašanje; on ili ona mora biti u mogućnosti - ako je to potrebno uz odgovarajući savjet - da predvidi, u razumnoj mjeri u danim okolnostima, posljedice koje može imati određena radnja. Te posljedice ne moraju biti predvidljive s apsolutnom izvjesnošću. Iako je izvjesnost poželjna, ona može donijeti i pretjeranu krutost, a zakon mora biti u stanju održati korak s okolnostima koje se mijenjaju. Prema tome, mnogi su zakoni neizbježno formulirani terminima koji su, u manjoj ili većoj mjeri, neodređeni te čije tumačenje i primjena predstavljaju pitanje prakse (vidi Karácsony i drugi protiv Mađarske [GC], no. 42461/13, točka 124., ESLJP 2016. (izvadcii) i Delfi AS protiv Estonije [GC], br. 64569/09, točka 121., ESLJP 2015.).

71. Vraćajući se na predmetni slučaj, Sud ne vidi potrebu za izjašnjavanjem o zakašnjelosti tvrdnje podnositelja zahtjeva kojom osporavaju predvidljivost mjerodavnog domaćeg zakona, budući da ona u svakom slučaju nije osnovana iz sljedećih razloga. Sud primjećuje da podnositelji zahtjeva nisu iznijeli pravne argumente temeljene na domaćim zakonskim odredbama ili na domaćoj sudskoj praksi, da njihov slučaj ne potpada pod područje primjene općeg pravila iz članka 6. stavka 1. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. godine kojim se ustvrđuju okolnosti pod kojima se osoba može smatrati odgovornom za klevetu (vidi točku 41. gore u tekstu). Apelacijski sud BD-a u svojoj je presudi od 11.7.2007. utvrdio da četiri sporna navoda sadržana u pismu podnositelja zahtjeva (vidi točku 11. gore u tekstu) predstavljaju izražavanje ili pronošenje koje je rezultiralo tužbenim zahtjevom zbog klevete, za koju se može odgovarati (vidi točku 21. gore u tekstu). Ustavni sud Bosne i Hercegovine također je prihvatio primjenu članka 6. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. godine na privatnu korespondenciju podnositelja vlasti s vlastima BD-a (vidi točku 33. gore u tekstu). Ti su sudovi, dakle, prihvatili da pronošenje nije nužno podrazumijevalo i širenje putem medija. Iako su prvenstveno domaća tijela, osobito sudova, nadležni za tumačenje i primjenu domaćeg zakona (vidi, među drugim izvorima, Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano protiv Italije [GC], br. 38433/09, točka 140., ESLJP 2012.; Korbely protiv Mađarske [GC], br. 9174/02, točke 72.-73., ESLJP 2008.; te Waite i Kennedy protiv Njemačke [GC], br. 26083/94, točka 54., ESLJP 1999-I), Sud ne nalazi ničeg što bi ukazivalo na to da podnositelji zahtjeva nisu bili u mogućnosti u razumnoj mjeri predvidjeti da će domaći apelacijski sud tumačiti i primijeniti članak 6. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. godine na njihov slučaj.

72. S obzirom na navedeno, Sud je uvjeren da članak 6. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. godine ispunjava potrebni stupanj preciznosti i da je, prema tome, miješanje bilo "propisano zakonom".

3. Je li miješanje slijedilo legitimni cilj

73. Među strankama nije bilo sporno da je miješanje, na koje se podnosioci zahtjeva žale, slijedilo legitimni cilj, odnosno "zaštitu ugleda ili prava drugih". Sud ne nalazi bilo kakav razlog za drukčiji zaključak o ovome pitanju.

4. Nužno u demokratskom društvu

74. Ostaje za utvrditi je li miješanje koje je predmetom pritužbe bilo "nužno u demokratskom društvu", što je središnje pitanje u ovome predmetu. Kako bi to učinio, Sud mora ispitati jesu li domaći sudovi uspostavili pravičnu ravnotežu između prava podnosioca zahtjeva na slobodu izražavanja utvrđenog člankom 10. Konvencije i interesa M. S. za zaštitu njezinog ugleda.

(a) Opća načela

i. O primjeni zahtjeva iz članka 10. stavka 2. Konvencije da miješanje mora biti "nužno u demokratskom društvu"

75. Sažetak općih načela za ocjenu nužnosti miješanja u ostvarivanje slobode izražavanja nedavno je dan u predmetu *Bédat protiv Švicarske* [GC] (br. 56925/08, točka 48., ESLJP 2016.) kako slijedi:

"(i) Sloboda izražavanja jedno je od bitnih temelja demokratskog društva i jedan od temeljnih uvjeta njegova napretka i samopotvrđivanja svakog pojedinca. Prema stavku 2. članka 10., ona se primjenjuje ne samo na "informacije" ili "ideje" koje se primaju s odobravanjem ili se smatraju neuvredljivima ili se doživljavaju s ravnodušnošću, nego i one koje vrijedaju, šokiraju ili uznemiruju. Takvi su zahtjevi pluralizma, tolerancije i slobodoumnosti bez kojih nema "demokratskog društva". Kako je utvrđeno člankom 10., ova sloboda podliježe iznimkama, koje se... moraju, međutim, striktno tumačiti, a potreba za bilo kakvim ograničenjima mora se ubjedljivo dokazati...

(ii) Pridjev "nužno" u smislu članka 10. stavka 2. podrazumijeva postojanje "nužne društvene potrebe". Države potpisnice imaju određeno polje slobodne procjene u ocjeni postoji li takva potreba, ali ta sloboda procjene ide ruku pod ruku s europskim nadzorom koji obuhvaća i zakon i odluke u kojima je primijenjen, čak i one koje je donio neovisni sud. Sud je stoga ovlašten dati konačnu odluku o tome je li "ograničenje" sukladno sa slobodom izražavanja koja je zaštićena člankom 10.

(iii) Zadaća Suda u provođenju njegove nadzorne nadležnosti nije zauzeti mjesto nadležnih domaćih tijela vlasti, nego ispitati, prema članku 10., odluke koje su oni donijeli u skladu s njihovom slobodom procjene. To ne znači da je nadzor ograničen na utvrđivanje je li tužena država razumno, s pažnjom i u dobroj vjeri primijenila svoju diskrecijsku nadležnost; ono što Sud mora učiniti jest sagledati miješanje koje je predmetom pritužbe u svjetlu predmeta u cjelini, te utvrditi je li ono bilo "razmjerno legitimnom cilju koji se želio postići" i jesu li razlozi koje su navela domaća tijela vlasti kako bi ga opravdala "bitni i dostatni"... Pritom, Sud se mora uvjeriti da su domaća tijela primijenila standarde koji su sukladni načelima sadržanim u članku 10. te, isto tako, da su se oslonila na prihvatljivu ocjenu mjerodavnih činjenica..."

ii. Zaštita ugleda iz članka 8. Konvencije

76. Nadalje, može se ponoviti da je pravo na zaštitu ugleda pravo koje je zaštićeno člankom 8. Konvencije kao dio prava na poštivanje privatnog života. Koncept "privatnog života" je širok pojam koji nije podložan iscrpnoj definiciji, a koji također uključuje tjelesni i duhovni integritet osobe. Međutim, da bi bio primijenjen članak 8., napad na ugled osobe mora dosegnuti određenu raznu ozbiljnosti, i to na način da nanosi štetu osobnom uživanju prava na poštivanje privatnog života (vidi *Axel Springer AG protiv Njemačke* [GC], br. 39954/08, točka 83, 7.2.2012., i *A. protiv Norveške*, br. 28070/06, točka 64, 9.4.2009.). S druge strane, u pritužbi za gubitak ugleda nije moguće pozivati se na članak 8. ako on predstavlja predvidljivu posljedicu vlastitih postupaka osobe, kao što je, primjerice, počinjenje kaznenog djela

(vidi *Axel Springer*, naveden gore, točka 83. i *Sidabras i Džiautas protiv Litve*, br. 55480/00 i 59330/00, točka 49., ESLJP 2004-VIII).

iii. O ravnoteži između članka 10. i članka 8. Konvencije

77. U slučajevima u kojima, sukladno gore navedenim kriterijima, interesi "zaštite ugleda ili prava drugih" dovode do primjene članka 8., može biti potrebno da Sud provjeri jesu li domaća tijela uspostavila pravičnu ravnotežu kada su štitila dvije vrijednosti zajamčene Konvencijom, odnosno, s jedne strane, slobodu izražavanja zaštićenu člankom 10. i, s druge strane, pravo na poštivanje privatnog života sadržano u članku 8. Općih načela, koja se primjenjuju prilikom uspostave ravnoteže između ova dva prava, a prvi put su utvrđena u predmetima *Von Hannover protiv Njemačke* (br. 2) [GC] (br. 40660/08 i 60641/08, točke 104.-07., ESLJP 2012.) i *Axel Springer AG* (naveden gore, točke 85.-88.), a potom podrobnije razrađena u predmetu *Couderc i Hachette Filipacchi Associés protiv Francuske* [GC] (br. 40454/07, točke 90.-93., ESLJP 2015. (izvadci)), te u skorije vrijeme sumirana u predmetu *Perinçek protiv Švicarske* [GC] (br. 27510/08, točka 198, ESLJP 2015. (izvadci)) kako slijedi:

"(i) U takvim slučajevima ishod ne bi trebao varirati ovisno o tome je li zahtjev prema članku 8. podnijela osoba koja je bila predmet izjave ili, prema članku 10., osoba koja ju je dala, budući da prava iz tih članaka u načelu zaslužuju jednako poštivanje.

(ii) Izbor sredstava za osiguranje poštivanja članka 8. u domeni međusobnih odnosa između pojedinaca u načelu predstavlja pitanje koje spada u polje slobodne procjene visoke ugovorne stranke, bez obzira jesu li njene obveze pozitivne ili negativne. Različiti su načini osiguranja poštivanja privatnog života, a priroda obveze će ovisiti o konkretnom aspektu privatnog života o kojemu je riječ.

(iii) Također, prema članku 10. Konvencije, visoke ugovorne stranke imaju polje slobodne procjene prilikom ocjene je li i u kojoj mjeri miješanje u pravo na slobodu izražavanja nužno.

(iv) Polje slobodne procjene, međutim, ide ruku pod ruku s europskim nadzorom, koji obuhvaća kako zakon, tako i odluke u kojima je primijenjen, čak i one koje je donio neovisan sud. U provođenju svoje nadzorne funkcije, Sud ne mora zauzeti mjesto domaćih sudova nego, u svjetlu cjeline predmeta, ispitati jesu li njihove odluke spojive s odredbama Konvencije na koje se pozivaju.

(v) Ukoliko su domaće vlasti uspostavile ravnotežu u skladu s kriterijima utvrđenim u praksi Suda, Sud bi morao imati jake razloge da njihov stav zamijeni svojim."

(b) Pristup koji će Sud zauzeti u predmetnom slučaju

78. Kako bi odredio pristup koji treba zauzeti u predmetnom slučaju, Sud mora sagledati miješnje koje je predmetom pritužbe u svjetlu cjeline predmeta, uključujući i oblik u kojemu su komentari za koje se podnosioci zahtjeva terete preneseni, njihov sadržaj, kao i kontekst u kojemu su sporni navodi izneseni (vidi *Stankiewicz i drugi protiv Poljske*, br. 48723/07, točka 61., 14.10.2014., i *Nikula protiv Finske*, br. 31611/96, točke 44. i 46., ESLJP 2002-II).

i. Treba li uravnotežiti pravo iz članka 10. u odnosu na pravo iz članka 8.

79. Sud napominje da nije ustvrđeno niti se ukazuje na to da su se optužbe iznesene protiv M. S. u pismu podnosioca zahtjeva odnosile na ponašanje koje se smatra kriminalnim u domaćem pravu (vidi, za razliku od toga, *White protiv Švedske*, br. 42435/02, točka 25., 19.9.2006.; *Sanchez Cardenas protiv Norveške*, br. 12148/03, točke 37.-39., 4.10.2007.; *Pfeifer protiv Austrije*, br. 12556/03, točke 47.-48., 15.11.2007.; i *A. protiv Norveške*, naveden gore, točka 73.). Međutim, Sud nalazi da je optužba prema kojoj M. S. nema poštovanja za drugu etničku

zajednicu i religiju ne samo mogla ukaljati njezin ugled, nego joj također nanijeti štetu kako u profesionalnom tako i u društvenom okruženju (vidi točku 104. dolje u tekstu). Prema tome, te su optužbe dosegle potrebni stupanj ozbiljnosti koji može nanijeti štetu pravima M. S. iz članka 8. Konvencije (vidi, mutatis mutandis, Dorota Kania protiv Poljske (br. 2), br. 44436/13, točka 73., 4.10.2016, koji se tiče optužbi protiv rektora sveučilišta da je bio tajni suradnik sigurnosnih službi iz vremena komunizma). Sud stoga mora provjeriti jesu li domaća tijela uspostavila pravičnu ravnotežu između dvije vrijednosti zajamčene Konvencijom, odnosno, s jedne strane, slobode izražavanja podnositelja zahtjeva koja je zaštićena člankom 10. i, s druge strane, prava na poštivanje ugleda M. S. iz članka 8. (vidi Axel Springer AG [GC], naveden gore u tekstu, točka 84.).

ii. Mjerodavnost prakse Suda u pogledu zviždača

80. Sud je nadalje razmatrao bi li se prijava koju su poduzeli podnositelji zahtjeva mogla okarakterizirati kao zviždaštvo, kako tvrde umješači, budući da je ta pojava definirana u njegovoj praksi. Međutim, Sud primjećuje da podnositelji zahtjeva nisu ni u kakvom radnom odnosu podređenosti s javnom radijskom postajom BD-a (vidi točke 43. i 44. gore u tekstu) koji bi ih obvezivao na lojalnost, rezervu i diskreciju u odnosu na taj radio, što čini posebne značajke ovoga koncepta, kako je to definirano u praksi Suda (vidi, nasuprot tome, Guja protiv Moldavije [GC], br. 14277/04, točka 70., ESLJP 2008.; Bucur i Toma protiv Rumunjske, br. 40238/02, točka 93., 8.1.2013.; i Heinisch protiv Njemačke, br. 28274/08, točka 64., ESLJP 2011. (izvadci)). Podnositelji zahtjeva, koji nisu bili zaposlenici radijske postaje BD-a, nisu imali isključivi pristup i izravno znali za te informacije (vidi Aurelian Oprea protiv Rumunjske, br. 12138/08, točka 59., 19.1.2016.) ali su, kako izgleda, djelovali kao "posrednik u komunikaciji" (vidi točku 45. gore u tekstu) između zaposlenika radija (u pogledu navodnog neprimjerenog ponašanja M. S. na radnom mjestu) i vlasti BD-a. Ne navode se bilo kakve informacije o tome da su ti zaposlenici pretrpjeli bilo kakve reperkusije zbog toga što su ukazali na navodne nepravilnosti (ibid.). Ni podnositelji zahtjeva ne tvrde da se njihovo pismo treba smatrati zviždaštvom (vidi, nasuprot tome predmet Guja, naveden gore, točka 60.; Heinisch, naveden gore, točka 43.; i Aurelian Oprea, naveden gore u tekstu, točka 45.). S obzirom na nepostojanje bilo kakvog pitanja lojalnosti, rezerve i diskrecije, nema potrebe da se Sud upušta u ispitivanje one vrste pitanja koje je bilo ključno u navedenoj praksi o zviždaštvu, odnosno jesu li postojali alternativni kanal ili neki drugi učinkovit način za otklanjanje navodne nepravilnosti (poput saopćavanja nadređenome dotične osobe ili drugom nadležnom tijelu ili organu) koju su podnositelji zahtjeva namjeravali obznani (usporedi slučaj Guja, naveden gore u tekstu, točka 73.).

iii. Mjerodavnost prakse Suda u pogledu prijavljivanja navodnih nepravilnosti u ponašanju državnih dužnosnika

81. Ipak, od značaja je činjenica da je ono što je navelo M. S. na pokretanje postupka za zaštitu od klevete bio sadržaj pisma podnositelja zahtjeva upućenog najvišim tijelima vlasti u BD-u, u kojemu su se žalili na M. S. koja je tada bila urednica zabavnog programa na javnoj radijskoj postaji BD-a i jedan od kandidata za mjesto ravnatelja te radijske postaje. Budući da je to bio javni radio koji se oslanjao na državno financiranje, nema sumnje da se ona smatrala javnim službenikom. Vlada je imala isto stajalište (vidi točku 59. gore u tekstu).

82. U vezi s tim, Sud smatra posebno bitnim pristup što ga je zauzeo Ustavni sud Bosne i Hercegovine u predmetnom slučaju (vidi točku 33. gore u tekstu), pozivajući se, zapravo, na praksu prema Konvenciji razvijenu u sličnoj skupini predmeta, za koje je Sud utvrdio o činjenicama da "zahtjeve zaštite iz članka 10. Konvencije treba cijiniti ne u odnosu na interese slobode tiska ili otvorene rasprave o pitanjima od javnog značaja, već u odnosu na

pravo podnositelja zahtjeva da prijave navodne nepravilnosti u ponašanju državnih dužnosnika" (vidi Zakharov protiv Rusije, br. 14881/03, točka 23., 5.10.2006; Siryk protiv Ukrajine, br. 6428/07, točka 42., 31.3.2011.; Sofranschi protiv Moldavije, br. 34690/05, točka 29., 21.12.2010; Bezmyanny protiv Rusije, br. 10941/03, točka 41., 8.4.2010.; Kazakov protiv Rusije, br. 1758/02, točka 28., 18.12.2008.; i Lešnik protiv Slovačke, br. 35640/97, ESLJP 2003-IV). Važan čimbenik koji treba uzeti u obzir u ovoj vrsti prakse jest da "je jedno od načela vladavine zakona to" što "građani moraju biti u mogućnosti obavijestiti nadležne državne dužnosnike o ponašanju državnih službenika koje im se čini nepravilnim ili nezakonitim" (vidi Zakharov, točka 26.; Siryk, točka 42.; Sofranschi, točka 30.; Bezmyanny, točka 40.; Kazakov, točka 28.; i mutatis mutandis, Lešnik, točka 60.; svi navedeni gore u tekstu). Navedeno načelo, kao i presude u kojima je primijenjeno, pokazuju da je Sud spreman cijiniti dobru vjeru podnositelja zahtjeva i njihova nastojanja za utvrđivanje istine uz subjektivniji i blaži pristup nego u drugim vrstama predmeta (vidi Pedersen i Baadsgaard protiv Danske [GC], br. 49017/99, točka 87., ESLJP 2004-XI).

83. Istodobno, treba naglasiti da je u navedenim odlukama presudni čimbenik za Sud u ocjeni razmjernosti bila činjenica što su sporne uvredljive izjave dane u privatnoj korespondenciji što ju je podnositelj zahtjeva uputio osobi koja je hijerarhijski nadređena oštećenoj osobi o kojoj je riječ (uporedi Siryk, naveden gore u tekstu, točka 42.; Bezmyanny, naveden gore u tekstu, točka 41.; Kazakov, naveden gore u tekstu, točka 28.; Zakharov, naveden gore u tekstu, točka 23.; i Lešnik, naveden gore u tekstu) ili državnim dužnosnicima (usporedi Sofranschi, naveden gore u tekstu, točka 29). U nekim od ovih slučajeva sporni su navodi nastali kao rezultat neposrednog osobnog iskustva podnositelja zahtjeva (predmet Siryk odnosio se na navode podnositeljice zahtjeva da su dužnosnici Akademije za poreznu službu, na kojoj je njezin sin studirao, od nje tražili mito; u predmetu Bezmyanny podnositelj zahtjeva prijavio je navodno nezakonito ponašanje suca koji je sudio u njegovom predmetu; u predmetu Kazakov je bivši vojni časnik poslao pismo u kojemu se žalio na navodno nezakonito ponašanje zapovjednika jedne vojne jedinice; u predmetu Lešnik podnositelj zahtjeva se žalio na zlorabu položaja i korupciju od strane državnog tužitelja koji je odbacio njegovu kaznenu prijavu protiv treće osobe), dok su ih u drugim slučajevima iznijeli podnositelji zahtjeva koji nisu bili izravno uključeni u pitanja koja su bila predmetom žalbe (predmet Zakharov odnosio se na pritužbu jedne osobe da je dužnosnica gradske uprave zlorabila svoj položaj i omogućila uzurpiranje zemljišta; u predmetu Sofranschi podnositelj zahtjeva, koji je bio član izbornog stožera jednog kandidata za dužnost gradonačelnika njihovog mjesta, napisao je pismo u kojemu je kritizirao drugog kandidata).

84. Kako se može vidjeti iz navedene analize, postoji niz sličnosti između predmeta tipa Zakharov i predmetnog slučaja. Međutim, kako će biti objašnjeno u daljnjem tekstu, postoje i neke razlike koje govore u prilog usvajanju u većoj mjeri iznijansirano pristupa na osnovi dodatnih kriterija.

iv. Mjerodavnost prakse Suda u pogledu klevete javnih službenika i uloga nevladinih organizacija i tiska

85. Konkretno, za razliku od gore navedenih predmeta, navode što su ih podnositelji zahtjeva iznijeli tijelima vlasti u predmetnom slučaju nisu izložile privatne osobe nego četiri nevladine organizacije (u daljnjem tekstu: NVO) i ti navodi nisu bili temeljeni na neposrednom osobnom iskustvu.

86. Na početku treba naglasiti da u prijavljivanju navodnih zloraba ili nepravilnosti u postupanju javnih službenika uloga NVO-a nije manje bitna od uloge pojedinca prema praksi tipa Zakharov, čak i kada se, kao u predmetnom slučaju, ono ne temelji na neposrednom osobnom iskustvu. Dapače, Sud je

prihvatio da kada NVO skreće pozornost na pitanja od javnog interesa, on obavlja ulogu javnog nadzora, po važnosti sličnu ulozi koju ima tisak (vidi Animal Defenders International protiv Ujedinjenog Kraljevstva [GC], br. 48876/08, točka 103., ESLJP 2013. (izvadci)) i može se okarakterizirati kao društveni nadzor (engl. "watch-dog" prim. prev.) što opravdava sličnu zaštitu prema Konvenciji poput one koja pripada tisku (ibid., i Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske [GC], br. 18030/11, točka 166., 8.11.2016). Sud je prepoznao činjenicu da civilno društvo daje važan doprinos raspravi o javnim poslovima (vidi, naprimjer, Steel i Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 68416/01, točka 89., ESLJP 2005-II, i Magyar Helsinki Bizottság, naveden gore u tekstu, točka 166.). Također je važno napomenuti da je u Temeljnim načelima o statusu nevladinih organizacija, navedenim u točki 45. ove presude, naglašen važan doprinos NVO-a "za razvoj, realiziranje i kontinuiranu opstojnost demokratskih društava", kao i potreba da ta društva "ohrabruju [NVO] na sudjelovanje u... mehanizmima za dijalog, konzultacije i razmjenu".

87. Istodobno, ne treba zaboraviti da kada NVO, slično kao i tisak, obavlja ulogu javnog nadzora, vjerojatno će to izvještavanje o nepravilnostima javnih dužnosnika imati veći utjecaj i često će raspolagati s više sredstava za provjeru i potkrjepljivanje vjerodostojnosti kritike nego što bi to bio slučaj da je riječ o izvještavanju pojedinca o onome što je osobno zapazio. U području slobode tiska, Sud je utvrdio da "iz razloga 'obveza i odgovornosti', koje čine sastavni dio ostvarivanja prava na slobodu izražavanja, zaštita koju novinarima pruža članak 10. u vezi s izvještavanjem o pitanjima od općega interesa podliježe uvjetu da oni postupaju u dobroj vjeri, kako bi pružili točnu i pouzdanu informaciju u skladu s novinarskom etikom" (vidi Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 27.3.1996., točka 39., Izvješća o presudama i odlukama 1996-II; Fressoz i Roire protiv Francuske [GC], br. 29183/95, točka 54., ESLJP 1999-I; i Bladet Tromsø i Stensaas protiv Norveške [GC], br. 21980/93, točka 65., ESLJP 1999-III). Nedavno, u gore navedenom predmetu Magyar Helsinki Bizottság, Sud je potvrdio da bi se isti uvjeti primijenili i na NVO koji je preuzeo funkciju društvenog nadzora (točka 159.). Slično se stajalište ogleda i u Etičkom kodeksu i kodeksu ponašanja za NVO-e, navedenom u točki 46. ove presude, prema kojem "NVO ne smije povrijediti ničija temeljna ljudska prava", "treba davati točne informacije... u pogledu svakog pojedinca" a "informacije koje [NVO] odluči dostaviti... kreatorima politika... moraju biti točne i iznesene u odgovarajućem kontekstu".

v. Zaključak

88. Prema tome, predmetni slučaj ukazuje na potrebu uzimanja u obzir šireg raspona čimbenika nego što je to slučaj u predmetima tipa Zakharov, u kojima je Sud pripisao "presudan značaj" činjenici da su podnositelji zahtjeva uputili svoje pritužbe u privatnoj korespondenciji (vidi Zakharov, točka 26.; Sofranschi, točka 33.; i Kazakov, točka 29., svi navedeni gore u tekstu, te Raichinov protiv Bugarske, br. 47579/99, točka 48, 20.4.2006.) i prihvatio da je na podnositelju zahtjeva relativno lagan teret dokazivanja njihove vjerodostojnost (vidi točku 82. gore u tekstu). Cijeneći suprotstavljene interese o kojima je riječ, odnosno pravo podnositelja zahtjeva na slobodu izražavanja nasuprot prava M. S. na poštivanje njezinog privatnog života (vidi točku 79. gore u tekstu), Sud smatra primjerenim također uzeti u obzir i kriterije koji se općenito primjenjuju na širenje uvredljivih izjava u medijima u obavljanju njihove funkcije javnog nadzora, to jest: mjeru u kojoj je dotična osoba poznata; predmet novinskog izvještaja; sadržaj, oblik i posljedice objavljivanja; kao i način na koji je informacija pribavljena i njezina vjerodostojnost, te težinu izrečene kazne (vidi Von Hannover, naveden gore u tekstu, točke 108-13, ESLJP 2012.; Axel Springer AG, naveden gore u

tekstu, točke 89.-95.; i Couderc i Hachette Filipacchi Associés, naveden gore u tekstu, točka 93.).

(c) Primjena navedenih načela i kriterija u predmetnom slučaju

89. Sud će ispitati po redu čimbenike mjerodavne za predmetni slučaj kako bi utvrdio je li mijesanje, kada se sagleda u cjelini, bilo potkrjepljeno bitnim i dostatnim razlozima, te je li bilo razmjerno legitimnom cilju kojemu se težilo.

i. Privatna priroda korespondencije

90. Sud napominje da se ispitivanje domaćih sudova ograničilo na privatnu korespondenciju između podnositelja zahtjeva i državnih dužnosnika. Naime, nalaz Apelacijskog suda da su podnositelji zahtjeva odgovorni za klevetu temeljen je samo na "pismu koje je poslano Uredu visokog predstavnika BD-a - međunarodnom supervizoru za BD, predsjedniku Skupštine BD-a i gradonačelniku BD-a... [u kojemu su oni] iznijeli odnosno pronijeli činjenice o ponašanju, postupcima i izjavama tužiteljice.." (vidi točku 28. gore u tekstu). Ustavni sud potvrdio je da se "osporene [sudske] odluke tiču pisma koje su [podnositelji zahtjeva] poslali institucijama vlasti BD-a i supervizoru za Brčko, u kojemu se tužiteljica (M. S.) spominje u negativnom kontekstu" (vidi točku 33. gore u tekstu). Činjenica da je pismo podnositelja zahtjeva objavljeno u lokalnim novinama nije imalo ulogu u utvrđenju domaćeg suda o odgovornosti podnositelja zahtjeva za klevetu, budući da nije dokazana njihova odgovornost za njegovo objavljivanje. To je potvrdila i vlada u svojim izjašnjenjima (vidi točku 60. gore u tekstu).

91. Sud također smatra da odgovornost podnositelja zahtjeva za klevetu treba cijeliti samo u vezi s njihovom privatnom korespondencijom s lokalnim tijelima vlasti, a ne u vezi s objavljivanjem pisma u medijima (vidi Bezymyanny, naveden gore u tekstu, točka 37.) ili na drugi način (vidi Sofranschi, naveden gore u tekstu, točka 28. koji se odnosi na širenje spornih glasina među stanovnicima sela).

ii. Javni interes u vezi s informacijama sadržanim u pismu

92. Bitan čimbenik koji treba uzeti u obzir jest i to jesu li se informacije sadržane u pismu podnositelja zahtjeva odnosile na neko pitanje od javnog interesa. To ovisi o široj ocjeni predmeta i konteksta pisma (vidi Bladet Tromsø i Stensaas, naveden gore u tekstu, točka 63.; Björk Eiðsdóttir protiv Islanda, br. 46443/09, točka 67., 10.7.2012., i Tønssbergs Blad A.S. i Haukom protiv Norveške, br. 510/04, točka 87., 1.3.2007.).

93. Sud napominje da su u pismu podnositelji zahtjeva izrazili kritiku stupnja do kojega su se domaće vlasti pridržavale načela razmjerne zastupljenosti etničkih zajednica u javnom servisu BD-a (vidi točku 10. gore u tekstu). Oni su se pozvali na prethodne slučajeve nepoštivanja tog načela, što je navodno bilo na štetu Hrvata i Bošnjaka u BD-u. Ti su se slučajevi također odnosili na zapošljavanje osoblja na radijskoj postaji BD-a. U vezi s tim, oni su osporili kandidaturu M. S. za mjesto ravnatelja radija, koju je navodno podnijela većina članova povjerenstva za izbor, koji su bili Srbi. Naveli su da je ona sudjelovala u nipodaštavanju etničkih Bošnjaka.

94. Sud smatra kako ne može biti sumnje da je svaka rasprava o etničkoj uravnoteženosti zaposlenih u javnom servisu bila važna i spadala u javnu sferu. Visok standard javne službe u kojoj državni službenici, osobito oni koji "prema općem shvaćanju imaju znatan utjecaj na pitanja od političkog javnog interesa" (vidi točku 22. gore u tekstu), poštuju etnički i vjerski identitet ljudi koji žive u Bosni i Hercegovini važno je pitanje od javnog interesa. Posebna važnost koju je svako pitanje povezano s etničkom ili vjerskom pripadnošću imalo u mjerodavno vrijeme u bosanskom društvu, kako je navodila vlada, jest dodatni dokaz da se pismo, kada se sagleda u cjelini, odnosilo na pitanja od javnog interesa za BD. Ta pitanja bila su u najmanju ruku od velikog interesa za

Bošnjake, koje predstavljaju podnositelji zahtjeva, koji su se, kako proizlazi iz pisma, smatrali nedovoljno zastupljenima u javnom servisu (vidi Albert-Engelmann-Gesellschaft mbH protiv Austrije, br. 46389/99, točka 30., 19.1.2006.).

iii. Nadležnost primatelja pisma za primanje informacija

95. Sud zapaža da tijela vlasti koja su podnositelji zahtjeva kontaktirali nisu imala neposrednu nadležnost u postupku imenovanja ravnatelja radija (vidi točku 35. gore u tekstu). Međutim, Sud prihaća da su oni imali legitiman interes biti obaviješteni o pitanjima što ih pismo pokreće. Vlada nije tvrdila suprotno.

iv. Način na koji su podnositelji zahtjeva prijavili navodne nepravilnosti mjerodavnim tijelima vlasti

96. Sud će svoje ispitivanje usredotočiti na navode podnositelja zahtjeva protiv M. S., koji su isključiva osnova na koju su se pozvali domaći sudovi kada su podnositelje zahtjeva proglasili odgovornima za klevetu (vidi točku 23. gore u tekstu i točku 33. presude vijeća). Mjerodavne tvrdnje glase:

"Prema našim informacijama, dotična gospođa je

(1) u nedjeljniku NIN, kao komentar na rušenje džamija u Brčkom izjavila da Muslimani nisu narod, da ne posjeduju kulturu, te da samim tim rušenje džamija ne može biti kulturocid,

(2) u poslovnim prostorijama demonstrativno je kidala kalendar sa rasporedom vjerskih obreda u toku Ramazana,

(3) u poslovnim prostorijama radija preko zvaničnog grba BiH postavila je grb Republike Srpske,

(4) kao urednik kulturno zabavnog programa zabranila je emitiranje sevdalinki uz tvrdnju da ta vrsta pjesme nema nikakve kulturne ni muzičke vrijednosti."

97. Domaći sudovi (kako Apelacijski sud BD-a tako i Ustavni sud Bosne i Hercegovine) kvalificirali su ove tvrdnje kao činjenične navode (a ne vrijednosne sudove). Napominjući da su sporne tvrdnje u biti opisivale riječi i djela koja su navodno pripisivana M. S., Sud ne vidi osnovu za drukčiji zaključak.

α) Koliko je dotična osoba bila poznata i koji je bio predmet navoda

98. Treba napomenuti da su se spomenuti navodi odnosili na M. S. koja je u to vrijeme bila zaposlenica radijske postaje BD-a, dakle javni službenik (vidi točku 81. gore u tekstu). Sud ponavlja da su za državne službenike koji postupaju u službenom kapacitetu granice prihvatljive kritike šire nego za obične ljude (vidi Morice protiv Francuske [GC], br. 29369/10, točka 131., ESLJP 2015.). S obzirom na prirodu mjesta na kojem je bila M. S. u mjerodavno vrijeme (urednica zabavnog programa), ne može se reći da su te granice jednako široke kao u slučaju političara (vidi Pedersen i Baadsgaard, naveden gore u tekstu, točka 80.; Thoma protiv Luksemburga, br. 38432/97, točka 47., ESLJP 2001-III; i Janowski, naveden gore u tekstu, točka 33.). Međutim, Sud napominje kako se mora smatrati da je M. S., time što se prijavila za mjesto ravnatelja radija te također imajući u vidu javni interes u pogledu informacija sadržanih u pismu (vidi točku 94. gore u tekstu), neizbježno i svjesno stupila u javnu sferu i izložila se pomnom praćenju njezinih postupaka. Apelacijski sud BD-a također je prihvatio da je M. S. javni službenik i da se mjesto ravnatelja radija smatra mjestom od posebnog javnog interesa (vidi točku 22. gore u tekstu). U takvim okolnostima Sud smatra da granice prihvatljive kritike stoga moraju biti šire nego u slučaju ostalih zaposlenih djelatnika (vidi, mutatis mutandis, Björk Eiðsdóttir, naveden gore u tekstu, točka 68., i Erla Hlynisdóttir protiv Islanda, br. 43380/10, točka 65., 10.7.2012.).

99. Kako je gore navedeno (vidi točku 96. gore u tekstu), četiri sporne tvrdnje sadrže navode o nepravilnostima što ih je M. S. počinila na radnom mjestu, te o komentaru u novinama čiji je, navodno, ona autor, a koji pokazuje prijezir prema drugim etničkim i vjerskim dijelovima bosanskog društva.

β) Sadržaj, oblik i posljedice informacija dostavljenih vlastima

100. Bitan čimbenik za ocjenu u ovome dijelu jest jezična formulacija koju su podnositelji zahtjeva koristili u spornom pismu. U vezi s tim, Sud napominje da podnositelji zahtjeva u pismu nisu eksplicitno rekli da je dio informacija koje su oni prenijeli tijelima vlasti došao iz drugih izvora (zaposleni na radijskoj postaji) (vidi Thoma, naveden gore u tekstu, točka 64., and Thorgeir Thorgeirson protiv Islanda, 25.6.992, točka 65., Serija A br. 239), bez postojanja bilo kakve obveze glede toga da oni identificiraju te izvore (vidi Albert-Engelmann-Gesellschaft mbH, naveden gore u tekstu, točka 32.). Podnositelji zahtjeva započeli su svoje pismo riječima: "prema našim informacijama", ali nisu jasno naznačili da postupaju kao glasnici. Stoga su se implicitno predstavili kao netko tko ima izravan pristup tim informacijama (vidi Verdens Gang i Aase protiv Norveške (dec.), br. 45710/99, ESLJP 2001-X; usporedi Thoma, naveden gore, točka 64.). U takvim su okolnostima oni preuzeli odgovornost za tvrdnje sadržane u njihovom pismu.

101. Slična razmatranja primjenjuju se i na navod da je M. S. u svojem uredu prekrila državni grb Bosne i Hercegovine grbom Republike Srpske, što je, kako je utvrđeno u postupku povodom tužbe za klevetu, bilo temeljeno na glasinama (vidi točku 25. gore u tekstu) (vidi Tønssbergs Blad A.S. i Haukom, naveden gore, točka 95.). Sud će se na ovo pitanje vratiti kasnije u svojoj analizi dužnosti podnositelja zahtjeva da provjere vjerodostojnost spornih informacija.

102. Drugi važan čimbenik jest je li svrha spornih tvrdnji bila prije svega optužiti M. S. ili obavijestiti nadležne državne dužnosnike o ponašanju koje se njima učinilo neprimjerenim ili nezakonitim (vidi Zakharov, naveden gore, točka 26.). U kontekstualnom razmatranju spornoga pisma kao cjeline, Sud mora donijeti vlastitu ocjenu spornih tvrdnji (vidi Nikowitz i Verlagsgruppe News GmbH protiv Austrije, br. 5266/03, točke 25.-26., 22.2.2007.).

103. Podnositelji zahtjeva tvrdili su da je njihova namjera bila obavijestiti nadležna tijela vlasti o određenim nepravilnostima i navesti ih da ispituju i provjere navode iz pisma (vidi točke 17. i 53. gore u tekstu). Sud, međutim, primjećuje da sporno pismo ne sadrži bilo kakav "zahtjev" za ispitivanje i provjeru navoda. Iako su podnositelji zahtjeva izrazili svoje očekivanje da će "pismo naići na odgovarajuću reakciju" (vidi točku 11. gore u tekstu), neizvjesno je je li se taj izraz odnosio na ispitivanje i provjeru činjeničnih navoda o M. S. U svakom slučaju, Sud ne može ne primijetiti izjavu podnositelja zahtjeva u pismu da "na tu funkciju [ravnatelja radija] treba imenovati Bošnjaka" (vidi točku 11. gore u tekstu).

104. U pogledu posljedica navedenih optužbi koje su prenesene vlastima, Sud smatra da ne može biti sumnje, kada se razmatra kumulativno i u specifičnom kontekstu u kojemu su navodi izneseni (vidi točku 59. gore u tekstu), kako se ponašanje pripisano M. S. trebalo smatrati naročito neprimjerenim s moralnog i društvenog stanovišta. Ti su navodi prikazali M. S. u veoma negativnom svjetlu i trebali su je predstaviti kao osobu koja nema poštovanja i koja pokazuje prijezir u svojim stavovima i osjećajima o muslimanima i etničkim Bošnjacima. Domaći su sudovi smatrali da te tvrdnje sadrže klevetničke optužbe koje su naštetile ugledu M. S. (vidi točku 28. gore u tekstu). Sud ne vidi nijedan razlog da utvrdi drukčije. Dapače, priroda optužbi bila je takva da je ozbiljno dovela u pitanje podobnost M. S. ne samo za mjesto ravnatelja radija BD za koje se prijavila nego i za funkciju urednice zabavnog programa radija BD, multietničke javne radijske postaje.

105. To što su ovi navodi dostavljeni ograničenom broju državnih dužnosnika privatnom korespondencijom nije uklonilo njihov potencijalno štetan učinak na buduću karijeru M. S. kao

državnog službenika, kao i na njezinu profesionalnu reputaciju kao novinara. Vlada je tvrdila da je sporno pismo poslužilo "kao sredstvo političkog pritiska" koje je spriječilo povjerenstvo za izbor da imenuje bilo kojeg kandidata za tu dužnost. Ne izvedeći bilo kakve zaključke o tome jesu li sporne tvrdnje iz pisma imale bilo kakvu ulogu u postupku odabira koji je u to vrijeme bio u tijeku, Sud primjećuje da M. S. nije imenovana na dužnost ravnatelja radija BD.

106. U konačnici, Sud napominje da su uvredljive optužbe podnositelja zahtjeva o M. S. procurile u tisak. Svaki zaključak o tome kako je sporno pismo u predmetnome slučaju dospjelo u medije opasno bi se približio spekuliranju. Bez obzira na to kako je pismo dospjelo u medije, razumljivo je da je njegova objava otvorila mogućnost za javnu debatu i povećalo štetu nanесenu profesionalnom dostojanstvu i ugledu M. S.

γ) Vjerodostojnost otkrivenih informacija

107. Drugi, i prema mišljenju Suda, najvažniji čimbenik bitan za uspostavu ravnoteže u ovome slučaju jest vjerodostojnost informacija prenesenih tijelima vlasti.

108. Sud se poziva na svoje nalaze da djelovanje podnositelja zahtjeva koji su obavljali funkciju društvenog nadzora opravdava sličnu zaštitu prema Konvenciji poput one koja pripada tisku (vidi točku 87. gore u tekstu). U kontekstu slobode tiska, Sud je utvrdio kako su potrebni naročiti razlozi da bi mediji bili oslobođeni njihove redovne obveze provjeravanja činjeničnih izjava kojima se vrijeđaju privatne osobe. Postojanje takvih razloga posebno ovisi o prirodi i stupnju uvrede o kojoj je riječ, te o mjeri u kojoj mediji mogu razumno smatrati svoje izvore pouzdanim u pogledu tih navoda (vidi, među ostalim izvorima, Bladet Tromsø i Stensaas, točka 66.; Pedersen i Baadsgaard, točka 78., i Björk Eidsdóttir, točka 70., svi navedeni gore u tekstu). Ovi čimbenici pak zahtijevaju razmatranje drugih elemenata, poput toga jesu li novine u razumnoj mjeri obavile istraživanje prije objave (vidi Prager i Oberschlick protiv Austrije, 26.4.1995., točka 37., Serija A br. 313), jesu li novine izložile priču na razumno uravnotežen način (vidi Bergens Tidende i drugi protiv Norveške, br. 26132/95, točka 57., ESLJP 2000-IV), te jesu li novine dale oklevetanima osobama priliku da se brane (ibid., točka 58.).

109. Slično kao novine, Sud smatra da je i podnositelj zahtjeva u predmetnom slučaju obvezivao zahtjev za provjeru istinitosti navoda protiv M. S. Ovaj zahtjev sadržan je u Etičkom kodeksu i kodeksu ponašanja za NVO-e (vidi točke 46. i 86. gore u tekstu) i treba ga promatrati u kontekstu "odgovornosti" u radu NVO-a (vidi točku 45. gore u tekstu). To što su sporni navodi preneseni državnim tijelima u privatnoj korespondenciji, premda je važan čimbenik koji treba uzeti u obzir, nije dalo potpuno neograničenu slobodu podnositeljima zahtjeva da prenose neprovjerene klevete. Dužnost tijela vlasti da provjeravaju takve navode ne može se smatrati uobičajenom obvezom provjere činjeničnih navoda koji su uvredljivi, čak i za javne službenike. Činjenica da su podnositelji zahtjeva doživljavani (vidi točku 16. gore u tekstu) - i da su, doista, i postupali kao predstavnici interesa određenih dijelova stanovništva BD-a - činila je još većom njihovu dužnost da provjere točnost informacija prije no što ih prenesu vlastima. Sud će analizirati jesu li se podnositelji zahtjeva pridržavali te obveze u pogledu svakog spornog navoda. Mora se utvrditi je li u tu svrhu uložan razuman napor u svjetlu situacije koja je vladala u vrijeme kada je pismo pripremljeno, a ne služeći se prednošću naknadnog iskustva (vidjeti, mutatis mutandis, Stankiewicz i drugi, naveden gore, točka 72.).

110. Informacije koje su podnositelji zahtjeva prenijeli tijelima vlasti, s obzirom na njihov izvor, bile su dvojake: 1) informacije koje su podnositelji zahtjeva dobili od zaposlenih na radijskoj postaji i 2) informacije dobivene na drugi način.

111. Informacije pod 1) odnosile su se na činjenične navode u vezi s uklanjanjem kalendara vjerskih obreda za vrijeme mjeseca ramazana sa zida u prostorijama radija i navodnom zabranom emitiranja sevdalinki. Domaći su sudovi utvrdili da su R. S. i O. S. (oboje zaposleni na radijskoj postaji) razgovarali o ta dva pitanja s O. H.-om, članom i pravnim zastupnikom prvog podnositelja zahtjeva u predmetu. Međutim, sudovi su smatrali da kazivanje zaposlenika nije točno preneseno u pismu podnositelja zahtjeva. I R. S. i O. S. su potvrdili da je M. S. uklonila kalendar s rasporedom vjerskih obreda tijekom ramazana sa zida u prostorijama radija. Međutim, nisu potvrdili dio izjave podnositelja zahtjeva da je M. S. pritom "demonstrativno kidala [kalendar]". Nadalje, O. S. je potvrdio kako se žalio prvome podnositelju zahtjeva da je M. S. od njega tražila objašnjenje za to zašto je sevdalinka emitirana u vrijeme koje je u programskoj shemi bilo određeno za drugu vrstu glazbe. Međutim, ništa ne ukazuje na to da je O. S. rekao kako je M. S. "zabranila emitiranje sevdalinki uz tvrdnju da ta vrsta pjesme nema nikakve kulturne ni glazbene vrijednosti".

112. Ustavni sud Bosne i Hercegovine smatrao je da "je ono što je preneseno podnositeljima zahtjeva i ono što je u pismu na osnovi toga napisano očigledno u nesuglasju..." (vidi točku 33. gore u tekstu). Iako treba tolerirati određeni stupanj hiperbole i pretjerivanja, pa čak i očekivati, kada je riječ o izvještavanju NVO-a (vidi Steel i Morris, naveden gore, točka 90.), ovo nesuglasje nije bilo trivijalno, već je dodatno opteretilo iskaz što su ga dali zaposlenici, čime je pogoršana predodžba o M. S. kao o nekome tko omalovažava kulturni i etnički identitet Bošnjaka i muslimana. Sud naglašava da su podnositelji zahtjeva, u svojstvu NVO-a čiji su članovi uživali ugled u društvu (vidi točku 59. gore u tekstu), bili dužni točno izložiti iskaze zaposlenika, što je važan element za razvoj i održavanje međusobnog povjerenja, kao i za predodžbu o njima kao kompetentnim i odgovornim sudionicima u javnom životu. Nadalje, sporne su tvrdnje predstavljene kao činjenični navodi, a ne kao vrijednosni sudovi. Domaći sudovi zaključili su da to nesuglasje treba pripisati podnositeljima zahtjeva, a oni nisu podnijeli nikakav dokaz koji bi mogao dovesti u sumnju takav zaključak.

113. Informacije pod 2) gore u tekstu ticale su se optužbi da je M. S. prekrila grb Bosne i Hercegovine grbom Republike Srpske i da je u lokalnim novinama izjavila "da muslimani nisu narod, da nemaju kulturu i da se, prema tome, uništavanje džamija ne može smatrati uništavanjem kulturnih spomenika."

114. Kada je riječ o navodnom "incidentu" u vezi s grbom, domaći su sudovi utvrdili da je o tome razgovarano na sastanku podnositelja zahtjeva održanom prije sastavljanja pisma. Na tom je sastanku S. C., zastupnik drugog podnositelja zahtjeva u ovome predmetu, potvrdio kako je čuo da se o tom navodnom incidentu govori u gradu (vidi točku 25. gore u tekstu). Podnositelji zahtjeva nisu pružili, ni u postupku povodom tužbe za klevetu ni u postupku pred Sudom, bilo kakav dokaz da su poduzeli bilo što kako bi provjerili istinitost te glasine prije no što su je prenijeli vlastima. Na temelju usmenog iskaza troje zaposlenika radija na suđenju, domaći su sudovi utvrdili netočnost te informacije (vidi točku 27. gore u tekstu).

115. Što je još važnije, navod podnositelja zahtjeva da je M. S. autorica spornog novinskog članka bio je temeljen na nagađanju "istaknutog člana [jedne od organizacija - podnositelja zahtjeva]..." (vidi točke 25. i 26. gore u tekstu). Iako je izjava što su je prenijeli podnositelji zahtjeva doista iznesena u članku o kojemu je riječ, domaći su sudovi utvrdili da M. S. nije bila njezin autor. Sud smatra da provjera te činjenice prije no što je priopćena ne bi zahtijevala naročit napor podnositelja zahtjeva. Identitet autora te izjave mogao se lako utvrditi i podnositelji zahtjeva su za to trebali obaviti jednostavnu provjeru. Unatoč ozbiljnosti njihovih optužbi protiv M. S., podnositelji zahtjeva dali su tu tvrdnju

neosnovano, bez bilo kakvog pokušaja da prije iznošenja provjere vjerodostojnost svojeg navoda. Sud naglašava da što je optužba ozbiljnija, to je potrebna veća revnost prije no što se o njoj obavijeste relevantna tijela vlasti (vidi Pedersen i Baadsgaard, naveden gore, točke 80. i 87.). Podnositelji zahtjeva također su propustili obavijestiti primatelje pisma o njegovoj netočnosti nakon što su otkrili da M. S. nije autorica sporne izjave (vidi točku 26. gore u tekstu). Oni nisu naveli razlog za taj propust.

116. Osim toga, a u kontekstu naročitih okolnosti ovoga predmeta, Sud primjećuje da M. S. nije pružena šansa za komentiranje navoda koje su podnositelji zahtjeva namjeravali iznijeti državnim tijelima (vidi Bergens Tidende i drugi, naveden gore, točka 58.). Nije pružen nikakav argument da bi takav pokušaj bio nemoguć ili neprimjeren u danim okolnostima.

117. Apelacijski sud BD-a smatrao je da podnositelji zahtjeva "nisu dokazali istinitost [tih navoda]... za koje su znali ili morali znati da nisu istiniti" (vidi točke 27. i 28. gore u tekstu). Ustavni sud nadalje je dodao da su se ti navodi odnosili na "nesporno neistinite činjenice" i da podnositelji zahtjeva "nisu uložili razumne napore da prethodno provjere iznesene činjenice, nego su takve činjenice i iznijeli." (vidi točku 33. gore u tekstu). Sud ne nalazi razloga za odstupanje od toga što je utvrdio. On, prema tome, zaključuje da podnositelji zahtjeva nisu imali dovoljnu činjeničnu osnovu za sporne navode o M. S. iznesene u njihovom pismu.

δ) Težina kazne

118. Posljednji element koji treba uzeti u razmatranje jest težina kazne izrečene podnositeljima zahtjeva. U vezi s tim Sud ponavlja da priroda i težina izrečene kazne jesu čimbenici koje treba uzeti u obzir pri ocjenjivanju razmjernosti miješanja (vidjeti Sürek protiv Turske (br. 1) [GC], br. 26682/95, točka 64., ESLJP 1999-IV; Ceylan protiv Turske [GC], br. 23556/94, točka 37., ESLJP 1999-IV; Chauvy i drugi protiv Francuske, br. 64915/01, točka 78., ESLJP 2004-VI; i Tammer protiv Estonije, br. 41205/98, točka 69., ESLJP 2001-I).

119. Sud zapaža da je Apelacijski sud BD-a izdao dva naloga protiv podnositelja zahtjeva, prema kojima oni: trebaju obavijestiti vlasti da povlače pismo (nalog o povlačenju pisma), a ako to ne učine, moraju platiti 1.280 eura solidarno na ime nematerijalne štete (nalog o plaćanju odštete), te je naloženo da o svome trošku objave presudu na radiju i televiziji BD-a i u dvoje novina (nalog o objavi) (vidi točku 29. gore u tekstu). Vijeće je "imalo u vidu dosuđenu odštetu protiv podnositelja zahtjeva u kontekstu parničnog postupka i nije našlo da je ona nerazmjerna" (vidi točku 35. presude vijeća).

120. Sud ne smatra da nalog kojim se od podnositelja zahtjeva traži povlačenje pisma u roku od 15 dana ili u suprotnome plaćanje odštete pokreće bilo koje pitanje prema Konvenciji. Tek nakon isteka roka što ga je postavio Apelacijski sud BD-a domaći su sudovi počeli poduzimati mjere na ovrši naloga o plaćanju odštete. Sud je, nadalje, uvjeren da iznos odštete koji je podnositeljima zahtjeva naložen za plaćanje, sam po sebi, nije bio nerazmjernan. Prema tome, nije od značaja to što je pri određivanju ovog iznosa Apelacijski sud BD uzeo u obzir objavljivanje spornog pisma u medijima, iako se nije pozvao na tu činjenicu pri utvrđivanju odgovornosti podnositelja zahtjeva za klevetu (vidi točke 29. i 60. gore u tekstu). Slična razmatranja primjenjuju se na nalog za objavu.

ε) Zaključak

121. S obzirom na navedeno, Sud ne uvida jake razloge koji bi nalagali da odluku domaćih sudova zamijeni svojom i ukine ravnotežu koju su oni uspostavili (vidi Von Hannover (br. 2), naveden gore, točka 107., i Perinçek, naveden gore, § 198). Vijeće je uvjeren da je sporno miješanje potkrijepljeno bitnim i dostatnim razlozima, te da su vlasti tužene države uspostavile pravičnu ravnotežu između interesa podnositelja zahtjeva u

pogledu slobode govora, s jedne strane, i interesa M. S. u pogledu zaštite njezinog ugleda, s druge strane, postupajući unutar svoga polja slobodne procjene (vidi Tammer, naveden gore, točka 60., i Pedersen i Baadsgaard, naveden gore, točka 68.).

122. Prema tome, nije došlo do povrede članka 10. Konvencije.

IZ NAVEDENIH RAZLOGA, SUD

Utvrđuje, s jedanaest glasova "za" i šest glasova "protiv", da nije došlo do povrede članka 10. Konvencije.

Presuda sastavljena na engleskom i francuskom jeziku i izrečena na javnom ročištu u Zgradi ljudskih prava u Strasbourg dana 27.6.2017.

Søren Prebensen

zamjenik registrara

András Sajó

predsjednik

U skladu s člankom 45. stavak 2. Konvencije i pravilom 74. stavak 2. Pravilnika Suda, uz ovu presudu priložena su sljedeća izdvojena mišljenja:

(a) Zajedničko izdvojeno mišljenje sudaca Sajó, Karakaş, Motoc i Mits;

(b) Izdvojeno mišljenje suca Vehabovića;

(c) Izdvojeno mišljenje suca Kūrisa.

A.S.

S.C.P.

ZAJEDNIČKO IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDACA SAJÓ, KARAKAŞ, MOTOC I MITS

Na našu žalost, nismo suglasni s većinom članova i smatramo da je došlo do povrede članka 10. u predmetnom slučaju. O ovom se predmetu ne može odlučivati na temelju općih načela koja se primjenjuju u području slobode tiska, a podnositelji zahtjeva ne mogu se smatrati odgovornima što su nepoznate osobe objavile njihovo pismo.

Sučaj je potrebno staviti u odgovarajući okvir: nakon što je primila veliki broj informacija od zaposlenika javnog radija Brčko Distrikta (BD), jedna nevladina organizacija poslala je pismo adresirano isključivo na najviša tijela vlasti BD-a (međunarodnom supervizoru, predsjedniku Skupštine i gradonačelniku). U pismu je navedenim tijelima skrenuta pozornost na nepodobnost M. S., kandidatkinje za mjesto ravnatelja radija BD, za tu dužnost i od njih je zatraženo da poduzmu odgovarajuće korake. Rezultat je bio taj da je NVO morao platiti odštetu M. S. i povući pismo koje je uputio tijelima vlasti.

Suglasni smo s tim da je ovaj predmet osjetljiv (vidjeti izdvojeno mišljenje suca Vehabovića). Također smo suglasni da podnositelji zahtjeva ne ispunjavaju kriterije za zviždače niti je u ovome predmetu potrebno definirati tko su oni. Međutim, barem kada je riječ o pitanjima o kojima su ih obavijestili zaposlenici javnog radija BD-a koji su došli da razgovaraju o ponašanju M. S. na radnom mjestu (vidi točku 24. presude), NVO je postupao kao kvazizviždač. To je važan aspekt predmeta koji se ne smije zanemariti.

Nadalje, Ustavni sud Bosne i Hercegovine slijedio je praksu Suda u vezi sa žalbama protiv javnih službenika, a Veliko vijeće također prihvaća da postoji niz sličnosti s tom vrstom predmeta (vidi točke 82.-84. presude). Doista postoje sličnosti: iznesene su pritužbe (izražena zabrinutost) u privatnom pismu upućenom relevantnim tijelima vlasti o neprimjerenom ponašanju javnog službenika (kandidata za javnu funkciju). Važna posljedica, kao što je istaknuto u stavku 23. presude Zakharov protiv Rusije, jest da se zahtjevi zaštite iz članka 10. "moraju cijeniti ne u vezi s interesima slobode tiska ili otvorene rasprave o pitanjima od javnoga interesa nego u odnosu na pravo podnositelja zahtjeva da prijavi nepravilnosti u ponašanju državnih službenika tijelu nadležnom za takve pritužbe".

Postupanje u ulozi kvazizviždača i prijava navodno neprimjerenog ponašanja navedenim tijelima vlasti u privatnom

pismu zahtijeva primjenu subjektivnijeg i blažeg pristupa nego u potpuno drukčijim činjeničnim situacijama (vidi točku 82. presude).

S obzirom na takav kontekst, smatramo neopravdanim ocjenjivati istinitost navoda sadržanih u privatnom pismu s istom krutošću kao da su oni izneseni u članku koji su podnositelji zahtjeva objavili u tisku. U pogledu tri navoda (kalendar, grb i sevdalinka), koliko se može utvrditi iz materijala u spisu predmeta, postojanje činjenične osnove potvrdila je ili sama M. S. (vidi točku 15. presude) ili domaći sud (vidi točke 24. i 26. presude). Točno je da je izjavu u NIN-u, časopisu koji se objavljuje u Srbiji i koji u to vrijeme nije bio dostupan u Bosni i Hercegovini, iako se pokazalo da ona postoji, dala druga osoba, a ne M. S. I pored toga, ta se činjenica ne može cijeniti izolirano i uz zanemarivanje konteksta u kojemu je izložena.

Riječi u pismu "prema našim informacijama" i "nadamo se da će naše pismo naići na vašu odgovarajuću reakciju" ukazuju na to da podnositelji zahtjeva nisu autori tih informacija i da su ih tijela vlasti trebala provjeriti umjesto što smatraju podnositelji zahtjeva odgovornima. Nismo suglasni s time da su samo podnositelji zahtjeva, jedna nevladina organizacija koja je upozorila tijela vlasti, bili obvezni provjeriti istinitost informacija (vidi točku 109. presude). Obvezu provjere informacija ima svako tijelo vlasti koje primi takav navod; štoviše, to implicira sam tekst pisma. S obzirom na navedeno, zaključujemo da su četiri sporne tvrdnje imale činjeničnu osnovu koja je bila dostatna u kontekstu ovoga predmeta.

Većina je smatrala posebno važnima, te ih i primijenila, načela koja su razvijena u području slobode tiska, odnosno jesu li novine u razumnoj mjeri obavile istraživanje prije objavljivanja; jesu li izložile priču na razumno uravnotežen način; te jesu li oklevetanim osobama dale priliku da se brane (vidi točku 108. presude). Kao što je utvrđeno u navedenoj presudi u predmetu Zakharov, ova načela nisu primjenjiva u predmetnom slučaju jer zanemaruju i iskrivljuju činjenični okvir predmeta. To ilustrira, primjerice, neprikladnost zahtjeva za pružanje prilike M. S. da komentira privatno pismo (vidi točku 116. presude), kao i obvezu povlačenja pisma (vidi točku 119. presude) čiji je cilj bio skrenuti pozornost nadležnih tijela vlasti na nepodobnost M. S. za relevantnu dužnost na javnom radiju BD-a i zatražiti od njih odgovarajuću reakciju.

Važno je napomenuti kako se podnositelji zahtjeva ne mogu smatrati odgovornima za činjenicu da je pismo objavljeno u tri dnevna lista i na taj način postalo dostupno javnosti. Nema dokaza u materijalima u spisu predmeta da su podnositelji zahtjeva bili odgovorni za objavljivanje pisma. Iako većina priznaje tu činjenicu, oni ipak zaključuju da je objavljivanje otvorilo mogućnost javne debate i na taj način povećalo štetu koja je nanesena dignitetu i profesionalnom ugledu M. S. (vidi točku 106. presude). Ovaj zaključak implicitno upućuje na odluku protiv podnositelja zahtjeva.

U zaključku smatramo da je većina slijedila put koji nije potkrijepljen predmetnim činjenicama i dokazima. Postoji snažan element u ovome predmetu u vezi s pravom građana da obavijeste tijela vlasti o nepravilnostima koje su učinili javni dužnosnici (ili onih koji će to postati), što je povezano s konceptom vladavine zakona, te je tako trebalo i odlučiti. Prema tome, zaključujemo da razlozi što su ih naveli domaći sudovi nisu bili "mjerodavni i dostatni" (vidi, primjerice, Sofranschi protiv Moldavije, br. 34690/05, točka 34., 21.12.2010.) kako bi opravdali miješanje u slobodu izražavanja podnositelja zahtjeva.

IZDVOJENO MIŠLJENJE SUCA VEHABOVIĆA

Žao mi je što se ne mogu suglasiti s mišljenjem većine da je presuda Apelacijskog suda kojom su podnositelji zahtjeva proglašeni odgovornima za klevetu, a što je potvrdio i Ustavni

sud, bila u skladu s člankom 10. Konvencije. Smatram da nije tako i da je stoga došlo do povrede prava podnositelja zahtjeva iz tog članka na mišljenje i primanje i prenošenje informacija i ideja.

"Dana 1. svibnja 1992. Muslimanima i Hrvatima je putem radija naređeno da predaju svoje oružje. Od 1. svibnja 1992. srpske snage, sastavljene od vojnika i pripadnika paravojnih i policijskih snaga, razmještaju se po gradu. Srpska ofenziva bila je usmjerena na nesrpsko stanovništvo Brčkog. Iz jedne gradske četvrti za drugom, organizirana je evakuacija stanovnika Brčkog u sabirne centre u kojima su Srbi razdvajani od Muslimana i Hrvata". Ovaj izvadak iz presude Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (ICTY) protiv Gorana Jelisića, pod nadimkom Adolf (vidi Tužiteljstvo protiv Gorana Jelisića, IT-95-10-T, 14.12.1999.), baca svjetlo na prvi dan vojne okupacije Brčkog kako ga je opisao ICTY. Emitiranje na javnom radiju imalo je malu, ali ključnu ulogu u ranim danima rata u Bosni i Hercegovini.

Osam godina nakon svršetka strašnih događaja u Brčkom, podnositelji zahtjeva napisali su pismo najvišim tijelima vlasti Brčko Distrikta (BD), odnosno međunarodnom supervizoru za BD, predsjedniku Skupštine BD-a i gradonačelniku BD-a, dok je još bio u tijeku postupak imenovanja ravnatelja multietničke javne radijske postaje BD-a. U pismu su izrazili svoju zabrinutost u vezi s postupkom imenovanja ravnatelja te javne radijske postaje. Kritizirali su vlasti zbog zanemarivanja načela razmjernosti zastupljenosti etničkih zajednica u javnom radijskom servisu BD-a koja je propisana Statutom BD-a. Taj statut je najviši akt BD-a. Člankom 20. stavak 1. Propisani je da "zapošljavanje u javnom sektoru Distrikta... odražava sastav stanovništva."

Ubrzo nakon toga pismo je objavljeno u tri različita dnevna lista.

Odmah nakon dostave pisma na adrese tri tijela vlasti (kako se čini, prije objavljivanja pisma u medijima - vidi točku 15. presude¹) M. S. (kandidatkinja za mjesto ravnatelja spomenuta u pismu) pokrenula je protiv podnositelja zahtjeva parnični postupak zbog klevete. Prvostupanjski sud odbio je tužbeni zahtjev i zaključio da podnositelji zahtjeva nisu mogli biti odgovorni za navodnu klevetu jer nisu oni objavili pismo u medijima. Međutim, Apelacijski sud ukinuo je tu presudu i utvrdio da su podnositelji zahtjeva odgovorni za klevetu. Tu je presudu potvrdio Ustavni sud Bosne i Hercegovine.

Nisam suglasan sa zaključkom većine koja nije utvrdila povredu članka 10. Konvencije iz sljedećih razloga:

1. Pismo što su ga podnositelji zahtjeva napisali bilo je upućeno najvišim tijelima vlasti BD-a kao povjerljivo pismo uz posebnu uputu da su jedino osobe na koje je pismo adresirano ovlaštene otvoriti ga i pročitati (na ruke).

Pismo treba smatrati povjerljivom korespondencijom između podnositelja zahtjeva i tijela vlasti (čiji su predstavnici osobe na koje je pismo adresirano) nadležnih za bavljenje njegovim sadržajem. Svi naknadni događaji, kao što je objava pisma i njegov sadržaj, ni na koji način nisu bili povezani s podnositeljima zahtjeva.

2. Širenje pisma u javnosti ne može se pripisati podnositeljima zahtjeva.

Potpuno sam svjestan da čak i prilikom prijavljivanja određenih stvari, poput prijave da državni službenici krše dužnosti ili prijave kaznenog djela, podnositelj zahtjeva u određenim okolnostima može biti odgovoran za napisane riječi, ali treba napraviti razliku između jasne namjere da se netko lažno prijavi, odnosno kaznenog djela, i nastojanja da se nadležnim tijelima dostave dodatne informacije kako bi se ona pozabavila takvim navodima.

¹ "...M. S. je navela da je saznala za pismo ubrzo nakon što su ga podnositelji zahtjeva poslali..."

U mnogim zemljama postoje javne kampanje kojima se promiče prijava slučajeva korupcije. Mnoge su prijave temeljene na netočnim činjenicama ili neprimjerenim vrijednosnim sudovima, ali se takve prijave ne mogu usporediti s pismom koje, ako se otkrije medijima, može učiniti pošiljatelja pisma odgovornim za klevetu. Mora se povući jasna granica između povjerljive ili privatne komunikacije i širenja informacija. Prema mome mišljenju, pošiljatelj povjerljivog (pa čak i privatnog) pisma ne može biti odgovoran za klevetu ni u slučaju da to pismo, bez sudjelovanja pošiljatelja, treća strana otkrije medijima, čak i ako ono sadrži potpuno netočne činjenice.

Moje je viđenje da se u situacijama poput ove postupak za klevetu može pokrenuti samo ako podnositelj zahtjeva prenese i otkrije široj javnosti sadržaj privatnog pisma (vidi Gašior protiv Poljske, br. 34472/07, 21.2.2012., u kojem je podnositelj zahtjeva poslao privatno pismo poljskoj televiziji, a bilo je jasno da TV postaja nije tijelo nadležno za prikupljanje i obradu dodatnih informacija kako bi se ispitali navodi podnositelja zahtjeva).

Širenje informacija čini važan dio članka 10. Konvencije. U ovom slučaju, kako ja razumijem članak 10. stavak 2., a posebno formulacije "radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija" jest da povjerljiva komunikacija između građana i različitih državnih tijela nadležnih za bavljenje raznim vrstama pritužbi ne može biti predmetom bilo kakvog kažnjavanja ili ograničavanja, osim u slučaju kad se ta komunikacija otkrije javnosti. Tada povjerljivi sadržaj komunikacije automatski postaje javan i podložan ograničenjima propisanim člankom 10. U predmetnom slučaju, jedini koji su odgovorni jesu oni koji su raširili lažne informacije. Oni bi trebali biti odgovorni za klevetu, a ne podnositelji zahtjeva.

O ovom konkretnom pitanju prvostupanjski je sud iznio sljedeće zapažanje:

"Iz pisama što su ih tuženici uputili sud je utvrdio da su pisma upućena na ruke gradonačelniku, predsjedniku Skupštine i supervizoru za Brčko Distrikt... da pisma nisu dostavljena sredstvima javnog informiranja... Cilj tih pisama bio je upoznati nositelje vlasti s ovim informacijama kako bi ih provjerili, te na temelju provjerenih informacija donijeli određene zaključke, a ne neprovjerene informacije objaviti u javnosti".

Uvidom u članke objavljene u medijima sud zaključuje "da nijedan članak nisu objavili tuženici [podnositelji zahtjeva]" (vidi točku 18. presude).

Apelacijski sud ukinuo je tu presudu i zaključio da nije "mjerodavno što podnositelji zahtjeva nisu objavili pismo..."

Ustavni sud prihvatio je činjenice koje je niži sud utvrdio o pitanju širenja pisma u javnosti.

3. Pismo je dostavljeno tijelima nadležnim za okončanje postupka imenovanja ravnatelja lokalne javne radijske postaje. Vlasti BD-a su jedina tijela ovlaštena za bavljenje navodima i po potrebi poduzimanje daljnjih mjera na provođenju interne istrage kako bi osigurala transparentan proces odabira najboljih kandidata za mjesto o kojem je riječ, što je od posebnog značaja u jednoj multietničkoj sredini kakva je BD.

Smatram kako je u okolnostima predmetnog slučaja činjenica da su podnositelji zahtjeva uputili svoju žalbu putem povjerljivog pisma državnim dužnosnicima nadležnima za ispitivanje tog pitanja od presudne važnosti za ocjenu Suda o razmjernosti miješanja (usporedi Janowski protiv Poljske [GC], br. 25716/94, točka 34., ESLJP 1999-I, i Raichinov protiv Bugarske, br. 47579/99, točka 48., 20.4.2006.). Opći cilj pisma podnositelja zahtjeva bio je skrenuti pozornost vlastima na određene nepravilnosti u postupku odabira za imenovanje ravnatelja multietničke javne radijske postaje. Da zaključim, smatram da su se izjave u pismu odnosile na pitanje od javnog interesa za tu lokalnu zajednicu.

U točki 100. presude većina zaključuje da je "za ocjenu u ovome dijelu bitan čimbenik jezična formulacija kojom su podnositelji zahtjeva služili u spornom pismu. U vezi s tim, Sud napominje da podnositelji zahtjeva nisu eksplicitno rekli u pismu da je dio informacija koje su oni prenijeli tijelima vlasti došao iz drugih izvora". Ovo nije točno.

Podnositelji zahtjeva nikad nisu tvrdili da su informacije sadržane u pismu točne, nego su pozvali nadležna tijela da ispituju navode iznesene u njemu. U tome pismu, u kojem su izrazili svoju zabrinutost i naveli određene činjenične izjave o jednom od kandidata za mjesto ravnatelja javne radijske postaje BD-a, podnositelji zahtjeva eksplicitno su upozorili na dio da informacije sadržane u pismu nisu bile provjerene, služeći se izrazima "neslužbene informacije" i "prema našim informacijama", ali njihov glavni cilj nije bio, kako ja shvaćam sadržaj pisma, uvrijediti gđu M. S., već skrenuti pozornost na činjenicu da su Bošnjaci i Hrvati nedovoljno zastupljeni u postupku odabira, suprotno obvezi propisanoj Statutom BD-a.

U točki 95. većina umanjuje ulogu tijela vlasti kojima su se podnositelji zahtjeva obratili, zaključujući da ona nisu imala neposrednu nadležnost u procesu imenovanja ravnatelja radija.

Sva tri tijela vlasti kojima je pismo upućeno nadležna su i dužna poduzimati sve potrebne mjere kako bi ispunila obvezu iz članka 20. stavka 1. Statuta BD i osigurala da "zapošljavanje u javnom sektoru Distrikta...odražava sastav stanovništva".

U svome obrazloženju većina se usredotočuje na samo jedan dio pisma u vezi s navodom protiv gđe M. S. i zaključuje da ova tri tijela vlasti nemaju nikakvu ulogu u postupku odabira, zanemarujući činjenicu da je BD osnivač javne radijske postaje, te da su najviša tijela vlasti u BD ona kojima je pismo upućeno.

Prema Statutu Javnog poduzeća Radio Brčko (članak 8. st. 3. i 4., osnivač radijskog poduzeća je Brčko Distrikt BiH, a Skupština Brčko Distrikta zastupa osnivača Radija Brčko. Člankom 27. stavak 1. propisano je da načelnik (u to vrijeme gradonačelnik BD-a) imenuje članove upravnog odbora javne radijske postaje.

Ova tri tijela vlasti jedina su tijela nadležna za pitanja sastava (ili neodgovarajuće zastupljenosti) upravnog odbora i imenovanje ravnatelja javnog radija. Nijedna druga institucija nije nadležna za bavljenje navodima poput onih u predmetnom slučaju.

U točki 105. većina je zapravo prihvatila tvrdnju vlade da je sporno pismo poslužilo kao "sredstvo političkog pritiska" koje je onemogućilo povjerenstvo za izbor da imenuje bilo kojeg kandidata za tu dužnost", što predstavlja "alternativne činjenice" koje je vlada navela, a na koje se većina u velikoj mjeri oslonila. Suprotno vlastitom zaključku, presuda se jasno bavi ovim pitanjem u točki 35. U toj točki presude kaže se: "Prema zapisniku sa sastanka upravnog odbora radija BD-a od 9.5.2003., bila su dva kandidata za mjesto ravnatelja radija, od kojih je jedan bila M. S. Upravni odbor je odlučio produžiti mandat političke dužnosti ravnatelja radija s obzirom na to da se "zbog političkog pritiska i ponavljanja glasovanja" nije mogla donijeti odluka u pogledu bilo kojeg kandidata." Kako izgleda, glavni problem je bio "ponavljanje glasovanja", što znači da političke stranke zastupljene u Skupštini BD-a i njihovi zastupnici u upravnom odboru nisu mogli postići dogovor o izboru. Kako je objašnjeno u presudi, podnositelji zahtjeva su nevladina organizacija, a ne politička stranka koja može utjecati na glasovanje. Stoga sadržaj pisma koji se odnosi na gđu M. S. ni na koji način nije mogao utjecati na postupak njezinog odabira za mjesto ravnatelja. Ostaje nejasno zašto većina pridaje važnost stavu vlade o ovom pitanju, umjesto službenom zapisniku sa sastanka upravnog odbora. U svakom slučaju, većina je pogrešno protumačila zapisnik sa sastanka Upravnog odbora. Iako se većina distancira od rezoniranja vlade, primjećujući da M. S. "nije imenovana na

mjesto ravnatelja radija BD-a" (vidi točku 105.), oni se ipak pozivaju na lažne informacije o pozadini slučaja što ih je iznijela vlada. Pravo pitanje je zašto M. S. nije imenovana na mjesto ravnatelja. "Zbog političkog pritiska i ponavljanja glasanja", kako je zabilježeno u zapisniku sa sastanka upravnog odbora. Može li se to pripisati NVO-u? Naravno da ne može. Oni nisu u poziciji da donose bilo kakve političke odluke.

Osim toga, većina je također pomiješala neke ključne informacije o kontekstu slučaja, poput one u točki 94., u kojoj utvrđuju da su "[t]a pitanja bila u najmanju ruku od velikog interesa za Bošnjake, koje predstavljaju podnositelji zahtjeva..." Ovo je veoma opasna opservacija. Podnositelji zahtjeva su NVO, a Medžlis je vjersko tijelo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Čak i ako zastupaju muslimane i pojedine Bošnjake, svako je generaliziranje veoma opasno. Medžlis predstavlja pripadnike islamske vjere. Ostali podnositelji zahtjeva su NVO i jasno je da je njihova namjera kao NVO-a promicati određene kulturne vrijednosti i društveni položaj Bošnjaka ali, opet, oni ne predstavljaju Bošnjake u političkom smislu, kako to implicira većina u presudi. Kroz cijelu povijest postojali su mnogi primjeri ove vrste opasnog pojednostavljivanja.

U točki 115. presude navodi se: "Sud smatra da provjera te činjenice prije no što je saopćena ne bi zahtijevala naročit napor podnositelja zahtjeva." Istodobno, većina nije mogla utvrditi koje su novine objavile pismo podnositelja zahtjeva niti kojeg je dana ono objavljeno; također nisu provjerili navodni intervju koji je gđa M. S. dala NIN-u. Većina ide čak i dalje od toga zahtijevajući da u svim drugim sličnim slučajevima kada se osobe prijavljuju tijelima vlasti, podnositelj zahtjeva mora dati priliku osobi o kojoj je riječ da komentira navode iznesene protiv nje. Bilo bi zanimljivo vidjeti, primjerice, da g. Assange, prije slanja informacija - ili prije njihovoog objavljivanja - traži komentar od onih koji su predmetom njegovih izvještaja.

Zaključak da nije došlo do povrede članka 10. temeljen je na pojednostavljenom razumijevanju opsega članka 10. Većina jednostavno zaključuje da ako su činjenice neistinite, to će automatski voditi do utvrđivanja odgovornosti za klevetu, bez obzira na druge važne čimbenike: prirodu informacija o kojima je riječ, kome su te informacije podnesene, u kojem obliku (povjerljivo ili javno pismo), od koga i tako dalje.

Činjenica što se pojedini navodi utemeljeni na tim informacijama nakon istrage mogu pokazati neosnovanima ili netočnima ne može sama po sebi poništiti primjerenost komunikacije podnositelja zahtjeva s vlastima. Ono što je osobeno ovome slučaju jest da sami podnositelji zahtjeva nisu iznosili bilo kakve određene ili konačne tvrdnje u pogledu činjenica. U smislu članka 6. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. godine, ne postoji ništa što su oni učinili što bi se objektivno moglo smatrati navođenjem laži.

Također bih naglasio da u ovakvim situacijama komunikaciju treba promatrati u kontekstu. Treba uzeti u obzir potrebu zaštite ugleda osobe, ali također i potrebu održavanja povjerenja u javnu upravu ohrabriranjem sudjelovanja građana i bavljenjem onim što ih zabrinjava. U ostvarivanju svojih građanskih prava ljudi imaju pravo skretati pozornost tijela vlasti na bitne informacije i, dapače, mogu to činiti oštro se izražavajući u pokušaju uvjeravanja vlasti da ispituju te informacije kako bi osigurali zdravu upravu u javnim poslovima. Osoba ponekad može prekoračiti tu granicu, a kada se to dogodi, može biti potrebno ispitati razmjernost. U predmetnom slučaju, pristup najviših domaćih sudova bio je kao da su podnositelji zahtjeva doista otišli dalje no što su trebali. Čak i kad bi to bio slučaj, sudovi su, prema mome mišljenju, propustili provesti svrhovito ispitivanje bitnih suprotstavljenih interesa koji utječu na razmjernost miješanja države u pravo na slobodu izražavanja iz članka 10.

U konačnici, većina je također zanemarila činjenicu da je uspostavljena veoma čudna simbioza između pravosuđa i izvršne vlasti u BiH. To se ogleda u prisutnosti suca iz Apelacijskog suda BD - koji je bio izravno uključen u rješavanje ovog slučaja pred domaćim sudovima - u timu zastupnice vlade koji je zastupao državu pred ovim Sudom na vijećanjima u ovom predmetu. To je bez presedana.

Umjesto zaključka, potrebno je razumjeti poruku da svaka izgovorena ili napisana riječ u bilo kojem obliku ili pred bilo kojim tijelom nosi odgovornost. Za pravosuđe u Bosni i Hercegovini stvoreno je mnogo posla zbog uvredljivih riječi i poruka što su ih uputile razne osobe, uglavnom političari i političke stranke. Korištenjem takvih riječi oni poriču ratne zločine i genocid, a svojim lažima vrijeđaju preživjele tragičnog rata u Bosni i Hercegovini. Oni lažno prikazuju istinu usprkos činjenicama koje su utvrdili ICTY i domaći sudovi. Pozitivan aspekt ove presude je što ona otvara vrata kažnjavanju odgovornih za javno izgovorene ili napisane laži koje vrijeđaju druge, ali se pitam je li to uistinu bio cilj onih koji su napisali članak 10. kako bi zaštitili slobodu izražavanja?

IZDOJENO MIŠLJENJE SUCA KURISA

1. Često se kaže da iz teških slučajeva nastaje loše pravo. Ovaj se predmet izdvaja kao težak slučaj zahvaljujući jednoj ključnoj nepoznanici, naime: tko je objavio informacije (koje su se, ustvari, pokazale dezinformacijama)? Jer, da nisu raširene, ovaj predmet, u kojem se središnje pitanje odnosilo na dostojanstvo i ugled osobe M. S., koji su ukaljani zbog objavljivanja tih informacija u široj javnosti, a ne nekolicini osoba kojima su te informacije u početku bile upućene, vjerojatno nikad ne bi ni postojao. Većina, kao i Apelacijski sud Brčko Distrikta i Ustavni sud Bosne i Hercegovine, činjenicu da su informacije o kojima je riječ objavljene, kao i nastalu štetu, pripisuje isključivo podnositeljima zahtjeva.

Ne želim biti pogrešno shvaćen. Većina ni na koji način otvoreno ne tvrdi da su podnositelji zahtjeva objavili informacije. Nasuprot tome, većina navodi da "odgovornost podnositelja zahtjeva za klevetu treba cijeliti samo u vezi s njihovom privatnom korespondencijom s lokalnim tijelima vlasti, a ne u vezi s objavljivanjem pisma u medijima... ili na drugi način" a presuda sadrži opetovana uvjeravanja kako "nije dokazano da su oni odgovorni za njegovu objavu" (vidi točke 90. i 91. presude). Utvrđena je krivnja podnositelja zahtjeva ne što su oni objavili te informacije, nego zato što su one objavljene, budući da je pismo što su ga podnositelji zahtjeva uputili osobama za koje su smatrali da predstavljaju nadležna tijela vlasti pokrenulo taj proces, do tada ograničen na glasine koje su kružile gradom Brčko (vidi, naprimjer, točke 101. i 114. presude). Oni se krive za ishod, a ne za to što su pokrenuli taj proces kako bi namjerno ishodili takav rezultat, odnosno objavljivanje informacija o kojima je riječ i šteta koja je uslijedila za M. S., već zato što su oni bili okidač za taj proces. Iako većina ne okrivljuje izravno podnositelje zahtjeva za objavu pisma u medijima, ona ih okrivljuje jer su "otvoril[i] mogućnost za javnu debatu i povećal[i] štetu nanесenu profesionalnom dostojanstvu i ugledu M. S." (vidi točku 106. presude). Situacija je usporediva sa situacijom kada se prodavatelj smatra odgovornim što je "otvorio mogućnost" dolaska do "krajnjeg ishoda" u "procesu" u kojem je on prodao pušku nekome tko ju je potom uporabio i ubio nevinog čovjeka. Ali, postoji razlika - ili bi trebala postojati - između situacije kada prodavatelj proda pušku nekome tko je očito pijani ludak bez identifikacijskih isprava i one kada je on proda nekome tko ima sve potrebne isprave i kada nema razloga sumnjati da bi se puška mogla uporabiti za opasne ciljeve. Smatrati prodavatelja jednako odgovornim za "krajnji ishod" u obje situacije ne bi bilo pravično. Praksa koja dopušta takvo izjednačavanje na temelju pripisivanja

krivnje u situaciji poput one u kojoj se nalaze podnositelji zahtjeva, ne može se nazvati pravičnom praksom.

Za posljedicu ovog teškog predmeta imamo lošu praksu.

2. Suglasan sam s argumentima trojice sudaca Nicolaou, Tsotsoria i Vehabović koji su izdvojili mišljenje u predmetu vijeća, kao i s mnogim argumentima suca Vehabovića iznesenima u njegovu izdvojenom mišljenju u predmetu Velikog vijeća (koje sam imao priliku pročitati prije no što sam napisao svoje izdvojeno mišljenje).

3. Na samome početku, moram priznati kako sam također suglasan, iako ne u svakoj pojedinosti, s općim načelima na koja se poziva ova presuda. Međutim, nisam suglasan s njihovom primjenom na činjenice ovoga predmeta. Ta se primjena temelji na najmanje četiri fikcije. A to je previše za jedan predmet. Štoviše, te fikcije nisu "klasične" pravne fikcije, koje su često potrebne za pronalaženje pravnih rješenja u kompliciranim slučajevima. One se odnose na činjenične okolnosti. Sve nejasne činjenične okolnosti, bez ijedne iznimke, protumačene su na štetu podnositelja zahtjeva.

4. Prva fikcija je zaključak da su uvredljive informacije dospjele u javnost zbog postupanja podnositelja zahtjeva jer su oni vlastima poslali pismo s klevetničkim informacijama, iako pojam "vlasti" ovdje obuhvaća samo "ograničen broj državnih dužnoanika" (vidi točku 105. presude). Podnositelji zahtjeva smatrali su njihovo pismo "privatnim i povjerljivim" (vidi točku 54. presude). Tužena vlada smatrala je da pismo "ne sadrži bilo kakvu naznaku povjerljivosti" (vidi točku 58. presude). Ova je tvrdnja pomalo čudna jer u određenoj mjeri proturječi čak i ocjeni karaktera tog pisma što ju je dao Ustavni sud Bosne i Hercegovine, a koji je prihvatio da je korespondencija podnositelja zahtjeva s vlastima Brčko Distrikta doista bila privatna. Većina je također prihvatila toliko, ponavljajući nekoliko puta u cijeloj presudi svoju ocjenu da su informacije bile privatnog karaktera (vidi točke 33., 71., 83., 90., 91. i 105. presude). Iako "privatno" ne mora u svim slučajevima značiti isto što i "povjerljivo", tvrdnja podnositelja zahtjeva da je njihovo pismo bilo ne samo "privatno" nego i "povjerljivo" zasluživala je pominu pažnju, posebno s obzirom na činjenicu da je poslano ne tek "nekome" nego "državnim dužnosnicima" "najviših tijela vlasti" Brčko Distrikta, kako je prihvatio Sud (vidi točke 10. i 105. presude). Njihova tvrdnja također je zasluživala pažljivije ispitivanje u svjetlu odredaba članka 10. stavka 2. Konvencije kojim se, kao jedinim člankom Konvencije u kojem se eksplicitno naglašavaju obveze i odgovornosti nositelja prava slobode, dozvoljava - te neizravno poziva - na ograničenja slobode izražavanja u cilju "sprječavanja širenja povjerljivih informacija", bar u slučajevima kada širenje osjetljivih informacija može povrijediti prava ličnosti. Nažalost, presuda ne sadrži bilo kakvu analizu u pogledu toga kako su, prema domaćem zakonu, vlasti (državni dužnosnici) kojima je upućeno pismo podnositelja zahtjeva s tako osjetljivim informacijama, trebale s njim postupiti ili o tome što su one učinile ili propustile učiniti kako bi spriječile objavu tih informacija koje su potencijalno mogle ugroziti dignitet i ugled osobe o kojoj je riječ. Konkretno, trebalo je posvetiti dužnu pažnju bitnoj činjenici da je osoba o kojoj je riječ priznala kako je "doznala za pismo ubrzo nakon što su ga podnositelji zahtjeva poslali" (vidi točku 15. presude), dakle, ne nakon što je objavljeno nego prije objave, što nije učinjeno. Većinu (kao i domaće sudove) zadovoljava tvrdnja vlade da su "pisma upućena vlastima u tuženoj državi često znala procuriti u javnost prije no što bi vlasti stigle poduzeti bilo kakvu mjeru u pogledu primljenih informacija" (vidi točku 60. presude). Umješači su s pravom upozorili na nizak stupanj zaštite građana koji prijavljuju informacije vlastima, što je "ohrabrilo curenje informacija u javnost na uštrb prijavljivanja nadležnim tijelima vlasti" (vidi točku 63. presude), ali je ovo upozorenje prošlo neopaženo.

Umjesto toga, većina se ograničila na prihvaćanje činjenice da su "uvredljive optužbe podnositelja zahtjeva... procurile u tisk" (vidi točku 106. presude) - i to na štetu podnositelja zahtjeva, a ne vlasti.

5. Druga fikcija je zaključak da podnositelji zahtjeva nisu postupali kao glasnici jer, premda su "započeli svoje pismo riječima "prema našim informacijama", "nisu jasno naznačili da postupaju kao glasnici" te su se stoga "implicitno predstavili kao netko tko ima izravan pristup tim informacijama", čime su "preuzeli odgovornost za navode u njihovom pismu" (vidi točku 100. presude).

Ovo je jednostavno neuvjerljivo. Znači li navedeni zaključak da autori pisma koji prenose vlastima navode sada trebaju započeti s eksplicitnim upozorenjem da su oni "glasnici", a izrazi kao što je "prema našim informacijama" više nisu dovoljni? Prilično je kapriciozno zahtijevati da podnositelji zahtjeva "eksplicitno [kažu] u pismu da je dio informacija koje su oni prenijeli tijelima vlasti došao iz drugih izvora". Sud doista uvodi čudan standard pismenog obraćanja. Zar ne bi trebalo uzeti u obzir cjelinu teksta pisma? A tekst o kojemu je riječ sadrži riječi: "prema našim informacijama", što znači da su podnositelji zahtjeva bili u posjedu nekih informacija, a ne da su oni njihov stvarni izvor. Ove riječi nipošto ne znače da su oni imali "izravan pristup tim informacijama". Štoviše, uopće nije bitno jesu li podnositelji zahtjeva dobili te informacije svojim izravnim ili možda neizravnim pristupom njihovim izvorima. Treba priznati da ton njihova pisma pokazuje kako su podnositelji zahtjeva potpuno vjerovali u istinitost tih informacija. To, međutim, ne znači da su "oni preuzeli odgovornost za navode u njihovom pismu".

6. Treća fikcija jest da su podnositelji zahtjeva trebali i mogli provjeriti informacije koje su unijeli u svoje pismo vlastima prije no što su ga poslali. Naravno, takva provjera bila bi veoma poželjna. Da su podnositelji zahtjeva bili, kako vlada kaže, "oprezniji" (vidi točku 59. presude) i da su provjerili te informacije te se sami uvjerali da nisu točne, vjerojatno ne bi ni poslali to pismo.

Apelacijski sud Brčko Distrikta i Ustavni sud Bosne i Hercegovine smatrali su da su se informacije sadržane u pismu mogle provjeriti (vidi točku 33. presude). Uz dužno poštovanje, nisam suglasan s tim - barem u jednome dijelu. Doista, informacija o autoru intervjua objavljenom u tjedniku NIN ili "o dotičnoj gospođi", kako su podnositelji zahtjeva nazvali M. S. u svome pismu, mogla se provjeriti (čak i ako je objavljena u drugoj zemlji, Srbiji). Ali ne bi bilo tako lako provjeriti informacije koje su predstavljale osnovu za druge navode protiv M. S. U načelu, veoma je teško provjeriti istinitost glasina kao veoma specifičnog oblika društvene komunikacije. Bilo bi čak i teže za podnositelje zahtjeva (kao i za mnoge druge, osim tijela vlasti koji vjerojatno jedini imaju potrebna administrativna sredstva) biti veoma "oprezniji" i provjeriti glasine u društvu poput Bosne i Hercegovine koje je rastrzano dugotrajnim međuetničkim nepovjerenjem, pa čak i krvavim sukobima, osobito ako te glasine idu - kao što je to ovdje slučaj - u samu srž toga nepovjerenja. Lako je zaključiti da se podnositelji zahtjeva mogu i moraju kriviti jer nisu "uložili razuman napor" da provjere te glasine (vidi točke 33., 53. i 117. presude). Ali što bi, u danim okolnostima, bilo "razumnije" učiniti nego prenijeti informacije temeljene na glasinama (za koje su iskreno vjerovali da su istinite) tijelima vlasti radi "odgovarajuće reakcije", koja po definiciji pretpostavlja provjeru?

Većina ima odgovor na to pitanje. Oni kažu da "kada NVO obavlja ulogu javnog nadzora... često će raspolagati s više sredstava za provjeru i potkrjepljivanje vjerodostojnosti kritike nego što bi to bio slučaj da je riječ o izvještavanju pojedinca o onome što je osobno zapazio" (vidi točku 87. presude; kurziv naknadno dodan). Ovo je točno u većini slučajeva. No, može li ova pretpostavka biti točna i u cijelosti primjenjiva u ovom

konkretnom slučaju? Što bi točno značilo to "više sredstava" u pogledu gotovo svih navoda (odnosno, osim onoga koji se odnosi na autorstvo intervjua)? Većina ne navodi niti jedno.

Metoda koju većina primjenjuje u svojoj analizi je dubiozna: to je metoda indukcije. Nakon što su ispravno rekli da "provjera te činjenice [u pogledu autorstva intervjua] prije njezinog pripisivanja ne bi iziskivala naročit napor podnositelja zahtjeva" (vidi točku 115. presude), taj isti standard primjenjuju i na sve druge navode. Primjerice, oni tvrde da podnositelji zahtjeva nisu pružili... dokaz da su poduzeli bilo što kako bi provjerili istinitost te glasine [u vezi s grbom] prije no što su je prenijeli vlastima" (vidi točku 114. presude). Međutim (a nije potrebno ići duboko u filozofiju Davida Humea ili Karla Poppera), dok su deduktivni zaključci izvjesni, induktivni su zaključci samo vjerojatni i moraju se potkrijepiti dodatnim dokazima. Stoga - ponovno - pitam većinu: kako se točno može provjeriti istinitost glasina općenito, a kako se ona može provjeriti u antagonističkom društvenom okruženju, posebno?

Izgleda kako se većina zadovoljava tvrdnjom da je "podnositelje zahtjeva... obvezivao zahtjev za provjeru istinitosti navoda protiv M. S. [koji je] sadržan u Etičkom kodeksu i kodeksu ponašanja za NVO-e...i treba ga promatrati u kontekstu "odgovornosti" u radu NVO-a" (vidi točku 109. presude). Prije svega, iako Temeljna načela o statusu nevladinih organizacija, na koja se većina poziva u kontekstu "odgovornosti" u radu NVO-a, govore o "ohrabrivaju [NVO] da sudjeluju u...mehanizmima za dijalog, konzultacije i razmjenu" (vidi točke 45. i 86. presude), Etički kodeks, na koji se ukazuje, nastao je nakon predmetnog vremena, odnosno nakon vremena kada su podnositelji zahtjeva poslali svoje pismo vlastima Brčko Distrikta. Ali ono što je čak i važnije jest to što činjenica da su "podnositelji zahtjeva doživljavani... te što su, doista, i postupali kao predstavnici interesa određenih dijelova stanovništva" u Brčko Distriktu, prema mišljenju većine, "činila je još većom njihovu dužnost da provjere točnost informacija prije no što ih prenesu vlastima" (vidi točku 109. presude; kurziv dodan naknadno). Mogu se suglasiti da je rečena dužnost bila "još veća". To, međutim, ne znači da su i njihove mogućnosti bile veće. Nije nemoguće da su one možda bile i manje.

7. Četvrta fikcija proizlazi iz prve tri i predstavlja krunu svih njih, a to je da navodi podnositelja zahtjeva protiv M. S. ne predstavlja zahtjev da vlasti provjere te informacije. Točno je da je ton pisma podnositelja zahtjeva po svome karakteru ultimativan. Ipak (kao što je već natuknuto u točki 6. gore), "odgovarajuća reakcija" "nadležnih tijela" (koja su također morala primijetiti ogorčenje koje je prožimalo žalbu podnositelja zahtjeva) pretpostavlja provjeru informacija dobivenih od podnositelja zahtjeva. Iz informacija dostavljenih Sudu ne čini se da su ta tijela učinila bilo što, barem prije no što je pismo procurilo u medije, bez obzira na to što "sama prva" pritužba (koju je većina potpuno zanemarila) ne izgleda neosnovana, budući da međuetnička ravnoteža u sastavu povjerenstva za izbor ravnatelja radija uistinu nije poštovana.

8. U drukčijim okolnostima pozdravio bih sličnu presudu koja brani prava ličnosti. Nažalost, presude koje brane prava ličnosti protiv klevete veoma su rijetke u praksi Suda. Međutim, u specifičnim okolnostima ovog predmeta doista je teško prihvatiti da su podnositelji zahtjeva odgovorni za objavljivanje informacija koje su njihovim pismom dostavljene vlastima Brčko Distrikta, kao i za štetu koja je tim objavljivanjem nanesena M. S. Moram ponoviti da ovo nije nešto što većina izravno tvrdi. Međutim, cijelo obrazloženje ove presude predstavljalo je impliciranje pripisivanjem, postupak u kojem je svaka nejasna činjenična okolnost protumačena na štetu podnositelja zahtjeva, čime je umanjen značaj zabrinutosti koju su oni izrazili zbog opasnosti koje prijete krhkoj međuetničkoj ravnoteži i građanskom miru u

njihovoj nemirnoj zemlji, a to izražavanje zabrinutosti izjednačeno je s trivijalnim širenjem glasina, dok su sami podnositelji zahtjeva svedeni na neodgovorne i konzervativne klevetnike.

ПРЕДМЕТ МЕДЛИС ИСЛАМСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ БРЧКО И ДРУГИ ПРОТИВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

(Апликација бр. 17224/11)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

27.06.2017. године

Ова пресуда је коначна, али су у њој могуће редакторске измјене.

У предмету Медлис Исламске заједнице Брчко и други против Босне и Херцеговине,

Европски суд за људска права, засједајући као Велико вијеће у следећем саставу:

András Sajó, председник,
İşıl Karakaş,
Angelika Nußberger,
Khanlar Hajiyev,
Luis López Guerra,
Мирјана Лазарова Трајковска,
Небојша Вучинић,
Vincent A. De Gaetano,
André Potocki,
Paul Mahoney,
Фарис Вехабовић,
Egidijus Kūris,
Iulia Motoc,
Jon Fridrik Kjølbro,
Mārtiņš Mits,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Gabriele Kucsko-Stadlmayer, судије,
и Søren Prebensen, замјеник регистрара Великог вијећа,
Након вијећања затвореног за јавност дана 31.08.2016. и 16.03.2017. године,

донио је следећу пресуду која је усвојена последњег наведеног датума.

ПОСТУПАК

1. Поступак у овом предмету покренут је на основу апликације (бр. 17224/11) против Босне и Херцеговине коју су према члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (Конвенција) Суду поднјели Медлис Исламске заједнице Босне и Херцеговине у Брчком (Медлис Исламске заједнице Брчко), Бошњачка заједница културе "Препород", "Мерхамет" хуманитарно удружење грађана Бошњачка Брчко Дистрикта и Вијеће Конгреса бошњачких интелектуалаца Брчко Дистрикта (апликанти) дана 21.01.2011. године.

Како истичу апликанти, први апликант је вјерска заједница муслимана у Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине (у даљем тексту: БД),¹ док су остали апликанти невладине организације етничких Бошњака² у БД.

¹ Брчко Дистрикт је самоуправна административна јединица под суверенитетом Босне и Херцеговине. Према његовом статуту, представља га градоначелник (којег бира Скупштина Дистрикта). Законодавну власт врши Скупштина Дистрикта. Извршну власт врши Влада Дистрикта (којом председава градоначелник). Судску власт врше судови Дистрикта (члан 19. Статута).

² Бошњаци су се називали Муслиманима до рата 1992-1995. Назив Бошњаци треба разликовати од назива Босанци који се користи како би означио држављане Босне и Херцеговине без обзира на њихово етничку или вјерску припадност.

2. Апликанте је заступао г. О. Мулахалиловић, адвокат из БД. Владу Босне и Херцеговине (влада) заступала је гђа М. Мијић, њен тадашњи агент.

3. Апликанти посебно наводе да је повријеђено њихово право на слободу изражавања као резултат судских одлука донесених у поступку који је против њих покренут због клевете.

4. Апликација је додијељена Четвртом одјељењу Суда (правило 52. став 1. Правила Суда). У пресуди донесеној 13.10.2015. године вијеће тог одјељења апликацију је једногласно прогласило прихvatљивом и већином гласова утврдило да није дошло до повреде члана 10. Конвенције. То вијеће било је у следећем саставу: Гвидо Рајмонди, председник, Паиви Хирвела, Георг Николау, Леди Бјанку, Нона Цоцориа, Криштоф Војтичек, Фарис Вехабовић, судије, те Франсоаз Елен-Пасос, као секретар Одјељења. Троје судија (Георг Николау, Нона Цоцориа и Фарис Вехабовић) изразили су заједничко издвојено мишљење. Дана 08.01.2016. године, према члану 43. Конвенције, апликанти су затражили да се предмет уступи Великом вијећу. Панел Великог вијећа је прихватио тај захтјев дана 14.03.2016. године.

5. Састав Великог вијећа одређен је накнадно, у складу с одредбама члана 26. тачке 4. и 5. Конвенције и правилом 24. Правила суда.

6. И апликанти и влада поднијели су писмена изјашњења о меритуму (правило 59. став 1). Осим тога, примљени су и коментари умјешача од Центра за истраживање и студије основних права (Centre de recherches et d'etudes sur les droits fondamentaux - CREDOF) са универзитета Paris West Nanterre la Défense, те од организације План за слободу говора (Blueprint for Free Speech) који су добили одобрење председника да интервенишу у писаној форми (члан 36. став 2. Конвенције и правило 44. став 3).

7. Расправа је одржана у Згради људских права у Стразбуру, дана 31.08.2016. године (правило 59. став 3).

8. Пред Судом су се појавили:

(а) у име владе

гђа М. Мијић	агент
гђа С. Малешкић,	помоћник агента,
г. П. Ђурасовић,	
гђа Д. Тешић,	савјетници;

(б) у име апликаната

г. О. Мулахалиловић,	адвокат,
г. Л. Мурселовић,	
г. И. Шадић,	
г. Е. Фазлић,	савјетници,
г. С. Равкић,	представник апликаната.

9. Суд је саслушао обраћања гђе Мијић и г. Мурселовића, као и њихове одговоре на питања која су им поставиле судије.

ЧИЊЕНИЦЕ

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

A. Писмо које су апликанти упутили највишим органима власти у Брчко Дистрикту

10. У мају 2003. године апликанти су послали допис највишим органима власти у Брчко Дистрикту, односно међународном супервизору за БД, председнику Скупштине БД и градоначелнику БД док је још трајао поступак за именовање директора мултиетничке јавне радио-станице БД. У том писму они су изразили забринутост у погледу поступка именовања директора мултиетничке јавне радио-станице БД. Они су критиковали власти због занемаривања принципа пропорционалне заступљености етничких заједница у јавном

сервису БД које је утврђено у Статуту БД¹. У вези с тим, истакали су:

"...Цијенимо све напоре и подршку пројекту формирања мултиетничког радија... Нажалост, чини нам се да је на самом почетку овог веома важног посла направљен велики пропуст. Приликом формирања панела задуженог за избор и именовање директора [радија] грубо је нарушен Статут Брчко Дистрикта БиХ. Панел чине три члана из српског², те по један члан из хрватског³ и бошњачког народа. И овај пут се одступило од Статута Брчко Дистрикта којим се предвиђа пропорционална заступљеност три народа у јавним институцијама. Скупштина је у више наврата констатовала да је од овог принципа одступано при избору запосленика у јавном сектору на штету Бошњака и Хрвата па и на Радију Брчко Дистрикта, те својим одлукама обавезала градоначелника да се овај дебаланс исправи. Нажалост, по том питању ништа није урађено. Да је претходна теза потпуно тачна потврђује и незванична информација према којој се за директора предлаже госпођа М.С. инсистирањем чланова панела из српског народа, који су у већини, мада је досадашњи директор био Бошњак. Овај приједлог је неприхватљив тим више што се ради о особи која не поседује све стручне и етичке квалитете потребне за успјешно вршење ове дужности."

11. У писму је надаље наведено:

"Према нашим информацијама, дотична госпођа је

(1) у недјељнику НИН, као коментар на рушење цамија у Брчком изјавила да Муслимани нису народ, да не посједују културу, те да самим тим рушење цамија не може бити културоцид,

(2) у пословним просторијама демонстративно је кидала календар са распоредом вјерских обреда током рамазана,

(3) у пословним просторијама радија преко званичног грба БиХ поставила је грб Републике Српске,

(4) као уредница културно-забавног програма, забранила је емитовање севдалинки уз тврдњу да та врста пјесме нема никакве културне ни музичке вриједности.

Чврсто стојимо на становишту да овакви поступци госпођу М.С. апсолутно дисквалификују као кандидата за функцију директора мултиетничког Радија и телевизије Брчко Дистрикта, те да на ту функцију треба именовати Бошњака, што је у складу са Статутом Брчко Дистрикта и потребом исправљања националног дебаланса запослених у јавном сектору.

Надамо се да ће наше писмо наићи на вашу одговарајућу реакцију...

Ако ваша реакција изостане, бићемо приморани да се обратимо јавности те другим релевантним међународним и другим представницима."

12. Убрзо након тога, такође у мају 2003, писмо је објављено у три различита дневна листа.

B. Поступак против апликаната због клевете

1. Првостепени суд

¹ Статут БД је његов највиши акт. Члан 20. став 1. Статута прописује да "Запошљавање у јавном сектору Дистрикта ...одражава састав становништва."

² Срби су етничка група чији припадници могу бити поријеклом из Србије или из других република које су биле у саставу бивше СФРЈ, укључујући и Босну и Херцеговину. Назив Србин (на енглеском језику Serb, и као именица и као придев - прим.прев.) обично се користи када се мисли на припаднике етничке групе, без обзира на њихово држављанство; треба га разликовати од назива Србијанац, који обично означава држављане Србије.

³ Хрвати су етничка група чији припадници могу бити поријеклом из Хрватске или из других република које су биле у саставу бивше СФРЈ, укључујући и Босну и Херцеговину. Назив Croat (и као именица и као придев - на енглеском језику - прим.прев.) обично се користи када се мисли на припаднике етничке групе, без обзира на њихово држављанство; треба га разликовати од назива Croatian који се обично односи на држављане Хрватске.

13. Дана 29.05.2003. године М.С. је покренула парнични поступак због клевете тврдећи да су је у наведеном писму апликанти оклеветали, што је нарушило њен углед и дискредитовало је као особу и професионалног новинара.

14. На суђењу је првостепени суд извео значајан број доказа, укључујући и усмене изјаве седморо свједока (како изгледа, сви запослени на јавном радију БД) у погледу истинитости четири навода садржана у писму апликаната; суд је такође узео усмене изјаве од тужитељке, те од О.Х. и С.Ц. чланова и законских заступника два апликанта.

15. Како је описано у пресуди од 29.09.2004. године (види тачку 18. даље у тексту), М.С. је навела да је сазнала за писмо убрзо након што су га апликанти послали, али да не зна ко га је дао медијима. Потврдила је да је скинула са зида у просторијама радио-станице календар са распоредом вјерске службе за вријеме мјесеца рамазана, али је објаснила да је тај зид коришћен само за огласе везане за посао. Казала је да није поцијепала календар. У вези са грбом Босне и Херцеговине, навела је да је позивницу са грбом Републике Српске¹ ставила на угао грба Босне и Херцеговине, али да га није покрила. Коначно, оспорила је да је забранила емитовање севдалинки. Тврди да су све те ствари извађене из контекста, да је њена новинарска каријера уништена и да је забринута за своју професионалну будућност.

16. О.Х. је потврдио да је учествовао у припреми писма и изјавио да је за информације које су у њему наведене сазнао од запослених на радио-станици који су од њега затражили помоћ. Није било намјере да се писмо објави. Из тог разлога је послано представницима органа власти лично. Не зна како је писмо доспјело у медије.

17. С.Ц. је изјавио да је већину информација добио од О.Х. Писмо је достављено лично представницима органа власти. Њихова намјера није била да се писмо објави у медијима. Због тога су у писму назначили да је ријеч о наводима, а не о утврђеним чињеницама. Њихов циљ је био да скрене пажњу представника органа власти на грешке М.С., која је била озбиљан кандидат за мјесто директора радија БД.

18. Пресудом од 29.09.2004. године, првостепени суд БД одбио је тужбени захтјев М.С. и наредио јој да о сопственом трошку објави пресуду, те да апликантима надокнади трошкове поступка. Тај суд је утврдио да се апликанти не могу сматрати одговорним јер нема доказа да су они објавили писмо у медијима. Релевантни дио те пресуде гласи:

"Из писама које су тужени упутили, суд је утврдио да су писма упућена на руке градоначелнику, предсједнику Скупштине и супервизору за Брчко Дистрикт...да писма нису достављена средствима јавног информисања... Циљ ових писама је био да се носиоци власти упознају са овим информацијама, да их провјере, те да на основу провјерених информација донесу одређене закључке, а не да непровјерене информације објаве у јавности.

Увидом у све чланке који су као доказ приложени у спису, суд је утврдио да ниједан од чланака нису објавили тужени [апликанти]."

2. Апелациони суд

19. По жалби М.С., Апелациони суд БД укинуо је пресуду од 16.05.2005. године и одлучио да одржи нову расправу.

20. На главној расправи пред Апелационим судом, М.С. је поновила да четири наведене тврдње (види тачку 11. у тексту) садрже нетачне и клеветничке наводе с циљем да је представе као националисту, те је тако дисквалификују за мјесто на које се пријавила. Не само да није изабрана на ту

позицију него је то писмо за њу имало и друге дугорочне негативне последице.

21. Апликанти су навели да немају пасивну легитимацију у спору јер они нису послали писмо медијима, дакле, нису износили и проносили јавно изјаве штетне по углед тужитељке. Писмо је упућено на руке представницима органа власти. Пресудом од 11.07.2007. године Апелациони суд БД одбио је тај аргумент и утврдио да

"... повреда угледа особе може се извршити ако неко другим особама износи или преноси неистините чињенице односно наводе о прошлости, знању, способностима или чему другом (а зна или би морао знати да изнесено или пренесено није истинито). Стога није основано указивање тужених да клевета, да би се за њу одговарало, мора бити учињена јавним саопштењем или упућивањем и надаље објављивањем (таквог) изражавања у средствима јавног информисања."

22. Апликанти су даље тврдили да је М.С. јавни службеник, те да је учешћем на конкурс за мјесто директора радија постала јавна личност. Позивајући се на члан 6. став 5. Закона о заштити од клевете (види тачку 41. даље у тексту), суд је утврдио следеће:

"... и ако се ради о оштећеној особи која је јавни службеник или кандидат за дужност у јавном органу и ако према општем схватању врши значајан утицај на питања од политичког јавног интереса,... (тужени) одговара за штету изазвану изношењем-проношењем ако је знао да је изражавањем неистинито или ако је непозорношћу занемарио неистинитост изражавања."

23. Позивајући се на први дио писма (види тачку 10. у тексту), Апелациони суд БД није ишао даље од напомене да оно садржи вриједносне судове за које се према Закону о заштити од клевете апликантима не може приписати одговорност. Суд је даље цитирао четири навода садржана у писму (види тачку 11. у тексту) и истакао да су то "информације односно чињенице чије су постојање тужени морали доказати". У вези с тим, суд је поново саслушао О.Х., С.Ц. и свједоке који су већ дали усмени исказ пред првостепеним судом (види тачку 14. у тексту).

24. Апелациони суд је такође напоменуо да су Р.С. и О.С., обоје запослени у јавном радију БД, посјетили једног од апликаната како би разговарали о понашању М.С. на радном мјесту. Тада је Р.С. рекла О.Х. да је М.С. кидала календар са распоредом вјерских обреда током мјесеца рамазана у просторијама радија. Суд је напоменуо да је тај зид коришћен за обавјештења везане за посао. Такође је указао да је у предметно вријеме још један текст који није био у вези са послом био истакнут на зиду. О.С. (тонски реализатор на радију) рекао је О.Х. да је једном приликом М.С. од њега тражила објашњење зашто је емитована севдалинка у термину који је у програму био одређен за другу врсту музике. Он је потврдио да је она скинула са зида вјерски календар за рамазан.

25. На састанку који је одржан убрзо након тога, О.Х. је осталим туженим пренио информације које је добио од Р.С. и О.С. Том приликом један од тужених се позвао на један новински чланак и наводну изјаву М.С. о Муслиманима и рушењу џамија. Такође је наведено да је М.С. покрила грб Босне и Херцеговине грбом Републике Српске. С.Ц. је потврдио да је чуо да људи говоре о томе у граду.

26. Након што је анализирао изјаве свједока и тужених, суд је утврдио да су чињенице које су наведене у писму у вези са календаром вјерских обреда за вријеме рамазана и емитовањем севдалинке неистините, будући да "у тексту писма очигледно није пренесено оно што су (Р.С. и О.С.) рекли за тужитељку и њено понашање везано за вактију и

¹ Један од ентитета у саставу Босне и Херцеговине.

емитовање севдалинки". Напомињући да је нетачан навод да је М.С. ауторка изјаве објављене у новинама, суд је казао:

"... из исказа С.Ц. [суд је утврдио] да је на састанку који је претходно сачињавању текста писма угледни члан једне институције саопштио присутнима да је тужитељка дала том недељнику коментар чији је садржај наведен у писму, а да је накнадном провјером он [С.Ц.] утврдио да је текст објављен али да тужитељка није аутор..."

27. Суд је даље утврдио да:

"Истинитост чињенице да је тужитељка у својој канцеларији грб БиХ покрила грбом РС тужени такође нису доказали јер је из исказа свједока саслушаних у доказном поступку (Б.С., Д.Н. и К.П.), [од стране суда] утврђено да је тужитељка у угао грба Босне и Херцеговине ставила позивницу на којој је био грб Републике Српске..."

28. Суд је закључио:

"...достављањем писма ОХР-у БД, супервизору БД, предсједнику Скупштине БД и градоначелнику БД, тужени су повриједили част и углед тужитељке у средини у којој живи и ради, јер су наведеним особама изнијели односно проијели чињенице о понашању, поступцима и изјавама тужитељке за које су знали или су морали знати да нису истините..."

29. Апелациони суд је наредио апликантима да информишу међународног супервизора за БД, предсједника Скупштине БД и градоначелника БД у року од 15 дана да повлаче писмо, или да М.С. на име накнаде нематеријалне штете солидарно исплате износ еквивалентан износу од 1.280 евра. Даље им је наређено да о свом трошку објаве пресуду на радију и телевизији БД и у два дневна листа. Када је ријеч о утврђивању износа нематеријалне штете, суд је истакао:

"Приликом утврђивања висине накнаде односно обештећења, цијењена је и чињеница да је објављен чланак у средствима јавног информисања у ком су наведене спорне чињенице..."

30. Дана 15.11.2007. године М.С. је поднијела приједлог првостепеном суду БД за извршење наведене пресуде. Дана 05.12.2007. године Основни суд је донио рјешење о извршењу.

31. Дана 12.12.2007. године апликанти су платили износ еквивалентан износу од 1.445 евра (у који је укључена камата и трошкови извршног поступка) чиме је извршена пресуда од 11.07.2007. године. Дана 27.03.2009. године првостепени суд је закључио поступак извршења.

Ц. Поступак пред Уставним судом

32. Дана 15.10.2007. године апликанти су се обратили Уставном суду Босне и Херцеговине, захтијевајући заштиту својих права из члана 10. Конвенције.

33. Дана 13.05.2010. године Уставни суд је утврдио да је уплитање у право изражавања апликаната било "неопходно у демократском друштву" и закључио да није дошло до повреде члана II/3.х) Устава Босне и Херцеговине нити члана 10. Конвенције. Релевантни дио одлуке гласи:

"34. Уставни суд, прије свега, запажа да апеланти нису оспорили да је наведена пресуда донесена на основу Закона о заштити од клевете, те да је стога мијешање у њихово право [на слободу изражавања] из члана 10. Европске конвенције било прописано тим законом..."

35. Оспорена пресуда је донесена у грађанској парници коју је покренула тужитељка против апеланата због навођења штете њеном угледу, па је јасно да је циљ мијешања заштите 'угледа или права других'.

36. Уставни суд мора утврдити да ли је мијешање било 'неопходно у демократском друштву'..."

37. У вези с питањем постојања 'хитне друштвене потребе', Уставни суд запажа да се оспорене одлуке тичу писма које су апеланти послали институцијама власти Брчко

Дистрикта и супервизору за Брчко, у којем се тужитељка спомиње у негативном контексту, због чега је Апелациони суд закључио да се ради о клевети, јер је ријеч о тврдњама чија се истинитост...може утврђивати...Уставни суд запажа да је спорне наводе из писма апеланата Апелациони суд оквалификовао као чињеничне наводе, а не као вриједносне судове. Уставни суд такође сматра да су ово чињенични наводи које је било неопходно доказивати, а што апеланти нису учинили, односно нису уложили разумне напоре да претходно провјере изнесене чињенице, него су такве чињенице и изнијели.

38. Уставни суд сматра да је Апелациони суд несумњиво утврдио да су апеланти изнијели неистините чињенице о тужитељки, тј. оклеветали је, те да је оправдано закључио да постоји одговорност апеланата за изношење и преношење неистинитих чињеница. У вези с тим, Уставни суд примјећује да је Апелациони суд на основу изјава два свједока које је непосредно саслушао, а на чије изјаве су се позвали апеланти у писму износићи информације о тужитељки, утврдио да је оно што су ова два лица пренијела апелантима о тужитељки и оно што је у писму на основу тога написано очигледно у неслагласности. Даље, наводе из писма о чланку објављеном у НИН-у, којима је тужитељка означена као његов аутор, демантовао је такође саслушани свједок који је изјавио да је накнадном провјером утврђено да тужитељка није аутор чланка. Најзад, недоказани су остали и наводи из писма да је тужитељка покрила грб Босне и Херцеговине стављањем грба Републике Српске преко њега. С обзиром на наведено, у конкретном случају, општи интерес који дозвољава покретање питања о евентуалном незаконитом понашању јавних личности не може се бранити изношењем неоспорно неистинитих чињеница који представљају напад на њихов углед, што се не може сматрати критиком коју су они дужни толерисати с обзиром на дужност коју врше. Према томе, Уставни суд сматра да је Апелациони суд доношењем оспорене пресуде правилно оцијенио да постоји "хитна друштвена потреба" [за уплитање у право на слободу изражавања апеланата].

39. Даље, Уставни суд указује да се у конкретном случају ради о накнади нематеријалне штете због нарушавања угледа који представља вриједност чију заштиту не треба доводити у питање. Уставни суд је у својој јуриспруденцији истакао да се свака људска индивидуа одликује категоријом угледа који је саставни, неодвојиви дио њене личности....

...

43. Апеланти... претходно нису ни покушали провјерити спорне информације, што је била њихова обавеза. Апелациони суд је оцијенио да је садржај изнесених информација био такав да је представљао напад на тужитељку, односно да су апеланти починили клевету чиме су нарушили тужитељкин углед, због чега је тужитељка трпјела душевну бол... Апелациони суд је, образлажући висину досуђеног износа накнаде, имао у виду циљ којем ова накнада служи као и обавезу да се накнадом не погодује тежњама које нису спојиве са природом овог начина накнаде.

44. Уставни суд сматра да је мјера која је предузета ради заштите тужитељкиног угледа... пропорционална тежини повреде њеног угледа, као и тежини мијешања судова у слободу изражавања које је учињено овом мјером. Такође, Уставни суд сматра да Апелациони суд није прекорачио границе својих дискреционих овлашћења при одређивању висине нематеријалне штете због почињене клевете..., о чему су дати образложења и разлози које Уставни суд оцјењује као релевантне и довољне у смислу члана 10. Европске конвенције...

45. На основу изложеног, Уставни суд сматра да је мијешање у право на слободу изражавања апеланата било 'неопходно у демократском друштву', те да стога оспореним пресудама није прекршено право на слободу изражавања из члана II/3.x) Устава Босне и Херцеговине и члана 10. Европске конвенције."

34. Дана 21.09.2010. године одлука Уставног суда достављена је апликантима.

Д. Остале релевантне информације

35. Према записнику са састанка Управног одбора радија БД од 09.05.2003. године, била су два кандидата за мјесто директора радија, од којих је један М.С. Управни одбор је одлучио да продужи мандат вршиоца дужности директора радија с обзиром на то да се "због политичког притиска и понављања гласања" није могла донијети одлука у погледу било којег кандидата.

II. ОПШТИ ОКВИРНИ СПОРАЗУМ ЗА МИР У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ИЗ 1995. (ДЕЛТОНСКИ СПОРАЗУМ)

36. Дејтонски споразум, који је парафиран у Ваздушној бази Wright-Patterson у близини Дејтона (Сједињене Америчке Државе) 21.11.1995. и потписан у Паризу (Француска) дана 14.12.1995. године, представљао је кулминацију преговора који су се са прекидима одвијали у периоду од око 44 мјесеца под покровитељством Међународне конференције о бившој Југославији и Контакт групе. Споразум је ступио на снагу последњег од ова два датума, а садржи 12 анекса.

37. Анекс 2. Споразума односи се на Споразум о међуентитетској линији разграничења и повезаним питањима. Релевантни дио овог анекса гласи:

"Република Босна и Херцеговина, Федерација Босне и Херцеговине и Република Српска (у даљем тексту: стране) сагласиле су се о сљедећем:

...

Члан V: Арбитража за подручје Брчког

1. Стране су сагласне с обавезујућом арбитражом о спорном дијелу међуентитетске линије разграничења у области Брчког, према карти приложеној у Додатку.

2. Најкасније шест мјесеци од ступања на снагу овог споразума, Федерација ће именовати једног арбитра и Република Српска ће именовати једног арбитра. Трећи арбитар ће се одабрати споразумом између особа које су именовале стране, у року од 30 дана након тога. Ако се стране не сагласе, трећег арбитра ће именовати председник Међународног суда правде. Трећи арбитар ће бити председавајући Арбитражног вијећа.

3. Ако се стране не договоре другачије, поступак ће се водити у складу са правилима UNCITRAL-а. Арбитри ће примјењивати релевантне правне принципе и принципе правичности.

4. Ако се не постигне другачији споразум, подручјем које је назначено у ставу (1) управљаће се као и сада.

5. Арбитри ће објавити своју одлуку најкасније годину дана од ступања на снагу овог споразума. Одлука ће бити коначна и обавезујућа, а стране ће је извршити без одгађања."

38. Анекс 4. Споразума утврђује одредбе Устава Босне и Херцеговине (види тачку 39. даље у тексту).

III. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

А. Устав Босне и Херцеговине

39. Устав Босне и Херцеговине (Анекс 4. Општег оквирног споразума за мир) ступио је на снагу дана 14.12.1995. године. Члан II Устава у релевантном дијелу гласи:

"3. Каталог права

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и слободе из става 2. овог члана, што укључује:

...

х) Слободу изражавања.

..."

40. У марту 2009. године Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине усвојила је Амандман I на Устав (објављен у "Службеном гласнику БиХ", број 25/09) који у релевантном дијелу гласи:

"У Уставу Босне и Херцеговине иза члана VI3. додаје се нови члан VI4. који гласи:

4. Брчко Дистрикт Босне и Херцеговине

Брчко Дистрикт Босне и Херцеговине, који постоји под суверенитетом Босне и Херцеговине и спада под надлежности институција Босне и Херцеговине онако како те надлежности произлазе из овог устава, чија је територија у заједничкој својини (кондоминијуму) ентитета, јединица је локалне самоуправе са својим институцијама, законима и прописима и с овлашћењима и статусом коначно прописаним одлукама Арбитражног трибунала за спор у вези са међуентитетском линијом разграничења у области Брчког. Однос између Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине и институција Босне и Херцеговине и ентитета може се даље уредити законом који доноси Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине."

Б. Закон о заштити од клевете из 2003. године (Закон о заштити од клевете Брчко Дистрикта, "Службени гласник БД", бр. 14/03)

41. Релевантне одредбе Закона о заштити од клевете БД из 2003. гласе:

Члан 2.

"...

(а) право на слободу изражавања, загарантовано Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода ("Службени гласник БиХ", број 6/99), Уставом Босне и Херцеговине, Статутом Брчко Дистрикта БиХ и представља један од битних основа демократског друштва, посебно када се ради о питањима од политичког и јавног интереса;

(б) право на слободу изражавања штити садржај изражавања, као и начин на који је изнесен...

....

Члан 6.

Свако лице које проузрокује штету угледу физичког или правног лица изношењем или проношењем трећем лицу изражавања нечег неистинитог и идентификовањем тог правног или физичког лица трећем лицу одговорно је за клевету.

За клевету изнесену у средствима јавног информисања одговорни су аутор, одговорни уредник, издавач, као и лице које је на други начин вршило надзор над садржајем тог изражавања.

Лице из ст. 1. и 2. овог члана (у даљем тексту: штетник) одговорно је за штету ако је намјерно или из непажње изнијело или пронијело изражавање нечег неистинитог.

Када се изражавање нечег неистинитог односи на питања од политичког или јавног интереса, штетник је одговоран за штету изазвану изношењем или проношењем тог изражавања ако је знао да је изражавање неистинито или је непажњом занемарио неистинитост изражавања.

Стандард одговорности из става 4. овог члана примјењује се и ако је оштећени јавни службеник или је био јавни службеник или је кандидат за функцију у јавном органу...

Изузеци од одговорности

Члан 7.

(1) Не постоји одговорност за клевету:

а) ако је изражавањем изнесено мишљење или ако је то изражавање у суштини истинито, а нетачно само у небитним елементима;

....

(ц) ако је изношење односно доношење изражавања било разумно.

...."

Ц. Закон о облигацијама из 1978. (Закон о облигационим односима, "Службени гласник Социалистичке Федеративне Републике Југославије", бр. 29/78, 39/85 и 57/8, те "Службени гласник Републике Босне и Херцеговине", бр. 2/92, 13/93 и 13/94)

42. Релевантна одредба Закона о облигацијама из 1978. године гласи:

Новчана накнада

Члан 200.

"За претрпљене физичке болове, за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наружености, повреде угледа, части, слободе или права личности, смрти блиског лица као и за страх суд ће, ако нађе да околности случаја, а нарочито јачина болова и страх и њихово трајање то оправдава, досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете као и у њеном одсуству.

Приликом одлучивања о захтјеву за накнаду нематеријалне штете, као и о висини њене накнаде, суд ће водити рачуна о значају повријеђеног добра и циљу коме служи та накнада, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом."

IV. РЕЛЕВАНТНИ МЕЂУНАРОДНИ КОМПАРАТИВНИ МАТЕРИЈАЛИ

А. Резолуција 1729 (2010), Заштита узбуњивача, Парламентарна скупштина Савјета Европе, 29.04.2010. године

43. Релевантни дио Резолуције гласи:

"6.3. У погледу терета доказивања, на послодавцу је да докаже ван разумне сумње да је свака мјера предузета на штету узбуњивача мотивисана разлозима који нису повезани са чином узбуњивања."

Б. Препорука ЦМ/Рец(2014)7, Заштита узбуњивача, Комитет министара Савјета Европе, 30.04.2014.

44. Релевантни дио Препоруке гласи:

"II. Персонално поље примјене

3. Персонално поље примјене у националном оквиру треба да укључује све особе које раде или у јавном или у приватном сектору, без обзира на природу њиховог радног односа, те да ли су плаћене или нису.

4. Национални оквир такође треба да укључује особе чији је радни однос окончан, као и онда када он евентуално тек треба да почне, у случајевима у којима је информација која се тиче пријетње или наношења штете јавном интересу стечена за вријеме процедуре примања на посао или у другој преговорној фази преговарања."

Ц. Основни принципи о статусу невладиних организација у Европи, Стразбур, 13.11.2002. године, Савјет Европе, усвојени на мултилатералним састанцима одржаним у Стразбуру између 19.11.2001. и 05.07.2002. године

45. Релевантни дијелови овог документа гласе:

"Будући да невладине организације (у даљем тексту: НВО) дају битан допринос развоју, реализацији и

континуираном опстанку демократских друштава, нарочито промовисањем јавне свијести и укључивања грађана у res publica, те да оне дају једнако важан допринос културном животу и друштвеном благостању таквих друштава;

...

С обзиром на то да оне дају свој допринос путем низа веома различитих активности, од тога да дјелују као посредник у комуникацији између различитих сегмената друштва и државних органа...

Потврђујући да рад НВО подразумева и права и обавезе,

...

74. Потребно је охрабривати НВО да учествују у владиним и квази-владиним механизмима дијалога, консултација и размјене, с циљем изналажења рјешења за потребе друштва."

Д. Етички кодекс и кодекс понашања за НВО, Свјетска асоцијација невладиних организација (WANGO), 2004

46. Релевантни дијелови Кодекса гласе:

"Ц. Људска права и достојанство

НВО не смије никоме повриједити основна људска права која припадају свакој особи.

...

Ф. Истинитост и законитост

НВО треба да износи тачне информације, било да је ријеч о њему самом и његовим пројектима, или о било којем појединцу, организацији, пројекту, или о пропису којем се противи или о којем расправља.

VI. Повјерење јавности

Б. Јавно заступање

1. Тачност и стављање у контекст

Информације које организација одлучи да достави медијима, креаторима политика или јавности морају бити тачне и презентоване у одговарајућем контексту. Ово се односи и на информације које НВО презентује у погледу било којег закона, политике, појединца, организације, или пројекта којем се противи, који подржава или о којем расправља...

2. Усмена и писана саопштења

Организација мора имати јасне смјернице и процедуре одобравања у погледу издавања усмених и писаних саопштења.

3. Објављивање пристрасности

Организација ће презентовати информације на реалан и непристрасан начин. Ако је потенцијална пристрасност неизбежна или сама по себи имплицитна, она се мора обзнанити."

ПРАВО

I. ОБИМ ПРЕДМЕТА ПРЕД ВЕЛИКИМ ВИЈЕЋЕМ

47. У својим поднесцима Суду и усменим излагањима пред Великим вијећем, апликанти су истакли притужбе према чл. 6, 9, 10, 13. и 14. Конвенције.

48. Влада тврди да се у предметном случају може говорити само о притужби апликаната према члану 10. Конвенције, а да друга питања која апликанти истичу не могу бити предмет разматрања Суда.

49. Суд понавља да "предмет" уступљен Великом вијећу представља апликација коју је вијеће Суда прогласило прихватљивом (види К. и Т. против Финске [ГЦ], бр. 25702/94, тачке 140-41, ЕСЉП 2001-VII; Janowski против Пољске [ГЦ], бр. 25716/94, тачке 19 и 20, ЕСЉП 1999-I; Pentikäinen против Финске [ГЦ], бр. 11882/10, тачка 81, ЕСЉП 2015; и Мигтау против Холандије [ГЦ], бр. 10511/10, тачка 88, ЕСЉП 2016).

50. У предметном случају Суд примјећује да притужбе према чл. 6, 9, 13. и 14. нису биле дио апликације коју је вијеће прогласило прихватљивом у пресуди од 13.10.2015. године. Према томе, Суд ће ограничити своје разматрање на притужбу апликаната која се односи на члан 10. Конвенције.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 10. КОНВЕНЦИЈЕ

51. Апликанти су се жалили да њихово кажњавање у контексту грађанске одговорности за клевету представља повреду њиховог права на слободу изражавања утврђену чланом 10. Конвенције који гласи:

"1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право укључује слободу мишљења и слободу примања и преношења информација и идеја, без мијешања јавне власти и без обзира на границе. Овај члан не спречава државе да захтијевају дозволе за рад од радио, телевизијских и филмских компанија.

2. Остваривање ових слобода, будући да укључује обавезе и одговорности, може подлијегати таквим формалностима, условима, ограничењима или санкцијама предвиђеним законом и које су неопходне у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, спречавања нереда или злочина, заштите здравља и морала, угледа или права других, спречавања ширења повјерљивих информација или у интересу очувања ауторитета и непристрасности судства."

А. Пресуда вијећа

52. Вијеће је утврдило да су одлуке домаћих судова представљале "уплићање јавних власти" у право на слободу изражавања апликаната из члана 10. Конвенције, те да је то уплићање било "прописано законом" и имало легитиман циљ, односно заштиту угледа М.С.

53. Вијеће је било увјерено да су у предметном случају домаћи судови правили разлику између чињеничних навода и вриједносних судова, те да су, на основу расположивих доказа, исправно закључили да су апликанти поступили немарно приликом пријављивања наводно непримјереног понашања М.С. без улагања разумног напора да провере тачност тих навода. Надаље, вијеће је утврдило да додијељена одштета против апликаната није била непропорционална. Стога је закључило да су домаћи судови успоставили правичну равнотежу између интереса М.С. за заштиту угледа и права апликаната да пријаве неправилности у понашању јавног службеника тијелу надлежном да се бави таквим притужбама, као и да су разлози који су дати као образложење њихових одлука "релевантни и довољни" те да су испунили "нужну друштвену потребу". Према томе, вијеће је утврдило да није дошло до повреде члана 10. Конвенције.

Б. Наводи страна

1. Апликанти

54. Апликанти су остали при тврдњи да је спорни допис представљао приватно и повјерљиво писмо упућено надлежним органима власти који су имали непосредан институционални интерес у тој ствари. Оно се односило на наводе о могућем кандидату за мјесто директора јавне радио-станице БД, који се требао сматрати јавним службеником. Именовање директора јавне радио-станице БД је питање од јавног интереса. С обзиром на то да су границе прихватљиве критике шире када је ријеч о јавним службеницима, М.С. је морала показати већи степен толеранције. Штавише, писмо није садржавало дефинитивне чињеничне наводе. Власти су биле дужне да изврше оцјену "незваничних информација" садржаних у писму и поступе сходно томе.

55. У свом усменом излагању пред Великим вијећем апликанти су тврдили да члан 6. Закона о заштити од клевете

није довољно прецизан како би они могли предвидјети да се тај члан примјењује на њихов случај који се односи на пријављивање неправилности надлежним органима. Домаћи судови нису успоставили правичну равнотежу између права М.С. на углед и њиховог права на слободу изражавања. Према мишљењу апликаната, људи имају право да, у вршењу својих грађанских дужности, саопште релевантне информације органима власти, те користе чак и груб и узнемирујући језик како би их подстакли да провере такве информације и обезбиједе добру управу. Власти морају одржавати повјерење у јавну управу тако што ће охрабривати грађане да дјелују у рјешавању проблема у друштву. Њихово писмо је садржавало вриједносне судове о професионалним и моралним квалитетима М.С. за посао за који се пријавила.

56. Они даље тврде да М.С. није претрпијела штету. Писмо није било намијењено широј јавности и они га нису послали средствима информисања. Сваку одговорност у том смислу треба приписати или примаоцима писма, или М.С.

57. Апелациони суд није ни поменуо чињеницу да у то вријеме М.С. није била директорица, те према томе није имала овлашћење да уклања календар вјерских обреда са зида у просторијама радио-станице. Надаље, та пресуда се није осврнула на њихове аргументе да Статут БД не дозвољава истицање званичних симбола (грба) једног ентитета Босне и Херцеговине (у овом случају Републике Српске) у просторијама јавних институција.

2. Влада

58. Влада је истакла да спорно писмо не садржи било какву назнаку повјерљивости. Ниједан од органа којима су се апликанти жалили није имао било какву надлежност у процедури именовања директора радија БД. Према закону који је био у примјени у то вријеме, Управни одбор радија БД био је надлежан да одлучује о именовању и разрјешењу директора радија.

59. Влада је надаље истакла да су апликанти у спорном писму изнијели веома озбиљне оптужбе против М.С., јавног службеника чија је вјерска и етничка припадност другачија од припадности апликаната. Апликанти представљају удружења која су уживала углед, а од њихових истакнутих чланова се очекивало да ће уложити одређени напор да провере истинитост својих изјава. Одсуство таквог настојања с њихове стране показује недостатак друштвене одговорности. Ово се посебно односи на њихов пропуст да провере да ли је М.С. била аутор интервјуа који се наводи у њиховом писму. Нарочите околности, у вријеме када је највећи интерес у послјератном, мултиетничком друштву Босне и Херцеговине одржање мира и изградња међусобног повјерења, захтијевају да апликанти буду опрезнији када износе тако озбиљне оптужбе. Будући да је изградња повјерења у јавне институције и јавне службенике од посебне важности у мултиетничком постконфликтном друштву какво је Босна и Херцеговина била у то вријеме, сви грађани се морају уздржати од изношења неистинитих тврдњи, било намјерно или из немара, а посебно оних везаних за нечију вјерску или етничку припадност. Апликанти, као бошњачке невладне организације, дјеловали су као лобисти бошњачког кандидата за мјесто директора радија. Писмо је у то вријеме послужило као средство политичког притиска, што је Управни одбор навело да не именује ниједног од могућих кандидата, односно, ни М.С., као представника Срба, нити другог кандидата, који је био Бошњак.

60. Влада је потврдила да се домаћи судови нису позвали на објављивање писма у медијима када су утврдили одговорност апликаната за клевету. Будући да је писмо процурило у јавност, штета која је нанесена угледу М.С. преношењем неprovedених и лажних информација органима

власти још је увећана. Домаћи судови су се позвали на објављивање писма приликом одређивања износа нематеријалне штете који је досуђен М.С. Влада је истакла да су писма упућена властима у туженој држави често знала процурити у јавност прије него што би власти стигле предузети било какву мјеру у погледу примљених информација. С обзиром на то да медијски извори информација уживају висок ниво правне заштите, идентитет особа које доставе "приватне и повјерљиве информације" медијима остаје неоткривен.

61. Влада је закључила да су домаћи судови, тиме што су одлучили у корист М.С., успоставили правичну равнотежу између супротстављених права и слобода, као и између легитимног циља и средстава која су примјењена.

3. Умјешачи

62. У заједничком поднеску CREDOF и удружење Blue Print for Free Speech истичу да је овај случај прикладан за допуну релевантних критеријума за заштиту слободе говора узбуњивача, утврђених у пракси Суда. Они истичу да узбуњивачи који "пријаве" информације надлежним властима морају уживати једнаку заштиту као и узбуњивачи који "открију" информације јавности. Узбуњивачи који пријаве наводне неправилности органима власти путем приватне преписке, као што је то случај у овом предмету, не би требало да носе претјеран терет доказивања у погледу истинитости достављених информација. Релевантни правни документи Савјета Европе и пракса Суда захтијевају нижи стандард доказивања чињеница које пријаве узбуњивачи, с циљем охрабривања објелодањивања чињеница од општег интереса, те испитивања тих чињеница од стране државе. По њиховом мишљењу, умјесто да терет доказивања истинитости пријављених чињеница буде на узбуњивачима, потребно је омогућити држави да испита саопштене чињенице. У вези с тим, они наводе да је узбуњиваштво механизам за унапређење демократске одговорности чија је сврха да охрабри примање и обраду пријава од особа које су најпозваније да ријеше проблем о којем је ријеч.

63. Тражени стандард доказивања у случајевима јавног објелодањивања информација од узбуњивача није ништа више од постојања "довољне чињеничне основе" која се оцјењује у свјетлу личног искуства узбуњивача. У случајевима у којима је информација пријављена надлежним органима власти, штета која је особама или институцијама нанесена потенцијално увредљивим наводима била је мања него у случајевима јавног објелодањивања, с обзиром на ограниченији круг прималаца. Ограниченији учинак таквих саопштења представља основ за блажи захтјев за умјереношћу у изражавању. Пружање нижег нивоа заштите грађанима који пријављују информације властима имало би погубан учинак на слободу изражавања и охрабрило би цурење информација у јавност на штету пријављивања надлежним органима власти.

64. Умјешачи даље истичу да обавеза власти да истраже информацију која им је откривена произлази из принципа недјеливости људских права и позитивних обавеза државе. Сви аспекти проблема којем узбуњивач уопштено има само дјелимичан приступ могу се освјетлити једино када органи власти испитају истинитост навода које открију узбуњивачи.

65. Коначно, умјешачи наглашавају да је штета по углед јавних службеника која настане приликом јавног објелодањивања информација већа него у случају када се оне пријаве надлежним органима власти. Према томе, Суд би морао бити пажљивији приликом оцјене пропорционалности казни наметнутих узбуњивачима који су се ограничили на пријављивање информација надлежним органима власти путем приватне преписке.

Б. Оцјена Суда

1. Постојање уплитања

66. Суд сматра да спорна одлука Апелационог суда БД којом су апликанти проглашени одговорнима за клевету и којом им је наређено да повуку писмо или да у супротном исплате нематеријалну штету М.С. представља уплитање у њихово право на слободу изражавања из првог става члана 10. Конвенције.

67. Такво уплитање, да би било допуштено према другом ставу члана 10, мора бити "прописано законом", слиједити један или више легитимних циљева, те с тим циљем, односно циљевима, бити "неопходно у демократском друштву".

2. Да ли је уплитање било прописано законом

68. Израз "прописано законом" из другог става члана 10. не само да захтијева да спорна мјера мора имати правни основ у домаћем закону него се такође позива и на квалитет дотичног закона, који мора бити доступан особи о којој је ријеч и предвиди у погледу његових учинака (види Rotaru против Румуније [ГЦ], бр. 28341/95, тачка 52, ЕСЉП 2000-V, и Maestri против Италије [ГЦ], бр. 39748/98, тачка 30, ЕСЉП 2004-I).

69. Међу странама није било спорно да је уплитање у слободу изражавања апликаната имало правни основ у домаћем закону - члану 6. Закона о заштити од клевете из 2003. (види тачку 41. у тексту) - и да је релевантни закон био доступан. Међутим, у свом усменом излагању пред Великим вијећем апликанти су тврдили да примјена члана 6. Закона о заштити од клевете на њихов случај није била довољно предвидљива у смислу члана 10. став 2. Конвенције.

70. У том погледу Суд понавља да се норма не може сматрати "законом" у смислу члана 10. став 2. ако није формулисана довољно прецизно да омогући грађанину да регулише своје понашање; он или она мора бити у могућности - ако је то потребно уз одговарајући савјет - да предвиди, у разумној мјери у датим околностима, последице које може имати одређена радња. Те последице не морају бити предвидиве са апсолутном извјесношћу. Иако је извјесност пожељна, она може донијети и претјерану крутост, а закон мора бити у стању да одржи корак са околностима које се мијењају. Према томе, многи закони су неизбјежно формулисани терминима који су у мањој или већој мјери неодређени, и чије тумачење и примјена представљају питање праксе (види Karácsony и други против Мађарске [ГЦ], бр. 42461/13, тачка 124, ЕСЉП 2016 (извази) и Delfi AS против Естоније [ГЦ], бр. 64569/09, тачка 121, ЕСЉП 2015).

71. Враћајући се на предметни случај, Суд не види потребу да се изјашњава о закашњелости тврдње апликаната којом оспоравају предвидљивост релевантног домаћег закона, будући да она у сваком случају није основана из следећих разлога. Суд примјећује да апликанти нису изнијели правне аргументе, засноване на домаћим законским одредбама или на домаћој судској пракси, да њихов случај не спада у област примјене општег правила из члана 6. став 1. Закона о заштити од клевете из 2003. године којим се утврђују околности под којима се особа може сматрати одговорном за клевету (види тачку 41. у тексту). Апелациони суд БД је у својој пресуди од 11.07.2007. године утврдио да четири спорна навода садржана у писму апликаната (види тачку 11. у тексту) представљају изражавање или проношење које је резултирало тужбеним захтјевом због клевете за коју се може одговорати (види тачку 21. у тексту). Уставни суд Босне и Херцеговине је такође прихватио да се члан 6. Закона о заштити од клевете из 2003. године примјењује на приватну преписку апликаната са властима БД (види тачку 33. у тексту). Ови судови су, дакле, прихватили да проношење није нужно

подразумијавало и ширење путем медија. Иако је првенствено на домаћим органима, нарочито судовима, да тумаче и примјењују домаћи закон (види, међу другим изворима, Centro Europa 7 S.r.l. и Di Stefano против Италије [ГЦ], бр. 38433/09, тачка 140, ЕСЉП 2012; Korbely против Мађарске [ГЦ], бр. 9174/02, тачке 72-73, ЕСЉП 2008; те Waite i Kennedy против Њемачке [ГЦ], бр. 26083/94, тачка 54, ЕСЉП 1999-I), Суд не налази ништа што би указивало да апликанти нису били у позицији да у разумној мјери предвиде тумачење и примјену члана 6. Закона о заштити од клевете из 2003. године од домаћег апелационог суда на њихов случај.

72. С обзиром на наведено, Суд је увјерен да члан 6. Закона о заштити од клевете из 2003. године задовољава потребни ниво прецизности и да је, према томе, уплитање било "прописано законом".

3. Да ли је уплитање слиједило легитиман циљ

73. Међу странама није било спорно да је уплитање на које се апликанти жале слиједило легитиман циљ, односно "заштиту угледа или права других". Суд не налази било какав разлог за другачији закључак о овом питању.

4. Неопходно у демократском друштву

74. Остаје да се утврди да ли је уплитање које је предмет притужбе било "неопходно у демократском друштву", што је главно питање у овом предмету. Да би то урадио, Суд мора испитати да ли су домаћи судови успоставили правичну равнотежу између права апликаната на слободу изражавања утврђеног чланом 10. Конвенције, и интереса М.С. за заштиту њеног угледа.

(а) Општи принципи

i. О примјени захтјева из члана 10. став 2. Конвенције да уплитање мора бити "неопходно у демократском друштву"

75. Сажетак општих принципа за оцјену неопходности уплитања у остваривање слободе изражавања недавно је дат у предмету *Bédat* против Швајцарске [ГЦ] (бр. 56925/08, тачка 48, ЕСЉП 2016) како слиједи:

"(i) Слобода изражавања представља један од битних темеља демократског друштва и један од основних услова његовог напретка и самопотврђивања сваког појединца. Према ставу 2. члана 10, она се примјењује не само на 'информације' или 'идеје' које се примају с одобравањем или се сматрају неувредљивима или се доживљавају с равнодушношћу него и оне које вријеђају, шокирају или узнемирују. Такви су захтјеви плурализма, толеранције и слободоумности без којих нема 'демократског друштва'. Како утврђује члан 10, ова слобода подлијеже изузецима, који се... морају, међутим, стриктно тумачити, а потреба за било каквим ограничењима мора се убједљиво доказати...

(ii) Придјев 'неопходно', у смислу члана 10. став 2, подразумева постојање 'нужне друштвене потребе'. Државе потписнице имају одређено поље слободне процјене у оцјени да ли таква потреба постоји, али та слобода процјене иде руку под руку с европским надзором који обухвата и закон и одлуке у којима је примјењен, чак и оне које је донио независан суд. Суд је стога овлашћен да даје коначну одлуку о томе да ли је 'ограничење' у складу са слободом изражавања која је заштићена чланом 10.

(iii) Задатак Суда, у вршењу своје надзорне надлежности, није да заузме мјесто надлежних домаћих органа власти, него да испита према члану 10. одлуке које су они донијели у складу с њиховом слободом процјене. Ово не значи да је надзор ограничен на утврђивање да ли је тужена држава разумно, с пажњом и у доброј вјери извршила своју дискрециону надлежност; оно што Суд мора урадити јесте да сагледа уплитање које је предмет притужбе у свјетлу случаја

у цјелини, те да утврди да ли је оно било 'сразмјерно легитимном циљу који се желио постићи' и да ли су разлози које су домаћи органи власти навели како би га оправдали 'релевантни и довољни'... При томе, Суд се мора увјерити да су домаћи органи примјенили стандарде који су у складу са принципима садржаним у члану 10. те, исто тако, да су се ослонили на прихватљиву оцјену релевантних чињеница..."

ii. Заштита угледа из члана 8. Конвенције

76. Надаље, може се поновити да је право на заштиту угледа право које је заштићено чланом 8. Конвенције као дио права на поштовање приватног живота. Концепт "приватног живота" је широк појам који није подложен исцрпној дефиницији, а који такође укључује физички и психолошки интегритет особе. Међутим, да би члан 8. био примјењен, напад на углед особе мора досећи одређени ниво озбиљности, и то на начин да наноси штету личном уживању права на поштовање приватног живота (види *Axel Springer AG* против Њемачке [ГЦ], бр. 39954/08, тачка 83, 07.02.2012., и *A. против Норвешке*, бр. 28070/06, тачка 64, 09.04.2009.). С друге стране, није могуће позивање на члан 8. у притужби за губитак угледа ако он представља предвидљиву посљедицу властитих поступака особе, као што је, на примјер, почињење кривичног дјела (види *Axel Springer*, цитиран горе, тачка 83, и *Sidabras i Džiautas* против Литваније, бр. 55480/00 и 59330/00, тачка 49, ЕСЉП 2004-VIII).

iii. О равнотежи између члана 10. и члана 8. Конвенције

77. У случајевима у којима, у складу са наведеним критеријумима, интереси "заштите угледа или права других" доводе до примјене члана 8, може бити потребно да Суд провери да ли су домаћи органи успоставили правичну равнотежу када су штитили двије вриједности које гарантује Конвенција, односно, с једне стране, слободу изражавања заштићену чланом 10. и, с друге стране, право на поштовање приватног живота садржано у члану 8. Општа начела која се примјењују приликом успостављања равнотеже између ова два права први пут су утврђена у предметима *Von Hannover* против Њемачке (бр. 2) [ГЦ] (бр. 40660/08 и 60641/08, тачке 104-07, ЕСЉП 2012) и *Axel Springer AG* (цитиран горе, тачке 85-88), а потом детаљније разрађена у предмету *Couderc i Nachette Filipacchi Associés* против Француске [ГЦ] (бр. 40454/07, тачке 90-93, ЕСЉП 2015 (извази)), те у скорије вријеме сумирана у предмету *Perinçek* против Швајцарске [ГЦ] (бр. 27510/08, тачка 198, ЕСЉП 2015 (извази)) како слиједи:

"(i) У таквим случајевима, исход не би требало да варира зависно од тога да ли је апликацију према члану 8. поднијела особа која је била предмет изјаве или, према члану 10, особа која ју је дала, будући да права из тих чланова у принципу заслужују једнако поштовање.

(ii) Избор средстава за осигурање поштовања члана 8. у домену међусобних односа између појединаца у принципу представља питање које спада у поље слободне процјене високе стране уговорнице, без обзира да ли су њене обавезе позитивне или негативне. Различити су начини да се осигура поштовање приватног живота, а природа обавезе ће зависити од конкретног аспекта приватног живота о којем је ријеч.

(iii) Такође, према члану 10. Конвенције, високе стране уговорнице имају поље слободне процјене приликом оцјене да ли је, и у којој мјери, уплитање у право на слободу изражавања неопходно.

(iv) Поље слободне процјене, међутим, иде руку под руку с европским надзором, који обухвата и закон и одлуке у којима је примјењен, чак и оне које је донио независан суд. У вршењу своје надзорне функције, Суд не мора заузети мјесто домаћих судова него, у свјетлу цјелине предмета,

испитати да ли су њихове одлуке спојиве с одредбама Конвенције на које се позивају.

(v) Ако су домаће власти успоставиле равнотежу у складу са критеријумима утврђеним у пракси Суда, Суд би морао имати јаке разлоге да њихов став замијени својим."

(б) Приступ који ће Суд заузети у предметном случају

78. Како би одредио приступ који је потребно примијенити у предметном случају, Суд мора сагледати уплитање које је предмет притужбе у свјетлу цјелине предмета, укључујући и форму у којој су коментари за које се апликанати терете пренесени, њихов садржај, као и контекст у којем су спорни наводи изнесени (види Stankiewicz и други против Пољске, бр. 48723/07, тачка 61, 14.10.2014., и Nikula против Финске, бр. 31611/96, тачке 44. и 46, ЕСЉП 2002-II).

i. Да ли је потребно балансирати право из члана 10. у односу на право из члана 8.

79. Суд напомиње да није устврђено, нити се указује, да су се оптужбе изнесене против М.С. у писму апликаната односиле на понашање које се сматра криминалним у домаћем праву (види, за разлику од тога, White против Шведске, бр. 42435/02, тачка 25, 19.09.2006; Sanchez Cardenas против Норвешке, бр. 12148/03, тачке 37-39, 4.10.2007; Pfeifer против Аустрије, бр. 12556/03, тачке 47-48, 15.11.2007; и A. против Норвешке, цитиран горе, тачка 73). Међутим, Суд налази да оптужба према којој М.С. нема поштовања за другу етничку заједницу и религију не само да је могла укаљати њен углед него јој такође нанијети штету и у професионалном и у друштвеном окружењу (види тачка 104. даље у тексту). Према томе, те оптужбе су досегле потребан ниво озбиљности који може нанијети штету правима М.С. из члана 8. Конвенције (види, mutatis mutandis, Dorota Kania против Пољске (бр. 2), бр. 44436/13, тачка 73, 04.10.2016, који се тиче оптужби против ректора унивезитета да је био тајни сарадник служби безбједности из времена комунизма). Суд стога мора провјерити да ли су домаћи органи успоставили правичан баланс између двије вриједности које гарантује Конвенција, односно, с једне стране, слободе изражавања апликаната која је заштићена чланом 10. и, с друге стране, права на поштовање угледа М.С. из члана 8. (види Axel Springer AG [ГЦ], цитиран у тексту, тачка 84).

ii. Релевантност праксе Суда у погледу узбуњивача

80. Суд је даље разматрао да ли би се пријављивање које су извршили апликанти могло окарактерисати као узбуњиваштво, како тврде умјешачи, будући да је та појава дефинисана у његовој пракси. Међутим, Суд примјећује да апликанти нису ни у каквом радном односу подређености са јавном радио-станицом БД (види тачке 43. и 44. у тексту) који би их обавезивао на лојалност, резерву и дискрецију у односу на тај радио, што чини посебне карактеристике овог концепта како је дефинисан у пракси Суда (види, насупрот томе, Guja против Молдавије [ГЦ], бр. 14277/04, тачка 70, ЕСЉП 2008; Busuiuc i Toma против Румуније, бр. 40238/02, тачка 93, 8.01.2013; и Heinisch против Немачке, бр. 28274/08, тачка 64, ЕСЉП 2011 (извази)). Апликанти, који нису били запослени на радио-станици БД, нису имали искључиви приступ и директно познавање тих информација (види Aurelian Ordea против Румуније, бр. 12138/08, тачка 59, 19.01.2016) али су, како изгледа, дјеловали као "посредник у комуникацији" (види тачку 45. горе) између запосленика радија (у погледу наводног непримјереног понашања М.С. на радном мјесту) и власти БД. Не наводе се било какве информације о томе да су ти запосленици претрпјели било какве реперкусије због тога што су указали на наводне неправилности (ибид). Ни апликанти не тврде да се њихово писмо треба сматрати звиждаштвом (види, насупрот томе предмет Guja, цитиран

горе, тачка 60; Heinisch, цитиран горе, тачка 43; и Aurelian Ordea, цитиран горе, тачка 45). С обзиром на непостојање било каквог питања лојалности, резерве и дискреције, нема потребе да се Суд упушта у испитивање оне врсте питања које је било кључно у наведеној пракси о узбуњиваштву, односно да ли су постојали неки алтернативни канали или други ефикасан начин за отклањање наводне неправилности (попут саопштавања надређеном дотичне особе или другом надлежном органу или тијелу) коју су апликанти намјеравали обзнанити (упореди случај Guja, цитиран горе, тачка 73).

iii. Релевантност праксе Суда у погледу пријављивања наводних неправилности у понашању државних званичника

81. Ипак, од значаја је чињеница да је оно што је навело М.С. да покрене поступак за заштиту од клевете био садржај писма апликаната упућеног највишим органима власти у БД, у којем су се жалили на М.С. која је тада била уредник забавног програма на јавној радио- станици БД и један од кандидата за мјесто директора те радио-станице. С обзиром на то да је то био јавни радио који се ослањао на државно финансирање, нема сумње да се она сматрала јавним службеником. Влада је имала исти став (види тачку 59. горе).

82. У вези с тим, Суд сматра посебно значајним приступ који је заузео Уставни суд Босне и Херцеговине у предметном случају (види тачку 33), позивајући се заправо на праксу према конвенцији развијену у сличној групи предмета гдје је Суд утврдио о чињеницама да "захтјева заштите из члана 10. Конвенције треба цијенити не у односу на интересе слободе штампе или отворене расправе о питањима од јавног значаја, већ у односу на право апликаната да пријаве наводне неправилности у понашању државних званичника" (види Zakharov против Русије, бр. 14881/03, тачка 23, 05.10.2006; Siryk против Украјине, бр. 6428/07, тачка 42, 31.03.2011; Sofranschi против Молдавије, бр. 34690/05, тачка 29, 21.12.2010; Bezmyannyy protiv Русије, бр. 10941/03, тачка 41, 8.04.2010; Kazakov против Русије, бр. 1758/02, тачка 28, 18.12.2008; и Lešnik против Словачке, бр. 35640/97, ЕСЉП 2003-IV). Важан фактор који је потребно узети у обзир у овој врсти праксе јесте да "је један од принципа владавине закона то" да "грађани морају бити у могућности да обавијесте надлежне државне званичнике о понашању државних службеника које им се чини неправилно или незаконито" (види Zakharov, тачка 26; Siryk, тачка 42; Sofranschi, тачка 30; Bezmyannyy, тачка 40; Kazakov, тачка 28; и, mutatis mutandis, Lešnik, тачка 60; сви цитирани горе). Наведени принцип, као и пресуде у којима је примијењен, показују да је Суд спреман да цијени добру вјеру апликаната и њихова настојања да се утврди истина уз један субјективнији и блажи приступ него у другим врстама предмета (види Pedersen и Baadsgaard против Данске [ГЦ], бр. 49017/99, тачка 87, ЕСЉП 2004-XI).

83. Истовремено треба нагласити да је у наведеним одлукама круцијални фактор за Суд при оцјени пропорционалности била чињеница да су спорне увредљиве изјаве дате у приватној преписци које је апликант упутио особи која је хијерархијски надређена оштећеној особи о којој је ријеч (упореди Siryk, цитиран горе, тачка 42; Bezmyannyy, цитиран горе, тачка 41; Kazakov, цитиран горе, тачка 28; Zakharov, цитиран горе, тачка 23; и Lešnik, цитиран горе) или државним званичницима (упореди Sofranschi, цитиран горе, тачка 29). У неким од ових случајева спорни наводи су настали као резултат непосредног личног искуства апликанта (предмет Siryk се односио на наводе апликанткиње да су званичници Академије за пореску службу, гдје је њен син студирао, од ње тражили мито; у предмету Bezmyannyy апликант је пријавио наводно незаконито понашање судије који је судио у његовом предмету; у предмету Kazakov бивши војни официр послао је писмо у којем се жалио на наводно

незаконито понашање заповједника једне војне јединице; у предмету Lešnik апликант се жалио на злоупотребу положаја и корупцију државног тужиоца који је одбацио његову кривичну пријаву против треће особе), док су у другим случајевима они изнесени од апликаната који нису били директно укључени у ствари које су биле предмет жалбе (предмет Zakharov односио се на притужбу једне особе да је званичница градске управе злоупотребила свој положај и омогућила узурпацију земљишта; у предмету Sofranschi, апликант који је био члан изборног штаба једног кандидата за позицију градоначелника њиховог мјеста написао је писмо у којем је критиковао другог кандидата).

84. Како се може видјети из наведене анализе, постоји низ сличности између предмета типа Zakharov и предметног случаја. Међутим, како ће бити објашњено даље у тексту, постоје и неке разлике које говоре у прилог усвајања у већој мјери изнијансираног приступа на основу додатних критеријума.

iv. Релевантност праксе Суда у погледу клевете јавних службеника и улога НВО и штампе

85. Конкретно, за разлику од наведених предмета, наводе које су апликанти изнијели органима власти у предметном случају нису представиле приватне особе него четири НВО и нису били засновани на непосредном личном искуству.

86. На почетку треба нагласити да у пријављивању наводних злоупотреба или неправилности у поступању јавних службеника улога НВО-а није мање значајна од улоге појединца према пракси типа Zakharov, чак и када се, као у предметном случају, оно не заснива на непосредном личном искуству. Дапаче, Суд је прихватио да НВО, када скреће пажњу на ствари од јавног интереса, врши улогу јавног надзора, по важности сличну улози коју има штампа (види Animal Defenders International против Уједињеног Краљевства [ГЦ], бр. 48876/08, тачка 103, ЕСЉП 2013 (извази)) и може се окарактерисати као друштвена контрола (енгл. watch-dog прим.прев.), што оправдава сличну заштиту према Конвенцији попут оне која припада штампи (ибид., и Magyar Helsinki Bizottság против Мађарске [ГЦ], бр. 18030/11, тачка 166, 08.11.2016). Суд је препознао чињеницу да цивилно друштво даје важан допринос расправи о јавним пословима (види, на примјер, Steel i Morris против Уједињеног Краљевства, бр. 68416/01, тачка 89, ЕСЉП 2005-II, и Magyar Helsinki Bizottság, цитиран горе, тачка 166). Такође је важно напоменути да основни принципи о статусу невладиних организација, цитирани у тачки 45. ове пресуде, наглашавају важан допринос НВО-а "за развој, реализацију и континуиран опстанак демократских друштава" као и потребу да та друштва "охрабрују [НВО] да учествују у... механизмима дијалога, консултација и размјене".

87. Истовремено, не треба заборавити да ће, слично као и штампа, када НВО врши улогу јавног надзора, вјероватно то извјештавање о неправилностима јавних званичника имати већи утицај, и често ће располагати са више средстава за провјеру и поткрепљивање вјеродостојности критике него што би то био случај када је ријеч о извјештавању појединца о ономе што је лично запазио. У области слободе штампе, Суд је утврдио да "из разлога 'обавеза и одговорности' које чине саставни дио остваривања права на слободу изражавања, заштита коју новинарима пружа члан 10. у вези са извјештавањем о питањима од опшрег интереса подлијеже услову да они поступају у доброј вјери, како би пружили тачну и поуздану информацију у складу са новинарском етиком" (види Goodwin против Уједињеног Краљевства, 27.03.1996, тачка 39, Извјештаји о пресудама и одлукама 1996-II; Fressoz i Roire против Француске [ГЦ], бр. 29183/95,

тачка 54, ЕСЉП 1999-I; и Bladet Tromsø i Stensaas против Норвешке [ГЦ], бр. 21980/93, тачка 65, ЕСЉП 1999-III). Недавно, у горе цитираном предмету Magyar Helsinki Bizottság, Суд је потврдио да би се исти услови примјенили и на НВО која је преузела функцију друштвене контроле (тачка 159). Сличан став огледа се и у Етичком кодексу и кодексу понашања за НВО, цитираном у тачки 46. ове пресуде, према којем "НВО не смије повриједити ни чија основна људска права", "треба давати тачне информације... у погледу сваког појединца" а "информације које [НВО] одлучи доставити... креаторима политика... морају бити тачне и презентоване у одговарајућем контексту".

v. Закључак

88. Према томе, предметни случај указује на потребу да се узме у обзир шири распон фактора него што је то случај у предметима типа Zakharov, у којима је Суд приписао "крупнији значај" чињеници да су апликанти своје притужбе упутили путем приватне преписке (види Zakharov, тачка 26; Sofranschi, тачка 33; и Kazakov, тачка 29, сви цитирани горе, те Raichinov против Бугарске, бр. 47579/99, тачка 48, 20.04.2006) и прихватио да је на апликанту релативно лаган терет доказивања њихове вјеродостојности (види тачку 82. у тексту). Цијенећи супротстављене интересе о којима је ријеч, односно право апликаната на слободу изражавања насупрот права М.С. на поштовање њеног приватног живота (види тачку 79. у тексту), Суд сматра да је примјерено такође узети у обзир и критеријуме који се уопште примјењују на ширење увредљивих изјава у медијима у вршењу њихове функције јавног надзора, то јест: мјеру у којој је дотична особа позната; предмет новинског извјештаја; садржај, форму и последице објављивања; као и начин на који је информација прибављена и њена вјеродостојност, те тежину изречене казне (види Von Hannover, цитиран горе, тачке 108-13, ЕСЉП 2012; Axel Springer AG, цитиран горе, тачке 89-95; и Couderc i Hachette Filipacchi Associés, цитиран горе, тачка 93).

(и) Примјена наведених принципа и критеријума у предметном случају

89. Суд ће испитати по реду факторе релевантне за предметни случај како би утврдио да ли је уплитање, када се сагледа у целини, било поткријељено релевантним и довољним разлозима, те да ли је било сразмјерно легитимном циљу којем се тежило.

i. Приватна природа преписке

90. Суд напомиње да се испитивање домаћих судова ограничило на приватну преписку између апликаната и државних званичника. Наиме, налаз Апелационог суда да су апликанти одговорни за клевету заснован је само на "писму које је послано Канцеларији високог представника БД - међународном супервизору за БД, предсједнику Скупштине БД и градоначелнику БД... [у којем су они] изнијели односно проијели чињенице о понашању, поступцима и изјавама тужитељке.." (види тачку 28. у тексту). Уставни суд је потврдио да се "оспорене [судске] одлуке тичу писма које су [апликанти] послали институцијама власти Брчко Дистрикта и супервизору за Брчко, у којем се тужитељка (М.С.) помиње у негативном контексту" (види тачку 33. у тексту). Чињеница да је писмо апликаната објављено у локалним новинама није играла улогу у одлучивању домаћег суда у погледу одговорности апликаната за клевету будући да није доказано да су они одговорни за његово објављивање. То је потврдила и влада у својим изјашњењима (види тачку 60. у тексту).

91. Суд је такође мишљења да одговорност апликаната за клевету треба цијенити само у вези с њиховом приватном преписком са локалним органима власти, а не у вези с

објављивањем писма у медијима (види Bezumyannu, цитиран горе, тачка 37) или на други начин (види Sofranschi, цитиран горе, тачка 28. који се односи на ширење спорних гласина међу становницима села).

ii. Јавни интерес у вези с информацијама садржаним у писму

92. Значајан фактор који је потребно узети у обзир јесте да ли су се информације садржане у писму апликаната односиле на неко питање од јавног интереса. Ово зависи од шире оцјене предмета и контекста писма (види Bladet Tromsø i Stensaa, цитиран горе, тачка 63; Björk Eidsdóttir против Исланда, бр. 46443/09, тачка 67, 10.07.2012., и Tønsbergs Blad A.S. и Naikom против Норвешке, бр. 510/04, тачка 87, 01.03.2007.).

93. Суд напомиње да су у писму апликанти изразили критику степена до којег су се домаће власти придржавале принципа пропорционалне заступљености етничких заједница у јавном сервису БД (види тачку 10. у тексту). Они су се позвали на претходне случајеве непоштовања тог принципа, што је наводно било на штету Хрвата и Бошњака у БД. Ти случајеви су се такође односили на запошљавање особља на радио-станици БД. У вези с тим, они су оспорили кандидатуру М.С. за мјесто директора радија, наводно поднесу од већине чланова комисије за избор, који су били Срби. Навели су да је она учествовала у ниподаштавању етничких Бошњака.

94. Суд сматра да не може бити сумње да је свака расправа о етничкој избалансираности запослених у јавном сервису била важна и спадала у јавну сферу. Висок стандард јавне службе у којој државни службеници, нарочито они који "према општем схватању имају значајан утицај на питања од политичког јавног интереса" (види тачку 22. у тексту), поштују етнички и религијски идентитет људи који живе у Босни и Херцеговини, јесте важно питање од јавног интереса. Посебна важност коју је свако питање повезано са етничком или религијском припадношћу имало у релевантно вријеме у босанском друшву, како је истицала влада, представља додатни доказ да се писмо, када се сагледа у цјелини, односило на питања од јавног интереса за БД. Та питања била су, у најмању руку, од великог интереса за Бошњаке, које представљају апликанти који су се, како произлази из писма, сматрали недовољно заступљеним у јавном сервису (види Albert-Engelmann-Gesellschaft mbH против Аустрије, бр. 46389/99, тачка 30, 19.01.2006).

iii. Надлежност прималаца писма за пријем информација

95. Суд запажа да органи власти које су апликанти контактирали нису имали непосредну надлежност у поступку именовања директора радија (види тачку 35. у тексту). Међутим, Суд прихвата да су они имали легитиман интерес да буду обавијештени о питањима која писмо покреће. Влада није тврдила супротно.

iv. Начин на који су апликанти пријавили наводне неправилности релевантним органима власти

96. Суд ће своје испитивање усмјерити на наводе апликаната против М.С., који представљају искључиви основ на који су се позвали домаћи судови када су апликанте прогласили одговорнима за клевету (види тачку 23. у тексту и тачку 33. пресуде вијећа). Релевантне тврдње гласе:

"Према нашим информацијама, дотична госпођа је

(1) у недељнику НИН, као коментар на рушење џамија у Брчком, изјавила да Муслимани нису народ, да немају културу, те да самим тим рушење џамија не може бити културоцид,

(2) у пословним просторијама демонстративно је кидала календар са распоредом вјерских обреда у току рамазана,

(3) у пословним просторијама радија преко званичног грба БиХ поставила је грб Републике Српске,

(4) као уредник културно-забавног програма забранила је емитовање севдалинки уз тврдњу да та врста пјесме нема никакве културне ни музичке вриједности."

97. Домаћи судови (како Апелациони суд БД, тако и Уставни суд Босне и Херцеговине) квалификовали су ове тврдње као чињеничне наводе (а не као вриједносне судове). Напомињући да су спорне тврдње, у суштини, описивале ријечи и дјела која су се наводно приписивала М.С., Суд не види основ за другачији закључак.

а) Колико је дотична особа била позната и који је био предмет навода

98. Потребно је напоменути да су се поменути наводи односили на М.С. која је у то вријеме била запосленица на радио-станици БД, дакле јавни службеник (види тачку 81. у тексту). Суд понавља да су за државне службенике који поступају у службеном капацитету границе прихватљиве критике шире него за обичне људе (види Morice против Француске [ГЦ], бр. 29369/10, тачка 131, ЕСЉП 2015). С обзиром на природу позиције на којој је М.С. била у релевантно вријеме (уредница забавног програма), не може се рећи да су те границе једнако широке као у случају политичара (види Pedersen i Baadsgaard, цитиран горе, тачка 80; Thoma против Луксембурга, бр. 38432/97, тачка 47, ЕСЉП 2001-III; и Janowski, цитиран горе, тачка 33). Међутим, Суд напомиње да се мора сматрати да је М.С., тиме што се пријавила за мјесто директора радија, те такође имајући у виду јавни интерес у погледу информација садржаних у писму (види тачку 94. у тексту), неизбјежно и свјесно ступила у јавну сферу и изложила се помном праћењу њених поступака. Апелациони суд БД је такође прихватио да је М.С. јавни службеник и да се мјесто директора радија сматра мјестом од посебног јавног интереса (види тачку 22. у тексту). У таквим околностима, Суд сматра да границе прихватљиве критике стога морају бити шире него у случају осталих запослених радника (види, mutatis mutandis, Björk Eidsdóttir, цитиран горе, тачка 68, и Erla Hlynisdóttir против Исланда, бр. 43380/10, тачка 65, 10.07.2012).

99. Како је горе наведено (види тачку 96. у тексту), четири спорне тврдње садрже наводе о неправилностима које је М.С. починила на радном мјесту, те о коментару у новинама чији је наводно она аутор, а који показује презир према другим етничким и религијским сегментима босанског друштва.

б) Садржај, форма и посљедице информација достављених властима

100. За оцјену у овом дијелу значајан фактор представља језичка формулација коју су апликанти користили у спорном писму. У вези с тим, Суд напомиње да апликанти у писму нису експлицитно рекли да је дио информација које су они пренијели органима власти дошао из других извора (запослени на радио-станици) (види Thoma, цитиран горе, тачка 64, и Thorgeir Thorgerison против Исланда, 25.06.1992, тачка 65, Серија А бр. 239), без да постоји било каква обавеза да они идентификују те изворе (види Albert-Engelmann-Gesellschaft mbH, цитиран горе, тачка 32). Апликанти су започели своје писмо ријечима "према нашим информацијама", али нису јасно назначили да поступају као гласници. Стога су се имплицитно представили као неко ко има директан приступ тим информацијама (види Verdens Gang i Aase против Норвешке (дец.), бр. 45710/99, ЕСЉП 2001-X; упореди Thoma, цитиран горе, тачка 64). У таквим околностима, они су преузели одговорност за тврдње садржане у њиховом писму.

101. Слична разматрања примјењују се и на навод да је М.С. у својој канцеларији прекрила државни грб Босне и Херцеговине грбом Републике Српске, што је, како је утврђено у поступку по тужби за клевету, било засновано на гласинама (види тачку 25. у тексту) (види Tønsbergs Blad A.S. i Naukom, цитиран горе, тачка 95). Суд ће се на ово питање вратити касније у својој анализи дужности апликаната да провјере вјеродостојност спорних информација.

102. Други важан фактор јесте да ли је сврха спорних тврдњи била првенствено да се оптужи М.С. или да се обавијесте надлежни државни званичници о понашању које се њима учинило непримјерено или незаконито (види Zakharov, цитиран горе, тачка 26). У контекстуалном разматрању спорног писма као цјелине, Суд мора донијети властиту оцјену спорних тврдњи (види Nikowitz i Verlagsgruppe News GmbH против Аустрије бр. 5266/03, тачке 25-26, 22.02.2007).

103. Апликанти су тврдили да је њихова намјера била да обавијесте надлежне органе власти о одређеним неправилностима и да их наведу да испитају и провјере наводе из писма (види тачке 17. и 53. у тексту) Суд међутим примјењује да спорно писмо не садржи било какав "захтјев" да се наводи испитају и провјере. Иако су апликанти изразили своје очекивање да ће "писмо наићи на одговарајућу реакцију" (види тачку 11. у тексту), неизвјесно је да ли се тај израз односио на испитивање и провјеру чињеничних навода о М.С. У сваком случају, Суд не може а да не примијети изјаву апликаната у писму да "на ту функцију [директора радија] треба именовати Бошњака" (види тачку 11. у тексту).

104. У погледу посљедица наведених оптужби које су пренесене властима, Суд сматра да не може бити сумње, када се разматра кумулативно и у специфичном контексту у којем су наводи изнесени (види тачку 59. у тексту), да се понашање које се приписује М.С. требало сматрати нарочито непримјереним са моралног и друштвеног аспекта. Ти наводи су приказали М.С. у веома негативном свјетлу и требало је да је представе као особу која нема поштовања и која показује презир у својим ставовима и осјећајима о муслиманима и етничким Бошњацима. Домаћи судови су сматрали да те тврдње садрже клеветничке оптужбе које су наштетиле угледу М.С. (види тачку 28. у тексту). Суд не види ниједан разлог да утврди другачије. Дапаче, природа оптужби била је таква да је озбиљно довела у питање подобност М.С. не само за мјесто директора радија БД за које се пријавила него такође и за функцију уреднице забавног програма радија БД, мултиетничке јавне радио-станице.

105. То што су ови наводи достављени ограниченом броју државних званичника путем приватне преписке, није елиминисало њихов потенцијално штетан учинак на будућу каријеру М.С. као државног службеника, као и на њену професионалну репутацију као новинара. Влада је водила да је спорно писмо послужило "као средство политичког притиска" које је спријечило комисију за избор да именује било којег кандидата за ту позицију. Не извлачећи било какве закључке о томе да ли су спорне тврдње из писма одиграле било какву улогу у процедури избора која је у то вријеме била у току, Суд примјењује да М.С. није именована на позицију директора радија БД.

106. Коначно, Суд напомиње да су увредљиве оптужбе апликаната о М.С. процуриле у штампу. Сваки закључак о томе како је спорно писмо у предметном случају доспјело у медије, опасно би се приближио спекулацији. Без обзира на то како је писмо доспјело у медије, разумљиво је да је његово објављивање отворило могућност за јавну дебату и повећало штету нанесену професионалном достојанству и угледу М.С.

γ) Вјеродостојност откривених информација

107. Други, и по мишљењу Суда, најважнији фактор релевантан за успостављање баланса у овом случају јесте вјеродостојност информација које су пренесене органима власти.

108. Суд се позива на своје налазе да активности апликаната који су вршили функцију друштвене контроле оправдавају сличну заштиту према Конвенцији попут оне која припада штампи (види тачку 87. у тексту). У контексту слободе штампе, Суд је утврдио да су потребни нарочити разлози да би медији били ослобођени њихове редовне обавезе да провјеравају чињеничне изјаве којима се вријеђају приватне особе. Да ли постоје такви разлози зависи посебно од природе и степена увреде о којој је ријеч, те о мјери у којој медији могу разумно своје изворе сматрати поузданим у погледу тих навода (види, међу осталим изворима, Bladet Tromsø i Stensaas, тачка 66; Pedersen i Baadsgaard, тачка 78, и Björk Eidsdóttir, тачка 70, сви цитирани горе). Ови фактори, пак, захтијевају разматрање других елемената попут тога да ли су новине у разумној мјери обавиле истраживање прије објављивања (види Prager i Oberschlick против Аустрије, 26.04.1995., тачка 37, Серија А бр. 313), да ли су новине презентовале причу на разумно избалансиран начин (види Bergens Tidende и други против Норвешке, бр. 26132/95, тачка 57, ЕСЉП 2000-IV), те да ли су новине дале оклеветаним особама прилику да се бране (ибид., тачка 58).

109. Слично као новине, Суд сматра да је и апликанте у предметном случају обавезивао захтјев да провјере истинитост навода против М.С. Овај захтјев садржан је у Етичком кодексу и кодексу понашања за НВО (види тачке 46. и 86. у тексту) и треба га посматрати у контексту "одговорности" у раду НВО (види тачку 45. у тексту). То што су спорни наводи пренесени државним органима путем приватне кореспонденције, мада представља важан фактор који треба узети у обзир, није дало потпуно неограничену слободу апликантима да преносе непровјерене клевете. Дужност органа власти да провјеравају такве наводе не може се сматрати уобичајеном обавезом да се провјере чињенични наводи који су увредљиви, чак и за јавне службенике. Чињеница да су апликанти доживљавани (види тачку 16 у тексту) - и да су, заиста, и поступали као представници интереса одређених сегмената становништва БД - чинила је још већом њихову дужност да провјере тачност информација прије него што их пренесу властима. Суд ће анализирати да ли су се апликанти придржавали те обавезе у погледу сваког од спорних навода. Да ли је у ту сврху уложен разуман напор мора се утврдити у свјетлу ситуације која је владала у вријеме када је писмо припремљено, а не користећи предност накнадног искуства (видјети, mutatis mutandis, Stankiewicz и други, цитиран горе, тачка 72).

110. Информације које су апликанти пренијели органима власти, с обзиром на њихов извор, биле су двојаке: 1) информације које су апликанти добили од запослених на радио-станици и 2) информације добијене на други начин.

111. Информације под 1) односиле су се на чињеничне наводе у вези са уклањањем календара вјерских обреда за вријеме мјесеца рамазана са зида у просторијама радија и наводном забраном емитовања севдалинки. Домаћи судови су утврдили да су Р.С. и О.С. (обоје запослени на радио-станици) разговарали о та два питања са О.Х., чланом и правним заступником првог апликаната у предмету. Међутим, судови су сматрали да казивање запосленика није тачно пренесено у писму апликаната. И Р.С. и О.С. потврдили су да је М.С. уклонила календар са распоредом вјерских обреда у току рамазана са зида у просторијама радија. Међутим, они нису потврдили дио изјаве апликаната да је М.С. при томе "демонстративно кидала [календар]". Надаље, О.С. је

потврдио да се жалио првом апликанту да је М.С. тражила од њега објашњење зашто је севдалинка емитована у вријеме које је у програмској шеми било одређено за другу врсту музике. Међутим, ништа не указује да је О.С. рекао да је М.С. "забранила емитовање севдалинки уз тврдњу да та врста pjesме нема никакве културне ни музичке вриједности".

112. Уставни суд Босне и Херцеговине је сматрао да "је оно што је пренесено апелантима и оно што је у писму на основу тога написано очигледно у несагласности..." (види тачку 33. у тексту). Иако одређени степен хиперболе и претјеривања треба толерисати, па чак и очекивати, када је ријеч о извјештавању НВО (види Steel i Morris, цитиран горе, тачка 90), ова несагласност није била тривијална, већ је додатно оптеретила исказ који су дали запосленици, чиме је погоршана предоцба о М.С. као некоме ко омаловажава културни и етнички идентитет Бошњака и муслимана. Суд наглашава да су апликанти, као невладине организације чији су чланови уживали углед у друштву (види тачку 59. у тексту), били дужни да тачно презентују исказе запосленика, што је важан елемент за развој и одржавање међусобног повјерења, као и за предоцбу о њима као компетентним и одговорним учесницима у јавном животу. Надаље, спорне тврдње су представљене као чињенични наводи, а не као вриједносни судови. Домаћи судови су закључили да ту несагласност треба приписати апликантима, а ови нису поднијели никакав доказ који би могао довести у сумњу такав закључак.

113. Информације под 2) горе у тексту тичале су се оптужби да је М.С. прекрила грб Босне и Херцеговине грбом Републике Српске и да је у локалним новинама изјавила да "муслимани нису народ, да немају културу и да се, према томе, уништавање џамија не може сматрати уништавањем културних споменика".

114. Када је ријеч о наводном "инциденту" у вези са грбом, домаћи судови су утврдили да је о томе разговарано на састанку апликаната одржаном прије састављања писма. На том састанку је С.Ц., заступник другог апликанта у овом предмету, потврдио да је чуо да се о том наводном инциденту говори у граду (види тачку 25. у тексту). Апликанти нису пружили, ни у поступку по тужби за клевету ни у поступку пред Судом, било какав доказ да су предузели било шта како би провјерили истинитост те гласине прије него што су је пренијели властима. На основу усменог исказа троје запосленика радија на суђењу, домаћи судови су утврдили нетачност те информације (види тачку 27. у тексту).

115. Што је још важније, навод апликаната да је М.С. аутор спорног новинског чланка био је заснован на нагађању "истакнутог члана [једне од организација - апликаната]..." (види тачке 25. и 26. у тексту). Иако је изјава коју су пренијели апликанти заиста изнесена у чланку о којем је ријеч, домаћи судови су утврдили да М.С. није била њен аутор. Суд сматра да провјера те чињенице прије него што је саопштена не би захтијевала нарочит напор апликаната. Идентитет аутора те изјаве могао се лако утврдити и апликанти су за то морали урадити једноставну провјеру. Упркос озбиљности њихових оптужби против М.С., апликанти су ту тврдњу дали неосновано, без било каквог покушаја да прије изношења провјере вјеродостојности свог навода. Суд наглашава да што је оптужба озбиљнија, већа је ревност потребна прије него што се о њој обавијесте релевантни органи власти (види Pedersen i Baadsgaard, цитиран горе, тачке 80. и 87). Апликанти су такође пропустили да обавијесте примаоце писма о његовој нетачности након што су открили да М.С. није аутор спорне изјаве (види тачку 26. у тексту). Они нису навели разлог за тај пропуст.

116. Осим тога, а у контексту нарочитих околности овог предмета, Суд примјећује да М.С. није пружена шанса да коментарише наводе које су апликанти намјеравали изнијети државним органима (види Bergens Tidende и други, цитиран горе, тачка 58). Није пружен никакав аргумент да би такав покушај био немогућ или непримјерен у датим околностима.

117. Апелациони суд БД сматрао је да апликанти "нису доказали истинитост [тих навода]... за које су знали или морали знати да нису истинити" (види тачке 27. и 28. у тексту). Уставни суд је даље додао да су се ти наводи односили на "неспорно неистините чињенице" и да апликанти "нису уложили разумне напоре да претходно провјере изнесене чињенице, него су такве чињенице и изнијели" (види тачку 33. у тексту). Суд не налази разлог да одступи од тога што је утврдио. Он према томе закључује да апликанти нису имали довољан чињенични основ за спорне наводе о М.С. изнесене у њиховом писму.

д) Тежина санкције

118. Посљедњи елемент који треба разматрати јесте тежина санкције која је изречена апликантима. У вези с тим, Суд понавља да природа и тежина изречене казне представљају факторе које је потребно узети у обзир приликом оцјене пропорционалности уплитања (видјети Sürek против Турске (бр. 1) [ГЦ], бр. 26682/95, тачка 64, ЕСЉП 1999-IV; Ceylan против Турске [ГЦ], бр. 23556/94, тачка 37, ЕСЉП 1999-IV; Chauvy и други против Француске, бр. 64915/01, тачка 78, ЕСЉП 2004-VI; и Tammer против Естоније, бр. 41205/98, тачка 69, ЕСЉП 2001-I).

119. Суд запажа да је Апелациони суд БД издао двије наредбе против апликаната: да обавијесте власти да повлаче писмо (наредба о повлачењу писма), а ако то не учине, да морају платити 1.280 евра солидарно на име нематеријалне штете (наредба о плаћању одштете), те је наређено да о свом трошку објаве пресуду на радију и телевизији БД и у два дневна листа (наредба о објављивању) (види тачку 29. у тексту). Вијеће је "имало у виду досуђивање одштете против апликаната у контексту парничног поступка и није нашло да је она несразмјерна" (види тачку 35. пресуде вијећа).

120. Суд не сматра да наредба којом се од апликаната тражи да повуку писмо у року од 15 дана или да у супротном плате одштету покреће било које питање према Конвенцији. Тек након истека рока који је поставио Апелациони суд БД, домаћи судови су почели предузимати мјере за извршење наредбе о плаћању одштете. Суд је, надаље, увјерен да износ одштете који је апликантима наложен за плаћање сам по себи није био несразмјеран. Према томе, није од значаја то што је приликом одређивања овог износа Апелациони суд БД узео у обзир објављивање спорног писма у медијима иако се није позвао на ту чињеницу приликом утврђивања одговорности апликаната за клевету (види тачке 29. и 60. у тексту). Слична разматрања примјењују се на наредбу о објављивању.

е) Закључак

121. С обзиром на наведено, Суд не увиђа јаке разлоге који би налагали да одлуку домаћих судова замијени својом и да укине баланс који су они успоставили (види Von Hannover (бр. 2), цитиран горе, тачка 107, и Perinçek, цитиран горе, § 198). Вијеће је увјерено да је спорно уплитање поткријеplено релевантним и довољним разлозима, те да су власти тужене државе успоставиле правичну равнотежу између интереса апликаната у погледу слободе говора, с једне стране, и интереса М.С. у погледу заштите њеног угледа, с друге стране, поступајући у оквиру свог поља слободне процјене (види Tammer, цитиран горе, тачка 60, и Pedersen i Baadsgaard, цитиран горе, тачка 68).

122. Према томе, није дошло до повреде члана 10. Конвенције.

ИЗ НАВЕДЕНИХ РАЗЛОГА, СУД

Утврђује, са 11 гласова "за" и шест "против", да није дошло до повреде члана 10. Конвенције.

Пресуда сачињена на енглеском и француском језику, и изречена на јавном рочишту у Згради људских права у Стразбуру, дана 27.06.2017. године.

Søren Prebensen

András Sajó

замјеник регистрара

предсједник

У складу са чланом 45. став 2. Конвенције и правилом 74. став 2. Правила Суда, уз ову пресуду приложена су следећа издвојена мишљења:

(a) Заједничко издвојено мишљење судија Sajó, Karakaş, Motoc и Mits:

(б) Издвојено мишљење судије Вехабовића:

(ц) Издвојено мишљење судије Kūrisa.

A.S.

S.C.P.

ЗАЈЕДНИЧКО ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈА SAJÓ, KARAKAS, МОТОС И МІТS

На нашу жалост, не слажемо се са већином чланова и сматрамо да је дошло до повреде члана 10. у предметном случају. О овом предмету се не може одлучивати на основу општих принципа који се примјењују у области слободе штампе, а апликанти се не могу сматрати одговорним зато што су непознате особе објавиле њихово писмо.

Случај је потребно ставити у одговарајући оквир: након што је примила велики број информација од запосленика јавног радија Брчко Дистрикта (БД), једна невладина организација (НВО) послала је писмо адресирано искључиво на највише органе власти БД (међународном супервизору, председнику Скупштине и градоначелнику). У писму је наведеним органима скренута пажња на неподобност М.С., кандидата за мјесто директора радија БД, за ту позицију и од њих затражено да предузму одговарајуће кораке. Резултат је био тај да је НВО морала платити одштету М.С. и повући писмо које је упутила органима власти.

Ми смо сагласни да је овај предмет осjetљив (видјети издвојено мишљење судије Вехабовића). Такође смо сагласни да апликанти не испуњавају критеријуме за узбуњиваче, нити је у овом предмету потребно дефинисати ко су они. Међутим, барем када је ријеч о питањима о којима су их обавијестили запосленици јавног радија БД који су дошли да разговарају о напахању М.С. на радном мјесту (види тачку 24. пресуде), НВО је поступала као квазиузбуњивач. Ово је важан аспект предмета који се не смије занемарити.

Надаље, Уставни суд Босне и Херцеговине слиједио је праксу Суда у вези са жалбама против јавних службеника, а Велико вијеће такође прихвата да постоји низ сличности с тим типом предмета (види тачке 82-84. пресуде). Заиста постоје сличности: изнесене су притужбе (изражена забринутост) у приватном писму упућеном релевантним органима власти о непримјереном понашању јавног службеника (кандидата за јавну функцију). Важна посљедица, као што је истакнуто у ставу 23. пресуде *Zakharov* против Русије, jeste да се захтјеви заштите из члана 10. "морају цијенити не у вези са интересима слободе штампе или отворене расправе о стварима од јавног интереса, него у односу на право апликанта да пријави неправилности у понашању државних службеника органу који је надлежан за такве притужбе".

Поступање у функцији квазиузбуњивача и пријављивање наводно непримјереног понашања наведеним органима власти у приватном писму захтијева примјену субјективнијег и блажег приступа него у потпуно другачијим чињеничним ситуацијама (види тачку 82. пресуде).

С обзиром на такав контекст, сматрамо неоправданим да се оцјењује истинитост навода садржаних у приватном писму са истом крутошћу као да су они изнесени у чланку који су апликанти објавили у штампи. У погледу три навода (календар, грб и севдалинка), колико се може утврдити из материјала у спису предмета, постојање чињеничног основа потврдила је или сама М.С. (види тачку 15. пресуде), или домаћи суд (види тачке 24. и 26. пресуде). Тачно је да је изјаву у НИН-у, часопису који се објављује у Србији и који у то вријеме није био доступан у Босни и Херцеговини, иако се показало да она постоји, дала друга особа, а не М.С. И поред тога, ова чињеница се не може цјенити изоловано и занемарљивији контекст у којем је презентована.

Ријечи у писму "према нашим информацијама" и "надамо се да ће наше писмо наићи на вашу одговарајућу реакцију" указују да апликанти нису аутори тих информација те да су их органи власти морали провјерити умјесто да сматрају апликанте одговорним. Не слажемо се да су само апликанти, једна НВО која је упозорила органе власти, имали обавезу да провјере истинитост информација (види тачку 109. пресуде). Обавезу да провјере информацију има сваки орган власти који прими такав навод; штавише, то имплицира сам текст писма. С обзиром на наведено, закључујемо да су четири спорне тврдње имале чињенични основ који је био довољан у контексту овог предмета.

Већина је сматрала посебно важним, те их и примијенила, принципе који су развијени у области слободе штампе, односно, да ли су новине у разумnoj мјери обавиле истраживање прије објављивања; да ли су prezentовале причу на разумно изbalansirан начин; те да ли су oklevetanim особама dale priliku da se brane (види тачку 108. пресуде). Као што је утврђено у цитираној пресуди у предмету *Zakharov*, ovi principi nisu primjenjivi у предметном случају јер они занемарују и искривљују чињенични оквир предмета. То илуструје, на примјер, неприкладност захтјева да се М.С. пружи прилика да коментарише приватно писмо (види тачку 116. пресуде), као и обавезе да се повуче писмо (види тачку 119. пресуде) чији је циљ био да скрене пажњу надлежних органа власти на неподобност М.С. за релевантну позицију на јавном радију БД и од њих затражи одговарајућа реакција.

Важно је напоменути да се апликанти не могу сматрати одговорним за чињеницу да је писмо објављено у три дневна листа и на тај начин постало доступно јавности. Нема доказа у материјалима у спису предмета да су апликанти били одговорни за објављивање писма. Иако већина признаје ту чињеницу, они ипак закључују да је објављивање отворило могућност јавне дебате и на тај начин повећало штету која је нанесена дигнитету и професионалном угледу М.С. (види тачку 106. пресуде). Овај закључак имплицитно опуштају на одлуку против апликаната.

У закључку сматрамо да је већина слиједила пут који није поткријеplен предметним чињеницама и доказима. Постоји снажан елемент у овом предмету у вези са правом грађана да обавијесте органе власти о неправилностима које учине јавни званичници (или оних који ће то постати), што је повезано са концептом владавине закона, те је тако требало и одлучити. Према томе, закључујемо да разлици које су навели домаћи судови нису били "релевантни и довољни" (види, на примјер, *Sofranchi* против Молдове, бр. 34690/05, тачка 34, 21.12.2010) како би оправдали уплитање у слободу изражавања апликаната.

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ ВЕХАБОВИЋА

Жао ми је што се не могу сагласити са мишљењем већине да је пресуда Апелационог суда којом су апликанти

проглашени одговорнима за клевету, а што је потврдио и Уставни суд, била у складу са чланом 10. Конвенције. Сматрам да није тако и да је стога дошло до повреде права апликаната из тог члана на мишљење и примање и преношење информација и идеја.

"Дана 1. маја 1992. Муслиманима и Хрватима је путем радија наређено да предају своје оружје. Од 1. маја 1992. српске снаге, састављене од војника и припадника паравојних и полицијских снага, размјештају се по граду. Српска офанзива је била усмјерена на несрпско становништво Брчког. Из једне градске четврти за другом организована је евакуација становника Брчког у сабирне центре, гдје су Срби раздвајани од Муслимана и Хрвата". Овај извадак из пресуде Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију (МКСЈ) против Горана Јелисића, под надимком Адолф (види Тужилаштво против Горана Јелисића, ИТ-95-10-Т, 14.12.1999), баца свјетло на први дан војне окупације Брчког како га је описао МКСЈ. Емитовање на јавном радију имало је малу, али кључну улогу у раним данима рата у Босни и Херцеговини.

Осам година након завршетка страшних догађаја у Брчком, апликанти су написали писмо највишим органима власти Брчко Дистрикта (БД), односно међународном супервизору за БД, председнику Скупштине БД и градоначелнику БД, док је још био у току поступак за именовање директора мултиетничке јавне радио-станице БД. Они су у писму изразили своју забринутост у вези са процедуром именовања директора те јавне радио-станице. Критиковали су власти због занемаривања принципа пропорционалне заступљености етничких заједница у јавном радио-сервису БД која је прописана Статутом БД. Тај статут је највиши акт БД. Чланом 20. став 1. прописује се да "запошљавање у јавном сектору Дистрикта... одражава састав становништва".

Убрзо након тога, писмо је објављено у три различита дневна листа.

Одмах након достављања писма на адресе три органа власти (како изгледа, прије објављивања писма у медијима - види тачку 15. пресуде ¹), М.С. (кандидаткиња за мјесто директора поменута у писму) покренула је против апликаната парнични поступак због клевете. Првостепени суд је одбио тужбени захтјев и закључио да апликанти нису могли бити одговорни за наводну клевету јер нису они објавили писмо у медијима. Међутим, Апелациони суд је укинуо ту пресуду и утврдио да су апликанти одговорни за клевету. Ту пресуду је потврдио Уставни суд Босне и Херцеговине.

Не слажем се са закључком већине која није утврдила повреду члана 10. Конвенције из следећих разлога:

1. Писмо које су апликанти написали било је упућено највишим органима власти БД као повјерљиво писмо уз посебну инструкцију да су само особе на које је писмо адресирано овлашћене да га отворе и прочитају (на руке).

Писмо треба сматрати повјерљивом преписком између апликаната и органа власти (чији су представници особе на које је писмо адресирано) надлежних да се баве његовим садржајем. Сви накнадни догађаји, као што је објављивање писма и његов садржај, ни на који начин нису били повезани с апликантима.

2. Упознавање шире јавности са садржајем писма не може се приписати апликантима.

Потпуно сам свјестан да чак и приликом пријављивања одређених ствари, попут кршења дужности државних службеника, или пријављивања кривичног дјела, апликант у

одређеним околностима може бити одговоран за написане ријечи, али потребно је направити разлику између јасне наміјере да се неко лажно пријави, односно кривичног дјела, и настојања да се надлежним органима доставе додатне информације како би се они позабавили таквим наводима.

У многим земљама постоје јавне кампање да се пријаве случајеви корупције. Многе пријаве су засноване на нетачним чињеницама или непримјереним вриједносним судовима, али такве пријаве се не могу поредити са писмом које, ако се открије медијима, може пошљаоца писма учинити одговорним за клевету. Мора се повући јасна граница између повјерљиве или приватне комуникације и ширења информација. По мом мишљењу, пошљалац повјерљивог (па чак и приватног) писма не може бити одговоран за клевету ни у случају да то писмо, без учешћа пошљаоца, трећа страна открије медијима, чак и ако оно садржи потпуно нетачне наводе.

Моје виђење је да се у ситуацијама попут ове поступак за клевету може покренути само ако апликант пренесе и открије широј јавности садржај приватног писма (види *Gašior* против Пољске, бр. 34472/07, 21.02.2012. године, у којем је апликант послао приватно писмо пољској телевизији, а било је јасно да ТВ станица није тијело надлежно за прикупљање и обраду додатних информација како би се испитали наводи апликанта).

Ширење информација представља важан дио члана 10. Конвенције. У овом случају, моје разумијевање члана 10, става 2, а посебно формулације "ради заштите угледа или права других, ради спречавања одавања повјерљивих информација" јесте да повјерљива комуникација између грађана и различитих државних органа надлежних за бављење разним врстама притужби не може бити предмет било каквог кажњавања или ограничавања, осим у случају када се та комуникација открије јавности. Тада повјерљиви садржај комуникације аутоматски постаје јаван и подложен ограничењима прописаним у члану 10. У предметном случају, једини који су одговорни јесу они који су раширили лажне информације. Они би морали бити одговорни за клевету, а не апликанти.

О овом конкретном питању првостепени суд је изнио следеће запажање:

"Из писама које су тужени упутили, суд је утврдио да су писма упућена на руке градоначелнику, председнику Скупштине и супервизору за Брчко Дистрикт... да писма нису достављена средствима јавног информисања... Циљ ових писама је био да се носиоци власти упознају са овим информацијама, да их провере, те да на основу проверених информација донесу одређене закључке, а не да непроверене информације објаве у јавности"

Увидом у чланке објављене у медијима, суд закључује да "ниједан од чланака нису објавили тужени [апликанти]" (види тачку 18. пресуде).

Апелациони суд је укинуо ту пресуду и закључио да није "релевантно што апликанти нису објавили писмо..."

Уставни суд је прихватио чињенице које је нижи суд утврдио о питању ширења писма у јавности.

3. Писмо је достављено органима надлежним за завршетак процедуре именовања директора локалне јавне радио-станице. Власти БД су једина тијела овлашћена да се баве наводима и да по потреби предузимају даље мјере на спровођењу интерне истраге како би обезбједили транспарентан процес одабира најбољих кандидата за мјесто о којем је ријеч, што је од посебног значаја у једној мултиетничкој средини каква је БД.

Сматрам да је у околностима предметног случаја чињеница да су апликанти упутили своју жалбу путем

¹ "М.С. је навела да је сазнала за писмо убрзо након што су га апликанти послали..."

повјерљивог писма државним званичницима надлежним да испитају то питање од круцијалне важности за оцјену Суда о пропорционалности уплитања (упореди Janowski против Пољске [ГЦ], бр. 25716/94, тачка 34, ЕСЉП 1999-I, и Raichinov против Бугарске, бр. 47579/99, тачка 48, 20.04.2006). Основни циљ писма апликаната био је да скрену пажњу власти на одређене неправилности у процесу избора за именовање директора мултиетничке јавне радио-станице. Да закључим, сматрам да су се изјаве у писму односиле на питање од јавног интереса за ту локалну заједницу.

У тачки 100. пресуде већина закључује да "за оцјену у овом дијелу значајан фактор представља језичка формулација коју су апликанти користили у спорном писму. У вези с тим, Суд напомиње да апликанти нису експлицитно рекли у писму да је дио информација које су они пренијели органима власти дошао из других извора". То није тачно.

Апликанти никад нису тврдили да су информације садржане у писму тачне, него су позвали надлежне органе да испитају наводе који су у њему изнесени. У том писму, у којем су изразили своју забринутост и навели одређене чињеничне изјаве о једном од кандидата за мјесто директора јавне радио-станице БД, апликанти су експлицитно упозорили да информације садржане у писму нису биле провјерене, користећи изразе "незваничне информације" и "према нашим информацијама" али њихов главни циљ није био, како ја схватам садржај писма, да увриједе гђу М.С. већ да скрену пажњу на чињеницу да су Бошњаци и Хрвати недовољно заступљени у процедури избора, супротно обавези прописаној у Статуту БД.

У тачки 95. већина умањује улогу органа власти којима су се апликанти обратили, закључујући да они нису имали непосредну надлежност у процесу именовања директора радија.

Сва три органа власти којима је писмо упућено надлежни су и дужни предузимати све потребне мјере како би испунили обавезу из члана 20. став 1. Статута БД и обезбиједити да "запошљавање у јавном сектору Дистрикта...одржава састав становништва".

У свом образложењу већина се фокусира на само један дио писма у вези са наводом против гђе М.С. и закључује да ова три органа власти немају никакву улогу у процедури избора, занемарујући чињеницу да је БД оснивач јавне радио-станице, те да су највиши органи власти у БД они којима је писмо упућено.

Према Статуту Јавног предузећа Радио Брчко (члан 8, ст. 3. и 4, оснивач радио-предузећа је Брчко Дистрикт БиХ а Скупштина Брчко Дистрикта заступа оснивача Радија Брчко. Чланом 27. став 1. прописано је да начелник (у то вријеме градоначелник БД) именује чланове управног одбора јавне радио-станице.

Ова три органа власти једина су тијела надлежна за питања састава (или неадекватне заступљености) управног одбора и именовање директора јавног радија. Ниједна друга институција није надлежна да се бави наводима попут оних у предметном случају.

У тачки 105. већина је заправо прихватила тврдњу владе да је спорно писмо послужило као "средство политичког притиска" које је онемогућило комисију за избор да именује било којег кандидата за ту позицију", што представља "алтернативне чињенице" које је влада навела, а на које се већина у великој мјери ослонила. Супротно властитом закључку, пресуда се јасно бави овим питањем у тачки 35. У тој тачки пресуде каже се: "Према записнику са састанка Управног одбора радија БД од 09.05.2003. године, била су два кандидата за мјесто директора радија, од којих је један била М.С. Управни одбор је одлучио да продужи мандат вршиоца

дужности директора радија с обзиром на то да "због политичког притиска и понављања гласања" није могла бити донесена одлука у погледу било којег кандидата. Како изгледа, главни проблем је био "повнављање гласања", што значи да политичке партије заступљене у Скупштини БД и њихови представници у Управном одбору нису могли постићи договор о избору. Како је објашњено у пресуди, апликанти су НВО, а не политичка партија која може утицати на процес гласања. Стога садржај писма који се односи на гђу М.С. ни на који начин није могао утицати на процес њеног одабира за мјесто директора. Остаје нејасно зашто већина придаје важност ставу владе о овом питању умјесто званичном записнику са састанка Управног одбора. У сваком случају већина је погрешно протумачила записник са састанка Управног одбора. Иако се већина дистанцира од резоновања владе, примјећујући да М.С. "није именована на мјесто директора радија БД" (види тачку 105), они се ипак позивају на лажне информације о позадини случаја које је изнијела влада. Право питање је зашто М.С. није именована на мјесто директора. "Због политичког притиска и понављања гласања", како је забиљежено у записнику са састанка Управног одбора. Може ли се то приписати НВО? Наравно да не може. Они нису у позицији да доносе било какве политичке одлуке.

Осим тога, већина је такође помијешала неке кључне информације о контексту случаја попут оне у тачки 94. у којој утврђују да су "[т]а питања била, у најмању руку, од великог интереса за Бошњаке, које представљају апликанти..." Ово је веома опасна опсервација. Апликанти су НВО, а Меџлис је вјерско тијело Исламске заједнице у Босни и Херцеговини. Чак и ако заступају муслимане и неке Бошњаке, свака генерализација је веома опасна. Меџлис представља припаднике исламске вјере. Остали апликанти су НВО и јасно је да је њихова намјера као НВО да промовишу одређене културне вриједности и друштвену позицију Бошњака али, опет, они не представљају Бошњаке у политичком смислу како то имплицира већина у пресуди. Током цијеле историје постојали су многи примјери ове врсте опасног поједностављивања.

У тачки 115. пресуде наводи се: "Суд сматра да провјера те чињенице прије него што је саопштена не би захтијевала нарочит напор апликаната." Истовремено, већина није могла утврдити које новине су објавиле писмо апликаната, нити којег датума је оно објављено; такође нису провјерили наводни интервју који је гђа М.С. дала НИН-у. Већина иде чак и даље од тога, захтијевајући да у свим другим сличним случајевима када се особе пријављују органима власти, апликант мора особи о којој је ријеч дати прилику да коментарише наводе изнесене против ње. Било би занимљиво видјети, на примјер, да г. Асанж, прије слања информација - или прије њиховог објављивања - тражи коментар од оних који су предмет његових извјештаја.

Закључак да није дошло до повреде члана 10. заснован је на поједностављеном разумијевању обима члана 10. Већина једноставно закључује да ће ово, ако су чињенице неистините, аутоматски водити до утврђивања одговорности за клевету без обзира на друге важне факторе: природу информација о којима је ријеч, коме су те информације поднесене, у којој форми (повјерљиво или јавно писмо), од кога, и тако даље.

Чињеница да се неки од навода засновани на тим информацијама након истраге могу показати неоснованима или нетачнима не може сама по себи поништити примјереност комуникације апликаната са властима. Оно што је својствено овом случају јесте да сами апликанти нису износили било какве одређене или коначне тврдње у погледу

чињеница. У смислу члана 6. Закона о заштити од клевете из 2003. године, не постоји ништа што су они учинили што би се објективно могло сматрати навођењем лажи.

Такође бих нагласио да у оваквим ситуацијама комуникацију треба посматрати у контексту. Потребно је узети у обзир потребу да се заштити углед особе, али такође и потребу да се одржи повјерење у јавну управу охрабривањем учешћа грађана и бављењем оним што их забрињава. У остваривању својих грађанских права, људи имају право да скрећу пажњу органа власти на релевантне информације и, дапаче, могу то радити изражавајући се на општар начин у покушају да увјере органе власти да испитају те информације како би обезбједили здраву управу у јавним пословима. Особа понекад може прекорачити ту границу, а када се то догоди, може бити потребно испитати пропорционалност. У предметном случају приступ највиших домаћих судова био је као да су апликанти заиста отишли даље него што је требало. Чак и кад би то био случај, судови су, по мом мишљењу, пропустили спровести сврсисходно испитивање релевантних супротстављених интереса који утичу на пропорционалност уплитања државе у право на слободу изражавања из члана 10.

Конечно, већина је такође занемарила чињеницу да је успостављена веома чудна симбиоза између правосуђа и извршне власти у БиХ. Ово се огледа у присуству судије из Апелационог суда БД - који је био директно укључен у рјешавање овог случаја пред домаћим судовима - у тиму агента владе који је представљао државу пред овим судом на вијећањима у овом случају. То је без преседана.

Умјесто закључка, потребно је разумјети поруку да свака изговорена или написана ријеч у било којем облику или пред било којим форумом носи одговорност. За правосуђе у Босни и Херцеговини створено је пуно посла због увредљивих ријечи и порука које су упутиле разне особе, углавном политичари и политичке странке. Коришћењем таквих ријечи они поричу ратне злочине и геноцид, а својим лажима вријеђају преживјеле трагичног рата у Босни и Херцеговини. Они лажно приказују истину упркос чињеницама које је утврдио МКСЈ и домаћи судови. Позитиван аспект ове пресуде је да она отвара врата кажњавању одговорних за јавно изговорене или написане лажи које вријеђају друге, али питам се да ли је то заиста био циљ оних који су написали члан 10. како би заштитили слободу изражавања?

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ KÜRISA

1. Често се каже да из тешких случајева настаје лоше право. Овај предмет се истиче као тежак случај захваљујући једној кључној непознаници, наиме: ко је објавио информације (које су се, у ствари, показале као дезинформације)? Јер, да нису раширене, овај предмет, гдје се централно питање односило на достојанство и углед особе М.С., који су укаљани због објављивања тих информација у широј јавности, а не неколицини особа којима су те информације у почетку биле упућене, вјероватно никад не би ни постојао. Већина, као и Апелациони суд Брчко Дистрикта и Уставни суд Босне и Херцеговине, чињеницу да су информације о којима је ријеч објављене, као и насталу штету, приписује искључиво апликантима.

Не желим бити погрешно схваћен. Већина ни на који начин не тврди отворено да су апликанти објавили информације. Насупрот томе, већина наводи да "одговорност апликаната за клевету треба цијенити само у вези са њиховом приватном преписком са локалним органима власти, а не у вези са објављивањем писма у медијима... или на други начин" а пресуда садржи опетована увјеравања да "није доказано да су они одговорни за његово објављивање" (види

тачке 90. и 91. пресуде). Утврђена је кривица апликаната, не да су они објавили те информације, него зато што су оне објављене, будући да је писмо које су апликанти упутили особама за које су сматрали да представљају надлежне органе власти покренуло тај процес, до тада ограничен на гласине које су кружиле по Брчком (види, на примјер, тачке 101. и 114. пресуде). Они се криве за исход, не зато што су покренули тај процес с циљем да намјерно изводе такав резултат, односно објављивање информација о којима је ријеч и штета које је услједила за М.С., већ зато што су они били окидач за тај процес. Иако већина не окривљује апликанте директно за објављивање писма у медијима, она их окривљује јер су "отворил[и] могућност за јавну дебату и повећал[и] штету нанесену професионалном достојанству и угледу М.С" (види тачку 106. пресуде). Ситуација је упоредива са ситуацијом када се продавац сматра одговорним што је "отворио могућност" да дође до "крајњег исхода" у "процесу" у којем је он продао пушку некоме ко ју је онда употребио и убио невиног човјека. Али постоји разлика - или би морала постојати - између ситуације када продавац прода пушку некоме ко је очито пијани луђак без идентификационих докумената и оне када је он прода некоме ко има све потребне документе и када нема разлога да сумња да би се пушка могла употребити за опасне циљеве. Сматрати продавца једнако одговорним за "крајњи исход" у обје ситуације не би било правично. Пракса која дозвољава такво изједначавање на основу приписивања кривице у ситуацији попут оне у којој се налазе апликанти не може се назвати правичном праксом.

Као посљедицу овог тешког предмета, имамо лошу праксу.

2. Слажем се с аргументима троје судија Nicolaou, Tsotsoria и Вехабовић, који су издвојили мишљење у предмету вијећа, као и са многим аргументима судије Вехабовића изнесеним у његовом издвојеном мишљењу у предмету Великог вијећа (које сам имао прилику прочитати прије него што сам написао своје издвојено мишљење).

3. На самом почетку, морам признати да се такође слажем, иако не у сваком детаљу, са општим принципима на које се позива ова пресуда. Међутим, не слажем се са њиховом примјеном на чињенице овог случаја. Та примјена се заснива на најмање четири фикције. А то је превише за један предмет. Штавише, те фикције нису "класичне" правне фикције, које су често неопходне за изналажење правних рјешења у компликованим случајевима. Оне се односе на чињеничне околности. Све нејасне чињеничне околности, без иједног изузетка, протумачене су на штету апликаната.

4. Прва фикција је закључак да су увредљиве информације доспјеле у јавност због поступања апликаната будући да су они властима послали писмо са клеветничким информацијама, иако појам "власти" овдје обухвата само "ограничен број државних званичника" (види тачку 105. пресуде). Апликанти су сматрали да је њихово писмо "приватно и повјерљиво" (види тачку 54. пресуде). Тужена влада је сматрала да писмо "не садржи било какву назнаку повјерљивости" (види тачку 58. пресуде). Ова тврдња је помало чудна јер у одређеној мјери противречи чак и ојени карактера тог писма коју је дао Уставни суд Босне и Херцеговине, а који је прихватио да је преписка апликаната са властима Брчко Дистрикта заиста била приватна. Већина је такође прихватила толико, понављајући неколико пута у цијелој пресуди своју оцјену да су информације биле приватног карактера (види тачке 33, 71, 83, 90, 91 и 105. пресуде). Иако "приватно" не мора у свим случајевима значити исто што и "повјерљиво", тврдња апликаната да је њихово писмо било не само "приватно" него и "повјерљиво"

zasluživala je pomniju pažnju, posebno s obzirom na činjenicu da nije poslano tek "некоме", него "државним званичницима највиших органа власти" Брчко Дистрикта, како је прихватио Суд (види тачке 10. и 105. пресуде). Њихова тврдња је такође заслуживала пажљивије испитивање у свјетлу одредаба члана 10. став 2. Конвенције који, као једини члан Конвенције који експлицитно наглашава обавезе и одговорности носилаца права слободе, дозвољава - те индиректно позива - на ограничења слободе изражавања с циљем "спречавања ширења повјерљивих информација", бар у случајевима када ширење осјетљивих информација може повриједити права личности. Нажалост, пресуда не садржи било какву анализу у погледу тога како су, према домаћем закону, власти (државни званичници) којима је упућено писмо апликаната са тако осјетљивим информацијама морали с њим поступити, или о томе шта су они учинили или пропустили учинити како би спрјечили објављивање тих информација које су потенцијално могле угрозити дигнитет и углед особе о којој је ријеч. Конкретно, требало је посветити дужну пажњу значајној чињеници да је особа о којој је ријеч признала да је "сазнала за писмо убрзо након што су га апликанти послали" (види тачку 15. пресуде), дакле, не након што је објављено, него прије објављивања, што није учињено. Већину (као и домаће судове) задовољава тврдња владе да су "писма упућена властима у туженој држави често знала процурити у јавност прије него што би власти стигле предузети било какву мјеру у погледу примљених информација" (види тачку 60. пресуде). Умјешачи су с правом упозорили на низак ниво заштите грађана који пријављују информације властима, што је "охрабрило цурење информација у јавност науштрб пријављивања надлежним органима власти" (види тачку 63. пресуде), али ово упозорење је прошло неопажено. Умјесто тога, већина се ограничила на прихватање чињенице да су "увредљиве оптужбе апликаната... процуриле у штампу" (види тачку 106. пресуде) - и то на штету апликаната, а не власти.

5. Друга фикција је закључак да апликанти нису поступали као гласници јер мада су започели своје писмо ријечима "према нашим информацијама", они "нису јасно назначили да поступају као гласници" те су се стога "имплицитно представили као неко ко има директан приступ тим информацијама", чиме су "преузели одговорност за наводе у њиховом писму" (види тачку 100. пресуде).

Ово је једноставно неујерљиво. Да ли наведени закључак значи да аутори писма који властима преносе наводе сада треба да отпочну с експлицитним упозорењем да су они "гласници", а да изрази као што је "према нашим информацијама" више нису довољни? Прилично је каприциозно захтијевати да апликанти "експлицитно [кажу] у писму да је дио информација које су они пренијели органима власти дошао из других извора". Суд заиста уводи чудан стандард писменог обраћања. Зар не би требало узети у обзир цјелину текста писма? А текст о којем је ријеч садржи ријечи: "према нашим информацијама", што значи да су апликанти били у посједу неких информација, а не да су они њихов стварни извор. Ове ријечи нипошто не значе да су они имали "директан приступ тим информацијама". Штавише, да ли су апликанти добили те информације путем свог директног, или можда индиректног приступа њиховим изворима, уопште није од значаја. Треба признати да тон њиховог писма показује да су апликанти у потпуности вјеровали да су те информације истините. То, међутим, не значи да су "они преузели одговорност за наводе у свом писму".

6. Трећа фикција јесте да су апликанти требали и могли провјерити информације које су унијели у своје писмо властима прије него што су га послали. Наравно, таква

провјера била би веома пожељна. Да су апликанти били, како влада каже, "опрезнији" (види тачку 59. пресуде) и да су провјерили те информације, те се сами увјерили да оне нису тачне, вјероватно не би ни послали то писмо.

Апелациони суд Брчко Дистрикта и Уставни суд Босне и Херцеговине били су мишљења да су се информације садржане у писму могле провјерити (види тачку 33. пресуде). Уз дужно поштовање, ја се не слажем с тим - барем у једном дијелу. Заиста, информација о аутору интервјуа који је објављен у недјелнику НИН, или "о дотичној госпођи", како су апликанти назвали М.С. у свом писму, могла се провјерити (чак и ако је објављена у другој земљи, Србији). Али не би било тако лако провјерити информације које су представљале основу за друге наводе против М.С. У принципу, веома је тешко провјерити истинитост гласина као веома специфичног облика друштвене комуникације. Било би чак и теже за апликанте (као и за многе друге, осим органа власти који вјероватно једини имају неопходна административна средства) да буду веома "опрезни" и провјере гласине у друштву попут Босне и Херцеговине које је растрзано дуготрајним међуетничким неповјерењем, па чак и крвавим сукобима, нарочито ако те гласине иду - као што је то овдје случај - у саму срж тог неповјерења. Лако је закључити да се апликанти могу и морају кривити јер нису "уложили разуман напор" да провјере те гласине (види тачке 33, 53, и 117. пресуде). Али шта би, у датим околностима, било "разумније" да учине него да пренесу информације засноване на гласинама (за које су искрено вјеровали да су истините) органима власти ради "одговарајуће реакције", која по дефиницији претпоставља провјеру?

Већина има одговор на то питање. Они кажу да "када НВО врши улогу јавног надзора,... често ће располагати са више средстава за провјеру и поткрепљивање вјеродостојности критике него што би то био случај када је ријеч о извјештавању појединца о ономе што је лично запазио" (види тачку 87. пресуде; курзив накондо додан). Ово је тачно у већини случајева. Али може ли ова претпоставка бити тачна и у потпуности примјењива у овом конкретном случају? Шта би тачно значило то "више средстава" у погледу скоро свих навода (односно, осим онога који се односи на ауторство интервјуа)? Већина не наводи нити једно.

Метод који већина примјењује у својој анализи је дубиозан: то је метод индукције. Након што су исправно рекли да "провјера те чињенице [у погледу ауторства интервјуа] прије њеног саопштавања не би изискивала нарочит напор од апликаната" (види тачку 115. пресуде), они исти стандард примјењују и на све друге наводе. На примјер, они тврде да апликанти нису пружили... доказ да су предузели било шта како би провјерили истинитост те гласине [у вези са грбом] прије него што су је пренијели властима" (види тачку 114. пресуде). Међутим (а није потребно ићи дубоко у филозофију Давида Хумеа или Карла Попера), док су дедуктивни закључци изјесни, индуктивни закључци су само вјероватни и морају се поткријепити додатним доказима. Стога ја - поново - питам већину: како се тачно може провјерити истинитост гласина генерално, а како се она може провјерити у антагонистичком друштвеном окружењу, посебно?

Изгледа да се већина задовољава тврдњом да је "апликанте... обавезивао захтјев да провјере истинитост навода против М.С. [који је] садржан у Етичком кодексу и кодексу понашања за НВО...и треба га посматрати у контексту "одговорности" у раду НВО" (види тачку 109. пресуде). Прије свега, иако основни принципи о статусу невладиних организација, на која се већина позива у

контексту "одговорности" у раду НВО" говоре о "охрабривању [НВО] да учествују у...механизмима дијалога, консултација и размјене" (види тачке 45. и 86. пресуде), Етички кодекс на који се указује настао је након одређеног времена, односно након времена када су апликанти послали своје писмо властима Брчко Дистрикта. Али оно што је чак и важније јесте то да чињеница да су "апликанти доживљавани... те да су, заиста, и поступали као представници интереса одређених сегмената становништва" у Брчко Дистрикту, по мишљењу већине, "чиница је још већом њихову дужност да провере тачност информација прије него што их пренесу властима" (види тачку 109. пресуде; курзив додан накнадно). Могу се сагласити с тим да је речена дужност била "још већа". То, међутим, не значи да су и њихове могућности биле веће. Није немогуће да су оне можда биле и мање.

7. Четврта фикција произилази из прве три и представља круну свих њих, а то је да наводи апликаната против М.С. не представљају захтев да власти провере те информације. Тачно је да је тон писма апликаната по свом карактеру ултимативан. Ипак (као што је већ натукнуто у тачки 6. горе), "одговарајућа реакција" од "надлежних органа" (који су такође морали примјетити огорчење које је прожимало жалбу апликаната) претпоставља проверу информација добијених од апликаната. Из информација достављених Суду не изгледа да су ти органи учинили било шта, барем прије него што је писмо процурило у медије, без обзира на то што "сама прва" притужба (коју је већина у потпуности занемарила) не изгледа неоснована, будући да међуетнички баланс у саставу комисије за избор директора радија заиста није поштован.

8. У другачијим околностима поздравио бих сличну пресуду која брани права личности. Нажалост, пресуде које бране права личности против клевете веома су ријетке у пракси Суда. Међутим, у специфичним околностима овог случаја заиста је тешко прихватити да су апликанти одговорни за објављивање информација које су њиховим писмом достављене властима Брчко Дистрикта, као и за штету која је тим објављивањем нанесена М.С. Морам поновити да ово није нешто што већина директно тврди. Међутим, цијело образложење ове пресуде представљало је имплицирање приписивањем, поступак у којем је свака нејасна чињенична околност протумачена на штету апликаната, чиме је умањен значај забринутости коју су они изразили због опасности које пријете крхком међуетничком балансу и грађанском миру у њиховој немирној земљи, а то изражавање забринутости изједначено је са тривијалним ширењем гласина, док су сами апликанти сведени на неодговорне и конзервативне клеветнике.

PREDMET MEDŽLIS ISLAMSKJE ZAJEDNICE BRČKO I DRUGI PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE

(Апликација бр. 17224/11)

PRESUDA

STRASBOURG

27.6.2017.

Ова пресуда је коначна, али су у нjoj могуће редакцијске измјене.

U predmetu Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv Bosne i Hercegovine,

Европски суд за људска права, засједajući као Велико вјеће у слjедећем саставу:

András Sajó, predsjednik,

İşıl Karakaş,
Angelika Nußberger,
Khanlar Hajiyev,
Luis López Guerra,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Nebojša Vučinić,
Vincent A. De Gaetano,
André Potocki,
Paul Mahoney,
Faris Vehabović,
Egidijus Kūris,
Iulia Motoc,
Jon Fridrik Kjølbro,
Mārtiņš Mits,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Gabriele Kucsko-Stadlmayer, судије,
i Søren Prebensen, zamjenik registrara Velikog vijeća,
Nakon vijećanja zatvorenog za javnost dana 31.8.2016. i 16.3.2017.,

donio je sljedeću presudu koja je usvojena posljednjeg navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na osnovu aplikacije (br. 17224/11) protiv Bosne i Hercegovine koju su, prema članu 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Konvencija), Sudu podnijeli Medžlis Islamske zajednice Bosne i Hercegovine u Brčkom (Medžlis Islamske zajednice Brčko), Bošnjačka zajednica kulture "Preporod", "Merhamet" Humanitarno udruženje građana Bošnjaka Brčko Distrikta BiH i Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca Brčko Distrikta BiH (u daljnjem tekstu: aplikanti) dana 21.1.2011. Kako ističu aplikanti, prvi aplikant je vjerska zajednica muslimana u Brčko Distriktu BiH (u daljnjem tekstu: BD),¹ dok su ostali aplikanti nevladine organizacije etničkih Bošnjaka² u BD.

2. Aplikante je zastupao gosp. O. Mulahalilović, advokat iz BD. Vladu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: vlada) zastupala je njena tadašnja agentica gđa M. Mijić.

3. Aplikanti posebno navode da je povrijeđeno njihovo pravo na slobodu izražavanja kao rezultat sudskih odluka donesenih u postupku koji je protiv njih pokrenut zbog клевета.

4. Aplikacija je dodijeljena Četvrtom odjelu Suda (pravilo 52. stav 1. Pravila Suda). U presudi donesenoj 13.10.2015. vijeće tog odjela aplikaciju je jednoglasno proglasilo dopuštenom, i većinom glasova utvrdilo da nije došlo do povrede člana 10. Konvencije. To vijeće bilo je u sljedećem sastavu: Guido Raimondi, predsjednik, Päivi Hirvelä, George Nicolaou, Ledi Bianku, Nona Tsotsoria, Krzysztof Wojtyczek, Faris Vehabović, судије, te Françoise Elens-Passos, kao sekretar Odjela. Troje судија (George Nicolaou, Nona Tsotsoria i Faris Vehabović) izrazili su zajedničko izdvojeno mišljenje. Dana 8.1.2016., prema članu 43. Konvencije, aplikanti su zatražili da se predmet ustupi Velikom vijeću. Panel Velikog vijeća je prihvatio taj захтев 14.3.2016.

5. Sastav Velikog vijeća određen je naknadno, u skladu s одредбама члана 26. тачке 4. i 5. Konvencije i pravilom 24. Pravila suda.

6. I aplikanti i vlada podnijeli su pismena изјаšnjenja o meritumu (pravilo 59. stav 1). Osim toga, primljeni su i komentari

¹ Brčko Distrikt je samoupravna administrativna jedinica pod suverenitetom Bosne i Hercegovine. Prema njegovom Statutu, predstavlja ga градоначелник (којег бира Скупштина Дистрикта). Законодавну власт обавља Скупштина Дистрикта. Извршну власт обавља Влада Дистрикта (којом предсједва градоначелник). Судску власт обављају судови Дистрикта (члан 19. Statuta).

² Бошњаци су се називали Муслиманима до рата 1992.-95. Назив "Бошњаци" треба разликовати од назива Босанци који се користи како би означио држављане Босне и Херцеговине без обзира на њихову етничку или вјерску припадност.

umješača od Centra za istraživanje i studije osnovnih prava (Centre de recherche et d'études sur les droits fondamentaux" - CREDOF) s Univerziteta Paris West Nanterre la Défense, te od organizacije "Plan za slobodu govora" (Blueprint for Free Speech) koji su dobili odobrenje predsjednika da interveniraju u pisanoj formi (član 36. stav 2. Konvencije i pravilo 44. stav 3).

7. Rasprava je održana u Zgradi ljudskih prava u Strasbourg 31.8.2016. (pravilo 59. stav 3).

8. Pred Sudom su se pojavili:

(a) u ime vlade

gđa M. Mijić, agentica,
gđa S. Malešić, pomoćnica agentice,
gosp. P. Đurasović,
gđa D. Tešić, savjetnici;

(b) u ime aplikanata

gosp. O. Mulahalilović, advokat,
gosp. L. Murselović,
gosp. I. Šadić,
gosp. E. Fazlić, savjetnici
gosp. S. Ravkić, predstavnik aplikanta.

9. Sud je saslušao obraćanja gđe Mijić i gosp. Murselovića, kao i njihove odgovore na pitanja koja su im postavile sudije.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

A. Pismo koje su aplikanti uputili najvišim organima vlasti u Brčko Distriktu BiH

10. U maju 2003. godine aplikanti su poslali dopis najvišim organima vlasti u Brčko Distriktu BiH, odnosno međunarodnom supervizoru za BD, predsjedniku Skupštine BD i gradonačelniku BD, dok je još trajao postupak imenovanja direktora multietničke javne radiostanice BD. U tom pismu oni su izrazili zabrinutost u pogledu postupka imenovanja direktora multietničke javne radiostanice BD. Oni su kritizirali vlasti zbog zanemarivanja principa proporcionalne zastupljenosti etničkih zajednica u javnom servisu BD koje je utvrđeno u Statutu BD¹. U vezi s tim oni su istakli:

"...Cijenimo sve napore i podršku projektu formiranja multietničkog radija...Nažalost, čini nam se da je na samom početku ovog veoma važnog posla napravljen veliki propust. Prilikom formiranja panela zaduženog za izbor i imenovanje direktora [radija] grubo je narušen Statut Brčko Distrikta BiH. Panel je sastavljen od tri člana iz srpskog² po jednog iz hrvatskog³ i bošnjačkog naroda. I ovaj put se odstupilo od Statuta Brčko Distrikta BiH kojim se predviđa proporcionalna zastupljenost tri naroda u javnim institucijama. Skupština je u više navrata konstatirala da je od ovog principa odstupano pri izboru zaposlenika u javnom sektoru na štetu Bošnjaka i Hrvata pa i u Radiju Brčko Distrikta BiH, te svojim odlukama obavezala gradonačelnika da se ovaj debalans ispravi. Nažalost, po tom pitanju ništa se nije uradilo. Da je prethodna teza potpuno tačna, potvrđuje i nezvanična informacija prema kojoj se za direktora predlaže gđa M.S. insistiranjem članova panela iz srpskog naroda koji su u većini, mada je dosadašnji direktor bio Bošnjak. Ovak

prijedlog je neprihvatljiv tim više što se radi o osobi koja ne posjeduje sve stručne i etičke kvalitete potrebne za uspješno obavljanje ove dužnosti."

11. U pismu je dalje navedeno:

"Prema našim informacijama, dotična gospođa je:

(1) u nedjeljniku NIN, kao komentar na rušenje džamija u Brčkom izjavila da Muslimani nisu narod, da ne posjeduju kulturu, te da samim tim rušenje džamija ne može biti kulturocid,

(2) u poslovnim prostorijama demonstrativno je kidala kalendar s rasporedom vjerskih obreda u toku ramazana,

(3) u poslovnim prostorijama radija preko zvaničnog grba Bosne i Hercegovine postavila je grb Republike Srpske,

(4) kao urednica kulturno-zabavnog programa zabranila je emitiranje sevdalinki uz tvrdnju da ta vrsta pjesme nema nikakve kulturne ni muzičke vrijednosti.

Čvrsto stojimo na stanovištu da ovakvi postupci gđu M.S. apsolutno diskvalificiraju kao kandidata za dužnost direktora multietničkog radija i televizije Brčko Distrikta, te da na tu dužnost treba imenovati Bošnjaka, što je u skladu sa Statutom Brčko Distrikta i potrebom ispravljanja nacionalnog debalansa zaposlenih u javnom sektoru.

Nadamo se da će naše pismo naići na vašu odgovarajuću reakciju...

Ukoliko vaša reakcija izostane, bit ćemo primorani obratiti se javnosti te drugim relevantnim međunarodnim i drugim predstavnicima."

12. Ubrzo nakon toga, također u maju 2003, pismo je objavljeno u tri različita dnevna lista.

B. Postupak protiv aplikanata zbog klevete

1. Prvostepeni sud

13. Dana 29.5.2003. M.S. je pokrenula parnični postupak zbog klevete tvrdeći da su je u navedenom pismu aplikanti oklevetali, što je narušilo njen ugled i diskreditiralo je kao osobu i profesionalnog novinara.

14. Na suđenju je prvostepeni sud izveo značajan broj dokaza, uključujući i usmene izjave sedmoro svjedoka (kako izgleda, svi zaposlenici javnog radija BD) u pogledu istinitosti četiri navoda sadržana u pismu aplikanata; sud je također uzeo usmene izjave od tužiteljice, te od O.H. i S.C., članova i zakonskih zastupnika dva aplikanta.

15. Kako je opisano u presudi od 29.9.2004. (vidjeti tačku 18. u tekstu), M.S. je navela da je saznala za pismo ubrzo nakon što su ga aplikanti poslali, ali da ne zna ko ga je dao medijima. Potvrdila je da je skinula sa zida u prostorijama radiostanice kalendar s rasporedom vjerske službe za vrijeme mjeseca ramazana, ali je objasnila da je taj zid korišten samo za oglase vezane za posao. Kazala je da nije pocijepala kalendar. Vezano za grb Bosne i Hercegovine, navela je da je pozivnicu s grbom Republike Srpske⁴ stavila na ugao grba Bosne i Hercegovine, ali da ga nije pokrila. Konačno, osporila je da je zabranila emitiranje sevdalinki. Tvrdi da su sve te stvari izvađene iz konteksta, da je njena novinarska karijera uništena i da je zabrinuta za svoju profesionalnu budućnost.

16. O.H. je potvrdio da je učestvovao u pripremi pisma i izjavio da je za informacije koje su u njemu navedene saznao od zaposlenih na radiostanici koji su od njega zatražili pomoć. Nije bilo namjere da se pismo objavi. Iz tog razloga je poslano predstavnicima organa vlasti lično. Ne zna kako je pismo dospjelo u medije.

17. S.C. je izjavio da je većinu informacija dobio od O.H. Pismo je dostavljeno lično predstavnicima organa vlasti. Njihova namjera nije bila da se pismo objavi u medijima. Zbog toga su u pismu naznačili da je riječ o navodima, a ne o utvrđenim činjenicama. Njihov cilj bio je da skrenu pažnju predstavnika

¹ . Statut BD je njegov najviši akt. Članom 20. stav 1. Statuta propisano je da "zapošljavanje u javnom sektoru Distrikta ...odražava sastav stanovništva."

² Srbi su etnička grupa čiji pripadnici mogu biti porijeklom iz Srbije ili iz drugih republika koje su bile u sastavu bivše SFRJ, uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Naziv "Srbin" (na engleskom jeziku "Serb", i kao imenica i kao pridjev - prim.prev.) obično se koristi kada se misli na pripadnike etničke grupe, bez obzira na njihovo državljanstvo; treba ga razlikovati od naziva "Srbijanac" koji obično označava državljane Srbije.

³ Hrvati su etnička grupa čiji pripadnici mogu biti porijeklom iz Hrvatske ili iz drugih republika koje su bile u sastavu bivše SFRJ, uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Naziv "Croat" (i kao imenica i kao pridjev - na engleskom jeziku - prim.prev.) obično se koristi kada se misli na pripadnike etničke grupe, bez obzira na njihovo državljanstvo; treba ga razlikovati od naziva "Croatian" koji se obično odnosi na državljane Hrvatske.

⁴ Jedan od eniteta u sastavu Bosne i Hercegovine

organa vlasti na greške M.S., koja je bila ozbiljan kandidat za mjesto direktora radija BD.

18. Presudom od 29.9.2004. prvostepeni sud BD odbio je tužbeni zahtjev M.S. i naredio joj da o vlastitom trošku objavi presudu, te da aplikantima nadoknadi troškove postupka. Taj sud utvrdio je da se aplikanti ne mogu smatrati odgovornima jer nema dokaza da su oni objavili pismo u medijima. Relevantni dio te presude glasi:

"Iz pisama koje su tuženi uputili sud je utvrdio da su pisma upućena na ruke gradonačelniku, predsjedniku Skupštine i supervizoru za Brčko Distrikt...da pisma nisu dostavljena sredstvima javnog informiranja... Cilj ovih pisama je bio da se nosioci vlasti upoznaju s ovim informacijama, da ih provjere, te da na osnovu provjerenih informacija donesu određene zaključke, a ne da neprovjerene informacije objave u javnosti.

Uvidom u sve članke koji su kao dokaz priloženi u spisu, sud je utvrdio da nijedan od članaka nije objavljen od strane tuženih [aplikanata]."

2. Apelacioni sud

19. Po žalbi M.S., Apelacioni sud BD ukinuo je presudu od 16.5.2005. i odlučio održati novu raspravu.

20. Na glavnoj raspravi pred Apelacionim sudom M.S. je ponovila da četiri navedene tvrdnje (vidjeti tačku 11. u tekstu) sadrže netačne i klevetničke navode kako bi je predstavili kao nacionalistu, te je tako diskvalificirali za mjesto na koje se prijavila. Ne samo da nije izabrana na tu dužnost, nego je to pismo za nju imalo i druge dugoročne negativne posljedice.

21. Aplikanti su naveli da nemaju pasivnu legitimaciju u sporu jer oni nisu poslali pismo medijima, dakle nisu iznosili i pronosili javno izjave štetne po ugled tužiteljice. Pismo je upućeno na ruke predstavnicima organa vlasti. Presudom od 11.7.2007. Apelacioni sud BD odbio je taj argument i utvrdio da se:

"... povreda ugleda osobe može izvršiti ako neko drugim osobama iznosi ili prenosi neistinite činjenice, odnosno navode o prošlosti, znanju, sposobnostima ili čemu drugom (a zna ili bi morao znati da izneseno ili preneseno nije istinito). Stoga nije osnovano ukazivanje tuženih da kleveta, da bi se za nju odgovalaralo, mora biti učinjena javnim saopćenjem ili upućivanjem i nadalje objavljivanjem (takvog) izražavanja u sredstvima javnog informiranja."

22. Aplikanti su dalje tvrdili da je M.S. javni službenik, te da je učešćem na konkursu za mjesto direktora radija postala javna ličnost. Pozivajući se na član 6. stav 5. Zakona o zaštiti od klevete (vidjeti tačku 41. u tekstu), sud je utvrdio sljedeće:

"... i ako se radi o oštećenoj osobi koja je javni službenik ili kandidat za dužnost u javnom organu i ako prema općem shvatanju ima značajan uticaj na pitanja od političkog javnog interesa,... (tuženi) odgovara za štetu izazvanu iznošenjem-pronošenjem ako je znao da je izražavanje neistinito ili ako je nepažnjom zanemario neistinitost izražavanja."

23. Pozivajući se na prvi dio pisma (vidjeti tačku 10. u tekstu), Apelacioni sud BD nije išao dalje od napomene da ono sadrži vrijednosne sudove za koje se, prema Zakonu o zaštiti od klevete, aplikantima ne može pripisati odgovornost. Sud je dalje citirao četiri navoda sadržana u pismu (vidjeti tačku 11. u tekstu) i istakao da su to "informacije odnosno činjenice čije su postojanje tuženi morali dokazati." U vezi s tim sud je ponovo saslušao O.H., S.C. i svjedoke koji su već dali usmeni iskaz pred prvostepenim sudom (vidjeti tačku 14. u tekstu).

24. Apelacioni sud također je napomenuo da su R.S. i O.S., oboje zaposleni u javnom radiju BD, posjetili jednog od aplikanata kako bi razgovarali o ponašanju M.S. na radnom mjestu. Tada je R.S. rekla O.H. da je M.S. kidala kalendar s rasporedom vjerskih obreda tokom mjeseca ramazana u prostorijama radija. Sud je napomenuo da je taj zid korišten za obavještenja vezana za posao. Također je ukazao na to da je u predmetno vrijeme još jedan tekst

koji nije bio vezan za posao bio istaknut na zidu. O.S. (tonski realizator na radiju) rekao je O.H. da je jednom prilikom M.S. od njega tražila objašnjenje zašto je emitirana sevdalinka u terminu koji je u programu bio određen za drugu vrstu muzike. On je potvrdio da je ona skinula sa zida vjerski kalendar za ramazan.

25. Na sastanku koji je održan ubrzo nakon toga O.H. je ostalim tuženima prenio informacije koje je dobio od R.S. i O.S. Tom prilikom jedan od tuženih se pozvao na jedan novinski članak i navodnu izjavu M.S. o Muslimanima i rušenju džamija. Također je navedeno da je M.S. pokрила grb Bosne i Hercegovine grbom Republike Srpske. S.C. je potvrdio da je čuo da ljudi govore o tome u gradu.

26. Nakon što je analizirao izjave svjedoka i tuženih, sud je utvrdio da su činjenice koje su navedene u pismu u vezi s kalendarom vjerskih obreda u mjesecu ramazanu i emitiranjem sevdalinke neistinite, budući da "u tekstu pisma očigledno nije preneseno ono što su (R.S. i O.S.) rekli za tužiteljicu i njeno ponašanje vezano za vaktiju i emitiranje sevdalinki". Napominjući da je netačan navod da je M.S. autorica izjave objavljene u novinama, sud je kazao:

"... iz iskaza S.C. [sud je utvrdio] da je na sastanku koji je prethodio sačinjavanju teksta pisma saopćeno prisutnima od uglednog člana jedne institucije da je tužiteljica dala tom nedjeljniku komentar sadržaja kakav je u pismu naveden, a da je naknadnom provjerom on [S.C.] utvrdio da je tekst objavljen ali da tužiteljica nije autor..."

27. Sud je dalje utvrdio da:

"Istinitost činjenice da je tužiteljica u svojoj kancelariji grb Bosne i Hercegovine pokrila grbom RS tuženi također nisu dokazali, jer je iz iskaza svjedoka saslušanih u dokaznom postupku (B.S., D.N. i K.P.), [od strane suda] utvrđeno da je tužiteljica u ugao grba Bosne i Hercegovine stavila pozivnicu na kojoj je bio grb Republike Srpske..."

28. Sud je zaključio:

"...dostavljanjem pisma OHR-u BD, supervizoru za BD, predsjedniku Skupštine BD i gradonačelniku BD, tuženi su povrijedili čast i ugled tužiteljice u sredini u kojoj živi i radi, jer su navedenim osobama iznijeli, odnosno pronijeli činjenice o ponašanju, postupcima i izjavama tužiteljice za koje su znali ili morali znati da nisu istinite..."

29. Apelacioni sud naredio je aplikantima da informiraju međunarodnog supervizora za BD, predsjednika Skupštine BD i gradonačelnika BD u roku od 15 dana da povlače pismo ili da M.S. na ime naknade nematerijalne štete solidarno isplate iznos ekvivalentan iznosu od 1.280 eura. Dalje im je naredeno da o svom trošku objave presudu na radiju i televiziji BD i u dvoje novina. Kada je riječ o utvrđivanju iznosa nematerijalne štete, sud je istakao:

"Kod utvrđivanja visine naknade, odnosno obeštećenja cijjenjena je i činjenica da je objavljen članak u sredstvima javnog informiranja u kojem su navedene sporne činjenice..."

30. Dana 15.11.2007. M.S. je podnijela prijedlog prvostepenom sudu BD za izvršenje navedene presude. Dana 5.12.2007. Osnovi sud donio je rješenje o izvršenju.

31. Dana 12.12.2007. aplikanti su platili iznos ekvivalentan iznosu od 1.445 eura (u koji je uključena kamata i troškovi izvršnog postupka) čime je izvršena presuda od 11.7.2007. Dana 27.3.2009. prvostepeni sud je zaključio postupak izvršenja.

C. Postupak pred Ustavnim sudom

32. Dana 15.10.2007. aplikanti su se obratili Ustavnom sudu BiH zahtijevajući zaštitu svojih prava iz člana 10. Konvencije.

33. Dana 13.5.2010. Ustavni sud utvrdio je da je uplitanje u pravo izražavanja aplikanata bilo "neophodno u demokratskom društvu" i zaključio da nije došlo do povrede člana II/3.h) Ustava BiH ni člana 10. Konvencije. Relevantni dio odluke glasi:

"34. Ustavni sud, prije svega, zapaža da apelanti nisu osporili da je navedena presuda donesena na osnovu Zakona o zaštiti od klevete, te da je stoga miješanje u njihovo pravo [na slobodu izražavanja] iz člana 10. Evropske konvencije bilo propisano tim zakonom...

35. Osporena presuda donesena je u građanskoj parnici koju je pokrenula tužiteljica protiv apelanata zbog nanošenja štete njenom ugledu, pa je jasno da je cilj miješanja zaštita "ugleda ili prava drugih".

36. Ustavni sud mora utvrditi da li je miješanje bilo "neophodno u demokratskom društvu.".....

37. U vezi s pitanjem postojanja "hitne društvene potrebe", Ustavni sud zapaža da se osporene odluke tiču pisma koje su apelanti poslali institucijama vlasti Brčko Distrikta i supervizoru za Brčko, u kojem se tužiteljica spominje u negativnom kontekstu, zbog čega je Apelacioni sud zaključio da se radi o kleveti, jer je riječ o tvrdnjama čija se istinitost...može utvrđivati...Ustavni sud zapaža da je sporne navode iz pisma apelanata Apelacioni sud okvalificirao kao činjenične navode, a ne kao vrijednosne sudove. Ustavni sud također smatra da su ovo činjenični navodi koje je bilo neophodno dokazivati, a što apelanti nisu učinili, odnosno nisu uložili razumne napore da prethodno provjere iznesene činjenice, nego su takve činjenice i iznijeli.

38. Ustavni sud smatra da je Apelacioni sud nesumnjivo utvrdio da su apelanti iznijeli neistinite činjenice o tužiteljici, tj. oklevetali je, te da je opravdano zaključio da postoji odgovornost apelanata za iznošenje i prenošenje neistinitih činjenica. U vezi s tim Ustavni sud primjećuje da je Apelacioni sud na osnovu izjava dva svjedoka koje je neposredno saslušao, a na čije izjave su se pozvali apelanti u pismu iznoseći informacije o tužiteljici, utvrdio da je ono što su ova dva lica prenijela apelantima o tužiteljici i ono što je u pismu na osnovu toga napisano očigledno u nesaglasnosti. Dalje, navode iz pisma o članku objavljenom u NIN-u, kojima je tužiteljica označena kao njegov autor, demantirao je također saslušani svjedok koji je izjavio da je naknadnom provjerom utvrđeno da tužiteljica nije autor članka. Najzad, nedokazani su ostali i navodi iz pisma da je tužiteljica prekrila grb Bosne i Hercegovine stavljanjem grba Republike Srpske preko njega. S obzirom na navedeno, u konkretnom slučaju, opći interes koji dozvoljava pokretanje pitanja o eventualnom nezakonitom ponašanju javnih ličnosti ne može se braniti iznošenjem nesporno neistinitih činjenica koje predstavljaju napad na njihov ugled, što se ne može smatrati kritikom koju su ovi dužni tolerirati s obzirom na dužnost koju obavljaju. Prema tome, Ustavni sud smatra da je Apelacioni sud donošenjem osporene presude pravilno ocijenio da postoji "hitna društvena potreba" [za uplitanje u pravo na slobodu izražavanja apelanata].

39. Dalje, Ustavni sud ukazuje na to da se u konkretnom slučaju radi o naknadi nematerijalne štete zbog narušavanja ugleda koji predstavlja vrijednost čiju zaštitu ne treba dovoditi u pitanje. Ustavni sud je u svojoj jurisprudenciji istakao da se svaka ljudska individua odlikuje kategorijom ugleda koji je sastavni, neodvojivi dio njene ličnosti....

43. Apelanti...prethodno nisu ni pokušali provjeriti sporne informacije, što je bila njihova obaveza. Apelacioni sud ocijenio je da je sadržaj iznesenih informacija bio takav da je predstavljao napad na tužiteljicu, odnosno da su apelanti počinili klevetu čime su narušili tužiteljčin ugled, zbog čega je tužiteljica trpjela duševne bolove... Apelacioni sud je, obrazlažući visinu dosuđenog iznosa naknade, imao u vidu cilj kojem ova naknada služi kao i obavezu da se naknadom ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s prirodom ovog načina naknade.

44. Ustavni sud smatra da mjera koja je preduzeta zbog zaštite tužiteljčinog ugleda... proporcionalna težini povrede njenog ugleda, kao i težini miješanja sudova u slobodu izražavanja

koje je učinjeno ovom mjerom. Također, Ustavni sud smatra da Apelacioni sud nije prekoračio granice svojih diskrecionih ovlaštenja kod određivanja visine nematerijalne štete zbog počinjene klevete..., o čemu su dati obrazloženja i razlozi koje Ustavni sud ocjenjuje kao relevantne i dovoljne u smislu člana 10. Evropske konvencije...

45. Na osnovu izloženog, Ustavni sud smatra da je miješanje u pravo na slobodu izražavanja apelanata bilo "neophodno u demokratskom društvu", te da stoga osporenim presudama nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja iz člana II/3.h) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 10. Evropske konvencije."

34. Dana 21.9.2010. odluka Ustavnog suda dostavljena je aplikantima.

D. Ostale relevantne informacije

35. Prema zapisniku sa sastanka Upravnog odbora radija BD od 9.5. 2003., bila su dva kandidata za mjesto direktora radija, od kojih je jedan bila M.S. Upravni odbor odlučio je da produži mandat vršioca dužnosti direktora radija s obzirom na to da se "zbog političkog pritiska i ponavljanja glasanja" nije mogla donijeti odluka u pogledu bilo kojeg kandidata.

II. OPĆI OKVIRNI SPORAZUM ZA MIR U BOSNI I HERCEGOVINI IZ 1995. (DEJTOSKI SPORAZUM)

36. Dejtonski sporazum, koji je parafiran u Zračnoj bazi Rajt-Paterson u blizini Dejtona (Sjedinjene Američke Države) 21.11.1995. i potpisan u Parizu (Francuska) dana 14.12.1995., bio je kulminacija pregovora koji su se s prekidima odvijali u periodu od oko 44 mjeseca pod pokroviteljstvom Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji i Kontakt-grupe. Sporazum je stupio na snagu posljednjeg od ova dva datuma, a sadrži 12 aneksa.

37. Aneks 2. Sporazuma odnosi se na Sporazum o međuentitetskoj liniji razgraničenja i povezanim pitanjima. Relevantni dio ovog aneksa glasi:

"Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska (u daljnjem tekstu: strane) saglasile su se o sljedećem:

Član V. Arbitraža za područje Brčkog

1. Strane su saglasne s obavezujućom arbitražom o spornom dijelu međuentitetske linije razgraničenja u oblasti Brčkog, prema karti priloženoj u Dodatku.

2. Najkasnije šest mjeseci od stupanja na snagu ovoga sporazuma, Federacija će imenovati jednog arbitra i Republika Srpska imenovat će jednog arbitra. Treći arbitar bit će odabran sporazumom između osoba koje su imenovale strane, u roku od 30 dana nakon toga. Ako se strane ne saglase, trećeg arbitra imenovat će predsjednik Međunarodnog suda pravde. Treći arbitar bit će predsjedavajući Arbitražnog vijeća.

3. Ako se strane ne dogovore drugačije, postupak će se voditi u skladu s pravilima UNCITRAL-a. Arbitri će primjenjivati relevantne pravne principe i principe pravičnosti.

4. Ako se ne postigne drugačiji sporazum, područjem koje je naznačeno u stavu (1) upravljat će se kao i sada.

5. Arbitri će objaviti svoju odluku najkasnije godinu dana od dana stupanja na snagu ovog sporazuma. Odluka će biti konačna i obavezujuća, a strane će je provesti bez odgađanja."

38. Aneks 4. Sporazuma utvrđuje odredbe Ustava Bosne i Hercegovine (vidjeti tačku 39. u tekstu).

III. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

A. Ustav Bosne i Hercegovine

39. Ustav Bosne i Hercegovine (Aneks 4. Općeg okvirnog sporazuma za mir) stupio je na snagu 14.12.1995. Član II. Ustava u relevantnom dijelu glasi:

"3. Katalog prava

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

h) Slobodu izražavanja.

40. U martu 2009. godine Parlamentarna skupština BiH usvojila je Amandman I. na Ustav (objavljen u "Službenom glasniku BiH", broj 25/09) koji u relevantnom dijelu glasi:

"U Ustavu Bosne i Hercegovine iza člana VI.3. dodaje se novi član VI.4. koji glasi:

4. Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine

Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, koji postoji pod suverenitetom Bosne i Hercegovine i spada pod nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine onako kako te nadležnosti proizilaze iz ovog ustava, čija je teritorija u zajedničkoj svojini (kondominiju) entiteta, jedinica je lokalne samouprave s vlastitim institucijama, zakonima i propisima i s ovlaštenjima i statusom konačno propisanim odlukama Arbitražnog tribunala za spor u vezi s međuentitetskom linijom razgraničenja u oblasti Brčkog. Odnos između Brčko Distrikta BiH i institucija Bosne i Hercegovine i entiteta može se dalje urediti zakonom koji donosi Parlamentarna skupština BiH."

B. Zakon o zaštiti od klevete iz 2003. godine (Zakon o zaštiti od klevete Brčko Distrikta BiH, "Službeni glasnik BD", broj 14/03)

41. Relevantne odredbe Zakona Brčko Distrikta BiH o zaštiti od klevete iz 2003. glase:

Član 2.

"...

(a) pravo na slobodu izražavanja, zagarantirano Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ("Službeni glasnik BiH", broj 6/99), Ustavom BiH, Statutom Brčko Distrikta BiH i predstavlja jedan od bitnih osnova demokratskog društva, posebno kada se radi o pitanjima od političkog i javnog interesa;

(b) pravo na slobodu izražavanja štiti sadržaj izražavanja, kao i način na koji je iznesen..

....

Član 6.

Svako lice koje prouzrokuje štetu ugledu fizičkog ili pravnog lica iznošenjem ili pronošenjem trećem licu izražavanja nečeg neistinitog i identifikiranjem tog pravnog ili fizičkog lica trećem licu, odgovorno je za klevetu.

Za klevetu iznesenu u sredstvima javnog informiranja odgovorni su: autor, odgovorni urednik, izdavač, kao i lice koje je na drugi način provodilo nadzor nad sadržajem tog izražavanja.

Lice iz st. 1. i 2. ovog člana (u daljnjem tekstu: štetnik) odgovorno je za štetu ako je namjerno ili iz nepažnje iznijelo ili pronijelo izražavanje nečeg neistinitog.

Kada se izražavanje nečeg neistinitog odnosi na pitanja od političkog ili javnog interesa, štetnik je odgovoran za štetu izazvanu iznošenjem ili pronošenjem tog izražavanja ako je znao da je izražavanje neistinito ili je nepažnjom zanemario neistinitost izražavanja.

Standard odgovornosti iz stava 4. ovog člana primjenjuje se i ako je oštećeni javni službenik ili je bio javni službenik ili je kandidat za funkciju u javnom organu...

Član 7.

Izuzeci od odgovornosti

(1) Ne postoji odgovornost za klevetu:

a) ako je izražavanjem izneseno mišljenje ili ako je to izražavanje u suštini istinito, a netačno samo u nebitnim elementima;

....

(c) ako je iznošenje odnosno pronošenje izražavanja bilo razumno.

...."

C. Zakon o obligacijama iz 1978. (Zakon o obligacionim odnosima, "Službeni glasnik Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije", br. 29/78, 39/85 i 57/8, te "Službeni glasnik Republike Bosne i

42. Relevantna odredba Zakona o obligacijama iz 1978. godine glasi:

Član 200.

Novčana naknada

"Za pretrpljene fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda, časti, slobode ili prava ličnosti, smrti bliskog lica kao i za strah sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade materijalne štete kao i u njenom odsustvu.

Prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu nematerijalne štete, kao i o visini njene naknade, sud će voditi računa o značaju povrijeđenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s njenom prirodom i društvenom svrhom."

IV. RELEVANTNI MEĐUNARODNI KOMPATIVNI MATERIJALI

A. Rezolucija 1729 (2010.), Zaštita uzbunjivača, Parlamentarna skupština Vijeća Evrope, 29. 4. 2010.

43. Relevantni dio Rezolucije glasi:

"6.3. U pogledu tereta dokazivanja, na poslodavcu je da dokaže izvan razumne sumnje da je svaka mjera preduzeta na štetu uzbunjivača motivirana razlozima koji nisu povezani s činom uzbunjivanja."

B. Preporuka CM/Rec(2014)7, Zaštita uzbunjivača, Komitet ministara Vijeća Evrope, 30.4.2014.

44. Relevantni dio Preporuke glasi:

"II. Personalno polje primjene

3. Personalno polje primjene u nacionalnom okviru treba uključivati sve osobe koje rade bilo u javnom, bilo u privatnom sektoru, bez obzira na prirodu njihovog radnog odnosa, te jesu li plaćene ili ne.

4. Nacionalni okvir također treba uključivati osobe čiji je radni odnos okončan, kao i onda kada on eventualno tek treba da počne, u slučajevima u kojima je informacija koja se tiče prijetnje ili nanošenja štete javnom interesu stečena za vrijeme procedure primanja na posao ili u drugoj predugovornoj fazi pregovaranja."

C. Osnovni princip o statusu nevladinih organizacija u Evropi, Strasbourg, 13.11.2002., Vijeće Evrope, usvojen na multilateralnim sastancima održanim u Strasbourg između 19.11.2001. i 5.7.2002.

45. Relevantni dijelovi ovog dokumenta glase:

"Budući da nevladine organizacije (u daljnjem tekstu: NVO) daju bitan doprinos razvoju, realizaciji i kontinuiranom opstanku demokratskih društava, naročito promoviranjem javne svijesti i uključivanja građana u res publica, te da one daju jednako važan doprinos kulturnom životu i društvenom blagostanju takvih društava;

...

S obzirom na to da one daju svoj doprinos putem niza veoma različitih aktivnosti, od toga da djeluju kao posrednik u komunikaciji između različitih segmenata društva i državnih organa...

Potvrđujući da rad NVO podrazumijeva kako prava, tako i obaveze,

...

74. Potrebno je ohrabrivati NVO da učestvuju u vladinim i kvazivladinim mehanizmima dijaloga, konsultacija i razmjene, s ciljem pronalaženja rješenja za potrebe društva."

D. Etički kodeks i kodeks ponašanja za NVO, Svjetska asocijacija nevladinih organizacija (WANGO), 2004.

46. Relevantni dijelovi Kodeksa glase:

"C. Ljudska prava i dostojanstvo

NVO ne smije nikome povrijediti osnovna ljudska prava koja pripadaju svakoj osobi.

...

F. Istinitost i zakonitost

NVO treba iznositi tačne informacije, bilo da je riječ o njoj samoj i njenim projektima, ili o bilo kojem pojedincu, organizaciji, projektu, ili o propisu kojem se protivi ili o kojem raspravlja.

VI. Povjerenje javnosti

B. Javno zastupanje

1. Tačnost i stavljanje u kontekst

Informacije koje organizacija odluči dostaviti medijima, kreatorima politika ili javnosti moraju biti tačne i prezentirane u odgovarajućem kontekstu. Ovo se odnosi i na informacije koje NVO prezentira u pogledu bilo kojeg zakona, politike, pojedinca, organizacije, ili projekta kojem se protivi, koji podržava ili o kojem raspravlja...

2. Usmena i pisana saopćenja

Organizacija mora imati jasne smjernice i procedure odobravanja u pogledu izdavanja usmenih i pisanih saopćenja.

3. Objavljivanje pristrasnosti

Organizacija će prezentirati informacije na realan i nepristrasan način. Ako je potencijalna pristrasnost neizbježna ili sama po sebi implicitna, ona se mora obznaniiti."

PRAVO

I. OBIM PREDMETA PRED VELIKIM VIJEĆEM

47. U svojim podnescima Sudu i usmenim izlaganjima pred Velikim vijećem aplikanti su istakli pritužbe prema članovima 6., 9., 10., 13. i 14. Konvencije.

48. Vlada tvrdi da se u predmetnom slučaju može govoriti samo o pritužbi aplikanta prema članu 10. Konvencije, a da druga pitanja koja aplikanti ističu ne mogu biti predmet razmatranja Suda.

49. Sud ponavlja da "predmet" ustupljen Velikom vijeću predstavlja aplikacija koju je vijeće Suda proglasilo dopuštenom (vidjeti K. i T. protiv Finske [GC], br. 25702/94, tačke 140.-41., ESLJP 2001-VII; Janowski protiv Poljske [GC], br. 25716/94, tačke 19. i 20., ESLJP 1999-I; Pentikäinen protiv Finske [GC], br. 11882/10, tačka 81., ESLJP 2015; i Murray protiv Holandije [GC], br. 10511/10, tačka 88., ESLJP 2016.).

50. U predmetnom slučaju Sud primjećuje da pritužbe prema članovima 6., 9., 13. i 14. nisu bile dio aplikacije koju je vijeće proglasilo dopuštenom u presudi od 13.10.2015. Prema tome, Sud će ograničiti svoje razmatranje na pritužbu aplikanta koja se odnosi na član 10. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 10. KONVENCIJE

51. Aplikanti su se žalili da njihovo kažnjavanje u kontekstu građanske odgovornosti za klevetu predstavlja povredu njihovog prava na slobodu izražavanja utvrđenu članom 10. Konvencije koji glasi:

"1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja i slobodu primanja i prenošenja informacija i ideja, bez miješanja javne vlasti i bez obzira na

granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju dozvole za rad od radio, televizijskih i filmskih kompanija.

2. Ostvarivanje ovih sloboda, budući da uključuje obaveze i odgovornosti, može podlijeći takvim formalnostima, uslovima, ograničenjima ili sankcijama predviđenim zakonom i koje su neophodne u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, sprečavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja i morala, ugleda ili prava drugih, sprečavanja širenja povjerljivih informacija ili u interesu očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva."

A. Presuda vijeća

52. Vijeće je utvrdilo da su odluke domaćih sudova predstavljale "uplitanje javnih vlasti" u pravo na slobodu izražavanja aplikanta iz člana 10. Konvencije, te da je to uplitanje bilo "propisano zakonom" i imalo legitiman cilj, odnosno zaštitu ugleda M.S.

53. Vijeće je bilo uvjereno da su u predmetnom slučaju domaći sudovi pravili razliku između činjeničnih navoda i vrijednosnih sudova, te da su, na osnovu raspoloživih dokaza, ispravno zaključili da su aplikanti postupili nemarno prilikom prijavljivanja navodno neprimjerenog ponašanja M.S. bez ulaganja razumnog napora da provjere tačnost tih navoda. Nadalje, vijeće je utvrdilo da dodijeljena odšteta protiv aplikanta nije bila neproporcionalna. Stoga je zaključilo da su domaći sudovi uspostavili pravičnu ravnotežu između interesa M.S. za zaštitu ugleda i prava aplikanta da prijave nepravilnosti u ponašanju javnog službenika organu nadležnom da se bavi takvim pritužbama, kao i da su razlozi koji su dati kao obrazloženje njihovih odluka "relevantni i dovoljni" te da su ispunili "nužnu društvenu potrebu". Prema tome, vijeće je utvrdilo da nije došlo do povrede člana 10. Konvencije.

B. Navodi strana

1. Aplikanti

54. Aplikanti su ostali pri tvrdnji da je sporni dopis predstavljao privatno i povjerljivo pismo upućeno nadležnim organima vlasti koji su imali neposredan institucionalni interes u toj stvari. Ono se odnosilo na navode o mogućem kandidatu za mjesto direktora javne radiostanice BD, koji se trebao smatrati javnim službenikom. Imenovanje direktora javne radiostanice BD pitanje je od javnog interesa. S obzirom na to da su granice prihvatljive kritike šire kada je riječ o javnim službenicima, M.S. je trebala pokazati veći stepen tolerancije. Štaviše, pismo nije sadržavalo definitivne činjenične navode. Vlasti su bile dužne ocijeniti "nezvanične informacije" sadržane u pismu i postupiti shodno tome.

55. U svom usmenom izlaganju pred Velikim vijećem aplikanti su tvrdili da član 6. Zakona o zaštiti od klevete nije dovoljno precizan kako bi oni mogli predvidjeti da se taj član primjenjuje na njihov slučaj koji se odnosi na prijavljivanje nepravilnosti nadležnim organima. Domaći sudovi nisu uspostavili pravičnu ravnotežu između prava M.S. na ugled i njihovog prava na slobodu izražavanja. Prema mišljenju aplikanta, ljudi imaju pravo, u obavljanju svojih građanskih dužnosti, saopćiti relevantne informacije organima vlasti, te koristiti čak i grub i uznemirujući jezik kako bi ih podstakli da provjere takve informacije i osiguraju dobru upravu. Vlasti moraju održavati povjerenje u javnu upravu tako što će ohrabrivati građane da djeluju u rješavanju problema u društvu. Njihovo pismo sadržavalo je vrijednosne sudove o profesionalnim i moralnim kvalitetima M.S. za posao za koji se prijavila.

56. Oni dalje tvrde da M.S. nije pretrpjela štetu. Pismo nije bilo namijenjeno široj javnosti i oni ga nisu poslali sredstvima informiranja. Svaku odgovornost u tom smislu treba pripisati ili primateljima pisma, ili M.S.

57. Apelacioni sud nije ni spomenuo činjenicu da u to vrijeme M.S. nije bila direktorica, te prema tome nije imala ovlaštenje da uklanja kalendar vjerskih obreda sa zida u prostorijama radiostanice. Nadalje, ta presuda se nije osvrnula na njihove argumente da Statut BD ne dozvoljava isticanje zvaničnih simbola (grba) jednog entiteta Bosne i Hercegovine (u ovom slučaju Republike Srpske) u prostorijama javnih institucija.

2. Vlada

58. Vlada je istakla da sporno pismo ne sadrži bilo kakvu naznaku povjerljivosti. Nijedan od organa kojima su se aplikanti žalili nije imao bilo kakvu nadležnost u proceduri imenovanja direktora radija BD. Prema zakonu koji je bio u primjeni u to vrijeme, upravni odbor radija BD bio je nadležan da odlučuje o imenovanju i razrješenju direktora radija.

59. Vlada je nadalje istakla da su aplikanti u spornom pismu iznijeli veoma ozbiljne optužbe protiv M.S., javnog službenika čija je vjerska i etnička pripadnost drugačija od pripadnosti aplikanata. Aplikanti predstavljaju udruženja koja su uživala ugled, a od njihovih istaknutih članova se očekivalo da će uložiti određeni napor da provjere istinitost svojih izjava. Odsustvo takvog nastojanja s njihove strane pokazuje nedostatak društvene odgovornosti. Ovo se posebno odnosi na njihov propust da provjere da li je M.S. bila autor intervju koji se navodi u njihovom pismu. Naročite okolnosti, u vrijeme kada je najveći interes u poslijeratnom, multietničkom društvu Bosne i Hercegovine održanje mira i izgradnja međusobnog povjerenja, zahtijevaju da aplikanti budu oprezniji kada iznose tako ozbiljne optužbe. Budući da je izgradnja povjerenja u javne institucije i javne službenike od posebne važnosti u multietničkom postkonfliktnom društvu kakvo je Bosna i Hercegovina bila u to vrijeme, svi građani treba da se suzdrže od iznošenja neistinitih tvrdnji, bilo namjerno ili iz nemara, a posebno onih vezanih za nečiju vjersku ili etničku pripadnost. Aplikanti, kao bošnjačke nevladine organizacije, djelovali su kao lobisti bošnjačkog kandidata za mjesto direktora radija. Pismo je u to vrijeme poslužilo kao sredstvo političkog pritiska, što je upravni odbor navelo da ne imenuje ni jednog od mogućih kandidata, odnosno ni M.S., kao predstavnika Srba, ni drugog kandidata, koji je bio Bošnjak.

60. Vlada je potvrdila da se domaći sudovi nisu pozvali na objavljivanje pisma u medijima kada su utvrdili odgovornost aplikanata za klevetu. Budući da je pismo procurilo u javnost, šteta koja je nanosena ugledu M.S. prenošenjem neprovjerenih i lažnih informacija organima vlasti još je uvećana. Domaći sudovi pozvali su se na objavljivanje pisma prilikom određivanja iznosa nematerijalne štete koji je dosuđen M.S. Vlada je istakla da su pisma upućena vlastima u tuženoj državi često znala procuriti u javnost prije nego što bi vlasti stigle preduzeti bilo kakvu mjeru u pogledu primljenih informacija. S obzirom na to da medijski izvori informacija uživaju visok nivo pravne zaštite, identitet osoba koje dostave "privatne i povjerljive informacije" medijima ostaje neotkriven.

61. Vlada je zaključila da su domaći sudovi, time što su odlučili u korist M.S., uspostavili pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih prava i sloboda, kao i između legitimnog cilja i sredstava koja su primijenjena.

3. Umješači

62. U zajedničkom podnesku CREDOF i udruženje "Blue Print for Free Speech" ističu da je ovaj slučaj prikladan za dopunu relevantnih kriterija za zaštitu slobode govora uzbunjivača, utvrđenih u praksi Suda. Oni ističu da uzbunjivači koji "prijavu" informacije nadležnim vlastima trebaju uživati jednaku zaštitu kao i uzbunjivači koji "otkrivaju" informacije javnosti. Uzbunjivači koji prijave navodne nepravilnosti organima vlasti putem privatne preispisne, kao što je to slučaj u ovom predmetu, ne bi trebali snositi pretjeran teret dokazivanja u pogledu istinitosti dostavljenih

informacija. Relevantni pravni dokumenti Vijeća Evrope i praksa Suda zahtijevaju niži standard dokazivanja činjenica koje prijave uzbunjivači, s ciljem ohrabriranja objelodanjivanja činjenica od općeg interesa, te ispitivanja tih činjenica od strane države. Prema njihovom mišljenju, umjesto da teret dokazivanja istinitosti prijavljenih činjenica bude na uzbunjivačima, potrebno je omogućiti državi da ispita saopćene činjenice. U vezi s tim oni navode da je uzbunjivaštvo mehanizam za unapređenje demokratske odgovornosti čija je svrha da ohrabri primanje i obradu prijava od osoba koje su najpozvanije da riješe problem o kojem je riječ.

63. Traženi standard dokazivanja u slučajevima javnog objelodanjivanja informacija od uzbunjivača nije ništa više od postojanja "dovoljne činjenične osnove" koja se ocjenjuje u svjetlu ličnog iskustva uzbunjivača. U slučajevima u kojima je informacija prijavljena nadležnim organima vlasti, šteta koja je osobama ili institucijama nanosena potencijalno uvredljivim navodima bila je manja nego u slučajevima javnog objelodanjivanja, s obzirom na ograničeniji krug primalaca. Ograničeniji učinak takvih saopćenja predstavlja osnov za blaži zahtjev za umjerenošću u izražavanju. Pružanje nižeg nivoa zaštite građanima koji prijavljuju informacije vlastima imalo bi poguban učinak na slobodu izražavanja i ohrabrilo bi curenje informacija u javnost nauštrb prijavljivanja nadležnim organima vlasti.

64. Umješači dalje ističu da obaveza vlasti da istraže informaciju koja im je otkrivena proizilazi iz principa nedjeljivosti ljudskih prava i pozitivnih obaveza države. Svi aspekti problema kojem uzbunjivač općenito ima samo djelimičan pristup mogu se osvijetliti jedino kada organi vlasti ispituju istinitost navoda koje otkrivaju uzbunjivači.

65. Konačno, umješači naglašavaju da je šteta po ugled javnih službenika koja nastane prilikom javnog objelodanjivanja informacija veća nego u slučaju kada se one prijave nadležnim organima vlasti. Prema tome, Sud bi trebalo da bude pažljiviji prilikom ocjene proporcionalnosti kazni nametnutih uzbunjivačima koji su se ograničili na prijavljivanje informacija nadležnim organima vlasti putem privatne preispisne.

B. Ocjena Suda

1. Postojanje uplitanja

66. Sud smatra da sporna odluka Apelacionog suda BD, kojom su aplikanti proglašeni odgovornima za klevetu i kojom im je naređeno da povuku pismo ili da u suprotnom isplate nematerijalnu štetu M.S., predstavlja uplitanje u njihovo pravo na slobodu izražavanja iz člana 10. stav (1) Konvencije.

67. Takvo uplitanje, da bi bilo dopušteno prema članu 10. stav (2), mora biti "propisano zakonom", slijediti jedan ili više legitimnih ciljeva, te u tom cilju, odnosno ciljevima, biti "neophodno u demokratskom društvu".

2. Da li je uplitanje bilo propisano zakonom

68. Izraz "propisano zakonom" iz člana 10. stav (2) ne samo da zahtijeva da sporna mjera mora imati pravni osnov u domaćem zakonu, nego se također poziva i na kvalitet dotičnog zakona, koji mora biti dostupan osobi o kojoj je riječ i predvidiv u pogledu njegovih učinaka (vidjeti Rotaru protiv Rumunije [GC], br. 28341/95, tačka 52., ESLJP 2000-V, and Maestri protiv Italije [GC], br. 39748/98, tačka 30., ESLJP 2004-I).

69. Među stranama nije bilo sporno da je uplitanje u slobodu izražavanja aplikanata imalo pravni osnov u domaćem zakonu - u članu 6. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. (vidjeti tačku 41. u tekstu) - i da je relevantni zakon bio dostupan. Međutim, u svom usmenom izlaganju pred Velikim vijećem aplikanti su tvrdili da primjena člana 6. Zakona o zaštiti od klevete na njihov slučaj nije bila dovoljno predvidiva u smislu člana 10. stav 2. Konvencije.

70. U tom pogledu Sud ponavlja da se norma ne može smatrati "zakonom" u smislu člana 10. stav 2. ako nije formulirana

dovoljno precizno da omogući građaninu da regulira svoje ponašanje; on ili ona mora biti u mogućnosti - ako je to potrebno uz odgovarajući savjet - da predvidi, u razumnoj mjeri u datim okolnostima, posljedice koje može imati određena radnja. Te posljedice ne moraju biti predvidive s apsolutnom izvjesnošću. Iako je izvjesnost poželjna, ona može donijeti i pretjeranu krutost, a zakon mora biti u stanju da održi korak s okolnostima koje se mijenjaju. Prema tome, mnogi zakoni su neizbježno formulirani terminima koji su u manjoj ili većoj mjeri neodređeni, i čije tumačenje i primjena predstavljaju pitanje prakse (vidjeti *Karácsony* i drugi protiv Mađarske [GC], no. 42461/13, tačka 124., ESLJP 2016 (izvaci) i *Delfi AS* protiv Estonije [GC], br. 64569/09, tačka 121., ESLJP 2015).

71. Vraćajući se na predmetni slučaj, Sud ne vidi potrebu da se izjašnjava o zakašnjelosti tvrdnje aplikanta kojom osporavaju predvidivost relevantnog domaćeg zakona, budući da ona u svakom slučaju nije osnovana iz sljedećih razloga. Sud primjećuje da aplikanti nisu iznijeli pravne argumente, zasnovane na domaćim zakonskim odredbama ili na domaćoj sudskoj praksi, da njihov slučaj ne spada u oblast primjene općeg pravila iz člana 6. stav 1. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. godine kojim se utvrđuju okolnosti pod kojima se osoba može smatrati odgovornom za klevetu (vidjeti tačku 41. u tekstu). Apelacioni sud BD je u svojoj presudi od 11.7.2007. utvrdio da četiri sporna navoda sadržana u pismu aplikanta (vidjeti tačku 11. u tekstu) predstavljaju izražavanje ili pronošnje koje je rezultiralo tužbenim zahtjevom zbog klevete za koju se može odgovarati (vidjeti tačku 21. u tekstu). Ustavni sud BiH je također prihvatio da se član 6. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. godine primjenjuje na privatnu prepisku aplikanta s vlastima BD (vidjeti tačku 33. u tekstu). Ovi sudovi su, dakle, prihvatili da pronošnje nije nužno podrazumijevalo i širenje putem medija. Iako je prvenstveno na domaćim organima, naročito sudovima, da tumače i primjenjuju domaći zakon (vidjeti, među drugim izvorima, *Centro Europa 7 S.r.l. i Di Stefano* protiv Italije [GC], br. 38433/09, tačka 140., ESLJP 2012; *Korbely* protiv Mađarske [GC], br. 9174/02, tačke 72.-73., ESLJP 2008; te *Waite i Kennedy* protiv Njemačke [GC], br. 26083/94, tačka 54., ESLJP 1999-I), Sud ne nalazi ništa što bi ukazivalo na to da aplikanti nisu bili u poziciji u razumnoj mjeri predvidjeti tumačenje i primjenu člana 6. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. godine od strane domaćeg apelacionog suda na njihov slučaj.

72. S obzirom na navedeno, Sud je uvjeren da član 6. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. godine zadovoljava potrebni nivo preciznosti i da je, prema tome, uplitanje bilo "propisano zakonom".

3. Da li je uplitanje slijedilo legitiman cilj

73. Među stranama nije bilo sporno da je uplitanje na koje se aplikanti žale slijedilo legitiman cilj, odnosno "zaštitu ugleda ili prava drugih". Sud ne nalazi bilo kakav razlog za drugačiji zaključak o ovom pitanju.

4. Neophodno u demokratskom društvu

74. Ostaje da se utvrdi da li je uplitanje koje je predmet pritužbe bilo "neophodno u demokratskom društvu", što predstavlja glavno pitanje u ovom predmetu. Da bi to uradio, Sud mora ispitati da li su domaći sudovi uspostavili pravičnu ravnotežu između prava aplikanta na slobodu izražavanja utvrđenog članom 10. Konvencije i interesa M.S. za zaštitu njenog ugleda.

(a) Opći principi

i. O primjeni zahtjeva iz člana 10. stav 2. Konvencije da uplitanje mora biti "neophodno u demokratskom društvu"

75. Sažetak općih principa za ocjenu neophodnosti uplitanja u ostvarivanje slobode izražavanja nedavno je dat u predmetu

Bédat protiv Švicarske [GC] (br. 56925/08, tačka 48., ESLJP 2016.) kako slijedi:

"(i) Sloboda izražavanja predstavlja jedan od bitnih temelja demokratskog društva i jedan od osnovnih uslova njegovog napretka i samopotvrđivanja svakog pojedinca. Prema članu 10. stav 2., ona se primjenjuje ne samo na "informacije" ili "ideje" koje se primaju s odobravanjem ili se smatraju neuvredljivima ili se doživljavaju s ravnodušnošću, nego i one koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiruju. Takvi su zahtjevi pluralizma, tolerancije i slobodoumnosti bez kojih nem "demokratskog društva". Kako se utvrđuje u članu 10., ova sloboda podliježe izuzecima, koji se... moraju, međutim, striktno tumačiti, a potreba za bilo kakvim ograničenjima mora se ubjedljivo dokazati...

(ii) Pridjev "neophodno", u smislu člana 10. stav 2, podrazumijeva postojanje "nužne društvene potrebe". Države potpisnice imaju određeno polje slobodne procjene u ocjeni da li takva potreba postoji, ali ta sloboda procjene ide ruku pod ruku s evropskim nadzorom koji obuhvata kako zakon, tako i odluke u kojima je primijenjen, čak i one koje je donio nezavisni sud. Sud je stoga ovlašten da daje konačnu odluku o tome da li je "ograničenje" u skladu sa slobodom izražavanja koja je zaštićena članom 10.

(iii) Zadatak Suda u obavljanju njegove nadzorne nadležnosti nije da zauzme mjesto nadležnih domaćih organa vlasti, nego da ispita prema članu 10. odluke koje su oni donijeli u skladu s njihovom slobodom procjene. Ovo ne znači da je nadzor ograničen na utvrđivanje da li je tužena država razumno, s pažnjom i u dobroj vjeri, izvršila svoju diskrecionu nadležnost; ono što Sud mora uraditi jeste da sagleda uplitanje koje je predmet pritužbe u svjetlu slučaja u cjelini, te da utvrdi da li je ono bilo "srazmjerno legitimnom cilju koji se želio postići" i da li su razlozi koje su domaći organi vlasti naveli kako bi ga opravdali "relevantni i dovoljni"... Pri tome, Sud se mora uvjeriti da su domaći organi primijenili standarde koji su u skladu s principima sadržanim u članu 10. te, isto tako, da su se oslonili na prihvatljivu ocjenu relevantnih činjenica..."

ii. Zaštita ugleda iz člana 8. Konvencije

76. Nadalje, može se ponoviti da pravo na zaštitu ugleda predstavlja pravo koje je zaštićeno članom 8. Konvencije kao dio prava na poštovanje privatnog života. Koncept "privatnog života" je širok pojam koji nije podložan iscrpnoj definiciji, a koji također uključuje fizički i psihološki integritet osobe. Međutim, da bi bio primijenjen član 8., napad na ugled osobe mora dostići određeni nivo ozbiljnosti, i to tako da nanosi štetu ličnom uživanju prava na poštovanje privatnog života (vidjeti *Axel Springer AG* protiv Njemačke [GC], br. 39954/08, tačka 83., 7.02.2012, i *A. protiv Norveške*, br. 28070/06, tačka 64., 9.4.2009). S druge strane, nije moguće pozivanje na član 8. u pritužbi za gubitak ugleda ako on predstavlja predvidivu posljedicu vlastitih postupaka osobe, kao što je, naprimjer, počinjenje krivičnog djela (vidjeti *Axel Springer*, citiran gore, tačka 83. i *Sidabras i Džiautas* protiv Litvanije, br. 55480/00 i 59330/00, tačka 49., ESLJP 2004-VIII).

iii. O ravnoteži između člana 10. i člana 8. Konvencije

77. U slučajevima u kojima, u skladu s navedenim kriterijima, interesi "zaštite ugleda ili prava drugih" dovode primjene člana 8., može biti potrebno da Sud provjeri da li su domaći organi uspostavili pravičnu ravnotežu kada su štilili dvije vrijednosti koje garantira Konvencija, odnosno, s jedne strane, slobodu izražavanja zaštićenu članom 10. i s druge strane, pravo na poštovanje privatnog života sadržano u članu 8. Opći principi koji se primjenjuju prilikom uspostave ravnoteže između ova dva prava prvi put su utvrđena u predmetima *Von Hannover* protiv Njemačke (br. 2) [GC] (br. 40660/08 i 60641/08, tačke 104.-07., ESLJP 2012) i *Axel Springer AG* (citiran gore, tačke 85.-88.), a potom detaljnije razrađena u predmetu *Couderc i Hachette Filipacchi Associés* protiv Francuske [GC] (br. 40454/07, tačke

90.-93., ESLJP 2015 (izvaci)), te u skorije vrijeme sumirana u predmetu Perinçek protiv Švicarske [GC] (br. 27510/08, tačka 198., ESLJP 2015. (izvaci)) kako slijedi:

"(i) U takvim slučajevima, ishod ne bi trebalo da varira zavisno od toga da li je aplikaciju prema članu 8. podnijela osoba koja je bila predmet izjave, ili prema članu 10., osoba koja ju je dala, budući da prava iz tih članova u načelu zaslužuju jednako poštovanje.

(ii) Izbor sredstava za osiguranje poštivanja člana 8. u domenu međusobnih odnosa između pojedinaca u načelu predstavlja pitanje koje spada u polje slobodne procjene visoke ugovorne strane, bez obzira na to da li su njene obaveze pozitivne ili negativne. Različiti su načini da se osigura poštovanje privatnog života, a priroda obaveze zavisit će o konkretnom aspektu privatnog života o kojem je riječ.

(iii) Također, prema članu 10. Konvencije, visoke ugovorne strane imaju polje slobodne procjene prilikom ocjene da li je, i u kojoj mjeri, uplitanje u pravo na slobodu izražavanja neophodno.

(iv) Polje slobodne procjene, međutim, ide ruku pod ruku s evropskim nadzorom, koji obuhvata kako zakon tako i odluke u kojima je primijenjen, čak i one koje je donio nezavisni sud. U obavljanju svoje nadzorne funkcije, Sud ne mora zauzeti mjesto domaćih sudova nego, u svjetlu cjeline predmeta, ispitati da li su njihove odluke spojive s odredbama Konvencije na koje se pozivaju.

(v) Ako su domaće vlasti uspostavile ravnotežu u skladu s kriterijima utvrđenim u praksi Suda, Sud bi morao imati jake razloge da njihov stav zamijeni svojim."

(b) Pristup koji će Sud zauzeti u predmetnom slučaju

78. Kako bi odredio pristup koji je potrebno primijeniti u predmetnom slučaju, Sud mora sagledati uplitanje koje je predmet pritužbe u svjetlu cjeline predmeta, uključujući i formu u kojoj su komentari za koje se aplikant terete preneseni, njihov sadržaj, kao i kontekst u kojem su sporni navodi izneseni (vidjeti Stankiewicz i drugi protiv Poljske, br. 48723/07, tačka 61., 14.10.2014., i Nikula protiv Finske, br. 31611/96, tačke 44. i 46., ESLJP 2002-II).

i. Da li je potrebno balansirati pravo iz člana 10. u odnosu na pravo iz člana 8.

79. Sud napominje da nije utvrđeno niti se ukazuje da su se optužbe iznesene protiv M.S. u pismu aplikanta odnosile na ponašanje koje se smatra kriminalnim u domaćem pravu (vidjeti, za razliku od toga, White protiv Švedske, br. 42435/02, tačka 25., 19.9.2006.; Sanchez Cardenas protiv Norveške, br. 12148/03, tačke 37.-39., 4.10.2007.; Pfeifer protiv Austrije, br. 12556/03, tačke 47.-48., 15.11.2007.; i A. protiv Norveške, citiran gore, tačka 73.). Međutim, Sud nalazi da je optužba prema kojoj M.S. nema poštovanja za drugu etničku zajednicu i religiju ne samo mogla ukaljati njen ugled, nego joj također nanijeti štetu kako u profesionalnom tako i u društvenom okruženju (vidi tačka 104. dalje u tekstu). Prema tome, te optužbe dosegle su potrebni nivo ozbiljnosti koji može nanijeti štetu pravima M.S. iz člana 8. Konvencije (vidjeti, mutatis mutandis, Dorota Kania protiv Poljske (br. 2), br. 44436/13, tačka 73., 4.10.2016., koji se tiče optužbi protiv rektora univerziteta da je bio tajni saradnik službi sigurnosti iz vremena komunizma). Sud stoga mora provjeriti da li su domaći organi uspostavili pravičan balans između dvije vrijednosti koje garantira Konvencija, odnosno, s jedne strane, slobode izražavanja aplikanta koja je zaštićena članom 10. i, s druge strane, prava na poštovanje ugleda M.S. iz člana 8. (vidjeti Axel Springer AG [GC], citiran u tekstu, tačka 84.).

ii. Relevantnost prakse Suda u pogledu uzbunjivača

80. Sud je dalje razmatrao da li bi se prijavljivanje koje su izvršili aplikanti moglo okarakterizirati kao uzbunjivaštvo, kako tvrde umješaci, budući da je ta pojava definirana u njegovoj

praksi. Međutim, Sud primjećuje da aplikanti nisu ni u kakvom radnom odnosu podređenosti s javnom radiostanicom BD (vidjeti tačke 43. i 44. u tekstu) koji bi ih obavezivao na lojalnost, rezervu i diskreciju u odnosu na taj radio, što čini posebne karakteristike ovog koncepta kako je definiran u praksi Suda (vidjeti, nasuprot tome, Guja protiv Moldavije [GC], br. 14277/04, tačka 70., ESLJP 2008.; Bucur i Toma protiv Rumunije, br. 40238/02, tačka 93., 8.1.2013.; i Heinisch protiv Njemačke, br. 28274/08, tačka 64., ESLJP 2011. (izvaci)). Aplikanti, koji nisu bili zaposleni na radiostanici BD, nisu imali isključivi pristup i direktno poznavanje tih informacija (vidjeti Aurelian Oprea protiv Rumunije, br. 12138/08, tačka 59., 19.1.2016.) ali su, kako izgleda, djelovali kao "posrednik u komunikaciji" (vidjeti tačku 45.) između zaposlenika radija (u pogledu navodnog neprimjerenog ponašanja M.S. na radnom mjestu) i vlasti BD. Ne navode se bilo kakve informacije o tome da su ti zaposlenici pretrpjeli bilo kakve reperkusije zbog toga što su ukazali na navodne nepravilnosti (ibid.). Ni aplikanti ne tvrde da se njihovo pismo treba smatrati uzbunjivaštvom (vidjeti, nasuprot tome, predmet Guja, citiran gore, tačka 60.; Heinisch, citiran gore, tačka 43.; i Aurelian Oprea, citiran gore, tačka 45.). S obzirom na nepostojanje bilo kakvog pitanja lojalnosti, rezerve i diskrecije, nema potrebe da se Sud upušta u ispitivanje one vrste pitanja koje je bilo ključno u navedenoj praksi o uzbunjivaštvu, odnosno da li su postojali neki alternativni kanali ili drugi efikasan način za otklanjanje navodne nepravilnosti (poput saopćavanja nadređenom dotične osobe ili drugom nadležnom organu ili tijelu) koju su aplikanti namjeravali obznanim (uporediti slučaj Guja, citiran gore, tačka 73.).

iii. Relevantnost prakse Suda u pogledu prijavljivanja navodnih nepravilnosti u ponašanju državnih zvaničnika

81. Ipak, značajna je činjenica da je ono što je navelo M.S. da pokrene postupak za zaštitu od klevete bio sadržaj pisma aplikanta upućenog najvišim organima vlasti u BD, u kojem su se žalili na M.S. koja je tada bila urednik zabavnog programa na javnoj radiostanici BD i jedan od kandidata za mjesto direktora te radiostanice. S obzirom na to da je to bio javni radio koji se oslanjao na državno finansiranje, nema sumnje da se ona smatrala javnim službenikom. Vlada je imala isti stav (vidjeti tačku 59.).

82. U vezi s tim, Sud smatra posebno značajnim pristup koji je zauzeo Ustavni sud Bosne i Hercegovine u predmetnom slučaju (vidjeti tačku 33.), pozivajući se zapravo na praksu prema konvenciji razvijenu u sličnoj grupi predmeta gdje je Sud utvrdio o činjenicama da "zahtjeve zaštite iz člana 10. Konvencije treba cijeniti ne u odnosu na interese slobode štampe ili otvorene rasprave o pitanjima od javnog značaja, već u odnosu na pravo aplikanta da prijave navodne nepravilnosti u ponašanju državnih zvaničnika" (vidjeti Zakharov protiv Rusije, br. 14881/03, tačka 23., 5.10.2006.; Siryk protiv Ukrajine, br. 6428/07, tačka 42., 31.3.2011.; Sofranschi protiv Moldavije, br. 34690/05, tačka 29., 21.12.2010.; Bezmyanny protiv Rusije, br. 10941/03, tačka 41., 8.4.2010.; Kazakov protiv Rusije, br. 1758/02, tačka 28., 18.12.2008.; i Lešnik protiv Slovačke, br. 35640/97, ESLJP 2003-IV). Važan faktor koji je potrebno uzeti u obzir u ovoj vrsti prakse jeste da "je jedan od principa vladavine zakona to" da "građani moraju biti u mogućnosti da obavijeste nadležne državne zvaničnike o ponašanju državnih službenika koje im se čini nepravilno ili nezakonito" (vidjeti Zakharov, tačka 26.; Siryk, tačka 42.; Sofranschi, tačka 30.; Bezmyanny, tačka 40.; Kazakov, tačka 28.; i mutatis mutandis, Lešnik, tačka 60.; svi citirani gore). Navedeni princip, kao i presude u kojima je primijenjeno, pokazuju da je Sud spreman cijeniti dobru vjeru aplikanta i njihova nastojanja da se utvrdi istina uz jedan subjektivniji i blaži pristup nego u drugim vrstama predmeta (vidjeti Pedersen i Baadsgaard protiv Danske [GC], br. 49017/99, tačka 87., ESLJP 2004-XI).

83. Istovremeno treba naglasiti da je u navedenim odlukama ključni faktor za Sud u ocjeni proporcionalnosti bila činjenica da su sporne uvredljive izjave date u privatnoj prepisci koje je aplikant uputio osobi koja je hijerarhijski nadređena oštećenoj osobi o kojoj je riječ (uporediti *Siryk*, citiran gore, tačka 42.; *Bezmyanny*, citiran gore, tačka 41.; *Kazakov*, citiran gore, tačka 28.; *Zakharov*, citiran gore, tačka 23.; i *Lešnik*, citiran gore) ili državnim zvaničnicima (uporediti *Sofranschi*, citiran gore, tačka 29.). U nekim od ovih slučajeva, sporni navodi nastali su kao rezultat neposrednog ličnog iskustva aplikanta (predmet *Siryk* odnosio se na navode aplikantice da su zvaničnici akademije za poresku službu gdje je njen sin studirao od nje tražili mito; u predmetu *Bezmyanny* aplikant je prijavio navodno nezakonito ponašanje sudije koji je sudio u njegovom predmetu; u predmetu *Kazakov* bivši vojni oficir poslao je pismo u kojem se žalio na navodno nezakonito ponašanje komandanta jedne vojne jedinice; u predmetu *Lešnik* aplikant se žalio na zloupotrebu položaja i korupciju od strane državnog tužioca koji je odbacio njegovu krivičnu prijavu protiv treće osobe), dok su u drugim slučajevima njih iznijeli aplikanti koji nisu bili direktno uključeni u stvari koje su bile predmet žalbe (predmet *Zakharov* odnosio se na pritužbu jedne osobe da je zvaničnica gradske uprave zloupotrijebila položaj i omogućila uzurpaciju zemljišta; u predmetu *Sofranschi* aplikant koji je bio član izbornog štaba jednog kandidata za poziciju gradonačelnika njihovog mjesta napisao je pismo u kojem je kritizirao drugog kandidata).

84. Kako se može vidjeti iz navedene analize, postoji niz sličnosti između predmeta tipa *Zakharov* i predmetnog slučaja. Međutim, kako će biti objašnjeno dalje u tekstu, postoje i neke razlike koje govore u prilog usvajanja u većoj mjeri iznjansiranog pristupa na osnovu dodatnih kriterija.

iv. Relevantnost prakse Suda u pogledu klevete javnih službenika i uloga NVO i štampe

85. Konkretno, za razliku od navedenih predmeta, navode koje su aplikanti iznijeli organima vlasti u predmetnom slučaju nije prezentirala privatna osoba nego četiri nevladine organizacije (NVO) i nisu bili zasnovani na neposrednom ličnom iskustvu.

86. Na početku treba naglasiti da u prijavljivanju navodnih zloupotreba ili nepravilnosti u postupanju javnih službenika, uloga NVO nije manje značajna od uloge pojedinca prema praksi tipa *Zakharov*, čak i kada se, kao u predmetnom slučaju, ono ne temelji na neposrednom ličnom iskustvu. Dapače, Sud je prihvatio da kada NVO skreće pažnju na stvari od javnog interesa, on obavlja ulogu javnog nadzora, po važnosti sličnu ulozi koju ima štampa (vidjeti *Animal Defenders International* protiv Ujedinjenog Kraljevstva [GC], br. 48876/08, tačka 103., ESLJP 2013. (izvaci)) i može se okarakterizirati kao društvena kontrola (engl. "watch-dog" prim. prev.) što opravdava sličnu zaštitu prema Konvenciji poput one koja pripada štampi (ibid., i *Magyar Helsinki Bizottság* protiv Mađarske [GC], br. 18030/11, tačka 166., 8.11.2016.). Sud je prepoznao činjenicu da civilno društvo daje važan doprinos raspravi o javnim poslovima (vidjeti, npr., *Steel i Morris* protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 68416/01, tačka 89., ESLJP 2005-II, i *Magyar Helsinki Bizottság*, citiran gore, tačka 166.). Također je važno napomenuti da Osnovni principi o statusu nevladinih organizacija, citirani u tački 45. ove presude, naglašavaju važan doprinos NVO "za razvoj, realizaciju i kontinuiran opstanak demokratskih društava" kao i potrebu da ta društva "ohrabruju [NVO] da učestvuju u... mehanizmima dijaloga, konsultacija i razmjene".

87. Istovremeno, ne treba zaboraviti da, slično kao i štampa, kada NVO obavlja ulogu javnog nadzora, vjerovatno će to izvještavanje o nepravilnostima javnih zvaničnika imati veći uticaj i često će raspolagati s više sredstava za provjeru i potkrepljivanje vjerodostojnosti kritike nego što bi to bio slučaj kada je riječ o izvještavanju pojedinca o onome što je lično zapazio. U oblasti

slobode štampe, Sud je utvrdio da "iz razloga 'obaveza i odgovornosti' koje čine sastavni dio ostvarivanja prava na slobodu izražavanja, zaštita koju novinarima pruža član 10. u vezi sa izvještavanjem o pitanjima od općeg interesa, podliježe uslovu da oni postupaju u dobroj vjeri, kako bi pružili tačnu i pouzdanu informaciju u skladu s novinarskom etikom" (vidjeti *Goodwin* protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 27.3.1996., tačka 39., *Izvjestaži o presudama i odlukama 1996-II*; *Fressoz i Roire* protiv Francuske [GC], br. 29183/95, tačka 54., ESLJP 1999-I; i *Bladet Tromsø i Stensaas* protiv Norveške [GC], br. 21980/93, tačka 65., ESLJP 1999-III). Nedavno, u gore citiranom predmetu *Magyar Helsinki Bizottság*, Sud je potvrdio da bi se isti uslovi primijenili i na NVO koja je preuzela funkciju društvene kontrole (tačka 159.). Sličan stav ogleda se i u Etičkom kodeksu i kodeksu ponašanja za NVO, citiranom u tački 46. ove presude, prema kojem "NVO ne smije povrijediti ničija osnovna ljudska prava", "treba davati tačne informacije... u pogledu svakog pojedinca" a "informacije koje [NVO] odluči dostaviti... kreatorima politika... moraju biti tačne i prezentirane u odgovarajućem kontekstu".

v. Zaključak

88. Prema tome, predmetni slučaj ukazuje na potrebu da se uzme u obzir širi raspon faktora nego što je to slučaj u predmetima tipa *Zakharov*, u kojima je Sud pripisao "ključan značaj" činjenici da su aplikanti svoje pritužbe uputili putem privatne prepiske (vidjeti *Zakharov*, tačka 26.; *Sofranschi*, tačka 33.; i *Kazakov*, tačka 29., svi citirani gore, te *Raichinov* protiv Bugarske, br. 47579/99, tačka 48., 20.04.2006.) i prihvatio da je na aplikantu relativno lagan teret dokazivanja njihove vjerodostojnost (vidjeti tačku 82. u tekstu). Cijeneći suprotstavljene interese o kojima je riječ, odnosno pravo aplikanta na slobodu izražavanja nasuprot prava M.S. na poštovanje njenog privatnog života (vidjeti tačku 79. u tekstu), Sud smatra da je primjereno također uzeti u obzir i kriterije koji se općenito primjenjuju na širenje uvredljivih izjava u medijima u obavljanju njihove funkcije javnog nadzora, tj. mjeru u kojoj je dotična osoba poznata; predmet novinskog izvještaja; sadržaj, formu i posljedice objavljivanja; kao i način na koji je informacija pribavljena i njena vjerodostojnost, te težinu izrečene kazne (vidjeti *Von Hannover*, citiran gore, tačke 108.-13., ESLJP 2012.; *Axel Springer AG*, citiran gore, tačke 89.-95.; i *Couderc i Hachette Filipacchi Associés*, citiran gore, tačka 93.).

(c) Primjena navedenih principa i kriterija u predmetnom slučaju

89. Sud će po redu ispitati faktore relevantne za predmetni slučaj kako bi utvrdio da li je uplitanje, kada se sagleda u cjelini, bilo potkrijepljeno relevantnim i dovoljnim razlozima, te da li je bilo srazmjerno legitimnom cilju kojem se težilo.

i. Privatna priroda prepiske

90. Sud napominje da se ispitivanje domaćih sudova ograničilo na privatnu prepisku između aplikanta i državnih zvaničnika. Naime, nalaz Apelacionog suda da su aplikanti odgovorni za klevetu zasnovan je samo na "pismu koje je poslano Uredu visokog predstavnika BD - međunarodnom supervizoru za BD, predsjedniku Skupštine BD i gradonačelniku BD... [u kojem su oni] iznijeli odnosno pronijeli činjenice o ponašanju, postupcima i izjavama tužiteljice..." (vidjeti tačku 28. u tekstu). Ustavni sud potvrdio je da se "osporene [sudske] odluke tiču pisma koje su [aplikanti] poslali institucijama vlasti Brčko Distrikta i supervizoru za Brčko, u kojem se tužiteljica (M.S.) spominje u negativnom kontekstu" (vidjeti tačku 33. u tekstu). Činjenica da je pismo aplikanta objavljeno u lokalnim novinama nije igrala ulogu u utvrđenju domaćeg suda o odgovornosti aplikanta za klevetu budući da nije dokazano da su oni odgovorni za njegovo objavljivanje. To je potvrdila i vlada u svojim izjašnjenjima (vidjeti tačku 60. u tekstu).

91. Sud je također mišljenja da odgovornost aplikanta za klevetu treba cijeniti samo u vezi s njihovom privatnom prepiskom s lokalnim organima vlasti, a ne u vezi s objavljivanjem pisma u medijima (vidjeti Bezmyanny, citiran gore, tačka 37.) ili na drugi način (vidjeti Sofranschi, citiran gore, tačka 28. koji se odnosi na širenje spornih glasina među stanovnicima sela).

ii. Javni interes u vezi s informacijama sadržanim u pismu

92. Značajan faktor koji je potrebno uzeti u obzir jeste da li su se informacije sadržane u pismu aplikanta odnosile na neko pitanje od javnog interesa. Ovo zavisi od šire ocjene predmeta i konteksta pisma (vidjeti Bladet Tromsø i Stensaas, citiran gore, tačka 63.; Björk Eidsdóttir protiv Islanda, br. 46443/09, tačka 67., 10.7.2012., i Tønsbergs Blad A.S. i Haukom protiv Norveške, br. 510/04, tačka 87., 1.3.2007.).

93. Sud napominje da su u pismu aplikanti izrazili kritiku stepena do kojeg su se domaće vlasti pridržavale principa proporcionalne zastupljenosti etničkih zajednica u javnom servisu BD (vidjeti tačku 10. u tekstu). Oni su se pozvali na prethodne slučajeve nepoštivanja tog principa, što je navodno bilo na štetu Hrvata i Bošnjaka u BD. Ti slučajevi su se također odnosili na zapošljavanje osoblja na radiostanici BD. U vezi s tim, oni su osporili kandidaturu M.S. za mjesto direktora radija, koje je navodno podnijela većina članova komisije za izbor, koji su bili Srbi. Naveli su da je ona učestvovala u nipodaštavanju etničkih Bošnjaka.

94. Sud smatra da ne može biti sumnje da je svaka rasprava o etničkoj izbalansiranosti zaposlenih u javnom servisu bila važna i da je spadala u javnu sferu. Visok standard javne službe u kojoj državni službenici, naročito oni koji "prema općem shvatanju, imaju značajan uticaj na pitanja od političkog javnog interesa" (vidjeti tačku 22. u tekstu), poštuju etnički i religijski identitet ljudi koji žive u Bosni i Hercegovini, jeste važno pitanje od javnog interesa. Posebna važnost koju je svako pitanje povezano s etničkom ili religijskom pripadnošću imalo u relevantno vrijeme u bosanskom društvu, kako je isticala vlada, predstavlja dodatni dokaz da se pismo, kada se sagleda u cjelini, odnosilo na pitanja od javnog interesa za BD. Ta pitanja bila su u najmanju ruku od velikog interesa za Bošnjake, koje predstavljaju aplikanti, koji su se, kako proizilazi iz pisma, smatrali nedovoljno zastupljenima u javnom servisu (vidjeti Albert-Engelmann-Gesellschaft mbH protiv Austrije, br. 46389/99, tačka 30., 19.1.2006.).

iii. Nadležnost primaoca pisma za prijem informacija

95. Sud zapaža da organi vlasti koje su aplikanti kontaktirali nisu imali neposrednu nadležnost u postupku imenovanja direktora radija (vidjeti tačku 35. u tekstu). Međutim, Sud prihvata da su oni imali legitiman interes da budu obaviješteni o pitanjima koja pismo pokreće. Vlada nije tvrdila suprotno.

iv. Način na koji su aplikanti prijavili navodne nepravilnosti relevantnim organima vlasti

96. Sud će svoje ispitivanje usredotočiti na navode aplikanta protiv M.S., koji predstavljaju isključivi osnov na koji su se pozvali domaći sudovi kada su aplikante proglasili odgovornim za klevetu (vidjeti tačku 23. u tekstu i tačku 33. presude vijeća). Relevantne tvrdnje glase:

"Prema našim informacijama, dotična gospođa je:

(1) u nedjeljniku NIN, kao komentar na rušenje džamija u Brčkom, izjavila da Muslimani nisu narod, da ne posjeduju kulturu, te da samim tim rušenje džamija ne može biti kulturocid,

(2) u poslovnim prostorijama demonstrativno je kidala kalendar s rasporedom vjerskih obreda u toku ramazana,

(3) u poslovnim prostorijama radija preko zvaničnog grba Bosne i Hercegovine postavila je grb Republike Srpske,

(4) kao urednik kulturno-zabavnog programa zabranila je emitiranje sevdalinki uz tvrdnju da ta vrsta pjesme nema nikakve kulturne ni muzičke vrijednosti."

97. Domaći sudovi (i Apelacioni sud BD i Ustavni sud BiH) kvalificirali su ove tvrdnje kao činjenične navode (a ne kao vrijednosne sudove). Napominjući da su sporne tvrdnje u suštini opisivale riječi i djela koja su se navodno pripisivala M.S., Sud ne vidi osnova za drugačiji zaključak.

a) Koliko je dotična osoba bila poznata i koji je bio predmet navoda

98. Potrebno je napomenuti da su se pomenuti navodi odnosili na M.S. koja je u to vrijeme bila zaposlenica na radiostanici BD, dakle javni službenik (vidjeti tačku 81. u tekstu). Sud ponavlja da su za državne službenike koji postupaju u službenom kapacitetu granice prihvatljive kritike šire nego za obične ljude (vidjeti Morice protiv Francuske [GC], br. 29369/10, tačka 131., ESLJP 2015.). S obzirom na prirodu pozicije na kojoj je M.S. bila u relevantno vrijeme (urednica zabavnog programa), ne može se reći da su te granice jednako široke kao u slučaju političara (vidjeti Pedersen i Baadsgaard, citiran gore, tačka 80.; Thoma protiv Luksemburga, br. 38432/97, tačka 47., ESLJP 2001-III; i Janowski, citiran gore, tačka 33.). Međutim, Sud napominje da se mora smatrati da je M.S., time što se prijavila za mjesto direktora radija, te također imajući u vidu javni interes u pogledu informacija sadržanih u pismu (vidjeti tačku 94. u tekstu), neizbježno i svjesno stupila u javnu sferu i izložila se pomnom praćenju njenih postupaka. Apelacioni sud BD je također prihvatio da je M.S. javni službenik i da se mjesto direktora radija smatra mjestom od posebnog javnog interesa (vidjeti tačku 22. u tekstu). U takvim okolnostima, Sud smatra da granice prihvatljive kritike stoga moraju biti šire nego u slučaju ostalih zaposlenih radnika (vidjeti, mutatis mutandis, Björk Eidsdóttir, citiran gore, tačka 68., i Erla Hlynisdóttir protiv Islanda, br. 43380/10, tačka 65., 10.7.2012.).

99. Kako je navedeno (vidjeti tačku 96. u tekstu), četiri sporne tvrdnje sadrže navode o nepravilnostima koje je M.S. počinila na radnom mjestu, te o komentaru u novinama čiji je navodno ona autor, a koji pokazuje prezir prema drugim etničkim i religijskim segmentima bosanskog društva.

β) Sadržaj, forma i posljedice informacija dostavljenih vlastima

100. Za ocjenu u ovom dijelu značajan faktor predstavlja jezička formulacija koju su aplikanti koristili u spornom pismu. U vezi s tim, Sud napominje da aplikanti u pismu nisu eksplicitno rekli da je dio informacija koje su oni prenijeli organima vlasti došao iz drugih izvora (zaposleni na radiostanici) (vidjeti Thoma, citiran gore, tačka 64., and Thorgerir Thorgerison protiv Islanda, 25.6.1992., tačka 65., Serija A br. 239), a da ne postoji bilo kakva obaveza da oni identificiraju te izvore (vidjeti Albert-Engelmann-Gesellschaft mbH, citiran gore, tačka 32.). Aplikanti su započeli svoje pismo riječima: "prema našim informacijama", ali nisu jasno naznačili da postupaju kao glasnici. Stoga su se implicitno predstavili kao neko ko ima direktan pristup tim informacijama (vidjeti Verdens Gang i Aase protiv Norveške (dec.), br. 45710/99, ESLJP 2001-X; uporedi Thoma, citiran gore, tačka 64.). U takvim okolnostima, oni su preuzeli odgovornost za tvrdnje sadržane u njihovom pismu.

101. Slična razmatranja primjenjuju se i na navod da je M.S. u svom uredu prekrila državni grb Bosne i Hercegovine grbom Republike Srpske, što je, kako je utvrđeno u postupku po tužbi za klevetu, bilo zasnovano na glasinama (vidjeti tačku 25. u tekstu) (vidjeti Tønsbergs Blad A.S. i Haukom, citiran gore, tačka 95.). Sud će se na ovo pitanje vratiti kasnije u svojoj analizi dužnosti aplikanta da provjere vjerodostojnost spornih informacija.

102. Drugi važan faktor jeste da li je svrha spornih tvrdnji bila prvenstveno da se optuži M.S. ili da se obavijeste nadležni državni zvaničnici o ponašanju koje se njima učinilo neprimjereno ili nezakonito (vidjeti Zakharov, citiran gore, tačka 26.). U kontekstualnom razmatranju spornog pisma kao cjeline, Sud mora

donijeti vlastitu ocjenu spornih tvrdnji (vidjeti Nikowitz i Verlagsgruppe News GmbH protiv Austrije br. 5266/03, tačke 25-26, 22.02.2007).

103. Aplikanti su tvrdili da je njihova namjera bila da obavijeste nadležne organe vlasti o određenim nepravilnostima i da ih navedu da ispituju i provjere navode iz pisma (vidjeti tačke 17. i 53. u tekstu). Sud, međutim, primjećuje da sporno pismo ne sadrži bilo kakav "zahtjev" da se navodi ispituju i provjere. Iako su aplikanti izrazili svoje očekivanje da će "pismo naići na odgovarajuću reakciju" (vidjeti tačku 11. u tekstu), neizvjesno je da li se taj izraz odnosio na ispitivanje i provjeru činjeničnih navoda o M.S. U svakom slučaju, Sud ne može a da ne primijeti izjavu aplikanata u pismu da "na tu funkciju [direktora radija] treba imenovati Bošnjaka" (vidjeti tačku 11. u tekstu).

104. U pogledu posljedica navedenih optužbi koje su prenesene vlastima, Sud smatra da ne može biti sumnje, kada se razmatra kumulativno i u specifičnom kontekstu u kojem su navodi izneseni (vidjeti tačku 59. u tekstu), da se ponašanje koje se pripisuje M.S. trebalo smatrati naročito neprimjerenim s moralnog i društvenog stanovišta. Ti navodi prikazali su M.S. u veoma negativnom svjetlu i trebali su je predstaviti kao osobu koja nema poštovanja i koja pokazuje prezir u svojim stavovima i osjećajima o muslimanima i etničkim Bošnjacima. Domaći sudovi smatrali su da te tvrdnje sadrže klevetničke optužbe koje su naštetile ugledu M.S. (vidjeti tačku 28. u tekstu). Sud ne vidi nijedan razlog da utvrdi drugačije. Dapače, priroda optužbi bila je takva da je ozbiljno dovela u pitanje podobnost M.S. ne samo za mjesto direktora radija BD za koje se prijavila, nego također i za dužnost urednice zabavnog programa radija BD, multietničke javne radiostanice.

105. To što su ovi navodi dostavljeni ograničenom broju državnih zvaničnika putem privatne prepiske, nije eliminiralo njihov potencijalno štetan učinak na buduću karijeru M.S. kao državnog službenika, kao i na njenu profesionalnu reputaciju kao novinara. Vlada je tvrdila da je sporno pismo poslužilo "kao sredstvo političkog pritiska" koje je spriječilo komisiju za izbor da imenuje bilo kojeg kandidata za tu poziciju. Ne izvlačeći bilo kakve zaključke o tome da li su sporne tvrdnje iz pisma odigrale bilo kakvu ulogu u proceduri izbora koja je u to vrijeme bila u toku, Sud primjećuje da M.S. nije imenovana na poziciju direktora radija BD.

106. Konačno, Sud napominje da su uvredljive optužbe aplikanata o M.S. procurile u štampu. Svaki zaključak o tome kako je sporno pismo u predmetnom slučaju dospjelo u medije, opasno bi se približio spekulaciji. Bez obzira na to kako je pismo dospjelo u medije, razumljivo je da je njegovo objavljivanje otvorilo mogućnost za javnu debatu i povećalo štetu nanесenu profesionalnom dostojanstvu i ugledu M.S.

γ) Vjerodostojnost otkrivenih informacija

107. Drugi, i po mišljenju Suda, najvažniji faktor relevantan za uspostavu balansa u ovom slučaju jeste vjerodostojnost informacija koje su prenesene organima vlasti.

108. Sud se poziva na svoje nalaze da aktivnosti aplikanata koji su obavljali funkciju društvene kontrole opravdavaju sličnu zaštitu prema Konvenciji poput one koja pripada štampi (vidjeti tačku 87. u tekstu). U kontekstu slobode štampe, Sud je utvrdio da su potrebni naročiti razlozi da bi mediji bili oslobođeni njihove redovne obaveze da provjeravaju činjenične izjave kojima se vrijeđaju privatne osobe. Da li postoje takvi razlozi zavisi posebno od prirode i stepena uvrede o kojoj je riječ, te o mjeri u kojoj mediji mogu razumno svoje izvore smatrati pouzdanim u pogledu tih navoda (vidjeti, među ostalim izvorima, Bladet Tromsø i Stensaas, tačka 66.; Pedersen i Baadsgaard, tačka 78, i Björk Eidsdóttir, tačka 70., svi citirani gore). Ovi faktori, pak, zahtijevaju razmatranje drugih elemenata poput toga da li su novine u razumnoj mjeri obavile istraživanje prije objavljivanja

(vidjeti Prager i Oberschlick protiv Austrije, 26.4.1995., tačka 37., Serija A br. 313), da li su novine prezentirale priču na razumno izbalansiran način (vidjeti Bergens Tidende i drugi protiv Norveške, br. 26132/95, tačka 57., ESLJP 2000-IV), te da li su novine dale oklevetanim osobama priliku da se brane (ibid., tačka 58.).

109. Slično kao novine, Sud smatra da je i aplikante u predmetnom slučaju obavezivao zahtjev da provjere istinitost navoda protiv M.S. Ovaj zahtjev sadržan je u Etičkom kodeksu i kodeksu ponašanja za NVO (vidjeti tačke 46. i 86. u tekstu) i treba ga posmatrati u kontekstu "odgovornosti" u radu NVO-a (vidjeti tačku 45. u tekstu). To što su sporni navodi preneseni državnim organima putem privatne korespondencije, mada predstavlja važan faktor koji treba uzeti u obzir, nije dalo potpuno neograničenu slobodu aplikantima da prenose neproverene klevete. Dužnost organa vlasti da provjeravaju takve navode ne može se smatrati uobičajenom obavezom da se provjere činjenični navodi koji su uvredljivi, čak i za javne službenike. Činjenica da su aplikanti doživljavani (vidjeti tačku 16. u tekstu) - i da su, zaista, i postupali kao predstavnici interesa određenih segmenata stanovništva BD - činila je još većom njihovu dužnost da provjere tačnost informacija prije nego što ih prenesu vlastima. Sud će analizirati da li su se aplikanti pridržavali te obaveze u pogledu svakog od spornih navoda. Da li je u tu svrhu uložen razuman napor, mora se utvrditi u svjetlu situacije koja je vladala u vrijeme kada je pismo pripremljeno, a ne koristeći prednost naknadnog iskustva (vidjeti, mutatis mutandis, Stankiewicz i drugi, citiran gore, tačka 72.).

110. Informacije koje su aplikanti prenijeli organima vlasti, s obzirom na njihov izvor, bile su dvojake: 1) informacije koje su aplikanti dobili od zaposlenih na radiostanici i 2) informacije dobivene na drugi način.

111. Informacije pod 1) odnosile su se na činjenične navode u vezi s uklanjanjem kalendara vjerskih obreda za vrijeme mjeseca ramazana sa zida u prostorijama radija i navodnom zabranom emitiranja sevdalinki. Domaći sudovi utvrdili su da su R.S. i O.S. (oboje zaposleni na radiostanici) razgovarali o ta dva pitanja sa O.H., članom i pravnim zastupnikom prvog aplikanta u predmetu. Međutim, sudovi su smatrali da kazivanje zaposlenika nije tačno preneseno u pismu aplikanata. I R.S. i O.S. potvrdili su da je M.S. uklonila kalendar s rasporedom vjerskih obreda u toku ramazana sa zida u prostorijama radija. Međutim, oni nisu potvrdili dio izjave aplikanata da je M.S. pri tome "demonstrativno kidala [kalendar]". Nadalje, O.S. je potvrdio da se žalio prvom aplikantu da je M.S. tražila od njega objašnjenje zašto je sevdalinka emitirana u vrijeme koje je u programskoj shemi bilo određeno za drugu vrstu muzike. Međutim, ništa ne ukazuje da je O.S. rekao da je M.S. "zabranila emitiranje sevdalinki uz tvrdnju da ta vrsta pjesme nema nikakve kulturne ni muzičke vrijednosti".

112. Ustavni sud Bosne i Hercegovine smatrao je da "je ono što je preneseno apelantima i ono što je u pismu na osnovu toga napisano očigledno u nesaglasnosti..." (vidjeti tačku 33. u tekstu). Iako određeni stepen hiperbole i pretjerivanja treba tolerirati, pa čak i očekivati, kada je riječ o izvještavanju NVO-a (vidjeti Steel i Morris, citiran gore, tačka 90.), ova nesaglasnost nije bila trivijalna, već je dodatno opteretila iskaz koji su dali zaposlenici, čime je pogoršana predodžba o M.S. kao nekome ko omalovažava kulturni i etnički identitet Bošnjaka i muslimana. Sud naglašava da su aplikanti, kao nevladine organizacije čiji su članovi uživali ugled u društvu (vidjeti tačku 59. u tekstu), bili dužni tačno prezentirati iskaze zaposlenika, što je važan element za razvoj i održavanje međusobnog povjerenja, kao i za predodžbu o njima kao kompetentnim i odgovornim učesnicima u javnom životu. Nadalje, sporne tvrdnje predstavljene su kao činjenični navodi, a ne kao vrijednosni sudovi. Domaći sudovi zaključili su da tu

nesaglasnost treba pripisati aplikantima, a ovi nisu podnijeli nikakav dokaz koji bi mogao dovesti u sumnju takav zaključak.

113. Informacije pod 2) gore u tekstu ticale su se optužbi da je M.S. prekrila grb Bosne i Hercegovine grbom Republike Srpske i da je u lokalnim novinama izjavila da "muslimani nisu narod, da nemaju kulturu i da se, prema tome, uništavanje džamija ne može smatrati uništavanjem kulturnih spomenika."

114. Kada je riječ o navodnom "incidentu" u vezi s grbom, domaći sudovi su utvrdili da je o tome razgovarano na sastanku aplikanata održanom prije sastavljanja pisma. Na tom sastanku je S.C., zastupnik drugog aplikanta u ovom predmetu, potvrdio da je čuo da se o tom navodnom incidentu govori u gradu (vidjeti tačku 25. u tekstu). Aplikanti nisu pružili, kako u postupku po tužbi za klevetu, tako ni u postupku pred Sudom, bilo kakav dokaz da su preduzeli bilo šta kako bi provjerili istinitost te glasine prije nego što su je prenijeli vlastima. Na osnovu usmenog iskaza troje zaposlenika radija na suđenju, domaći sudovi utvrdili su netačnost te informacije (vidjeti tačku 27. u tekstu).

115. Što je još važnije, navod aplikanata da je M.S. autor spornog novinskog članka bio je zasnovan na nagađanju "istaknutog člana [jedne od organizacija - aplikanata]..." (vidjeti tačke 25. i 26. u tekstu). Iako je izjava koju su je prenijeli aplikanti zaista iznesena u članku o kojem je riječ, domaći sudovi utvrdili su da M.S. nije bila njen autor. Sud smatra da provjera te činjenice prije nego što je saopćena ne bi od aplikanata zahtijevala naročit napor. Identitet autora te izjave mogao se lako utvrditi i aplikanti su za to trebali izvršiti jednostavnu provjeru. Unatoč ozbiljnosti njihovih optužbi protiv M.S., aplikanti su tu tvrdnju dali neosnovano, bez bilo kakvog pokušaja da prije iznošenja provjere vjerodostojnost svog navoda. Sud naglašava da je, što je optužba ozbiljnija, potrebna veća revnosnost prije nego što se o njoj obavijeste relevantni organi vlasti (vidjeti Pedersen i Baadsgaard, citiran gore, tačke 80. i 87.). Aplikanti su također propustili obavijestiti primaoca pisma o njegovoj netačnosti nakon što su otkrili da M.S. nije autor sporne izjave (vidjeti tačku 26. u tekstu). Oni nisu naveli razlog za taj propust.

116. Osim toga, a u kontekstu naročitih okolnosti ovog predmeta, Sud primjećuje da M.S. nije pružena šansa da komentira navode koje su aplikanti namjeravali iznijeti državnim organima (vidjeti Bergens Tidende i drugi, citiran gore, tačka 58.). Nije pružen nikakav argument da bi takav pokušaj bio nemoguć ili neprimjeren u datim okolnostima.

117. Apelacioni sud BD smatrao je da aplikanti "nisu dokazali istinitost [tih navoda]... za koje su znali ili morali znati da nisu istiniti" (vidjeti tačke 27. i 28. u tekstu). Ustavni sud dalje je dodao da su se ti navodi odnosili na "nesporno neistinite činjenice" i da aplikanti "nisu uložili razumne napore da prethodno provjere iznesene činjenice, nego su takve činjenice i iznijeli." (vidjeti tačku 33. u tekstu). Sud ne nalazi razloga da odstupa od toga što je utvrdio. On prema tome zaključuje da aplikanti nisu imali dovoljan činjenični osnov za sporne navode o M.S. iznesene u njihovom pismu.

δ) Težina sankcije

118. Posljednji element koji treba uzeti u razmatranje jeste težina sankcije izrečena aplikantima. U vezi s tim Sud ponavlja da priroda i težina izrečene kazne predstavljaju faktore koje je potrebno uzeti u obzir prilikom ocjene proporcionalnosti uplitanja (vidjeti Sürek protiv Turske (br. 1) [GC], br. 26682/95, tačka 64., ESLJP 1999-IV; Ceylan protiv Turske [GC], br. 23556/94, tačka 37., ESLJP 1999-IV; Chauvy i drugi protiv Francuske, br. 64915/01, tačka 78., ESLJP 2004-VI; i Tammer protiv Estonije, br. 41205/98, tačka 69., ESLJP 2001-I).

119. Sud zapaža da je Apelacioni sud BD izdao dvije naredbe protiv aplikanata: da obavijeste vlasti da povlače pismo (naredba o povlačenju pisma), a ako to ne učine, da moraju platiti 1.280 eura solidarno na ime nematerijalne štete (naredba o

plaćanju odštete), te je naređeno da o svom trošku objave presudu na radiju i televiziji BD i u dvoje novina (naredba o objavljivanju) (vidjeti tačku 29. u tekstu). Vijeće je "imalo u vidu dosuđivanje odštete protiv aplikanata u kontekstu parničnog postupka i nije našlo da je ona nesrazmjerna" (vidjeti tačku 35. presude vijeća).

120. Sud ne smatra da naredba kojom se od aplikanata traži da povuku pismo u roku od 15 dana ili da u suprotnom plate odštetu pokreće bilo koje pitanje prema Konvenciji. Tek nakon isteka roka koji je postavio Apelacioni sud BD domaći sudovi počeli su preduzimati mjere na izvršenju naredbe o plaćanju odštete. Sud je, nadalje, uvjeren da iznos odštete koji je aplikantima naložen za plaćanje, sam po sebi, nije bio nesrazmjernan. Prema tome, nije od značaja to što je prilikom određivanja ovog iznosa Apelacioni sud BD uzeo u obzir objavljivanje spornog pisma u medijima iako se nije pozvao na tu činjenicu prilikom utvrđivanja odgovornosti aplikanata za klevetu (vidjeti tačke 29. i 60. u tekstu). Slična razmatranja primjenjuju se na naredbu o objavljivanju.

ε) Zaključak

121. S obzirom na navedeno, Sud ne uviđa jake razloge koji bi nalogali da odluka domaćih sudova zamijeni svojom i da ukine balans koji su oni uspostavili (vidjeti Von Hannover (br. 2), citiran gore, tačka 107., i Perinçek, citiran gore, § 198). Vijeće je uvjereno da je sporno uplitanje potkrijepljeno relevantnim i dovoljnim razlozima, te da su vlasti tužene države uspostavile pravičnu ravnotežu između interesa aplikanata u pogledu slobode govora, s jedne strane, i interesa M.S. u pogledu zaštite njenog ugleda, s druge strane, postupajući u okviru svog polja slobodne procjene (vidjeti Tammer, citiran gore, tačka 60, i Pedersen i Baadsgaard, citiran gore, tačka 68.).

122. Prema tome, nije došlo do povrede člana 10. Konvencije.

IZ NAVEDENIH RAZLOGA, SUD

Utvrđuje, s jedanaest glasova "za" i šest "protiv", da nije došlo do povrede člana 10. Konvencije.

Presuda sačinjena na engleskom i francuskom jeziku, i izrečena na javnom ročištu u Zgradi ljudskih prava u Strasbourg, dana 27.6.2017.

Søren Prebensen
zamjenik registrara

András Sajó
predsjednik

U skladu s članom 45. stav 2. Konvencije i pravilom 74. stav 2. Pravila Suda, uz ovu presudu priložena su sljedeća izdvojena mišljenja:

(a) Zajedničko izdvojeno mišljenje sudija Sajó, Karakaş, Motoc i Mits;

(b) Izdvojeno mišljenje sudije Vehabovića;

(c) Izdvojeno mišljenje sudije Kūrisa.

A.S.
S.C.P.

ZAJEDNIČKO IZDOJENO MIŠLJENJE SUDIJA SAJÓ, KARAKAŞ, MOTOC I MITS

Na našu žalost, ne slažemo se s većinom članova i smatramo da je došlo do povrede člana 10. u predmetnom slučaju. O ovom predmetu ne može se odlučivati na osnovu općih principa koji se primjenjuju u oblasti slobode štampe, a aplikanti se ne mogu smatrati odgovornima zato što su nepoznate osobe objavile njihovo pismo.

Slučaj je potrebno staviti u odgovarajući okvir: nakon što je primila veliki broj informacija od zaposlenika javnog radija Brčko Distrikta (BD), jedna NVO poslala je pismo adresirano isključivo na najviše organe vlasti BD (međunarodnom supervizoru, predsjedniku Skupštine i gradonačelniku). U pismu je navedenim organima skrenuta pažnja na nepodobnost M.S., kandidata za mjesto direktora radija BD, za tu poziciju i od njih zatraženo da preduzmu odgovarajuće korake. Rezultat je bio taj da je NVO

morala platiti odštetu M.S. i povući pismo koje je uputila organima vlasti.

Mi smo saglasni da je ovaj predmet osjetljiv (vidjeti izdvojeno mišljenje sudije Vehabovića). Također smo saglasni da aplikanti ne ispunjavaju kriterije za uzbunjivače, niti je u ovom predmetu potrebno definirati ko su oni. Međutim, barem kada je riječ o pitanjima o kojima su ih obavijestili zaposlenici javnog radija BD koji su došli da razgovaraju o ponašanju M.S. na radnom mjestu (vidjeti tačku 24. presude), NVO je postupala kao kvaziuzbunjivač. Ovo je važan aspekt predmeta koji se ne smije zanemariti.

Nadalje, Ustavni sud Bosne i Hercegovine slijedio je praksu Suda u vezi sa žalbama protiv javnih službenika, a Veliko vijeće također prihvata da postoji niz sličnosti s tim tipom predmeta (vidjeti tačke 82.-84. presude). Zaista postoje sličnosti: iznesene su pritužbe (izražena zabrinutost) u privatnom pismu upućenom relevantnim organima vlasti o neprimjerenom ponašanju javnog službenika (kandidata za javnu funkciju). Važna posljedica, kao što je istaknuto u stavu 23. presude Zakharov protiv Rusije, jeste da se zahtjevi zaštite iz člana 10. "moraju cijeniti ne u vezi s interesima slobode štampe ili otvorene rasprave o stvarima od javnog interesa, nego u odnosu na pravo aplikanta da prijavi nepravilnosti u ponašanju državnih službenika organu koji je nadležan za takve pritužbe".

Postupanje u funkciji kvaziuzbunjivača i prijavljivanje navodno neprimjerenog ponašanja navedenim organima vlasti u privatnom pismu zahtijeva primjenu subjektivnijeg i blažeg pristupa nego u potpuno drugačijim činjeničnim situacijama (vidjeti tačku 82. presude).

S obzirom na takav kontekst, smatramo neopravdanim da se ocjenjuje istinitost navoda sadržanih u privatnom pismu sa istom krutošću kao da su oni izneseni u članku koji su aplikanti objavili u štampi. U pogledu tri navoda (kalendar, grb i sevdalinka), koliko se može utvrditi iz materijala u spisu predmeta, postojanje činjeničnog osnova potvrdila je ili sama M.S. (vidjeti tačku 15. presude), ili domaći sud (vidjeti tačke 24. i 26. presude). Tačno je da je izjavu u NIN-u, časopisu koji se objavljuje u Srbiji i koji u to vrijeme nije bio dostupan u Bosni i Hercegovini, iako se pokazalo da ona postoji, dala druga osoba, a ne M.S. I pored toga, ova činjenica se ne može cijeniti izolirano i zanemarujući kontekst u kojem je prezentirana.

Riječi u pismu "prema našim informacijama" i "nadamo se da će naše pismo naići na vašu odgovarajuću reakciju" ukazuju na to da aplikanti nisu autori tih informacija i da su ih organi vlasti trebali provjeriti umjesto da smatraju aplikante odgovornima. Ne slažemo se s tim da su samo aplikanti, jedna NVO koja je upozorila organe vlasti, imali obavezu da provjere istinitost informacija (vidjeti tačku 109. presude). Obavezu da provjeri informaciju ima svaki organ vlasti koji primi takav navod; štaviše, to implicira sam tekst pisma. S obzirom na navedeno, zaključujemo da su četiri sporne tvrdnje imale činjenični osnov koji je bio dovoljan u kontekstu ovog predmeta.

Većina je smatrala posebno važnima, te ih i primijenila, principe koji su razvijeni u oblasti slobode štampe, odnosno da li su novine u razumnoj mjeri provele istraživanje prije objavljivanja; da li su prezentirale priču na razumno izbalansiran način; te da li su oklevetanim osobama dale priliku da se brane (vidjeti tačku 108. presude). Kao što je utvrđeno u citiranoj presudi u predmetu Zakharov, ovi principi nisu primjenjivi u predmetnom slučaju jer oni zanemaruju i iskrivljuju činjenični okvir predmeta. Ovo ilustrira, naprimjer, neprikladnost zahtjeva da se M.S. pruži prilika da komentira privatno pismo (vidjeti tačku 116. presude), kao i obavezu da se povuče pismo (vidjeti tačku 119. presude) čiji je cilj bio da skrene pažnju nadležnih organa vlasti na nepodobnost M.S. za relevantnu poziciju na javnom radiju BD i od njih zatraži odgovarajuća reakcija.

Važno je napomenuti da se aplikanti ne mogu smatrati odgovornima za činjenicu da je pismo objavljeno u tri dnevna lista i da je na taj način postalo dostupno javnosti. Nema dokaza u materijalima u spisu predmeta da su aplikanti bili odgovorni za objavljivanje pisma. Iako većina priznaje tu činjenicu, oni ipak zaključuju da je objavljivanje otvorilo mogućnost javne debate i na taj način povećalo štetu koja je nanesena dignitetu i profesionalnom ugledu M.S. (vidjeti tačku 106. presude). Ovaj zaključak implicitno upućuje na odluku protiv aplikanata.

U zaključku smatramo da je većina slijedila put koji nije potkrijepljen predmetnim činjenicama i dokazima. Postoji snažan element u ovom predmetu u vezi s pravom građana da obavijeste organe vlasti o nepravilnostima koje učine javni zvaničnici (ili oni koji će to postati) što je povezano s konceptom vladavine zakona, te je tako trebalo i odlučiti. Prema tome, zaključujemo da razlozi koje su naveli domaći sudovi nisu bili "relevantni i dovoljni" (vidjeti, naprimjer, Sofranschi protiv Moldovije, br. 34690/05, tačka 34., 21.12.2010.) kako bi opravdali uplitanje u slobodu izražavanja aplikanata.

IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE VEHABOVIĆA

Žao mi je što se ne mogu saglasiti s mišljenjem većine da je presuda Apelacionog suda kojom su aplikanti proglašeni odgovornima za klevetu, a što je potvrdio i Ustavni sud, bila u skladu s članom 10. Konvencije. Mišljenja sam da nije tako i da je stoga došlo do povrede prava aplikanata iz tog člana na mišljenje i primanje i prenošenje informacija i ideja.

"Dana 1. maja 1992. Muslimanima i Hrvatima je preko radija naređeno da predaju svoje oružje. Od 1. maja 1992. srpske snage, sastavljene od vojnika i pripadnika paravojnih i policijskih snaga, razmještaju se po gradu. Srpska ofanziva bila je usmjerena na nesrpsko stanovništvo Brčkog. Iz jedne gradske četvrti za drugom organizirana je evakuacija stanovnika Brčkog u sabirne centre gdje su Srbi razdvajani od Muslimana i Hrvata". Ovaj izvadak iz presude Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) protiv Gorana Jelisića, pod nadimkom "Adolf" (vidjeti Tužiteljstvo protiv Gorana Jelisića, IT-95-10-T, 14.12.1999.), baca svjetlo na prvi dan vojne okupacije Brčkog kako ga je opisao MKSJ. Emitiranje na javnom radiju igralo je malu, ali ključnu ulogu u ranim danima rata u Bosni i Hercegovini.

Osam godina nakon završetka strašnih događaja u Brčkom, aplikanti su napisali pismo najvišim organima vlasti Distrikta Brčko (BD), odnosno međunarodnom supervizoru za BD, predsjedniku Skupštine BD i gradonačelniku BD, dok je još bio u toku postupak za imenovanje direktora multietničke javne radiostanice BD. Oni su u pismu izrazili zabrinutost u vezi s procedurom imenovanja direktora te javne radiostanice. Kritizirali su vlasti zbog zanemarivanja principa proporcionalne zastupljenosti etničkih zajednica u javnom radioservisu BD koja je propisana Statutom BD. Taj statut je najviši akt BD. U članu 20. stav 1. propisano je da "zapošljavanje u javnom sektoru Distrikta... odražava sastav stanovništva."

Ubrzo nakon toga, pismo je objavljeno u tri različita dnevna lista.

Odmah nakon dostavljanja pisma na adrese tri organa vlasti (kako izgleda, prije objavljivanja pisma u medijima - vidjeti tačku 15. presude¹), M.S. (kandidat za mjesto direktora spomenut u pismu) pokrenula je protiv aplikanata parnični postupak zbog klevete. Prvostepeni sud odbio je tužbeni zahtjev i zaključio da aplikanti nisu mogli biti odgovorni za navodnu klevetu jer nisu oni objavili pismo u medijima. Međutim, Apelacioni sud ukinuo je tu presudu i utvrdio da su aplikanti odgovorni za klevetu. Tu presudu potvrdio je Ustavni sud Bosne i Hercegovine.

¹ "M.S. je navela da je saznala za pismo ubrzo nakon što su ga aplikanti poslali..."

Ne slažem se sa zaključkom većine koja nije utvrdila povredu člana 10. Konvencije iz sljedećih razloga:

1. Pismo koje su aplikanti napisali bilo je upućeno najvišim organima vlasti BD kao povjerljivo, uz posebnu instrukciju da su samo osobe na koje je pismo adresirano ovlaštene da ga otvore i pročitaju (na ruke).

Pismo treba smatrati povjerljivom prepiskom između aplikanta i organa vlasti (čiji su predstavnici osobe na koje je pismo adresirano) nadležnih da se bave njegovim sadržajem. Svi naknadni događaji, kao što je objavljivanje pisma i njegov sadržaj, ni na koji način nisu bili povezani sa aplikantima.

2. Upoznavanje šire javnosti sa sadržajem pisma ne može se pripisati aplikantima.

Potpuno sam svjestan da čak i prilikom prijavljivanja određenih stvari, poput kršenja dužnosti od strane državnih službenika, ili prijavljivanja krivičnog djela, aplikant u određenim okolnostima može biti odgovoran za napisane riječi, ali potrebno je napraviti razliku između jasne namjere da se neko lažno prijavi, odnosno krivičnog djela, i nastojanja da se nadležnim organima dostave dodatne informacije kako bi se oni pozabavili takvim navodima.

U mnogim zemljama postoje javne kampanje da se prijave slučajevi korupcije. Mnoge prijave zasnovane su na netačnim činjenicama ili neprimjerenim vrijednosnim sudovima, ali takve prijave ne mogu se porediti s pismom koje, ako se otkrije medijima, može pošiljaoca pisma učiniti odgovornim za klevetu. Mora se povući jasna granica između povjerljive ili privatne komunikacije i širenja informacija. Po mom mišljenju, pošiljalac povjerljivog (pa čak i privatnog) pisma ne može biti odgovoran za klevetu ni u slučaju da to pismo, bez učešća pošiljaoca, treća strana otkrije medijima, čak i ako ono sadrži potpuno netačne činjenice.

Moje viđenje je da se u situacijama poput ove postupak za klevetu može pokrenuti samo ako aplikant prenese i otkrije široj javnosti sadržaj privatnog pisma (vidjeti Gašior protiv Poljske, br. 34472/07, 21.2.2012., u kojem je aplikant poslao privatno pismo poljskoj televiziji, a bilo je jasno da TV stanica nije tijelo nadležno za prikupljanje i obradu dodatnih informacija kako bi se ispitali navodi aplikanta).

Širenje informacija predstavlja važan dio člana 10. Konvencije. U ovom slučaju, moje razumijevanje člana 10. stav 2., a posebno formulacije "radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprečavanja odavanja povjerljivih informacija" jeste da povjerljiva komunikacija između građana i različitih državnih organa nadležnih za bavljenje raznim vrstama pritužbi, ne može biti predmet bilo kakvog kažnjavanja ili ograničavanja, osim u slučaju kada se ta komunikacija otkrije javnosti. Tada povjerljivi sadržaj komunikacije automatski postaje javan i podložan ograničenjima propisanim u članu 10. U predmetnom slučaju, jedini koji su odgovorni jesu oni koji su raširili lažne informacije. Oni bi trebalo da budu odgovorni za klevetu, a ne aplikanti.

O ovom konkretnom pitanju prvostepeni sud iznio je sljedeće zapažanje:

"Iz pisama koje su tuženi uputili, sud je utvrdio da su pisma upućena na ruke gradonačelniku, predsjedniku Skupštine i supervizoru za Brčko Distrikt... da pisma nisu dostavljena sredstvima javnog informiranja... Cilj ovih pisama bio je da se nosioci vlasti upoznaju s ovim informacijama, da ih provjere, te da na osnovu provjerenih informacija donesu određene zaključke, a ne da neprovjerene informacije objave u javnosti."

Uvidom u članke objavljene u medijima, sud zaključuje da "da nijedan od članaka nisu objavili tuženi [aplikanata]" (vidjeti tačku 18. presude).

Apelacioni sud ukinuo je tu presudu i zaključio da nije "relevantno što aplikanti nisu objavili pismo..."

Ustavni sud prihvatio je činjenice koje je niži sud utvrdio o pitanju širenja pisma u javnosti.

3. Pismo je dostavljeno organima nadležnim za završetak procedure imenovanja direktora lokalne javne radiostanice. Vlasti BD su jedina tijela ovlaštena da se bave navodima i da po potrebi preduzimaju dalje mjere na provođenju interne istrage kako bi osigurale transparentan proces odabira najboljih kandidata za mjesto o kojem je riječ, što je od posebnog značaja u jednoj multietničkoj sredini kakva je BD.

Smatram da je u okolnostima predmetnog slučaja činjenica da su aplikanti uputili svoju žalbu putem povjerljivog pisma državnim zvaničnicima nadležnim da ispituju to pitanje od krucijalne važnosti za ocjenu Suda o proporcionalnosti uplitanja (uporediti Janowski protiv Poljske [GC], br. 25716/94, tačka 34., ESLJP 1999-I, i Raichinov protiv Bugarske, br. 47579/99, tačka 48., 20.4.2006.). Opći cilj pisma aplikanta bio je da skrenu pažnju vlasti na određene nepravilnosti u procesu selekcije za imenovanje direktora multietničke javne radiostanice. Da zaključim, smatram da su se izjave u pismu odnosile na pitanje od javnog interesa za tu lokalnu zajednicu.

U tački 100. presude većina zaključuje da "za ocjenu u ovom dijelu značajan faktor predstavlja jezička formulacija koju su aplikanti koristili u spornom pismu. U vezi s tim, Sud napominje da aplikanti nisu eksplicitno rekli u pismu da je dio informacija koje su oni prenijeli organima vlasti došao iz drugih izvora". Ovo nije tačno.

Aplikanti nikad nisu tvrdili da su informacije sadržane u pismu tačne, nego su pozvali nadležne organe da ispituju navode koji su u njemu izneseni. U tom pismu, u kojem su izrazili zabrinutost i naveli određene činjenične izjave o jednom od kandidata za mjesto direktora javne radiostanice BD, aplikanti su eksplicitno upozorili na to da informacije sadržane u pismu nisu bile provjerene, koristeći izraze "nezvanične informacije" i "prema našim informacijama", ali da njihov glavni cilj nije bio, kako ja shvatam sadržaj pisma, da uvrijede gđu M.S. već da skrenu pažnju na činjenicu da su Bošnjaci i Hrvati nedovoljno zastupljeni u procesu izbora, suprotno obavezi propisanoj u Statutu BD.

U tački 95. većina umanjuje ulogu organa vlasti kojima su se aplikanti obratili, zaključujući da oni nisu imali neposrednu nadležnost u procesu imenovanja direktora radija.

Sva tri organa vlasti kojima je pismo upućeno nadležni su i dužni preduzimati sve potrebne mjere kako bi ispunili obavezu iz člana 20. stav 1. Statuta BD i osigurati da "zapošljavanje u javnom sektoru Distrikta...odražava sastav stanovništva".

U svom obrazloženju većina se fokusira na samo jedan dio pisma u vezi s navodom protiv gđe M.S. i zaključuje da ova tri organa vlasti nemaju nikakvu ulogu u procesu selekcije, zanemarujući činjenicu da je BD osnivač javne radiostanice, te da su najviši organi vlasti u BD oni kojima je pismo upućeno.

Prema Statutu Javnog preduzeća Radio Brčko (član 8. st. 3. i 4., osnivač radiopreduzeća je Brčko Distrikt BiH, a Skupština Brčko Distrikta zastupa osnivača Radija Brčko. Članom 27. stav 1. propisano je da načelnik (u to vrijeme gradonačelnik BD) imenuje članove upravnog odbora javne radiostanice.

Ova tri organa vlasti jedina su tijela nadležna za pitanja sastava (ili neadekvatne zastupljenosti) upravnog odbora i imenovanje direktora javnog radija. Nijedna druga institucija nije nadležna da se bavi navodima poput onih u predmetnom slučaju.

U tački 105. većina je zapravo prihvatila tvrdnju vlade da je sporno pismo poslužilo kao "sredstvo političkog pritiska" koje je onemogućilo komisiju za izbor da imenuje bilo kojeg kandidata za tu poziciju", što predstavlja "alternativne činjenice" koje je vlada navela, a na koje se većina u velikoj mjeri oslonila. Suprotno vlastitom zaključku, presuda se jasno bavi ovim pitanjem u tački 35. U toj tački presude kaže se: "Prema zapisniku sa sastanka upravnog odbora radija BD od 9.5.2003., bila su dva kandidata za

mjesto direktora radija, od kojih je jedan bila M.S. Upravni odbor odlučio je produžiti mandat vršioca dužnosti direktora radija s obzirom na to da se "zbog političkog pritiska i ponavljanja glasanja" nije mogla donijeti odluka u pogledu bilo kojeg kandidata." Kako izgleda, glavni problem bio je "ponavljanje glasanja", što znači da političke stranke zastupljene u Skupštini BD i njihovi zastupnici u Upravnom odboru nisu mogli postići dogovor o izboru. Kako je objašnjeno u presudi, aplikanti su NVO, a ne politička stranka koja može uticati na proces glasanja. Stoga sadržaj pisma koji se odnosi na gđu M.S. ni na koji način nije mogao uticati na proces njenog izbora za mjesto direktora. Ostaje nejasno zašto većina pridaje važnost stavu vlade o ovom pitanju umjesto zvaničnom zapisniku sa sastanka upravnog odbora. U svakom slučaju većina je pogrešno protumačila zapisnik sa sastanka Upravnog odbora. Iako se većina distancira od rezoniranja vlade, primjećujući da M.S. "nije imenovana na mjesto direktora radija BD" (vidjeti tačku 105.), oni se ipak pozivaju na lažne informacije o pozadini slučaja koje je iznijela vlada. Pravo pitanje je zašto M.S. nije imenovana na mjesto direktora. "Zbog političkog pritiska i ponavljanja glasanja", kako je zabilježeno u zapisniku sa sastanka Upravnog odbora. Može li se to pripisati NVO? Naravno da ne može. Oni nisu u poziciji da donose bilo kakve političke odluke.

Osim toga, većina je također pomiješala neke ključne informacije o kontekstu slučaja poput one u tački 94. u kojoj utvrđuju da su "[t]a pitanja bila u najmanju ruku od velikog interesa za Bošnjake, koje predstavljaju aplikanti..." Ovo je veoma opasna opservacija. Aplikanti su NVO, a Medžlis je vjersko tijelo Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Čak i ako zastupaju muslimane i neke Bošnjake, svaka generalizacija je veoma opasna. Medžlis predstavlja pripadnike islamske vjere. Ostali aplikanti su NVO i jasno je da je njihova namjera kao NVO, da promoviraju određene kulturne vrijednosti i društvenu poziciju Bošnjaka ali opet, oni ne predstavljaju Bošnjake u političkom smislu kako to implicira većina u presudi. Kroz cijelu historiju postojali su mnogi primjeri ove vrste opasnog pojednostavljanja.

U tački 115. presude navodi se: "Sud smatra da provjera te činjenice prije nego što je saopćena ne bi zahtijevala naročit napor aplikanata." Istovremeno, većina nije mogla utvrditi koje novine su objavile pismo aplikanata, niti kojeg datuma je ono objavljeno; također nisu provjerili navodni intervju koji je gđa M.S. dala NIN-u. Većina ide čak i dalje od toga, zahtijevajući da u svim drugim sličnim slučajevima kada se osobe prijavljuju organima vlasti, aplikant mora osobi o kojoj je riječ dati priliku da komentira navode iznesene protiv nje. Bilo bi zanimljivo vidjeti, npr., da gosp. Assange, prije slanja informacija - ili prije njihovog objavljivanja- traži komentar od onih koji su predmet njegovih izvještaja.

Zaključak da nije došlo do povrede člana 10. zasnovan je na pojednostavljenom razumijevanju obima člana 10. Većina jednostavno zaključuje da će ovo, ako su činjenice neistinite, automatski voditi do utvrđivanja o odgovornosti za klevetu bez obzira na druge važne faktore: prirodu informacija o kojima je riječ, kome su te informacije podnesene, u kojoj formi (povjerljivo ili javno pismo), od koga i tako dalje.

Činjenica da se neki od navoda zasnovani na tim informacijama nakon istrage mogu pokazati neosnovanim ili netačnim ne može sama po sebi poništiti primjerenost komunikacije aplikanata s vlastima. Ono što je svojstveno ovom slučaju jeste da sami aplikanti nisu iznosili bilo kakve određene ili konačne tvrdnje u pogledu činjenica. U smislu člana 6. Zakona o zaštiti od klevete iz 2003. godine, ne postoji ništa što su oni učinili što bi se objektivno moglo smatrati navođenjem laži.

Također bih naglasio da u ovakvim situacijama komunikaciju treba posmatrati u kontekstu. Potrebno je uzeti u obzir potrebu da se zaštiti ugled osobe, ali također i potrebu da se

održi povjerenje u javnu upravu ohrabrivanjem učešća građana i bavljenjem onim što ih zabrinjava. Ljudi imaju pravo, u ostvarivanju svojih građanskih prava, skretati pažnju organa vlasti na relevantne informacije i, dapače, mogu to raditi izražavajući se na oštar način u pokušaju da uvjere organe vlasti da ispituju te informacije kako bi osigurali zdravu upravu u javnim poslovima. Osoba ponekad može prekoračiti tu granicu, a kada se to dogodi, može biti potrebno ispitati proporcionalnost. U predmetnom slučaju pristup najviših domaćih sudova bio je kao da su aplikanti zaista otišli dalje nego što su trebali. Čak i kad bi to bio slučaj, sudovi su, po mom mišljenju, propustili provesti svrsishodno ispitivanje relevantnih suprotstavljenih interesa koji utiču na proporcionalnost uplitanja države u pravo na slobodu izražavanja iz člana 10.

Konačno, većina je također zanemarila činjenicu da je uspostavljena veoma čudna simbioza između pravosuđa i izvršne vlasti u BiH. Ovo se ogleda u prisustvu sudije iz Apelacionog suda BD - koji je bio direktno uključen u rješavanje ovog slučaja pred domaćim sudovima - u timu agencije vlade koji je predstavljao državu pred ovim sudom na vijećanjima u ovom slučaju. To je bez presedana.

Umjesto zaključka, potrebno je razumjeti poruku da svaka izgovorena ili napisana riječ u bilo kojem obliku ili pred bilo kojim forumom nosi odgovornost. Za pravosuđe u Bosni i Hercegovini stvoreno je puno posla zbog uvredljivih riječi i poruka koje su uputile razne osobe, uglavnom političari i političke stranke. Korištenjem takvih riječi oni poriču ratne zločine i genocid, a svojim lažima vrijeđaju preživjele tragičnog rata u Bosni i Hercegovini. Oni lažno prikazuju istinu uprkos činjenicama koje je utvrdio MKSJ i domaći sudovi. Pozitivan aspekt ove presude je da ona otvara vrata kažnjavanju odgovornih za javno izgovorene ili napisane laži koje vrijeđaju druge, ali pitam se da li je to zaista bio cilj onih koji su napisali član 10. kako bi zaštitili slobodu izražavanja.

IZDOJENO MIŠLJENJE SUDIJE KURISA

1. Često se kaže da iz teških slučajeva nastaje loše pravo. Ovaj predmet ističe se kao težak slučaj zahvaljujući jednoj ključnoj nepoznanici, naime: ko je objavio informacije (koje su se, ustvari, pokazale kao dezinformacije)? Jer, da one nisu raširene, vjerovatno ovaj predmet, gdje se centralno pitanje odnosilo na dostojanstvo i ugled osobe M.S., koji su ukaljeni zbog objavljivanja tih informacija u široj javnosti, a ne nekolicini osoba kojima su te informacije u početku bile upućene, nikad ne bi ni postojao. Većina, kao i Apelacioni sud Brčko Distrikta BiH i Ustavni sud Bosne i Hercegovine, činjenicu da su informacije o kojima je riječ objavljene, kao i nastalu štetu, pripisuje isključivo aplikantima.

Ne želim biti pogrešno shvaćen. Većina ni na koji način ne tvrdi otvoreno da su aplikanti objavili informacije. Nasuprot tome, većina navodi da "odgovornost aplikanata za klevetu treba cijeniti samo u vezi s njihovom privatnom prepiskom s lokalnim organima vlasti, a ne u vezi s objavljivanjem pisma u medijima... ili na drugi način", a presuda sadrži opetovana uvjerenja da "nije dokazano da su oni odgovorni za njegovo objavljivanje" (vidjeti tačke 90. i 91. presude). Utvrđena je krivica aplikanata, ne da su oni objavili te informacije, nego zato što su one objavljene, budući da je pismo koje su aplikanti uputili osobama za koje su smatrali da predstavljaju nadležne organe vlasti pokrenulo taj proces, do tada ograničen na glasine koje su kružile po gradu Brčkom (vidjeti, npr., tačke 101. i 114. presude). Oni se krive za ishod, ne zato što su pokrenuli taj proces s ciljem da namjerno ishode takav rezultat, odnosno objavljivanje informacija o kojima je riječ i štetu koje je uslijedila za M.S., već zato što su oni bili okidač za taj proces. Iako većina ne okrivljuje aplikante direktno za objavljivanje pisma u medijima, ona ih okrivljuje jer su "otvorili[i]

moгуćnost za javnu debatu i povećal[i] štetu nanесenu profesionalnom dostojanstvu i ugledu M.S" (vidjeti tačku 106. presude). Situacija je uporediva sa situacijom da se prodavac smatra odgovornim što je "otvorio mogućnost" da dođe do "krajnjeg ishoda" u "procesu" u kojem je on prodao pušku nekome ko ju je onda upotrijebio i ubio nevinog čovjeka. Ali postoji razlika - ili bi trebala postojati - između situacije kada prodavac proda pušku nekome ko je očito pijani ludak bez identifikacionih dokumenata i one kada je on proda nekome ko ima sve potrebne dokumente i kada nema razloga da sumnja da bi se puška mogla upotrijebiti za opasne ciljeve. Smatrati prodavca jednako odgovornim za "krajnji ishod" u obje situacije ne bi bilo pravično. Praksa koja dozvoljava takvo izjednačavanje na osnovu pripisivanja krivice u situaciji poput one u kojoj se nalaze aplikanti ne može se nazvati pravičnom praksom.

Kao posljedicu ovog teškog predmeta, imamo lošu praksu.

2. Slažem se s argumentima troje sudija Nicolaou, Tsotsoria i Vehabović, koji su izdvojili mišljenje u predmetu vijeća, kao i s mnogim argumentima sudije Vehabovića iznesenim u njegovom izdvojenom mišljenju u predmetu Velikog vijeća (koje sam imao priliku pročitati prije nego što sam napisao svoje izdvojeno mišljenje).

3. Na samom početku moram priznati da se također slažem, iako ne u svakom detalju, s općim principima na koja se poziva ova presuda. Međutim, ne slažem se s njihovom primjenom na činjenice ovog slučaja. Ta primjena zasniva se na najmanje četiri fikcije. A to je previše za jedan predmet. Štaviše, te fikcije nisu "klasične" pravne fikcije, koje su često neophodne za pronalaženje pravnih rješenja u kompliciranim slučajevima. One se odnose na činjenične okolnosti. Sve nejasne činjenične okolnosti, bez ijednog izuzetka, protumačene su na štetu aplikanata.

4. Prva fikcija je zaključak da su uvredljive informacije dospjele u javnost zbog postupanja aplikanata budući da su oni vlastima poslali pismo s klevetničkim informacijama, iako pojam "vlasti" ovdje obuhvata samo "ograničen broj državnih zvaničnika" (vidjeti tačku 105. presude). Aplikanti su smatrali da je njihovo pismo "privatno i povjerljivo" (vidjeti tačku 54. presude). Tužena vlada smatrala je da pismo "ne sadrži bilo kakvu naznaku povjerljivosti" (vidjeti tačku 58. presude). Ova tvrdnja pomalo je čudna jer u određenoj mjeri proturječi čak i ocjeni karaktera tog pisma koju je dao Ustavni sud Bosne i Hercegovine, a koji je prihvatio da je prepiska aplikanata s vlastima Brčko Distrikta zaista bila privatna. Većina je također prihvatila toliko, ponavljajući nekoliko puta kroz cijelu presudu svoju ocjenu da su informacije bile privatnog karaktera (vidjeti tačke 33., 71., 83., 90., 91. i 105. presude). Iako "privatno" ne mora u svim slučajevima značiti isto što i "povjerljivo", tvrdnja aplikanata da je njihovo pismo bilo ne samo "privatno" nego i "povjerljivo" zasluživala je pominju pažnju, posebno s obzirom na činjenicu da je poslano ne tek "nekome", nego "državnim zvaničnicima" "najviših organa vlasti" Brčko Distrikta, kako je prihvatio Sud (vidjeti tačke 10. i 105. presude). Njihova tvrdnja je također zasluživala pažljivije ispitivanje u svjetlu odredbi člana 10. stav 2. Konvencije koji, kao jedini član Konvencije koji eksplicitno naglašava obaveze i odgovornosti nosilaca prava slobode, dozvoljava - te indirektno poziva - na ograničenja slobode izražavanja s ciljem "sprečavanja širenja povjerljivih informacija", bar u slučajevima kada širenje osjetljivih informacija može povrijediti prava ličnosti. Nažalost, presuda ne sadrži bilo kakvu analizu u pogledu toga kako su, prema domaćem zakonu, vlasti (državni zvaničnici) kojima je upućeno pismo aplikanata s tako osjetljivim informacijama, trebali s njim postupiti, ili o tome šta su oni učinili ili propustili učiniti kako bi spriječili objavljivanje tih informacija koje su potencijalno mogle ugroziti dignitet i ugled osobe o kojoj je riječ. Konkretno, trebalo je posvetiti dužnu pažnju značajnoj činjenici da je osoba o kojoj je riječ priznala da je

"saznala za pismo ubrzo nakon što su ga aplikanti poslali" (vidjeti tačku 15. presude), dakle, ne nakon što je objavljeno nego prije objavljivanja, što nije učinjeno. Većinu (kao i domaće sudove) zadovoljava tvrdnja vlade da su "pisma upućena vlastima u tuženoj državi često znala procuriti u javnost prije nego što bi vlasti stigle preduzeti bilo kakvu mjeru u pogledu primljenih informacija" (vidjeti tačku 60. presude). Umješači su s pravom upozorili na nizak nivo zaštite građana koji prijavljuju informacije vlastima što je "ohrabrilo curenje informacija u javnost nauštrb prijavljivanja nadležnim organima vlasti" (vidjeti tačku 63. presude), ali ovo upozorenje je prošlo neopaženo. Umjesto toga, većina se ograničila na prihvatanje činjenice da su "uvredljive optužbe aplikanata... procurile u štampu" (vidjeti tačku 106. presude) - i to na štetu aplikanata, a ne vlasti.

5. Druga fikcija je zaključak da aplikanti nisu postupali kao glasnici jer, mada su "započeli svoje pismo riječima 'prema našim informacijama', oni 'nisu jasno naznačili da postupaju kao glasnici' te su se stoga 'implicitno predstavili kao neko ko ima direktan pristup tim informacijama', čime su 'preuzeli odgovornost za navode u njihovom pismu" (vidjeti tačku 100. presude).

Ovo je jednostavno neuvjerljivo. Da li navedeni zaključak znači da autori pisma koji vlastima prenose navode sada trebaju početi s eksplicitnim upozorenjem da su oni "glasnici", a da izrazi kao što je "prema našim informacijama" više nisu dovoljni? Prilično je kapriciozno zahtijevati da aplikanti "eksplicitno [kažu] u pismu da je dio informacija koje su oni prenijeli organima vlasti došao iz drugih izvora". Sud zaista uvodi čudan standard pismenog obraćanja. Zar ne bi trebalo uzeti u obzir cjelinu teksta pisma? A tekst o kojem je riječ sadržava riječi "prema našim informacijama", što znači da su aplikanti bili u posjedu nekih informacija, a ne da su oni njihov stvarni izvor. Ove riječi nipošto ne znače da su oni imali "direktan pristup tim informacijama". Štaviše, da li su aplikanti dobili te informacije putem svog direktnog, ili možda indirektnog pristupa njihovim izvorima, uopće nije od značaja. Treba priznati da ton njihovog pisma pokazuje da su aplikanti u potpunosti vjerovali da su te informacije istinite. To, međutim, ne znači da su "oni preuzeli odgovornost za navode u njihovom pismu".

6. Treća fikcija jeste da su aplikanti trebali i mogli provjeriti informacije koje su unijeli u svoje pismo vlastima prije nego što su ga poslali. Naravno, takva provjera bila bi veoma poželjna. Da su aplikanti bili, kako vlada kaže, "oprezniji" (vidjeti tačku 59. presude) i da su provjerili te informacije, te se sami uvjerali da one nisu tačne, vjerovatno ne bi ni poslali to pismo.

Apelacioni sud Brčko Distrikta i Ustavni sud Bosne i Hercegovine bili su mišljenja da su se informacije sadržane u pismu mogle provjeriti (vidjeti tačku 33. presude). Uz dužno poštovanje, ja se ne slažem s tim - barem u jednom dijelu. Zaista, informacija o autoru intervjua koji je objavljen u sedmičnjaku NIN, ili "o dotičnoj gospođi" (kao su aplikanti nazvali M.S. u svom pismu, mogla se provjeriti (čak i ako je objavljena u drugoj zemlji, Srbiji). Ali ne bi bilo tako lako provjeriti informacije koje su predstavljale osnovu za druge navode protiv M.S. U načelu, veoma je teško provjeriti istinitost glasila kao veoma specifičnog oblika društvene komunikacije. Bilo bi čak i teže za aplikante (kao i za mnoge druge, osim organa vlasti koji vjerovatno jedini imaju neophodna administrativna sredstva) da budu veoma "oprezniji" i provjere glasine u društvu poput Bosne i Hercegovine koje je rastrzano dugotrajnim međuetničkim nepovjerenjem, pa čak i krvavim sukobima, naročito ako te glasine idu - kao što je to ovdje slučaj - u samu srž toga nepovjerenja. Lako je zaključiti da se aplikanti mogu i moraju kriviti jer nisu "učinili razuman napor" da provjere te glasine (vidjeti tačke 33., 53. i 117. presude). Ali šta bi, u datim okolnostima, bilo "razumnije" da učine nego da prenesu informacije zasnovane na glasinama (za koje su iskreno vjerovali

da su istinite) organima vlasti radi "odgovarajuće reakcije", koja po definiciji pretpostavlja provjeru?

Većina ima odgovor na to pitanje. Oni kažu da "kada NVO obavlja ulogu javnog nadzora,... često će raspolagati s više sredstava za provjeru i potkrepljivanje vjerodostojnosti kritike nego što bi to bio slučaj kada je riječ o izvještavanju pojedinca o onome što je lično zapazio" (vidjeti tačku 87. presude; kurziv naknadno dodat). Ovo je tačno u većini slučajeva. Ali može li ova pretpostavka biti tačna i u potpunosti primjenjiva u ovom konkretnom slučaju? Šta bi tačno značilo to "više sredstava" u pogledu skoro svih navoda (odnosno, osim onoga koji se odnosi na autorstvo intervjua)? Većina ne navodi ni jedno.

Metod koji većina primjenjuje u svojoj analizi je dubiozan: to je metod indukcije. Nakon što su ispravno rekli da "provjera te činjenice [u pogledu autorstva intervjua] prije njenog saopćavanja ne bi iziskivala naročit napor aplikanata" (vidjeti tačku 115. presude), oni isti standard primjenjuju i na sve druge navode. Naprimjer, oni tvrde da aplikanti nisu pružili... dokaz da su preduzeli bilo šta kako bi provjerili istinitost te glasine [u vezi s grbom] prije nego što su je prenijeli vlastima" (vidjeti tačku 114. presude). Međutim, (a nije potrebno ići duboko u filozofiju Davida Humea ili Karla Poppera), dok su deduktivni zaključci izvjesni, induktivni zaključci su samo vjerovatni i moraju se potkrijepiti dodatnim dokazima. Stoga ja - ponovo - pitam većinu: kako se tačno može provjeriti istinitost glasina općenito, a kako se ona može provjeriti u antagonističkom društvenom okruženju, posebno?

Izgleda da se većina zadovoljava tvrdnjom da je "aplikante... obavezivao zahtjev da provjere istinitost navoda protiv M.S. [koji je] sadržan u Etičkom kodeksu i kodeksu ponašanja za NVO...i treba ga posmatrati u kontekstu "odgovornosti" u radu NVO" (vidjeti tačku 109. presude). Prije svega, iako Osnovni principi o statusu nevladinih organizacija, na koje se većina poziva u kontekstu "odgovornosti" u radu NVO" govore o "ohrabrivanju [NVO] da učestvuju u...mehanizmima dijaloga, konsultacija i razmjene" (vidjeti tačke 45. i 86. presude), Etički kodeks na koji se ukazuje nastao je nakon predmetnog vremena, odnosno nakon vremena kada su aplikanti poslali svoje pismo vlastima Brčko

Distrikta. Ali ono što je čak i važnije jeste to da činjenica da su "aplikanti doživljavani... te da su, zaista, i postupali kao predstavnici interesa određenih segmenata stanovništva" u Brčko Distriktu, po mišljenju većine, "činila je još većom njihovu dužnost da provjere tačnost informacija prije nego što ih prenesu vlastima" (vidjeti tačku 109. presude; kurziv dodat naknadno). Mogu se saglasiti s tim da je rečena dužnost bila "još veća". To, međutim, ne znači da su i njihove mogućnosti bile veće. Nije nemoguće da su one možda bile i manje.

7. Četvrta fikcija proizilazi iz prve tri i predstavlja krunu svih njih, a to je da navodi aplikanata protiv M.S. ne predstavljaju zahtjev da vlasti provjere te informacije. Tačno je da je ton pisma aplikanata po svom karakteru ultimativan. Ipak (kao što je već natuknuto u tački 6.), "odgovarajuća reakcija" "nadležnih organa" (koji su također morali primijetiti ogorčenje koje je prožimalo žalbu aplikanata) pretpostavlja provjeru informacija dobivenih od aplikanata. Iz informacija dostavljenih Sudu ne izgleda da su ti organi učinili bilo šta, barem prije nego što je pismo procurilo u medije, bez obzira na to što "sama prva" pritužba (koju je većina u potpunosti zanemarila) ne izgleda neosnovana, budući da međuetnički balans u sastavu komisije za izbor direktora radija zaista nije poštovan.

8. U drugačijim okolnostima pozdravio bih sličnu presudu koja brani prava ličnosti. Nažalost, presude koje brane prava ličnosti protiv klevete veoma su rijetke u praksi Suda. Međutim, u specifičnim okolnostima ovog slučaja zaista je teško prihvatiti da su aplikanti odgovorni za objavljivanje informacija koje su njihovim pismom dostavljene vlastima Brčko Distrikta, kao i za štetu koja je tim objavljivanjem nanesena M.S. Moram ponoviti da ovo nije nešto što većina direktno tvrdi. Međutim, cijelo obrazloženje ove presude predstavljalo je impliciranje pripisivanjem, postupak u kojem je svaka nejasna činjenična okolnost protumačena na štetu aplikanata, čime je umanjen značaj zabrinutosti koju su oni izrazili zbog opasnosti koje prijete krhkom međuetničkom balansu i građanskom miru u njihovoj nemirnoj zemlji, a to izražavanje zabrinutosti izjednačeno je s trivijalnim širenjem glasina, dok su sami aplikanti svedeni na neodgovorne i konzervativne klevetnike.

KAZALO

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE

1177	Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik)	1
	Закон о измјени и допуни Закона о министарствима и другим органима управе Босне и Херцеговине (српски језик)	1
	Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine (bosanski jezik)	2

VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE

1178	Odluka o utvrđivanju minimuma procesa rada u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine za vrijeme trajanja štrajka (hrvatski jezik)	2
	Одлука о утврђивању минимума процеса рада у Дирекцији за координацију полицијских тијела Босне и Херцеговине за вријеме трајања штрајка (српски језик)	3

	Odluka o utvrđivanju minimuma procesa rada u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine za vrijeme trajanja štrajka (bosanski jezik)	3
1179	Odluka o osnivanju Radne skupine za izradu Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavama (hrvatski jezik)	3
	Одлука о оснивању Радне групе за израду Нacrта Закона о измјенама и допунама Закона о јавним набавкама (српски језик)	4
	Odluka o osnivanju Radne grupe za izradu Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama (bosanski jezik)	5
1180	Odluka o izmjenama Odluke o formiranju Koordinacijskog tijela za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini (hrvatski jezik)	6
	Одлука о измјенама Одлуке о формирању Координационог тијела за питања миграција у Босни и Херцеговини (српски језик)	6
	Odluka o izmjenama Odluke o formiranju Koordinacionog tijela za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini (bosanski jezik)	6

1181	Odluka o izmjeni Odluke o formiranju radne skupine za izradu izmjena i dopuna Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (hrvatski jezik)		
	Одлука о измјени Одлуке о формирању радне групе за изradу измјена и допуна Државне стратегије за рад на предметима ратних злочина (српски језик)	7	
	Odluka o izmjeni Odluke o formiranju radne grupe za izradu izmjena i dopuna Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (bosanski jezik)	7	
1182	Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće proračunske pričuve (hrvatski jezik)	8	
	Одлука о интервентном кориштењу средстава текуће буџетске резерве (српски језик)	8	
	Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće budžetske rezerve (bosanski jezik)	8	
1183	Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće proračunske pričuve (hrvatski jezik)	8	
	Одлука о интервентном кориштењу средстава текуће буџетске резерве (српски језик)	9	
	Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće budžetske rezerve (bosanski jezik)	9	
DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU - DERK			
1184	Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o priključku (hrvatski jezik)	9	
	Правилник о измјенама и допунама Правилника о прикључку (српски језик)	11	
	Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o priključku (bosanski jezik)	13	
URED ZA VETERINARSTVO BOSNE I HERCEGOVINE			
1185	Pravilnik o načinu odobravanja objekata koji se bave uzgojem živih životinja, proizvodnjom, preradom, obradom i skladištenjem proizvoda životinjskog podrijetla i nusproizvoda životinjskog podrijetla u svrhu izvoza na tržište Euroazijskog ekonomskog saveza (hrvatski jezik)		14
	Правилник о начину одобравања објеката који се баве узгајањем живих животиња, производњом, прерадом, обрадом и складиштењем производа животињског поријекла и нуспроизвода животињског поријекла у сврху извоза на тржиште Евроазијског економског савеза (српски језик)		16
	Pravilnik o načinu odobravanja objekata koji se bave uzgojem živih životinja, proizvodnjom, preradom, obradom i skladištenjem proizvoda životinjskog porijekla i nusproizvoda životinjskog porijekla u svrhu izvoza na tržište Evroazijskog ekonomskog saveza (bosanski jezik)		19
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA VELIKO VIJEĆE			
1186	Predmet Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv Bosne i Hercegovine (Zahtjev br. 17224/11) (hrvatski jezik)		21
	Предмет Меџлис Исламске заједнице Брчко и други против Босне и Херцеговине (Апликација бр. 17224/11) (српски језик)		39
	Predmet Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv Bosne i Hercegovine (Aplikacija br. 17224/11) (bosanski jezik)		58

Nakladnik: Ovlaštena služba Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Trg BiH 1, Sarajevo - Za nakladnika: tajnik Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Bojan Ninković - Priprema i distribucija: JP NIO Službeni list BiH Sarajevo, Džemala Bijedića 39/III - Ravnatelj: Dragan Prusina - Telefoni: Centrala: 722-030 - Ravnatelj: 722-061 - Pretplata: 722-054, faks: 722-071 - Oglasni odjel: 722-049, 722-050 faks: 722-074 - Služba za pravne i opće poslove: 722-051 - Računovodstvo: 722-044, 722-046 - Komercijala: 722-042 - Pretplata se utvrđuje polugodišnje, a uplata se vrši UNAPRIJED u korist računa: UNICREDIT BANK d.d. 338-320-22000052-11, VAKUFСКА BANKA d.d. Sarajevo 160-200-00005746-51, HYPO-ALPE-ADRIA-BANK A.D. Banja Luka, filijala Brčko 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK d.d. BiH Sarajevo 161-000-00071700-57 - Tisak: GIK "OKO" d.d. Sarajevo - Za tiskaru: Mevludin Hamzić - Reklamacije za neprimljene brojeve primaju se 20 dana od izlaska glasila.

"Službeni glasnik BiH" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 731.

Upis u sudski registar kod Kantonalnog suda u Sarajevu, broj UF/1 - 2168/97 od 10.07.1997. godine. - Identifikacijski broj 4200226120002. - Porezni broj 01071019. - PDV broj 200226120002. Molimo pretplatnike da obavezno dostave svoj PDV broj radi izdavanja poreske fakture.

Pretplata za II polugodište 2017. za "Službeni glasnik BiH" i "Međunarodne ugovore" 120,00 KM, "Službene novine Federacije BiH" 110,00 KM.

Web izdanje: <http://www.sluzbenilist.ba> - godišnja pretplata 240,00 KM